

53. ĐAKOVACKI VEZovi

REVIJA 2019.

REVIJA
Đakovačkih vezova
2019.

53. Đakovački vezovi

REVIJA broj 49

Godina XLIX.

Đakovo, srpanj 2019.

NAKLADNIK

Grad Đakovo

UREDNIŠTVO

Marija Burek, Katarina Bušić, Robert Francem,

Marija Gačić, Jasmina Jurković Petras,

Krasanka Kakaš

GLAVNA UREDNICA

Jasmina Jurković Petras

LEKTURA I KOREKTURA

Krasanka Kakaš

OBLIKOVANJE NASLOVNICE

Vjekoslav Valetić

GRAFIČKO OBLIKOVANJE

Marinko Hardi

TISAK

Grafički zavod Hrvatske

ISSN 0351 – 1553

Revija je otiskana uz financijsku potporu
Ministarstva kulture Republike Hrvatske

Za stručne podatke, mišljenja i stavove
u tekstovima odgovaraju autori

Pozdravna riječ gradonačelnika

Svi u svojim srcima čuvamo ono od čega smo načinjeni, ono što su naši korijeni. Srcu nam je blisko što je utkano u naše biće, što čini vez našeg imena, imena naših majki i očeva, baka i djedova. Nekritično se odnosimo prema svome, ne preispitujemo je li ono dobro ili loše, ružno ili lijepo, prihvaćamo dragocjenost tih dukata naše slavonske duše. Čuvari smo pjesme, pokreta, boja i zvukova, materinskog jezika, okusa djetinjstva, a mirisi ravnice, okusi ljeta i dodiri prašnjavih polja bude se u nama s prvim otkosima žita. Istina, srpom se više ne ulazi u srpanj i žita je sve manje, ali veza naših Vezova sve je više i više.

U nastojanju da izgradimo budućnost, nikako ne smijemo sjećanja izložiti zaboravu. Zato iz godine u godinu Đakovački vezovi bogatstvom i ljepotom očuvane tradicije postaju veći. Slavonska duša našeg grada i naših ljudi široka je poput ravnice pa mesta u njoj za svakog nam dragog gosta ima. Pogled unatrag uvijek nudi jasniju viziju budućeg te s ponosom mogu reći da su prošlogodišnji Vezovi opravdali sve pomake koje smo učinili u smislu obogaćivanja i trajnog

razvoja kvalitete. Zemlja partner Ukrajina oplemenila je 52. Đakovačke vezove svojom bogatom kulturnom tradicijom izvornog folklora, čime su Vezovi dobili istinski međunarodni karakter. Samo suradnjom i kulturnom razmjenom vrijednost našeg tradicijskog kulturnog blaga možemo opravdati i osvijestiti u kontekstu šire perspektive. I zato od srca hvala Ukrajincima na svemu što su nam pružili! Ove godine dobrodošlicu želimo novoj zemlji partneru Slovačkoj Republici i našim prijateljima Slovacima iz Hrvatske koji su nam godinama stalni i dobro znani gosti Đakovačkih vezova!

Kada govorimo o očuvanju baštine i tradicije, nikako ne smijemo zaboraviti one najmlađe. Mali vezovi sa svim pratećim programima prošlogodišnjih Vezova pokazali su da se ne moramo brinuti za budućnost, jer brojnost i bogatstvo koje su pokazali neprocjenjiv su zalog opstojnosti tradicije i Vezova. I djeca i odrasli pokazali su opravdanost uvrštavanja šokačkog kola na popis nematerijalnih kulturnih dobara Republike Hrvatske. U kolu ne čuvamo samo tradiciju, već kolom čuvamo simbol zajedništva. Pružamo ruke i vezemo tijela, a skladnim koracima zajednički stupamo vezovskom povorkom u bolju i radosnu budućnost. Eto simbolike koju prepoznajemo u toliko različitim kultura.

Vjera, snaga, ljepota, sreća i zajedništvo vrijednosti su koje pronalazimo u Vezovima, u vjerskoj i kulturno-umjetničkoj snazi naše katedrale, u propinjanju, disciplini i gracioznosti konja, u pjesmi i plesu sudionika, u tradicionalnom ruhu najljepših snaša, djevojaka i momaka. Njegovanjem naslijeda hrаниmo temelje vlastita napretka i zajedničke budućnosti. Biti ponosni Slavonac znači voljeti svoju zemlju, ljudе i običaje, bez obzira na različitost. Čuvati svoje i poštovati tuđe put je koji jamči opstanak i očuvanje identiteta.

Hvala svima koji u srcima bezuvjetno čuvate blago i vrijednosti našeg društva, koji se predano svake godine trudite da Đakovački vezovi uspiju, da svi koji su na ovaj ili onaj način dio ove velike priče osjete gostoprимstvo i gostoljubivost širokogrudne nam Slavonije i toploga srca Đakova!

Dobro došli na 53. Đakovačke vezove!

GRADONAČELNIK GRADA ĐAKOVA
I PREDSJEDNIK ĐAKOVAČKIH VEZOVA

Marin Mandarić, dipl. oec.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "Marin Mandarić".

Riječ urednice: Stručni tekstovi Revije

Jasmina Jurković Petras

I ovogodišnja Revija nastavlja s okupljanjem stručnjaka iz različitih institucija kako bi zanimljivim temama obogatili Đakovačke vezove. Zadržana je prošlogodišnja koncepcija podjele na cjeline, pa su tako u prvom dijelu Revije sadržana dvadeset tri teksta. Okupljeni su ponajprije etnolozi, ali i povjesničari, arhivistи, inženjeri, konzervatori, folkloristi i drugi zainteresirani za etnološke teme.

Izuzetno ponosni i svjesni značenja prošlogodišnjeg uvrštavanja šokačkoga kola u Registar kulturnih dobara RH, na početku Revije donosimo rad koji će čitateljima približiti kontekst i važnost ove specifične nematerijalne baštine, a koju njegujemo i na Đakovačkim vezovima. Također, promišljajući o Vezovima, uvrstili smo i dva zanimljiva teksta koja obrađuju problematiku folklornih manifestacija i organizacije pojedinih događanja. Jedan se bavi sigurnošću i provođenjem pravilnih mjera pri mimohodu, a drugi analizira važnost utvrđivanja pravila pri izborima i predstavljanjima ruha na sceni. Osim izbora ljepotica u Đakovu, važna su i iskustva drugih manifestacija pa je rad vinkovačke etnologinje o dugogodišnjem izboru tradicijske nošnje u Mikanovcima posebno dobrodošao.

Prošle godine započetu inicijativu uvrštavanja tema vezanih za zemlju partnera Vezova nastavljamo s dva teksta o slovačkoj manjini. Jedan donosi podatke o djelovanju Matice slovačke u Đakovštini, a drugi etnografske osobitosti o Slovacima u Moslavini i Slavoniji.

Stručni tekst o primjeru čuvanja rukopisne građe u arhivima, obradi, dokumentiranju i objavlјivanju donosimo kako bismo osvijestili značenje etnografskih spomenica, često sačuvanih na terenu, ali zasigurno ne dovoljno istraženih i valoriziranih, te naglasila bih, neadekvatno čuvanih. Brigom o materijalnoj i nematerijalnoj baštini bavi se pregledni tekst posvećen ideji i nastanku Kulturno-turističkog centra Lucije Karalić u Gorjanima. Rad nudi primjer kvalitetnog spoja baštine i suvremenog djelovanja lokalne zajednice. Također, o čuvanju tradicije predaka, ali i vlastitom

iskustvu formiranja zbirke, govori i rad svećenika, zaljubljenika u narodno.

Ove godine u Reviji donosimo i tekstove uz obljetnice. Uz obilježavanje predanog rada folklornog društva i jubileja priznavanja pasmine hrvatski ovčar, a koja je nedjeljiva od Šokaca, posebno važnu obljetnicu predstavila je skupina autora iz Posudionice i radionice narodnih nošnji iz Zagreba, naglašavajući važnost svoje ustanove i za Đakovačke vezove i za folklorna društva ovoga područja.

Revija, kao i Vezovi, zasigurno je nezamisliva bez teksta o Ergeli i konjima. Rad o svatovskim zapregama i konjanicima u svečanom mimohodu Vezova donosi objedinjen pregled pravila i načina sudjelovanja što će, vjerujem, učvrstiti kvalitetu budućih sudionika.

Etnolozi slavonskih muzeja donose stručne tekstove o novim spoznajama o tkalačkoj školi, istraživanjima običaja za Spasovo i poklade te o tradiciji i njezinu muzealnom predstavljanju. Također, vrijedni su radovi o nekadašnjem odijevanju u našičkom kraju, gajdama kao glazbenom instrumentu u našoj tradicijskoj kulturi te fenjerima kroz povijesni prikaz razvoja svjetiljki. U Reviji nastavljamo i s objavlјivanjem tekstova narodnih zapisu, imajući na umu važnost izvornih kazivanja i dragocjene podatke.

Novost koju donosi ovogodišnja Revija rubrika je Revija predstavlja. Zamišljena je s ciljem predstavljanja istaknutog pojedinca i ostvarenog značenja za Đakovštinu i Slavoniju te etnoloških spoznaja.

Drugi dio Revije sadrži tekstove i podatke o prošlogodišnjim Vezovima. Osobit su doprinos ovom dijelu radovi vezani za Male vezove, odnosno njihov pregled, čime podupiremo nastojanja za kvalitetnijim afirmiranjem i cjelokupnim stručnjim organiziranjem ovoga programa.

Vjerujem kako će se ovogodišnja Revija, bogata stručnim tekstovima, čitati cijelu godinu u iščekivanju sljedećih Vezova.

Revija
Đakovačkih vezova

- 7 Marija Gačić i Tvrtko Zebec: Šokačko kolo – od užitka i društvenog značenja do zaštite
- 11 Rozalija Kukučka: Matica slovačka Josipovac – čuvarica kulturne baštine Slovaka u Josipovcu
- 14 Slavica Moslavac: Slovaci u Lipovljanima i Međureću
- 18 Martina Krivić Lekić: Etnografske spomenice – baština iz pera učitelja
- 21 Karolina Lukač: Tkalačka škola u Brodu na Savi
- 26 Stjepan Večković: Gajde u hrvatskoj tradicijskoj kulturi
- 28 Marija Raguž: Tradicijska kultura Slavonije i predstavljanje tradicijskoga ruha na sceni
- 34 Ljubica Gligorević: Uspjeh i vrijednosti baštinskog trajanja 52. Mikanovačke „Mladosti i ljepote Slavonije“
- 37 Darko Palačić: Sigurost na foklornim manifestacijama
- 41 Mirela Ravas, Tomislav Đambić: Svatovske zaprege i konjanici kao sastavni dio svečanog mimohoda manifestacije Đakovački vezovi
- 46 Ivan Lović: Od mlina do kulturno-umjetničkog centra
- 50 Josip Forjan, Lucija Halužan, Ivana Mihajlic, Bojana Poljaković Popović: 70 godina Posudionice i radionice narodnih nošnji
- 57 Miroslav Kern: Ukratko o fenjerima
- 61 Renata Devetak Rocca: Tradicijska kultura vukovarskog kraja
- 64 Miroslav Šarić: Tradicijsko odijevanje našičkog kraja s kraja 19. i početka 20. stoljeća
- 68 Dubravka Matoković: Spasovo u požeškom kraju
- 72 Karolina Lukač: Običaji brodskog Posavlja – poklade u Donjoj Bebrini
- 76 Ivica Puškadija: Moj životni poziv Bogu i čuvanje narodne tradicije predaka
- 79 Vlado Matoković: Rovašenje ili bilježenje živadi
- 81 Vinko Juzbašić: *Njeki običaji i ritke riči* (2. dio)
- 85 Evica Šerfezi: 30 godina KUD-a Hrvatska čitaonica u Selcima Đakovačkim
- 86 Antun Lešić: Izložba fotografija stare narodne nošnje „Ivo u Nišu, Mara u plišu“
- 88 Nikola Klemen: Uz 50 godina priznanja pasmine Hrvatski ovčar

Šokačko kolo – od užitka i društvenog značenja do zaštite

Marija Gaćić

Enzita Kitchen studio

dr. sc. Tvrtko Zebec

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

Potaknuti provedbom UNESCO-ove Konvencije za zaštitu i očuvanje nematerijalne kulturne baštine, hrvatski su stručnjaci od pristupa tome međunarodnom projektu promišljali na koji je način provoditi i s kojim kulturnim dobrima. Što sve čini hrvatsku kulturu posebnom i na koji način? Koja je to živa baština koju i danas smatramo vrijednom isticanja i bilježenja u državne registre, koja za pojedinca i zajednicu ima osobito značenje, simboličku vrijednost koja nas čini određenom kulturnom i nacionalnom zajednicom? Mišljenje struke nije nevažno, ono može biti nit vodilja, ali ne očekuje se da samo struka ili samo administracija o tome odlučuju. Dapače, od početnoga djelovanja i prvih upisa na UNESCO-ove popise reprezentativne baštine i one kojoj je potrebna hitna zaštita, pa i one

koja ocrtava dobre prakse očuvanja i prenošenja na mlade generacije, očekuje se da upravo lokalne zajednice odlučuju o tome što smatraju svojom baštinom koja ih međusobno okuplja, prema kojoj se zajednički s poštovanjem odnose i u kojoj uživaju, te koju smatraju vrijednom očuvanja i prenošenja u budućnost, na nove naraštaje.

Desetak godina nakon prvih upisa na UNESCO-ove popise svjetske baštine Hrvatska se može pohvaliti stabilnim sustavom registracije kulturnih dobara. Katkada bismo rado da ti procesi kraće traju i brže se provode, ali uza sve propuste i pogreške, administrativne ili ljudske mane, baš kao i dobre strane, pokazuje se da svi dionici tog sustava, u registraciji svakog pojedinog dobra, uče i međusobno dopunjavaju iskustva stvarajući jedin-

Kolo s predstavnicima svih sudionika 52. Đakovačkih vezova na Trgu ispred katedrale, foto S. Butković, 2018.

stveni nacionalni registar. Svako je kulturno dobro po nečemu posebno pa i kad mislimo da smo riješili problem koji se pri registraciji pojavio, otvaraju se nova pitanja... Često ostaje nejasno jesmo li proces registracije dobro proveli, jesu li nositelji, pojedinci i lokalne zajednice time zadovoljni ili su upravo ti procesi izazvali neke neželjene pojave. Pokazuje se pritom, kako je istaknuto u prošlogodišnjoj Reviji (Hrovatin 2018), da su pozitivne strane dosadašnjih aktivnosti mnogo češće pozitivno utjecale na očuvanje baštine nego što bi se to moglo i očekivati. Već tijekom procesa registracije, od ispunjavanja prijavnica, nositelji su potaknuti istraživati, dokumentirati, promišljeno se baviti fenomenom koji žele registrirati kao kulturno dobro, tako da se mnoge akcije važne za očuvanje i „novi“ život baštine intenzivnije provode od samog početka. Najčešće i jest riječ o živoj tradiciji, međutim, katkada poticaj može biti i oživljavanje, želja da se neko kulturno dobro „vrati“ u život prije nego što potpuno izblijedi iz sjećanja onih koji su ga posljednji doista i prakticirali u svojoj svagdašnjici ili o blagdanu.

Šokački disk bio je sasvim relevantan suvremenim pokazatelj da se u Slavoniji i danas jedan dio mlade populacije, na nov način i u novom kontekstu, zabavlja uz tamburašku glazbu i šokačko kolo.

Na području na kojem žive Hrvati Šokci, izvodi se to kolo uz instrumentalnu pratnju, izigravajući nakon početnoga zibanja sitne korake uz drmanje cijelog tijela. Taj sitni *drmavi* korak, koji u zapadnoj Slavoniji zovu i *drmeš* (poput sličnog plesa u kajkavskim, zapadnijim krajevima), izmjenjuje se s vokalnim dijelovima uz jednostavniji, šetani korak s blagim njihanjem cijelog tijela prema središtu kola u ritmu pjesme, koju pjevaju plesači i/ili svirači u formi deseteračkog dvostihha, često nazivanog i *bećarac*. U prvome, bržem koraku kola, muškarci prebiru nogama, zabacujući ih, šarajući, pri čemu dolazi do izražaja njihova kreativnost i mogućnost improvizacije, a pritom ih prate i plesači pokraj njih koji u tim trenucima mogu izigravajući korak ulaziti prema središtu kola i vraćati se unatrag šireći kolo. U daljoj prošlosti kolo se izvodilo uz pratnju instrumenata poput gajdi ili tambure samice, dok se tijekom 20. stoljeća razvila praksa izvođenja šokačkoga kola uz pratnju tamburaškoga sastava, što se u većini slučajeva zadržalo do danas.

Nositelji tradicije plesa šokačkoga kola jesu Hrvati Šokci, tj. autohtono stanovništvo Slavonije, Baranje i Srijema. Naziv šokačko kolo uvriježio se tijekom 20. stoljeća, uslijed njegove scenske

primjene te je i danas prisutan na terenu ne samo među Hrvatima Šokcima, nego je i znatno rasprostranjeniji, opće poznat. Osim njega, mogu se susresti i nazivi *tardaban*, *drmeš*, samo šokačko ili jednostavno, *kolo*. Danas je uvriježen naziv šokačko *kolo*, koji ovaj ples na kružnici jasno razlikuje od ostalih plesova istog tipa. Sva ostala kola nazivaju se najčešće po prvom stihu pjesme uz koju se izvode (poput *Ajd na livo*, *Jaši baba dorata* ili *Ceranac*), dok je za ovaj ples dovoljno reći *kolo* i svima je jasno o čemu je riječ. S obzirom na povezanost tog plesa s Hrvatima Šokcima, koji žive u Hrvatskoj i izvan nje, najpogodniji naziv upravo jest šokačko *kolo* jer se njime referira na cijelo područje na kojem žive Hrvati Šokci. Uz bećarac, šokačko *kolo* smatraju dijelom svojega identiteta te neotuđivom tradicijom po kojoj su prepoznatljivi.

Osim identitetske odrednice, šokačko *kolo* i danas je važno u društvenome smislu, budući da je jedan od rijetkih skupnih plesova koji se izvodi prilikom druženja različitih dobnih i spolnih skupina. Vještina plesanja prenosi se usmenom predajom ili podukom u lokalnim kulturno-umjetničkim društvima.

Šokačko *kolo*, kako navode izvori, a potvrđuje se kao živa tradicija na terenu, društveno je zbivanje s plesanjem kojim pripadnici zajednice izražavaju vlastite ili opće stavove, kritike ili pohvale sebi, drugima ili društvu općenito. Kolo je svojevrsna arena komunikacije svih članova zajednice bez dobnih ili kakvih drugih podjela, koja se provodi u različitim smjerovima, no uvijek s pjevanjem deseteračkih dvostihova ili dinamičnih, recitativnih, izvikivanih poskočica, često uz pocikivanje žena i djevojaka. U pjesmi se ističu *počimalje*, žene koje predvode pjesme ili prvi pjevači, za kojima svi sudionici ponavljaju tekst. Deseterački dvostihovi šokačkog *kola* danas su se gotovo izjednačili s bećarcem, pa se često mogu čuti tekstovi koji prate aktualna društvena zbivanja. Proces kreiranja novih poskočica više nije toliko živahan, tako da se u šokačkom *kolu* mogu čuti uglavnom njihove starije varijante.

Ovisno o lokalnoj inačici, na širem području Slavonije plesači u plesu drže za ruku drugu osobu od sebe, križajući ruke sprijeda. Tako redoslijed plesača, ovisno o spolu, može biti mješovit ili se ponegdje nižu muškarci pa žene u istom kolu. U drugoj inačici, u Đakovštini, Srijemu, Baranji, izvodi se tako da muškarci drže jedan drugoga za ruke, dok žene stavljuju ruke muškarcima na ramena. Žene

mogu stajati iza muškaraca, tako da su im ruke na ramenima ispružene (Đakovština), ili mogu stajati u istoj liniji s muškarcima tako da muškarci svoje ruke spajaju ženama iza leđa, ili ih zatiču ženama za pojas (Baranja), a žene svoje ruke savijaju na ramena muškarcima do kojih u kolu stoje (Srijem).

Tijekom 20. stoljeća dva sloja izvedbi šokačkoga *kola* međusobno se preklapaju – jedno su spontane, a drugo scenske izvedbe. Spontano se kolo izvodi povremeno, u posebnim prigodama i u različitim lokalnim prostorima, dok su scenske izvedbe redovito vezane za djelatnost lokalnih kulturno-umjetničkih društava. Spontane izvedbe podrazumijevaju *igranje šokačkog kola* u različitim svečanostima poput svadbi, vjerskih svečanosti ili neformalnih druženja, kad se *kolo* izvodi kako bi označilo poseban trenutak društvenog događaja. Na primjer, tijekom svadbe šokačko *kolo* izvodi se nekoliko puta, i to najčešće u trenucima kad svadbena povorka dođe po mlađenku, zatim kad mladenci izađu iz crkve nakon vjenčanja te tijekom večeri, tj. svadbene večere više puta. Tijekom tih spontanih, neuvježbanih izvedbi, u kolo se može uključiti tko god želi, bez obzira na dob ili spol. Isto tako, u takvom kolu može pjevati tko god želi i što god želi, no ne susreće se slučaj da pjesmom prekidaju ples osobe koje u kolu ne plešu, osim tamburaša. U ovim izvedbama plesači koji žele zapjevati deseterački dvostih ne prate melodijske teme kola, tj. slobodno mogu zapjevati u kojem god trenutku žele. Ovisno o prigodi, pjevaju se različiti deseterački dvostihovi. Ukoliko je riječ o svadbi, često će se čuti stihovi o mlađenki, mladoženji, kumu, kumi, starom svatu, svekrvi itd., ali i brojni drugi, koje pjevači sami odaberu, tj. smatraju prigodnima za taj trenutak. Ukoliko je riječ o nekoj drugoj prigodi, tekstovi će biti prilagođeni upravo toj situaciji ili sudionicima. U spontanim izvedbama pjevati mogu plesači i svirači, dok osobe koje ne sudjeluju u kolu u nekoj od ovih dviju uloga, neće pjevati. Kod tih izvedbi čest je slučaj da sudjeluje mnogo ljudi, pa ako je u skućenom prostoru, često se formiraju manja kola jedno u drugome.

Spontane izvedbe šokačkoga *kola* povremeno se može doživjeti, u posebnim prigodama i u različitim prostorima, dok su scenske izvedbe čvrsto organizirane i vezane za djelatnost kulturno-umjetničkih društava i udruga. U kontekstu scenskih izvedbi, šokačko *kolo* neizostavni je dio repertoara folklornih društava u Slavoniji, Baranji i Srijemu. Činjenica da svaka folklorna skupina s tog područja izvodi svoju lokalnu inačicu *kola* te da je ono

sastavni dio gotovo svakoga nastupa najčešće na samom kraju točke, upućuje na važnost kola za identitet šokačkoga stanovništva te da se smatra reprezentativnim dijelom baštine. Scenske izvedbe najčešće nisu spontane, nego je unaprijed dogovoren i uvježban plesni korak, tekstovi deseteračkih napjeva, poskočica, kao i njihov broj. Danas je uočljivo unificiranje plesnoga koraka u šokačkom *kolu*, što je uvelike posljedica njegove scenske primjene. To zapravo znači da se velik dio individualnih stilova plesanja kola izgubio. Uz to, dok se deseterački dvostihovi, koji se izvode u kolu, i danas intenzivno kreiraju aktualizirajući suvremena društvena zbivanja, jer su se izjednačili s bećarcem, spomenute poskočice nemaju svoje suvremene varijante, nego se samo fragmentarno izvode prema kazivanjima starijih članova lokalnih zajednica. U radu kulturno-umjetničkih društava sudjeluju članovi starije, mlađe i srednje životne dobi pa je osiguran prijenos znanja i vještina plesanja šokačkog *kola* uz pjevanje i svirku, kao i kontinuitet održavanja znanja. Mnoga društva u svojem sastavu imaju i dječje skupine osnovnoškolskoga uzrasta kojima je omogućeno usvajanje specifičnih znanja u redovitom radu skupine, ali i u spontanim izvedbama šokačkoga *kola* u lokalnoj zajednici.

Mnogo inačica kola zapisano je u izdanjima od kraja 19. stoljeća nadalje. O kolu je pisao Franjo Ksaver Kuhač u svojim zbirkama. Veliku pozornost posvetio je *kolu*, karakterističnom i najrasprostranjenijem plesnom obliku na ovim prostorima. Neobično su vrijedne njegove primjedbe o pojedinim vrstama *kola*. To su male studije kojima najavljuje pojedine skupine objavljenih napjeva uz *kolo* (Kuhač 1880). Uz podatke o koreografskim, stilskim i drugim elementima samog plesa iznosi podatke o funkcionaliranju *kola*, njegovoj društvenoj ulozi, terminologiji, mjestu i vremenu održavanja, ponasanju u *kolu* i oko *kola*, čime dobro dočarava i kontekst izvedbi. O kolu u Otoku, Privlaci i Komletincima pisao je također na kraju 19. st. Josip Lovretić (1990). Mnogo godina kasnije, Ivan Ivančan istražuje kola u Slavoniji i Baranji pa analizirajući niz predložaka koraka u kolu donosi brojne inačice zapisane Labanovom kinetografijom (1981). O kolu su pisali i Mihael Ferić, Miroslava Hadžihusejnović Valašek i Josip Vinkešević, Tomo Šalić i Adam Pavić (2006), Stjepan Sremac (2007) i drugi. Utoliko se može reći da je i pisanih izvora dovoljno, ali nikada dosta da bi se kolo očuvalo kao bogata i raznolika živa tradicija, ako se ne vodi dovoljno računa upravo o sitnim razlikama

koje čine to bogatstvo inačica koraka kola. Ne bi trebalo popuštati pa umjesto bogatih varijanti izigravanja koraka u kolu prihvati polkin trokorak koji ritmički odgovara plesanju u kolu, ali vodi k površnom pojednostavljenju koraka i osiromašenju tradicijske raznolikosti koraka.

Zaštitom ovoga nematerijalnog dobra lokalne zajednice Slavonije, Baranje i Srijema dobine su dodatnu i važnu potvrdu o vrijednosti vlastite tradicije, kao i poticaj za očuvanje dobra i njegovo prenošenje na mlađe generacije. S time bi određene sastavnice šokačkoga *kola* koje se danas pomalo zapostavljaju, poput poskočica ili individualne interpretacije plesnoga koraka, trebale doživjeti revitalizaciju i „novo” obogaćenje. Kulturno-umjetnička društva danas su aktivan čimbenik u očuvanju i oblikovanju kulturne baštine, te je u kontekstu šokačkoga *kola* potrebno educirati voditelje, a s time posredno i članove, da bi se zadržale pojedine karakteristike plesanja i pjevanja u šokačkom kolu. Posebno je važno da folklorna društva aktivno sudjeluju u svakodnevnom životu lokalne zajednice te da potiču spontane izvedbe šokačkoga kola i sudjeluju u njima. Na taj će se način osigurati prijenos znanja koja se mogu primijeniti u radu folklornih društava i konačno prikazati na sceni kao nešto osobito. Posebno su u ovom kontekstu važne aktivnosti oko različitih lokalnih proslava, vjerskih svečanosti itd.

Osim navedenoga, potrebno je posebno osmisliti i provoditi edukacije voditelja folklornih skupina kako bi ih se poučilo prepoznavanju lokalnih karakteristika šokačkoga kola, načinima njihovoga bilježenja te metodama prenošenja. U tom procesu neobično je važna suradnja stručnjaka s voditeljima folklornih skupina, u čemu od velike pomoći mogu biti regionalna udruženja kulturno-umjetničkih društava. Isto tako, potrebno je sposobljavati stručnjake koji bi se posvetili proučavanju ove teme te provođenju spomenutih edukacija. Svakako bi u proces očuvanja ovoga nematerijalnog dobra bilo poželjno aktivnije uključiti lokalne muzejske ustanove, tj. etnologe koji u njima rade, budući da su oni prirodnom poslu intenzivno vezani za teren te kao stručnjaci imaju pristup informacijama i materijalima koji bi se mogli oblikovati u edukativne materijale, konkretnu edukaciju i ostale projekte.

Glavni problemi i prepreke za osiguranje održivosti dobra i njegova prenošenja jesu nepostojanje sustavnoga istraživanja fenomena šokačkoga kola, kao ni službenoga sustava

eduksije voditelja folklornih skupina. U kontekstu sustavnoga istraživanja, moguće je putem Muzejske udruge Istočne Hrvatske, u kojoj postoji zasebna sekcija etnologa, pokriti gotovo cijelo područje Slavonije, Baranje i Srijema. Za taj proces svakako bi prethodno bilo potrebno detaljno razraditi projekt, osigurati sredstva te postići suglasnost muzejskih etnologa oko suradnje. S obzirom na to da se broj prilika u kojima se šokačko kolo danas spontano izvodi u određenoj mjeri smanjuje, detaljnija istraživanja dala bi novi uvid u suvremene prakse lokalnih zajednica u izvođenju šokačkoga kola. U tome bi novije etnološke metode mogle ponuditi prikladne pristupe za prikupljanje informacija, a projekt bi svakako trebao rezultirati izdanjem koje bi široj javnosti predstavilo ovaj dio hrvatske nematerijalne baštine. To bi izdanje bilo i dobra podloga za mogućnost dalnjeg formalnog i neformalnog učenja i prenošenja znanja na mlađe naraštaje.

LITERATURA:

- Hrovatin, Mirela. 2018. „Uloga Đakovačkih vezova u očuvanju tradicije i budućnosti nematerijalne kulturne baštine istočne Hrvatske“. *Revija. 52. Đakovački vezovi*, br. 48, god. XLVIII. Đakovo: Grad Đakovo. 7–11.
- Ivančan, Ivan. 1981. „Indeks plesnih motiva kola u Slavoniji i Baranji“. *Rad 23. kongresa SUFJ*, Slavonski Brod 1976, Zagreb: 229–255.
- Kuhač, Franjo Š. 1880. *Južno-slovenske narodne popievke III*. Zagreb: JAZU.
- Lovretić, Josip. 1990. Otok. Pretisak. Vinkovci: Privlačica. *Pjesmom na „Vezove“*. Zbirka hrvatskih folklornih napjeva i plesova iz Slavonije i Baranje. 1994. Za tisak priredili: Miroslava Hadžihusejnović-Valašek i Josip Vinkešević, Đakovo: TD „Đakovački vezovi“ Đakovo, Ogranak Matice hrvatske Đakovo.
- Sremac, Stjepan. 2007. Slavonska kola u europskom i hrvatskom kontekstu i podrijetlo šokačkog kola. 12. seminar folklora Panonske zone. Vinkovci: Kulturni centar Gatalinka.
- Šalić, Tomo i Adam Pavić. 2006. Đurđanci kod Đakova. Đakovo: Matica hrvatska – Ogranak Đakovo.
- Vinkešević, Josip. 1989. *Narodni plesovi Đakovštine*. Gorjani: KUD „Gorjanac“.

Matica slovačka Josipovac – čuvarica kulturne baštine Slovaka u Josipovcu Punitovačkom

Rozalija Kukučka

Matica slovačka Josipovac

Matica slovačka Josipovac ove godine obilježava dvadeset pet godina svojega aktivnog djelovanja. Osnovana je 23. siječnja 1994. godine, a nepune dvije godine ranije, 14. lipnja 1992. godine, osnovan je Savez Slovaka u Republici Hrvatskoj.

Matica slovačka Josipovac pravni subjekt, upisan u sudski registar, postaje 30. ožujka 1998. godine, a svoje djelovanje usmjerava na zaštitu kulturnoga identiteta i duhovnoga stvaralaštva, na razvijanje narodne svijesti, te na gradnju mostova priateljstva i zajedništva naroda i kultura.

Najveći pokazatelj predanosti radu i očuvanju narodne baštine jest i to što je u svojem dvadesetpetogodišnjem postojanju imala dvije ključne osobe na čelu Udruge: Pavela Kvasnovskog (predsjednik od 1994. do 2002.) i Zdenka Komara (predsjednik od 2002. do 2014.).

Matica je nositeljica cijelokupnog kulturnog i duhovnog života u mjestu te ne brine samo o programima zaštite kulturne baštine, već ulaže napore u stvaranje što boljih uvjeta kulturnog i prosvjetnog života svojih mještana. Matica svojim programima promiče i njegovanje nacionalnog bogatstva: skupljanjem povijesne građe, pisane te fotodokumen-

Tradicionalno ručno podizanje majskog drveta, Josipovac Punitovački, 2014., arhiva Matice slovačke

tacije i video dokumentacije, pridonosi izdavanju mnogih znanstvenih članaka i publikacija te omogućuje postavljanje brojnih izložbi.

Tijekom dosadašnjeg rada pokazala se kao uspješan organizator velikih folklornih manifestacija, a tradicionalno već dvanaest godina organizira manifestaciju pod nazivom *Slováci do Drlaku*, a od 2014. godine organizira i božićni koncert *Vianoce s Banasovcami*. Inicirala je i organizirala, 1998. godine, prvi festival slovačke glazbe i pjesme pod nazivom *Ked' sa ruža rozvíjala*, koji se danas održava kao jedna od tri manifestacije Saveza Slovaka u Republici Hrvatskoj.

Ženska pjevačka skupina – Festival slovačke glazbe i pjesme, Josipovac Punitovački – 2018., arhiva Matice slovačke

Doprinos Matice prepoznatljiv je i u uređenju interijera i eksterijera Osnovne škole „Josip Kozarac“ Josipovac, u kojoj su na inicijativu Matice postavljeni spomenici kulturne baštine: bista Josipa Jurja Strossmayera, skulptura u hrastovu trupcu koja simbolizira dolazak Slovaka u Josipovac, spomenik Jurju Janošiku, slovačkom narodnom heroju, koji je istesan u slavonskom orahu, i posljednji postavljen spomenik – bista svećeniku

profesoru Andriji Šuljku koja je rad Josipovačke akademske kiparice Katarine Kuric.

Svoju aktivnost Matica izražava i kroz područje izdavaštva, objavom članaka u mjesecnom časopisu Slovaka u Republici Hrvatskoj *Prameň*, a izdala je i sljedeće publikacije: *Josipovac Punitovački, slovačko selo u Đakovštini* autora Andrije Šuljka, Anice Popović i Branke Uzelac, *Slovenská osada Josipovec – 40 rokov KUS Bratia Banas* autora Andrije Kurica i Anice Popović, zatim *Andrija Šuljak – slovačke krvi slavonski sin* autora Dražena i Marijane Kušen, te razlikovni rječnik *Slovník oravsko-kysuckého nárečia Slovákov v Josipovci* autora Josipa Kvasnovskog.

Udruga danas ima 167 članova, od toga 114 aktivnih članova koji su podijeljeni u folklornu, pjevačku, tamburašku i tradicijsku skupinu te likovnu grupu Kontrast.

Njegovanje kulturnog amaterizama – folklor

Glavni nositelj folklornog kulturnog amaterizma Udruge jest slovačko kulturno-umjetničko društvo „Braće Banas”, osnovano 1967. godine, istodobno s Đakovačkim vezovima, a od osnutka Matice djeluje pod njezinim okriljem.

Folklorne plesne skupine podijeljene su na dječju i odraslu, a u svojem bogatom repertoaru izvode više od trideset koreografija iz različitih regija Slovačke, te svoj program obogaćuju prikazivanjem običaja koji su dio kulturne baštine Slovaka u Josipovcu još i danas.

Folklorni kulturni amaterizam upotpunjaju pjevačka i tamburaška skupina, i to spajanjem dviju tradicija – slovačke pjesme i plesa uz pratnju tradicionalnoga hrvatskog instrumenta *tamburice*.

Folklorne skupine, zbog svoje atraktivnosti u izvođenju, rado su viđeni sudionici brojnih manifestacija i smotri folklora kako u Republici Hrvatskoj tako i u drugim državama: Mađarskoj, Srbiji, Bosni i Hercegovini, i srcu najdražoj, Slovačkoj Republici.

Likovna skupina Kontrast

Udrugu od samih početaka dodatno obogaćuje umjetnička, slikarska i kiparska skupina Kontrast, koja je osnovana na inicijativu i pod voditeljstvom je Anice Popović, a danas broji petnaest aktivnih članova. U ovoj skupini umjetnika tri su akademski obrazovana slikara i jedna akademска kiparica.

Kontrast sudjeluje na brojnim izložbama i likovnim kolonijama u Hrvatskoj, ali i u matičnoj zemlji Slovačkoj.

Među brojnim projektima skupine Kontrast ističe se jedan vrlo važan projekt za naše selo, a to je oslikavanje prozora u filijalnoj crkvi sv. Mihaela arkanđela u Josipovcu Punitovačkom.

Likovna kolonija likovne skupine Kontrast, domaćini i sudionici, Josipovac Punitovački, 2018., arhiva Matice slovačke

Tradicijska skupina i radionica ručnih radova

Tradicijska skupina okuplja žene koje već dugi niz godina predstavljaju Maticu na različitim manifestacijama u sklopu kojih se pripremaju tradicionalni gastronomski specijaliteti. Naša Udruga na ovakvim se tipovima manifestacija najčešće predstavlja tradicionalnim slovačkim jelom *polesňak*.

Radionica ručnih radova djeluje nepune tri godine, a osnovana je na inicijativu skupine žena koje su željele svoje kreativno umijeće pokazati kroz različite ručne radove i rukotvorine, ujedno baviti se očuvanjem i skupljanjem etno građe uz pomoć koje će se u budućnosti opremiti *etno soba* u sklopu prostorija Matice.

Priprema tradicionalnog slovačkog jela *polesňak*, članice tradicijske skupine, Josipovac Punitovački, 2017., arhiva Matice slovačke

UDRUGA DANAS

Danas Matica slovačka Josipovac svoje planove ostvaruje putem krovne organizacije Savez Slovaka u Republici Hrvatskoj, čija je ravnopravna članica s još četrnaest matica slovačkih koje djeluju na području Republike Hrvatske.

Zahvaljujući Savjetu za nacionalne manjine Republike Hrvatske, koji se brine o pravima nacionalnih manjina u Hrvatskoj, osiguran je nesmetan rad naše Udruge. Interese Slovaka u Republici Hrvatskoj zastupa i predstavnik Slovaka i Čeha u Hrvatskom saboru, gospodin Vladimir Bilek, te Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina.

Bez svih navedenih čimbenika teško bi bilo održati Udrugu na životu, ali presudni i za Udrugu najvažniji čimbenici jesu upravo njezini članovi.

Trend iseljavanja pogodio je i naše malo mjesto, no unatoč tome, naša dječja skupina, koja broji

šezdesetak djece, još uvijek je jedna od najbrojnijih dječjih folklornih skupina u Đakovštini.

Zahvaljujući članovima i članicama, koji odvajaju svoje vrijeme, isključivo volonterski, koji iznad svega žive i vole svoje slovačko podrijetlo, koji svoje znanje prenose na mlađe naraštaje, koji neumorno uče nove koreografije i prenose ih drugima, samo zahvaljujući njima uspijevamo našu Udrugu održati živom, aktivnom i atraktivnom.

Mještani Josipovca oduvijek su bili skladan i složan narod koji se, osim u Matici i KUD-u, okuplja u brojnim udruženjima: dobrovoljnom vatrogasnom društvu, nogometnom klubu, ribičkoj i lovačkoj udruzi, što rezultira brojnim događanjima u mjestu.

Unatoč modernim vremenima, naši mladi još uvijek prepoznaju kako je dobro biti članom jedne od navedenih organizacija, kako je vrlo važno očuvati svoj identitet i mlađim generacijama ostaviti dobar i pozitivan primjer djelovanja u društvu.

Manifestacija „Slováci do Drlaku“ – proslava 50 godina djelovanja SKUD-a „Braće Banas“ – mladi članovi SKUD-a, Josipovac Punitovački, 2017., arhiva Matice slovačke

Slovaci u Lipovljanim i Međuriću

Slavica Moslavac

Muzej Moslavine Kutina

Na područje današnje Hrvatske, odnosno zapadni slavonski moslavački kraj, Slovaci su se počeli naseljavati krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Slovačka su naselja u pakračkom kraju: Pakrac, Antunovac, Kukunjevac, Međurić i Lipovljani. Doseljenici iz Slovačke, podrijetlom iz mjesta Zvolen, Trenčin, Nitra, Orava i Kysuce, naselili su Antunovac (1880.), manje skupine iz Orave naselile su Međurić (1886.), a Slovaci iz okolice Prievidze te Orave, Trenčina i Nitre naselili su se u Lipovljane (1893.), gdje su se postupno naseljavali zajedno s pripadnicima ostalih etničkih skupina.

U Slavoniji i Moslavini kulturni se život Slovaka sporo gradio jer su doseljenici ponajprije morali brinuti o vlastitu opstanku. Samo u nekim sredinama Slovaci su imali svoje kulturne djelatnike (učitelje, svećenike). Ostala sela u Slavoniji bila su bez svojega učitelja i duhovnoga pastira. Zbog toga, zbog društveno-političke situacije, zbog miješanih brakova, zbog kulturnog dodira s drugim etničkim grupama Slovaci se brzo asimiliraju, pogotovo u onim sredinama gdje su u manjini. Kako bi se donekle zaustavila asimilacija, Slovaci počinju osnivati kulturno-prosvjetna društva. Slovačka društva već tridesetih godina prošloga stoljeća bila su uključena u rad Čehoslovačkog saveza, koji im je pomagao u njihovu kulturno-prosvjetnom radu.

Tijekom devedesetih počela je s radom nova samostalna kulturna organizacija Slovaka u Republici Hrvatskoj, koja se izdvojila iz Saveza Čeha i Slovaka. Nova organizacija željela je stvoriti čvršće osnove i bolje mogućnosti razvoja slovačke manjine u Republici Hrvatskoj. Godine 1992. osnovana je u Našicama Matica slovačka, a 1998. godine Savez Slovaka Hrvatske, kojemu je osnovni cilj okupljati slovačke udruge u cijeloj zemlji, skrbiti za cjelokupan proces očuvanja, njegovanja i prezentiranja slovačke kulture, jezika, duhovnog i narodnog stvaralaštva, običaja i etničkog identiteta. Podaci o broju Slovaka u Hrvatskoj u prošlosti nisu pouzdani. U 19. stoljeću njihov je broj bio oko trideset tisuća. Godine 1900. zabilježeno je 17 342 Slovaka, a godi-

ne 2001. zabilježeno je 4 712 osoba koje su se upisale kao pripadnici slovačke nacionalne manjine.¹

Predstavnici slovačke nacionalne manjine u Hrvatskoj (udruženja i matice) bili su i ostali nositelji i tvorcima bogatstva narodne kulture, koja obogaćuje i hrvatsko socijalno-kulturno ozračje. No glavno težište slovačkoga narodnog identiteta i kulturne samorefleksije, shvaćeno posredstvom prezentacije, temeljilo se gotovo isključivo u KUD-ovima i u folkloru. Sa sigurnošću možemo utvrditi: da Slovaci nisu njegovali običaje svojih predaka te da nisu očuvali svoj folklor (pjesme, plesove, glazbu) koji se njegovao u slovačkim društvima, u mnogim naseljima danas uopće više ne bi bilo Slovaka. Voditelji slovačkih udruženja i KUD-ova nisu ni bili svjesni kakav su golem udio domoljubnog rada napravili na području svoje narodne baštine. Iako brojem nije velika, ipak pridonosi bogatom koloritu nacionalnih manjina u Hrvatskoj i predstavlja most prijateljstva dvaju naroda – hrvatskog i slovačkoga. Predstavnici slovačke nacionalne manjine osnovali su Češkoslovačku besedu u Lipovljanim 1923. godine. Od 15. lipnja 1996. godine u Lipovljanim djeluje i Matica slovačka, njegujući jezik, pjesmu, ples i tradiciju koju su donijeli Slovaci iz Slovačke. I Matica slovačka Međurić osnovana je također iste godine, 1996. Prvi nastupi Matice slovačke Međurić odvijali su se kroz nastupe pjevačke skupine koja je do tada djelovala u Čehoslovačkoj besedi, a pod vodstvom Josipa Ferenčakovića.

Matica danas broji 150 članova i aktivno djeluje kroz folklorne skupine: odraslih, dječju skupinu, glazbenu i pjevačku skupinu. Njeguje pjesme, običaje i ples Slovaka Orave, od kuda su doselili Slovaci Međurića oko 1900. godine.

Dječja skupina svake godine nastupa na smotrama slovačkog folklora u Hrvatskoj, kao i na svim smotrama Moslavine u Kutini. Izvode koreografije plesova iz Slovačke, koje postavlja koreograf Gustav Sochan iz Dolnjeg Kubina. Djeca izvode dječje

¹ Andija Kuric i Branka Baksa: 15 rokov zvazu Slovakov v Chorvatskej Republike „Slovaci Chorvatsku včera, dnes, zajtra”, ili: 15 godina saveza Slovaka u Republici Hrvatskoj „Slovaci u Hrvatskoj jučer, danas, sutra”, Našice, 2007., str. 13.

igre i plesove koje su plesali njihovi preci i koji se izvode i danas na Oravi u Slovačkoj. Svake godine Matica slovačka organizira posjet naših folkloraša Oravi, a nekoliko puta sudjelovali su i na Međunarodnim smotrama u Oravicomama (županija Tvrdošin), nedaleko od poljske granice. Isto tako, slovačke folklorne skupine iz Orave dolaze u posjet Matici slovačkoj te se na taj način održavaju veze s pradomovinom. Želja je Matice da, osim plesa i pjesme, mladi naraštaj nauči i slovački jezik, koji se danas rijetko može čuti u obiteljima. Škola na slovačkom jeziku postoji jedino u Našicama i Josipovcu, a u našoj područnoj školi postoji samo fakultativno češki jezik.

Zbirka starih fotonegativa na staklu

Važan izvor za izučavanje odijevanja Slovaka prigodom dolaska u novu domovinu predstavlja Zbirka negativa na staklu, pronađena slučajno prigodom izvođenja radova na tavanu Slovačke etno kuće u Lipovljanim. Članovima Matice slovačke Lipovljani, folkloristima i etnologima zbirka predstavlja vrijedan i zanimljiv izvor građe vezane za suživot hrvatsko-slovačkog (a i drugih manjina) puka s kraja 19. i prvih desetljeća 20. stoljeća. Riječ je, dakle, o pedesetak negativa na kojima se prikazuju osobe u narodnoj nošnji domicilnoga hrvatskog stanovništva te građanskoj i poseljačenoj odjeći doseljenih Slovaka.

Kroz fotografije iščitavamo, osim odijevanja kako pojedinca, obiteljskih skupina, glazbenih sastava, dječje, ženske i muške odjeće, tako i svadbe, svečanosti, ali i godišnje radnje i obrede vezane

za vršidbu te kao jedno od važnijih skupnih druženja, tzv. *mobi*, organiziranu prigodom vršenja obimnih poslova, kada je bilo potrebno uključiti mnogo radne snage.

Odjeća domaćeg stanovništva predstavlja svečanu i radnu odjeću slavonskog seljaka iz lipovljanskog kraja s naglaskom na starosubotički i lipovljanski kraj. Sastoje se od tri osnovna dijela i to: *rubače* – suknje, *zaslona*, *zastora* – pregače te košulje sa širokim rukavima zvane *opleće*, a o pojasu nosili su pâs, kratko ga vezujući sprjeda, dok su na gornji dio tijela odijevali i haljetke bez rukava, zvane *lajbek*. Za hladnija vremena odijevali su i kratke kapute, bluze, tek rijetko ukrašene čipkom ili gajtanskim ukrasom.

Mladenke su u bjelini s vijencem i velom na glavi, okićene ružmarinom kao i mlađoženja, čiji je *bušpan* (šišmir) s dugom, bijelom, svilenom vrpcom sezao sve do ispod koljena. U svim prikazima muškarci nisu u seljačkim odijelima, nego u građanskim odijelima ili u vojničkoj uniformi, ili samo u dijelovima vojničke odore, što dokazuje kada su fotografije nastale. Naime, muškarci su zbog služenja vojnoga roka kući dolazili u vojničkoj odori te bi je zadržali i koristili je u svakodnevnom životu. Žene se u cijelom ovom moslavačkom zapadnoslavonskom kraju odijevaju u narodno odijelo sve do Drugog svjetskog rata. To njihovo *presvlačenje* traje do četrdesetih i pedesetih godina 20. stoljeća.

Slovakinja su predstavljene u svečanoj građanskoj odjeći, načinjenoj od tvorničkog materijala, kao što je nalagala moda toga vremena, a sastojala se od duge suknje s bluzama uskih rukava koje su

Muška pjevačka skupina iz Međurića, arhiva Muzeja Moslavine Kutina

načinjene od istog ili svjetlijeg materijala. Na nekoliko fotografija vidimo da su na sukњe stavljeni i pregače iste dužine ili nešto kraće od sukanja, čije su rubove krasili bogato šivani volani. Većina građanskog ukrasa na bluzama jesu prsno-vratni detalji koji se ogledaju u žabojima, odnosno vratno-prsnoj vrpcu, ovratniku od volana, čipki i ružama. Kao važan detalj dobro opremljene žene imale su, osim lančića s medaljom, i građanske torbice veličine novčanika, ili nešto veće, s drškom. Prigodom fotografiranja kao rekvizit korišteno je cvijeće ili jednostavno grančica, tako da možemo zaključiti kako je žena na fotografiji opremljena za odlazak u crkvu za velike blagdane, primjerice na blagoslov cvijeća na Uskrs.

Na petnaest fotografija predstavljene su skupine u poseljačenoj odjeći, odnosno pojednostavljenoj slovačkoj narodnoj nošnji na kojoj su uočeni etno elementi iz tradicijskog kostima Slovaka. Riječ je o širokim suknjama (ispod kojih je u prošlosti dolazilo do pet-šest podsuknji, a kasnije i danas samo dvije!), s pregačama (građanska odjeća nema u svojem sastavu taj element gornje ženske odjeće), zatim bluzama građanskoga kroja, ali s etno elementima, tj. čipkastim i gajtanskim ukrasima na prsnim izrezima bluza, rubovima rukava i pregače te dekorativnim elementima – volanima i širokim ili užim pantlekima.

Djevojke iz Međurića i Lipovljana,
arhiva Muzeja Moslavine Kutina

Obitelj Ožoga iz Nove Subocke,
arhiva Muzeja Moslavine Kutina

Na mnogim fotografijama pozadina je gotovo identična, stoga zaključujemo da su osobe opremane posebno za određene prigode; uoči crkvenih blagdana ili drugih svečanosti. Uglavnom se u pozadini pojavljuje nekakvo platno (ćilim, plaat...) ili je pozadina tradicijski stambeni ili gospodarski objekt. Osobe su snimane u stojećem ili sjedećem položaju. Ako predstavljaju skupinu, muškarci ili starije osobe uglavnom sjede, čime se dokazuje i patrijarhalni odnos u velikim obiteljima. Ako je fotografirana mlađa osoba u stojećem položaju, često se kao rekvizit pojavljuje stolac s naslonom. Iz svega prikazanoga možemo zaključiti da je fotografiranje obavila jedna osoba, najvjerojatnije Đuro Krajči, član velike obitelji Petra i Marije Krajči (rođene Turas) koji su u lipovljanskom kraju živjeli od 1910. do 1984. godine. Fotografije predstavljaju izuzetnu povjesnu, etnografsku i dokumentarnu građu za izučavanje suživota domicilnoga hrvatskog stanovništva s doseljenicima iz Slovačke, a sami negativi materijalni su dokaz o lipovljanskoj, tradicijskoj i građanskoj odjeći iz prvih desetljeća 20. stoljeća.²

2 Slavica Moslavac; Lipovljanski svjetlopis Lipovljanske fotografije 1910. – 1920., Lipovljani, lipanj 2012. (recenzija).

Žene i djevojke svoje su haljine, bluze i sve tradicijsko ruho šivale kod kuće na šivaćim mašinama – *singericama* ili kod susjeda koje su imale vještije ruke. Sasvim male djevojčice obvezno su nosile haljinice ili bluzice, malo izvezene, s *puf* rukavima (što je slično rukavcima). Na nogama su bile cipele, čizme, nanule ili sandale.

Starice su nosile tamne, nabrane duge suknje, tamne bluze, obvezno marame (*delinke*), posebno lijepo svezane. Tijekom vremena haljina se skraćuje i biva duga do koljena, nošena uz kratke kapute ili veste te marame preko glave, dok su se zimi preko svega stavljale još i vunene velike marame (od prave vune) samo preko ramena, a za većih hladnoća i preko glave, a zavezane su bile oko pojasa na križ. Radna odjeća znala je biti i pokrpana, ali ističem – morala je uvijek biti čista. KUD Lipa posjeduje šest kompleta slovačkih narodnih nošnji, no one su stare oko četrdeset godina, vrlo su bogato ukrašene, a izradile su ih vojvodanske Slovakinje. Još uvijek dobro služe svrsi pri mnogobrojnim nastupima. Djevojke su krasile debele pletenice, bilo spuštene ili podignute uz glavu, a starije su najprije plele kosu u jednu pletenicu, zatim je uvijale u *kofrtan* ili *kunč*, te učvršćivale *harnadlama*.

Dečki su bili jednostavno odjeveni u svjetle košulje i svjetlijе hlače, bilo duge ili kratke. Hlače su bile od *cajg* materijala. Muškarci su za crkvu nosili bijele košulje, crne prsluke (na leđima svila), crne hlače i crne visoke cipele od boksa. Na glavi su gotovo svi nosili šešire s nešto širim obodom i svilenom trakom.

NAZIVI POJEDINIХ DIJELOVA TRADICIJSKE

SLOVAČKE ODJEĆE

Ženska nošnja:

- Bluza – *košela*
- Suknja – *sukna*
- Haljina – *šaty*
- Kaput, mantil – *kabat*
- Podsuknja, kurt – *spodnjica*
- Kombine – *kombinačka*
- Gačice – *nohavičky*
- Prsluk, lajbek – *bruslik*
- Kapa – *čapička*
- Necana čipka – *nec*
- Marama – *šatka*
- Bijele perle – *perličke*
- Gležnjača – *členkova topanka*
- Klompa – *drevak*
- Pletenica – *vrkoč*

Slovakija s kraja 19. st., arhiva Muzeja Moslavine Kutina

Pundža – *drdol*

Šiške – *ofina*

Muška nošnja:

Hlače – *pantaloni*

Košulja – *košela*

Prsluk – *brusilk*

Šubara – *barnica*

Šešir – *klobuk*

Vrpce – *mašlički*

Čizma – *čizma*

Brkovi – *fuzy*

Zalisci – *bokombrady*

Sjekira – *sekerečki štap*

Instrument „udarac u zemlju“ koji se sastoji od činele, zvončića i bubnja – *ozembuh*

Slovaci su se dobro snašli po dolasku u novu domovinu. Završavali su zanate te su u mjestu zauzeli važno mjesto u društvenom životu. Bilo je dosta izučenih krojača, brijača, zidara, tesara, kolara, a posebno valja istaknuti djeda Hrmu koji je izrađivao *brda* za tkalački stan, kao i *ničanice*, a živio je između Lipovljana i Piljenica. Njegove proizvode trebali su svi bez obzira na narodnost, a posebno žene koje su tkale lanena i konopljena platna. Zatim djed Mokry koji je izrađivao drvene papuče (*pantofle*) koje su svi nosili po dvorištu, osobito zimi. Kožnate papuče izrađivao je djed Krajči.³

³ Podatke ustupio Ivan Hudec iz Lipovljana.

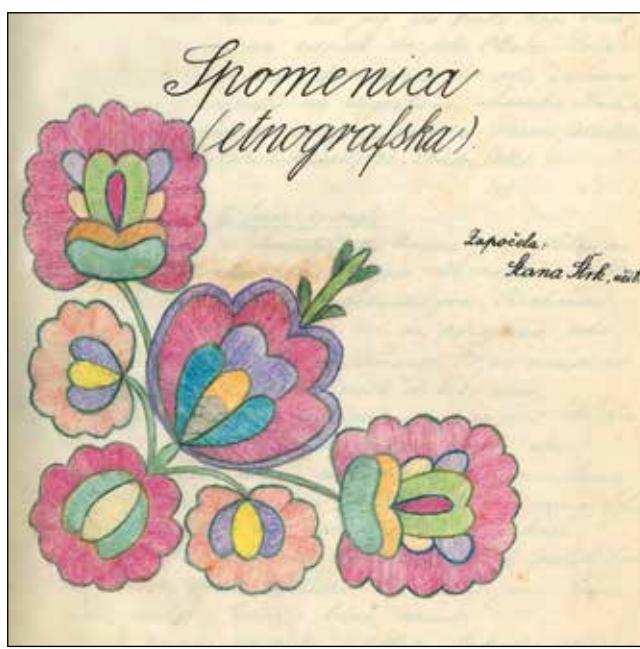
Etnografske spomenice – baština iz pera učitelja

Martina Krivić Lekić

Državni arhiv Bjelovar

Državni arhivi mjesa su koja čuvaju arhivsko gradivo, pisanu baštinu trajne vrijednosti za kulturu, znanost i druge djelatnosti. Dio gradiva koje preuzimaju po službenoj dužnosti jest i dokumentacija koja nastaje radom škola. Naizgled nezanimljivo, ujednočeno gradivo s nizom podataka o učenicima i nastavi u jednom svojem dijelu skriva bisere iz povijesti malih zajednica. Škola je nerijetko, uz crkvu, u mnogim selima bila jedina ustanova koja je mogla stvoriti i sačuvati zapise koji svjedoče o prošlosti manjih sredina. Najvažniji zapisi sačuvani su u školskim spomenicama koje se počinju voditi od 1880. godine. U prvom dijelu spomenice bilo je potrebno napisati povijest mesta, a u drugom dijelu vodio se ljetopis, godišnjak s izvješćima o polaznicima i nastavi te važnijim događajima koji su se zbili tijekom školske godine. Stoga su one postale vrijedan, često i jedini izvor u proučavanju povijesti školstva i manjih sredina. Na tom tragu 1940. godine vlada Banovine Hrvatske propisuje vođenje Etnografske spomenice kao dio dodatnih zaduženja učitelja svih škola.

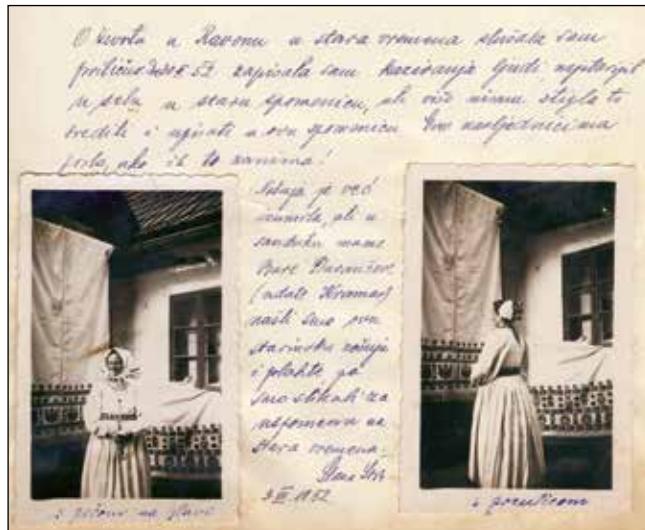
Ilustracija prve stranice, Etnografska spomenica mjesa Raven,
HR-DABJ-893 Osnovna škola Raven

Banovina Hrvatska ustrojena je 1939. godine kao samoupravni teritorij unutar Kraljevine Jugoslavije temeljem Sporazuma Cetković-Maček. Bila je sastavljena od krajeva s većinskim hrvatskim pučanstvom – dotadašnjih banovina, Savske i Primorske te kotara Dubrovnik, Ilok, Šid, Brčko, Gradačac, Derventa, Travnik i Fojnica. U njezine su ovlasti preneseni poslovi poljoprivrede, trgovine, industrije, šuma, rudnika, građevine, socijalne politike i narodnog zdravlja, tjelesnog odgoja, pravde, prosvjete i unutarnje uprave.¹ Jedna od prvih reformi novouspostavljene Banovine bila je reforma školstva² usmjerena na osnaživanje nacionalne svijesti i seljaka. Odsjek za seljačku prosvjetu, zadužen za izgradnju, proširenje i organizaciju rada seoskih škola, ali i čuvanje, proučavanje i promicanje narodne kulture, započeo je suradnju s tada vodećim etnolozima Milovanom Gavazzijem i Branimirom Bratanićem. Već u siječnju 1940. godine ban Ivan Šubašić donosi naredbu kojom se propisuje vođenje etnografske spomenice kao obvezne dokumentacije u školama. Kao priručnik prema kojemu bi učitelji trebali prikupljati i zapisivati materijal bila je preporučena knjiga Antuna Radića „Osnova za sabiranje i proučavanje građe o narodnom životu“. Kroz 1600 pitanja i tri velika dijela na koje je knjiga podijeljena, pokrivene su gotovo sve teme koje je potrebno proći kako bi se upoznao narod. Prvi dio sastojao se od niza pitanja o prirodi i položaju mesta, tjelesnom ustroju i jeziku dijela naroda koji se ispituje, a na koja je sam sakupljač, učitelj, mogao dati odgovor ako je boravio duže vrijeme u kraju. Drugi dio pitanja odnosio se na pitanja o životnim potrebama i radu seljaka, a treći dio odnosio se na duhovnu kulturu. Pod time je Antun Radić podrazumijevao pitanja

1 <<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=5743>>, posjećeno 8. 4. 2019.

2 Više o reformi školstva, u vrijeme Banovine Hrvatske, može se pronaći u knjizi Znanost i svjetonazor: etnologija i prosvjetna politika Banovine Hrvatske 1939. – 1941., autorica Suzane Leček i Tihane Petrović Leš.

o „narodnom srcu”, „narodnoj pameti” i „narodnoj duši”.³ Za odgovore na druga dva niza pitanja bilo je potrebno da sakupljač bolje upozna običaje i ljudi u kraju kako bi dobio potpune i vjerodostojne odgovore. Stoga je uz upute navedeno kako je potrebno prikupiti podatke od što više ljudi, zabilježiti razlike i razgovarati ponajprije sa starijima, ali uzeti u obzir i mlađe osobe i djecu.⁴ U sastavljanju etnografske spomenice trebali su sudjelovati svi učitelji svake škole. Namjera banske vlasti bila je da učitelji upoznaju narod kako bi ga prihvatali kao društveni subjekt, a ne objekt koji je potrebno potpuno preodgojiti. U dopisu o uvođenju piše: *Za učitelje je to tim potrebnije, što iz nehaja nastaju smetnje, koje znatno sprečavaju uspješan rad u obuci i uzgoju, a to su osobito ove: 1/ ako učitelj nije dosta upućen u prilike, pod kojim se djeca školju, tada krivo ocjenjuje mnoge pojave kod djece, jer im ne zna uzrok, 2/on možda nehotice uništava ili pomaže uništavati tekovine autohtone narodne seljačke kulture, jer ih ne pozna dovoljno ili nikako.*⁵ Kako bi se pripremili za što kvalitetniji rad, škole su uz „Osnovu za sabiranje i proučavanje građe o narodnom životu” nabavljale i „Sabrana djela” Antuna Radića. Osim literature, učiteljima je u radu trebao pomoći šestodnevni etnografski tečaj, organiziran u prosincu 1940. godine.⁶

Isječak iz školske spomenice, HR-DABJ-893 Osnovna škola Raven

³ Odsjek za seljačku prosvjetu, broj 20121/II. 1940. Upute za vođenje „Etnografske spomenice”.

⁴ Isto.

⁵ Odjel za prosvjetu, broj 6118-II-1940. „Etnografska spomenica” u pučkim školama.

⁶ HR-DABJ-893, Osnovna škola Raven, Opći spisi.

Učitelji koji su živjeli u gradovima i radili u gradskim pučkim školama nisu bili u neposrednom doticaju sa selom i narodom, imali su zadatak pročitati što više etnografskih i etnoloških tekstova, napose one koji se odnose na njihov kraj i okolicu te svoj napredak bilježiti u običnu, školsku spomenicu.⁷ Ideja koja je vodila bansku vlast bila je da se kroz upoznavanje seljačke kulture smanji jaz između građana i seljaka te prida važnost seoskom stanovništvu.

Dolaskom II. svjetskog rata i nestankom Banovine Hrvatske reforma školstva pala je u drugi plan. Iako je vlast Nezavisne države Hrvatske naredila nastavak prikupljanja, ono se nije nastavilo sa znatnjim uspjehom.

Od ukupno 248 fondova osnovnih škola koji se čuvaju u bjelovarskom arhivu, sačuvane su samo četiri etnografske spomenice od kojih su dvije tek započete. Druge dvije spomenice, iako nisu dovršene, sadrže veliku količinu vrijednih etnografskih podataka. Analizom arhivskoga gradiva škola koje se čuva u Državnom arhivu u Bjelovaru može se zaključiti da se sakupljanje materijala i pisanje etnografskih spomenica nastavilo samo ako se pojedini učitelj ili učiteljica iskreno zainteresirao za prikupljanje narodnoga blaga i krenuo s radom odmah nakon donošenja uredbe o prikupljanju. Jedan takav primjer je etnografska spomenica škole u Velikom Ravenu, koju je počela voditi učiteljica Stanka Štrk. U fondu Osnovne škole Raven sačuvane su bilježnice u koje je učiteljica bilježila odgovore na pitanja prema „Osnovi za sabiranje građe” i skicirala što je smatrala potrebnim.

U posebnu knjigu etnografske spomenice prepisala je gotovo sve u krasopisu, a naslovnici joj je ukrasila cvjetnim motivima narodnoga veza.

Nakon uvodnog opisa položaja mjesta na Kalničkoj gori te podataka o klimi, učiteljica bilježi prirodu i životinjski svijet. Nakon toga opisuje izgled ljudi i bolesti koje su poznate u ravenskom kraju, uz poseban osvrt na ženske bolesti. U drugom dijelu opisuje samo selo i priče o grofovskoj obitelji Zdenčaj koja je živjela u Ravenu, pa nastavlja opisivati kuće i dvorišta. Iz detaljnih podataka koje je prikupila i zapisala o hrani i posuduvidljivo je da je autorica bila živi dionik seoskoga života. Zapis u etnografskoj spomenici završavaju tek započetim poglavljem o odjeći i obući, narodnoj nošnji. Iako

⁷ Odjel za prosvjetu, broj 6118-II-1940. „Etnografska spomenica” u pučkim školama.

Isječak iz školske spomenice, HR-DABJ-893 Osnovna Škola Raven

etnografsku spomenicu nije dovršila, prije odlaska iz škole u Ravenu u školsku je spomenicu upisala: *O životu u Ravenu u stara vremena slušala sam prilično. Dne 30. III 1952. zapisala sam kazivanja ljudi najstarijih u selu u staru spomenicu, ali više nisam stigla to srediti i upisati u ovu spomenicu. Evo nasljednicima posla, ako ih zanima! Nošnja je već izumrla, ali u sanduku mame Bare Đurančeve (update Kramar) našli smo ovu starinsku nošnju i plahte, pa smo slikali za uspomenu na stara vremena. Stana Štrk 3. VII. 1952.*⁸

Pitanje koje ostaje iza ovih zapisa, svjedoka jednog vremena, jest postoji li mogućnost da je do danas još nešto ostalo sačuvano a da nije ugledalo svjetlo dana? Ovo je gradivo nastalo u okviru poslova učitelja te je bilo pohranjivano u školskim pismohranama kao i, primjerice, školske spomenice. S obzirom na smanjene spremišne kapacitete državnih arhiva postoji mogućnost da dio gradiva škola nije preuzet na sigurno čuvanje te još uvijek čeka da ga se preuzme i obradi.

Tkalačka škola u Brodu na Savi

Karolina Lukač

Muzej Brodskog Posavlja

Isidor Kršnjavi,¹ pripadnik skupine zaljubljenika u hrvatski tradicijski tekstil, od 1874. godine bavio se organizacijom izložbe na kojoj bi bile predstavljene tradicijske narodne rukotvorine. Izložba je ostvarena tek 1879. godine, nakon što je Kršnjavi osnovao „Društvo umjetnosti”² koje se javnosti predstavilo izložbom umjetnosti i umjetničkog obrta, priređenom u Vraniczanyjevoj palači u Zagrebu. Uz umjetničke, predstavljeni su i seljački radovi svih hrvatskih krajeva (Jiroušek 1936: 2). Nedugo nakon toga, iz Budimpešte je u Zagreb upućena zamolba da se za njihov muzej sakupi zbirka hrvatskih narodnih vezova, sa svim potrebnim muzeološkim podacima.³ Budući da se u Hrvatskoj do tada nitko time nije sustavno bavio, Kršnjavi se odlučio za vlastito terensko istraživanje, koje je proveo u istočnoj Slavoniji i Srijemu, a rezultate je objavio u putopisu pod nazivom „Listovi iz Slavonije” 1882. godine.⁴ Istraživanje je provedeno

radi upoznavanja sa seljačkim rukotvorstvom, načinima bojenja tkanina, tehnikama tkanja, ornamentikom i terminologijom te odabira izložaka za potrebe velike izložbe *seljačkog umjetnog tkanja i veziva*. Uz prikupljanje zbirke hrvatskih narodnih vezova za muzej u Budimpešti, Kršnjavi je i u hrvatskim intelektualnim te obrtničkim krugovima nastojao probuditi zanimanje za seljačku umjetnost te prirediti drugu izložbu „Društva umjetnosti” s etnografskim sadržajem. Stoga je na putovanju Slavonijom i Srijemom tražio izloške za izložbu priređenu 1881./1882. (Muraj 2006: 22).

Razglednica Broda na Savi, Gradska bolnica. Muzej Brodskog Posavlja, Zbirka razglednica, inv. br. KPZ-721

1 Isidor Kršnjavi (Našice, 22. IV. 1845. – Zagreb, 3. II. 1927.), povjesničar umjetnosti, slikar, znameniti kulturni i javni djelatnik. Bavio se i hrvatskim seljačkim tekstilom. Među brojnim doprinosima hrvatskoj kulturi, Kršnjavome pripada i zasluga za osnivanje Muzeja za umjetnost i obrt, 1880., kojemu je bio i prvim ravnateljem.

2 Kršnjavi je smatrao kako se uzdizanjem kulture postiže materijalno blagostanje pa se osnivanjem „Društva umjetnosti” poticao razvoj umjetničkog obrta.

3 Opisom primijenjene tehnike i tkalačkih pomagala, načina bojenja i dr.

4 Putujući istočnom Hrvatskom, osobito su ga se dojmile vunene tkanine, čilimi, koji su se u seoskim kućanstvima rabili kao prekrivači postelja i zidova, u odjevanju za pregače i ženske ogrtiče, za opremu kola te za klečanje u crkvi. Prema tehnikama izrade čilimi se dijele na: klječane, čupavce, tkane na dasku, utkviane, vezene, a važno je to što je Kršnjavi u čilimima prepoznao vrijedne i zanimljive predmete kojima bi se mogli opremiti i građanski stanovi.

Osim velikog interesa za jeftinim proizvodima seljačke umjetnosti koji bi činili ures građanskih domova, čilim je smaran primitivnim proizvodom važnim u proučavanju seljačke umjetnosti jer je tehnikom izrade i ornamentikom od davnina ostao nepromijenjen. Seljačko je čilimarstvo važno i zbog poznavanja europskog i orientalnog čilimarstva te njihove povijesti. Prostor Hrvatske od prapovijesti bio je područje doticaja različitih kultura (Tkaličić 1922, 1, 2) pa se i brodsko Posavlje, također, uklapalo u široku sliku područja s vrijednom i zanimljivom tradicijskom tekstilnom baštinom. Ornamentikom bogat narodni tekstil, jedinstven upravo za brodsko područje, čija se vrijednost sve više prepoznaće, vezene su ili *krapane ponjave*. Osobitost ovog tipa prekrivača za krevet njihova je simbolika koja se poklapa s krajem 19. stoljeća, odnosno vremenom u kojem je i umjetnost obilježena simbolizmom. Prekrivači su ukrašeni neobičnim izvezenim motivima u živim bojama, a upravo kroz izvezenu simboliku trebali su potaknuti plodnost kod novovjenčanoga para. Osim simbolike, ponjave spajaju tradicionalno domaće tkanje i narodnu umjetnost, a vjeruje se da porijeklo motiva potječe iz prapovijesti.

Na putu po Slavoniji, potaknut viđenim, Kršnjavi je 1884. godine osnovao Tkalačku školu u Brodu na Savi za desetak seljačkih djevojaka. Budući da je škola stradala u požaru, Kršnjavi je već 1887. premješta u Zagreb. „Nakon što je izgorjeli inventar te škole nadobavom iz zem. sredstva dopunjena, otvorilo je društvo umjetnosti tu školu početkom školske godine 1887/8.” (Izvješće o stanju školstva 1891: 182).

Škola je osnovana u svrhu edukacije u starim zanatima, sprječavanju njihovoga nestajanja, promocije kulturnoga nasljeđa proizvodnjom tradicijskih tkanina i stvaranja autentičnih suvenira. Predmeti (uglavnom tepisi i čilimi) proizvedeni u školi izlagani su i prodavani u Muzeju za umjetnost i obrt (Jukić 2015: 224). Pretpostavlja se da je izložba „Čilimi slavonskih seljaka”, priređena u

Muzeju za umjetnost i obrt 1887. godine, bila rezultat dvogodišnjeg djelovanja Tkalačke škole u Brodu na Savi (Muraj 2006: 22).

Kako je kraj 19. stoljeća obilježen urbanizacijom i nestankom tradicionalnih oblika života na selu unutar velikih obiteljskih zadruga te ekonomskom krizom, žene su bile prisiljene tražiti zaposlenje. Mogućnosti za zapošljavanje bilo je malo, kao i odgovarajućega obrazovanja za žene, budući da su zanimanja trebala biti u skladu sa ženskom prirodnom i nisu smjela narušiti ulogu supruge i majke. Stoga je osnivanje Tkalačke škole trebalo pružiti obrazovanje, odgojiti djevojke za domaćice, supruge i majke te ih osposobiti kako bi mogle privređivati vlastitim radom.

Iako je Tkalačka škola u Brodu na Savi osnovana s namjerom da polaznice uči tkalačkim vještinama, odnosno tkanju i pripremama za tkanje, prema Statutu Tkalačke škole, trebalo je voditi brigu i o čistom i prikladnom izgledu djevojaka, a prefekta škole trebala je djevojke redovito voditi u šetnje i u crkvu (HR-HDA-804),⁵ što nije neobično ako se uzme u obzir da su u patrijarhalnom društvu idealni ženstvenosti bili: pobožnost, umiljatost, nježnost, ljubaznost, skromnost, poniznost, pokornost.

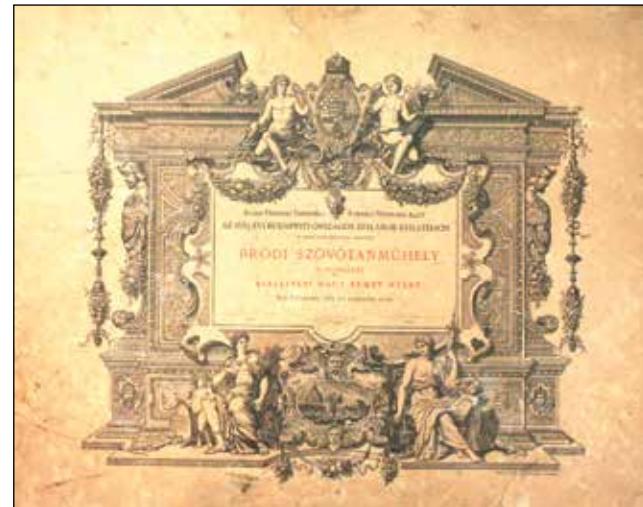
Osim Tkalačke škole, školske su vlasti u Slavoniji 20-ih godina 19. stoljeća otvorile niz novih škola za ženski ručni rad, kao i stručne tečajeve pri višim djevojačkim školama u Novoj Gradiški (1892.), Brodu na Savi (1892.), Vinkovcima (1892.), Požegi (1894.) i Iloku (1897.). Od 1892. godine na snazi je bila i nova naredba „Naučna osnova stručnih tečajeva“ koja je regulirala nastavne programe stručnih škola.⁶

Djelovanje tkalačke škole u Brodu na Savi

Tkalačka škola⁷ u Brodu na Savi, s internatom za deset djevojaka, osnovana je 24. studenoga 1884. zalaganjem Isidora Kršnjavog, nakon njegova obećanja na predizbornom skupu (Artuković 2006: 217, 223; HR-DASB-13)⁸ da će se založiti da se u Brodu na Savi otvori Tkalačka škola. Trošak

za novoosnovanu školu trebao se, prema Statutu škole (HR-HDA-804), namirivati od Zemaljske vlade.

Tkalačku školu u Brodu na Savi pohađale su većinom brodske djevojke, a budući da ih je bilo i iz drugih mjesta, uz školu je osnovan internat koji je vodila nadstojnica (prefekta). Osim što je upravljala internatom, nadstojnica je bila brinula za *uzgoj i obskrbu* djevojaka, koje je vodila u crkvu i šetnju te pazila na njihov izgled, da budu čisto i pristojno odjevene. Imala je pravo davati ukore i

Diploma brodskoj tkalačkoj radionici za najbolji rad. Opća zemaljska izložba u Budimpešti, 16. rujna 1885. godine.
Muzej Brodskog Posavlja, Zbirka dokumentarne građe I., inv. br. MBP-24750

manje kazne koje su bile određene Statutom: ukor na samo, ukor pred svima, uskraćenje zajutarka, otpust iz zavoda (HR-HDA-804).

Tkalačka škola nalazila se na mjestu današnje Opće bolnice „Dr. Josip Benčević“. Za školske prostorije unajmljene u kući užara Böhma, stan, osvjetljenje, ogrjev i čišćenje brinula je gradska općina, dok je hrvatska vlada plaćala učitelje i snosila troškove nastave. Prvi učitelj bio je Teodor Skulthety. Naslijedile su ga učiteljice Sofija Böhm, Jozefina Röthl i Terezija Neuhäsler (Cuvaj 1911: 103; Toldi 2015: 13), koja je vodila školu pod upravom „Društva umjetnosti“, nakon preseljenja u Zagreb (Bojničić 1888: 27; Rapo 2006: 97). Učitelj koji je djevojke podučavao u tkanju i pripremanju za tkanje upravljao je školom neposredno. Bio je odgovoran ravnatelju Građanske škole u Brodu. Kao i prefekta, učitelj je imao pravo određivati kazne: ukor na samo, ukor pred svima, uskraćenje zajutarka, ali to je morao prijaviti prefekti. Kaznu otpusta mogao je odrediti samo ravnatelj Gospojinskoga odbora za uzgoj (HR-HDA-804).

5 Hrvatski državni arhiv, Statut Tkalačke škole u Brodu na Savi. Fond Kršnjavi Isidor (Iso), Kutija 1. signatura 2-1-8-3.

6 Naredbom iz lipnja 1894. vladin Odjel za bogoslovje i nastavu propisao je ustrojni statut, školski red i nastavni program za sve ženske stručne škole.

7 Škola je osnovana kao zemaljski zavod kojim upravlja ravnatelj Građanske škole u Brodu.

8 Prvi izbori za Hrvatski sabor u vrijeme bana Khuena Héderváryja održani su u rujnu 1884. za saborski period 1884. – 1887. U brodskom izbornom kotaru pobijedio je kandidat Narodne stranke, sveučilišni profesor dr. Isidor Kršnjavi.

Statutom Tkalačke škole predviđeno je da školom osim ravnatelja *Gradjanske* škole upravljaju dva odbora⁹ – gospodski i gospojinski. Gospodski odbor, imao je svojega predsjednika i tajnika i bio podijeljen na dva pododbora – tehnički i obračunski. Tehnički pododbor trebao je voditi brigu o izradi robe najprikladnije za prodaju te da se ista tkana roba i proda. Brinuo je i o potrošnji i nabavi materijala po najpovoljnijim uvjetima. Obračunski pododbor bio je zadužen za nadzor računa cijelog zavoda svake godine, a školskih računa svakoga mjeseca. Gospojinski odbor bio je podijeljen u tri pododbora: odbor za uzgoj, odbor za nadgledanje škole i kućanski odbor za nadgledanje kućanstva. Zadaća Odbora za uzgoj bila je nadgledanje internata spojenog s Tkalačkom školom, vođenje brige o moralu i religioznom obrazovanju te čistoće i redu. Odbor za nadgledanje škole imao je zadatku nadzirati radove u školi, dok je kućanski odbor trebao nadzirati cjelokupno kućanstvo i račune za internat. Gospojinski odbor imao je predsjednicu, a tajnik muškog odbora bio je ujedno i tajnik Gospojinskog odbora (HR-HDA-804).

Požar u Brodu i preseljenje škole

Brodska Tkalačka škola uspješno se razvijala o čemu svjedoči članak¹⁰ o hrvatskom školstvu:

„Osim ove obrtne škole izložila je brodska tkalačka škola veoma dobre domaće tkalačke proizvode. Kad uvažimo, da kod ovih hrvatskih obrtnih škola imademo posla sa prvenci, koji tek 2 ½ godine rade, moramo biti uspjesi podpuno zadovoljni... Zasluga ide u ovom obziru učitelja I. Kršnjavoga i H. Bolléa...“ (Rapo 2006: 73)

Nažalost, 14. srpnja 1887. godine „...bukne vatrica u sgradi gdje je ta škola bila smještena, te izgori malo ne sav inventar“ nakon čega je škola prestala s radom (Ibler 1892: 255; Izvješće o stanju školstva 1891: 182). U gašenju najvećeg požara te godine u Brodu na Savi sudjelovali su svi članovi Vatrogasnog društva, a pomagali su i brojni građani. Požar je buknuo u noći, ali zbog nedostatka vode, pokraj svih napora vatrogasaca i brojnih građana, nije se mogao ugasiti i zgrada je izgorjela do temelja. Osobito se istaknuo vođa penjača Emanuel Vilček, koji je iz goruće zgrade

⁹ Zakonom o školama predviđeno je da svaka školska općina ima školski odbor koji upravlja školom, odnosno koji vodi brigu o stanju škole i njezinu pohadanju, predlaže nove učitelje, upravlja školskom blagajnom, nadzri rad učitelja i sl. (Župan 2002: 283).

¹⁰ Članak je objavljen u madarskom školskom listu „Néptanitok lapja“ 62, a prenijele su ga „Narodne novine“ i Antun Cuvaj. (Rapo 2006: 68)

Učenice Tkalačke škole u Zagrebu, 1888. godine, odjevene u narodne nošnje. (U drugom redu, u sredini, sjedi Terezija Neuhäsler.) Digitalizirana zagrebačka baština KGZ-a (© 2008-2019, Knjižnice grada Zagreba, sva prava pridržana).

spasio jednu djevojku, iznijevši je *junački na rukama*. Budući da je bio povrijeđen, morao se liječiti, odnosno „tražiti pomoć svojoj sakatoj ruci“ u Beču na društveni trošak. Širenju požara svakako je pridonijelo i to što su prostorije škole bile pune vune, lana, pamuka i drugih sirovina potrebnih za izradu čilima (Stanković 1972: 35).

Nakon požara, na inicijativu Društva za umjetnost i obrt, Tkalačka škola premještena je iz Broda u Zagreb u Obrtnu školu u Ilici,¹¹ gdje je nastavila rad školske godine 1887./88. (Toldi 2015: 13; Rapo 2006: 97). Uprava škole povjerena je Društvu uz godišnju subvenciju od 1200 forinti iz zemaljskih i 400 forinti iz gradskih sredstava (Hudovski 1892: 53).

U katalogu Gospodarsko-šumarske izložbe o školi se navodi: „Tkalačka škola u Zagrebu ima svrhu, da našu domaću industriju u dvojakom pravcu oplemeni, uzdrži i usavrši. Prije svega imade ta škola industriju čilima oplemeniti u tehničkom pogledu tim, što kultivira razne naprednije tehnike tkanja, imenito tehnike uzlanja“ (Ibler 1892: 255). Škola u Zagrebu bavila se tom tehnikom i nastojala ju je usavršiti i proširiti, a njezini proizvodi, rađeni prema nacrtima Terezije Neuhäsler, služili su kao dekoracija izložbenog prostora.

Kod izrade čilima *smyrna* tehnikom¹² u Tkalačkoj se školi pazilo da se upotrebljava samo narodna ornamentika, a čilimi su se izdvajali glede uzoraka „...pošto ni jedna tvornica (bar za sada) ne uzima obzira na narodne hrvatske motive” (Ibler, 1892: 255). Učenice su za jedan četvorni metar čilima izrađenog *smyrnanskom* tehnikom dobivale 5 forinti (Hudovski 1892: 53). O ozbilnosti toga projekta govorи činjenica da je Zemaljska vlada upravу Tkalačke škole povjerila „Društvu za umjetnost i umjetni obrт”, dajući za njezin rad godišnju subvenciju od 1200 forinti.

Za ravnatelja škole imenovan je predstojnik Odjela za bogoštovlje i nastavu Isidor Kršnjavi, a njega je naslijedio gradjevni savjetnik Herman Bollé. Tkalačku školu u Zagrebu 1888. godine polazilo je šesnaest učenica, a 1889. i 1890. godine dvanaest učenica iz Zagreba. Od učenica koje su završile zagrebačku Tkalačku školu, dvije su nastavile rad samostalno, jedna u Laščini, druga u Samoboru, jedna je namještena na putujućoj Tkalačkoj školi koju je osnovala Petrovaradinska imovna općina. Kroz trogodišnji rad škole proizvedeno je čilima u vrijednosti 6100 forinti, a prodano za 5000 forinti. Marljiva tkalja mogla je mjesечно zaraditi 25 forinti (Toldi 2015: 13). Budući da je svrha škole bila da tkalje steknu trajnu zaradu od koje će moći živjeti te da se iz kućnog obrta razvije fabrikacija – industrija čilima, u katalogu piše:

„Čilimi tvorili su se i tvore se u narodu samo kao produkt kućnog mara za dokolicu, kad seljakinje nijesu zaokupljene poljskim poslovi. Tkalačkom se školom nastoji organizirati kućni obrт tako, da se pojedine učenice izyešte, da im se dadu stanovi, pa da tako nadju trajnu uzgrednu zaslužbu, izradjujući na tih stanovih naručene čilime. Te su naručbe za sada dobivale samo izučene učenice tkalačke škole, a kada se uvriježi i razvije ta institucija, nadati se je za stalno, da će se i kod nas, kao što to i drugdje biva, kakav poduzetnik latiti toga posla, te bivšim učenicama tkalačke škole davati prilike privredi.” (Ibler 1892: 256).

„S vremenom se može iz takove kućne industrije razviti podpuna fabrikacija. Svakako je zadaća tkalačke škole, da uvek uzdrži na životu tendenciju za svim tim, te da izvještivanjem djevojaka u risanju i tkanju čilima stvori radnički materijal, kojim će

se moći kasnije fabrikacija poslužiti.” (Ibler, 1892: 256).

Na Gospodarskoj izložbi u Zagrebu, 15. kolovoza 1891., kojom je obilježena 50. godišnjica djelovanja Hrvatsko-slavonskog društva,¹³ Tkalačka se škola „... u velike iztakla – njezinim proizvodima bile su prekrasno dekorisane udobne izložbene prostorije u obrtničkoj školi – te je s punim pravom stekla veliko priznanje originalnošću crteža, finoćom boja i liepom tehnikom izradjenih predmeta” (Ibler, 1892: 256).¹⁴ Bila je to zasluga učiteljice, gospođice Terezije Neuhausler¹⁵ koja je radila i na brodskoj Tkalačkoj školi, gdje se usavršila u tkanju. Radila je i u Bečkereku u Vojvodini, kao učiteljica kneginje Thurn i Taxis, da bi se zatim usavršavala u Beču (Ibler 1892: 256; Rapo 2006: 99).

Osim različitih gospodarskih potencijala Hrvatske, na izložbi su predstavljene narodne rukotvorine, a posebna pozornost posvećena je tradicijskom tekstilu, posebice ornamentici, koloritu i načinu izrade (Ibler 1892: 1; Muraj 2006: 7).

„Glavnu značajku narodnosti podavaše jubilarnoj našoj izložbi domaći tekstilni obrт (...). Na jubilarnoj izložbi bilo je prvi, a možda i zadnji put izloženo u velikoj mjeri to naše narodno blago, koje po sudu svih stručnjaka leži na umoru, te bi se samo intenzivnim nastojanjem narodnih prijatelja dalo spasiti.” (Ibler, 1892: 192).

Zalaganjem Isidora Kršnjavog, uz Tkalačku školu u Brodu, a kasnije u Zagrebu, osnovane su škole po cijeloj Hrvatskoj te brojne podružnice Obrtne škole. U Zapisnicima brodskog Gradskog zastupstva iz 1889. godine navodi se kako je Brodu nuđena škola za pletenje košara, što nažalost nije realizirano zbog nedostatka finansijskih sredstava. Donesen je zaključak: „Jednoglasno prihvata se prijedlog odborov da se naredba vis. zem. vlade glede otvaranja košaraške škole prima sa zahvalom nu samo pod uvjetom da gradska obćina nikakovih materijalnih žrtava ne doprinosi, obzirom na slabo finansijsko stanje gradske općine.” (Toldi, 2015: 13).

¹³ Prva svjetska izložba bila je priređena u Londonu 1851., a druga u Parizu 1885. godine.

¹⁴ Radovi tkalačke škole bili su prepoznati i ranije pa je Tkalačka škola u Brodu primila veliku kolajnu na Obćoj zemaljskoj izložbi u Budimpešti (Napredak 28, 1885: 459). Tkalačka škola u Zagrebu primila je počasnu diplomu za izložene čilime na Gospodarsko-šumarskoj izložbi u Osijeku 1889. Učiteljica Tkalačke škole Terezija Tišov (Neuhäusler) također je primila nagradu, brončanu kolajnu na Pariškoj svjetskoj izložbi 1900. (Rapo 2006: 85, 291).

¹⁵ Terezija Neuhausler rođena je u Starim Mikanovcima, a bila je udana za poznatog hrvatskog slikara Ivana Tišova, strukovnog učitelja za slikanje i prostoručno crtanje na Obrtnoj školi u Zagrebu, gdje se i sam školovao.

Zaključak

Krajem 19. stoljeća, u vrijeme kada se etnologija u Hrvatskoj nastoji utemeljiti kao znanstvena disciplina naspram elitnoj kulturi, počinje se odvijati i proučavanje narodne kulture. Smatralo se kako hrvatska kultura ima svoje obilježje u narodnim pjesmama, narodnom shvaćanju pravde i poštenja, narodnom vjerovanju i nošnji. Isidor Kršnjavi bio je jedan od malobrojnih pojedinaca koji su prepoznali ljepotu hrvatskog seljačkog tekštila i koji je u njemu video veliki potencijal, a od 1874. radi na organizaciji izložbe na kojoj će predstaviti i narodne rukotvorine.

Na izložbi kućnog obrta, održanoj 1887. u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu, među izloženim radovima bili su i oni izrađeni u Tkalačkoj školi čiji je bio začetnik. Tkalačka škola osnovana 1884. godine, osim školske obuke djevojkama je trebala pružiti znanje i vještine te omogućiti stjecanje vlastita prihoda. Važno je napomenuti kako se u to vrijeme školovanje djevojaka nije smatralo potrebnim jer je predstavljalo velik i nepotreban finansijski teret. Sveobuhvatne društvene promjene iziskivale su stvaranje dodatnog prihoda za koji je bilo nužno određeno obrazovanje.

Iako je glavni cilj osnivanja Tkalačke škole bio osposobljavanje djevojaka za privređivanje vlastitim radom, njezino je djelovanje trebalo spriječiti nestajanje tradicijskih znanja te promicati tradicijsko nasljeđe proizvodnjom tkanina kao originalnog hrvatskog suvenira. S vremenom se iz toga trebala razviti veća industrija čilima, čime bi se utjecalo na još jedan goruci problem, a to je depopulacija naroda. Tkalačka škola u Brodu na Savi, unatoč dobrim početnim rezultatima, radila je, nažalost, samo tri godine. Uništena u požaru 1877., u Zagrebu je nastavila uspješno djelovanje na čuvanju i promicanju tradicijskog nasljeđa Hrvatske.

LITERATURA I IZVORI:

- Artuković, Mato, „Isidor Kršnjavi kao brodski zastupnik u hrvatskom saboru 1884. – 1887.”, *Scrinia Slavonica* 6 (Slavonski Brod, 2006), 217–233.
- Bojničić, Ivan, ur. „Listak”, *Glasnik družtva za umjetnost i umjetni obrt u Zagrebu, godina III.*, Zagreb, 1888.
- Cuvaj, Antun, *Grada za povijest školstva*, knjiga VII., Zagreb, 1911.
- Hudovski, Adolf, *Zagreb i okolica. Kažiput za urodjenike i strance*, Zagreb, Tisak dioničke tiskare, 1892.
- Ibler Janko, *Gospodarsko-šumarska jubilarna izložba hrvatsko-slavonskoga gospodarskoga društva u Zagrebu godine 1891.*, Zagreb, Tiskarski zavod Narodnih novina, 1892.
- Jiroušek, Antun, „Utjecaj hrvatske etnografije na razvoj kulturnih prilika u hrvatskome narodu”, *Obzor. Spomen-knjiga 1860. – 1935.*, Zagreb: Tipografija, 1936.
- Jukić, Mirjana, „135 godina djelovanja hrvatskog društva likovnih umjetnika”, *Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja, Materialno varvstvo arhivskega gradica*, Zbornik mednarodne konference, (Radenci 15. – 17. april 2015., Pokrajinski arhiv Maribor, 2015), 223–233.
- Muraj, Aleksandra, „Odnos građanstva spram narodne nošnje i seljačkoga tekstilnog umijeća”, *Narodna umjetnost* 43/2 (Zagreb, 2006), 7–40.
- Rapo, Vesna, *Pariška soba*, Hrvatski školski muzej, Zagreb, 2006.
- Stanković, Mladen, *Dobrovoljno vatrogasno društvo u Slavonskom Brodu. 100 godina humanog i patriotskog rada*, Slavonski Brod: Dobrovoljno vatrogasno društvo Slavonski Brod, 1972.
- Tkalčić, Vladimir, „Etnografski muzej u Zagrebu”, *Narodna starina* 1 (Zagreb, 1922), 73–75.
- Toldi, Zvonimir, „Bukne vatra u tkalačkoj školi”, *Posavska Hrvatska* br. 1 (1166), (Slavonski Brod, 9. siječnja 2015), 13.
- Izvješće o stanju školstva u Hrvatskoj i Slavoniji*, Zagreb, 1891.
- Hrvatski državni arhiv, Statut Tkalačke škole u Brodu na Savi. Fond Kršnjavi Isidor (Iso), Kutija 1. Signatura 2-1-8-3.
- Državni arhiv u Slavonskom Brodu, Postanak gradjanskih škola uopće, a napose u Slavonskom Brodu, HR-DASB-13. Fond: Gradsko poglavarstvo Brod na Savi, inventarni broj 134/19.

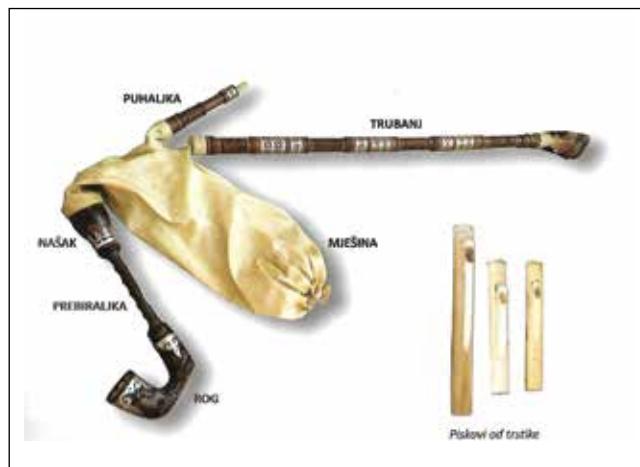
Gajde u hrvatskoj tradicijskoj kulturi

Stjepan Večković

Centar za tradicijska glazbala Hrvatske

Gajde su vrlo stara glazbala i u različitim varijantama prisutne su u svim zemljama zapadne, srednje i istočne Europe, u zemljama Mediterana, na Bliskom Istoku te u nekim dijelovima Azije. Naše gajde nastale su razvojem od primitivnijih oblika glazbala s mješinom i dvostrukom sviralom kao što su mihovi i diple. Osnovna razlika između gajdi i mihova u rasporedu je rupica za prebiranje, dodavanju roga na sviralu, te u trubnju (bordunu). Upravo je trubanj tipična odlika gajdi za razliku od svih ostalih glazbala s mješinom.

Dijelovi gajdi, preuzeto iz knjige Hrvatska tradicijska glazbala – gajde, autora S. Večkovića, Zagreb, 2015.

Najvažnija razlika između naših gajdi i istočnoeuropskih te zapadnoeuropskih gajdi jest u broju i vrsti piskova u prebiraljci. Istočnoeuropske gajde (makedonske, bugarske, itd.) redovito imaju jednoglavu prebiraljku s jednim piskom s jednostrukim udarnim jezičkom. Naše gajde imaju redovito dvostruku prebiraljku s dva piska s jednostrukim udarnim jezičkom. Zapadnoeuropske gajde (škotske, irske, španjolske, itd.) mogu imati jedan, dva ili tri borduna (trubnja), ali je prebiraljka jednostruka kao i kod istočnoeuropskih gajdi. Međutim, bitna je razlika da je svirala zapadnoeuropskih gajdi konusna i u njoj se nalazi jedan pisak s dvostrukim udarnim jezičkom (kao na sopili ili oboi). O rasporedu rupica za prebiranje i vrsti piskova ovise tonske mogućnosti i zvuk gajdi.

Riječ *gajda* u naše je krajeve došla s Turcima koji su je preuzeли iz arapskog jezika. Pretpostavka je da izvorno porijeklo riječi *gajda* dolazi iz staroiberskog *gaita*. Znatna je sličnost između riječi *gajda* i arapske riječi *kajda* te tu neki pronalaze izvornost te riječi.

Najstariji primjerak hrvatskih gajdi čuva se u Etnografskom muzeju u Zagrebu, nađene su u Aljmašu, a datiraju iz 1751. godine. Prema prepostavkama starih istraživača folklornog nasljeđa i etnomuzikologa, ovakav oblik gajdi kakav danas poznajemo u našem folkloru datira negdje između 12. i 14. stoljeća, što je zaista nemoguće sa sigurnošću utvrditi jer, osim spomenutih gajdi iz Aljmaša, nema nikakvih starijih materijalnih dokaza. Naše gajde i dude mogle bi biti i starije jer su neke oblike tih glazbala (dude) Hrvati donijeli u ove krajeve doseljavanjem u 7. stoljeću.

Gajdaš iz Piškorevaca, preuzeto iz knjige Hrvatska tradicijska glazbala – gajde, autora S. Večkovića, Zagreb, 2015.

Gajdaš iz Đakovštine oko 1930., preuzeto iz knjige Hrvatska tradicijska glazbala – gajde, autora S. Večkovića, Zagreb, 2015.

Naše su gajde troglasno, aerofono, solističko, tradicijsko glazbalo. Sastoje se od sljedećih osnovnih dijelova: mješina, prebiraljka, našak, rog, trubanj, puhaljka i piskovi.

Mješina je najčešće štavljena životinjska koža. Svi su ostali dijelovi od drva, često vrlo lijepo ukrašeni kositrom, rezbarenim ili paljenim ukrasima. Za vratni otvor mještine navezan je našak u koji se nasuđuje dvocjevna prebiraljka (gajdunica, svirala, dvojnice, karabe). Jedna strana prebiraljke (kličnjak) ima pet rupica za prebiranje različitih širina i razmaka i jednu glasnicu sa strane, a druga strana (rožnjak) ima samo jednu rupicu za prebiranje. Na donji dio prebiraljke nasuđuje se rog (lula) koji je najčešće drveni, a može biti i pravi kravlji ili volovski. Puhaljka (dulac) navezuje se na jedan nožni otvor mještine i služi za upuhivanje zraka u mještinu. U puhaljki se nalazi kožni zaklopac koji sprječava da se zrak iz mještine vraća nazad. U novije vrijeme ponegdje se umjesto puhaljke za upuhivanje zraka u mještinu koristi dodatni mijeh ili laktača (laktara, sufra). Trubanj (bordun, truba, prda, prdaljica, berda) sastoji se od četiri dijela koji se nasuđuju jedan na drugi. Prvi dio trubnja navezan je na drugi, preostali nožni otvor mještine, a na zadnji dio trubnja često se stavljao kravlji rog ili tikvica. U prebiraljci nalaze se dva piska s jednostrukim udarnim jezičkom, napravljeni od trstike ili bazge (zova), a u trubnji nalazi se jedan takav pisak, samo malo veći.

Kličnjak (najčešće lijeva strana prebiraljke) služi za sviranje melodije, rožnjak (desna strana prebiraljke) služi za ritmiziranje, a trubanj daje konstantan, duboki, osnovni ton gajdi.

Gajde su solističko glazbalo i najčešće su tako i upotrebljavane. Tek u posebnim trenucima i velikim

svečanostima svirala su dva ili više gajdaša zajedno. Za tu su svrhu gajde morali međusobno naštimiti, što i nije bilo lako jer je svaki svirač svirao u intonaciji koja je njemu najbolje odgovarala. Katkada bi jedan gajdaš svirao gajde, a drugi bi ga pratilo na diplici. Pojavom novih glazbala, ponajprije tambura, nije bila rijetkost da gajdaš zasvira uz tamburu samicu ili cijeli tamburaški sastav.

Gajdaš je nekada bio važna osoba, osim što bez njega nije moglo proći nijedno narodno veselje ili običaj, često su gajdaši bili cijenjeni toliko da bi čak i presuđivali u sporovima i svađama seljana. Mnogi gajdaši bili su pravi majstori, bili su nadaleko poznati po virtuoznosti sviranja te se mnogi od njih i danas spominju s poštovanjem.

Gajdaši su svirkom pratili sljedeće narodne običaje i događanja: križari, kraljice (ljlje), paljenje krijesa za Ivanje, dovlačenje mlinske klade, poklade, svatovi, kolo kod crkve nakon nedjeljne svete mise, žetvene svečanosti (moba), čuvanje i branje grožđa, komušanje kukuruza, čijanje perja te bilo kakvo drugo narodno veselje. Često su djevojke subotom navečer ili u vrijeme čuvanja vinograda znale unajmiti gajdaša da im svira, pa bi se skupili i momci i sve bi završilo velikim kolom. Gajdaš bi obično svirao usred kola, animirajući plesače pokretima, plesom, dobacivanjem i šaljivim pjesmama.

Sviralo se i po kućama nakon završetka poljskih radova. Uz gajde se i pjevalo. Vještiji gajdaši znali su prestati upuhivati zrak u mještinu, pjevati stih ili dva ne prekidajući svirku, te bi opet nastavili upuhivati i svirati dalje. Kasnijom upotrebom laktače pjevanje uz svirku uvelike im se olakšalo. Uloga gajdaša u svatovima bila je neizostavna. Bogatiji svatovi znali bi unajmiti i dva gajdaša koji bi se izmjenjivali u svirci, a katkada bi zasvirali i zajedno. Sviralo se i prilikom čuvanja stada na ispaši, a mnogi gajdaši tako su i naučili svirati. Gajdaši su gotovo redovito vješto svirali i u diplice, pa kad im se više nije dalo puhati u gajde, uzeli bi diplice i svirali.

O gajdama i gajdašima ispjевano je mnogo stihova i pjesama, neka narodna kola nose ime po gajdašu koji ih je svirao, a ušli su i u narodne priče i legende. Tako se vjerovalo da vile najviše vole igrati kolo uz svirku gajdaša.

Muzej Đakovštine čuva vrijedne primjerke gajdi, ali i brojne fotografске i pisane zapise o gajdašima. Također, u Đakovštini se njeguje sviranje gajdi, čemu pridonose pojedinci u kulturno-umjetničkim društvima.

Tradicijska kultura Slavonije i predstavljanje tradicijskoga ruha na sceni

dr. sc. Marija Raguž

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Tradicijsko je ruho u velikoj mjeri očuvano zahvaljujući smotrama folklora i natjecanjima između sudionika u tradicijskom ruhu, tzv. *izborima* (Gačić 2016: 80, 81). Zahvaljujući takvim manifestacijama, nije osuđeno na ležanje u ladicama, već je javni pokazatelj tradicije određenoga mjesta ili kraja, često element vrijedan ponosa onima koji ga nose.

Neupitno je da je tradicijsko ruho Slavonije vrlo vrijedno jer je estetski na visokoj razini i često tehnički vrlo zahtjevno izvedeno. Iskusnome oku neće promaknuti velik broj sati koji je morao biti uložen u pripremu materijala za tkanje, proces tkanja tkanine, njezinoga ukrašavanja, pogotovo kada je riječ o ženskome ruhu. Samo odijevanje, a i održavanje toga ruha iziskuju i vještina i dosta vremena.

Zbog svega navedenog, očito je kako svatko tko čuva, izrađuje, održava ili odijeva tradicijsko ruho ulaže u to velik trud, vrijedan pohvale i poštovanja. To uistinu nije lak zadatak. Nije upitno da osobe koje to rade posjeduju veliku ljubav prema vlastitoj tradiciji, jer rijetko će tko za to dobiti kakvu počast ili materijalnu korist. Nije upitno čuva li se u Slavoniji tradicija i u kojoj mjeri, ali može se ponešto napisati o tome kako se čuva, što vrijedi i za čuvanje tradicije odijevanja u Slavoniji.

Moglo bi sereći da folklorna društva nose narodnu nošnju, ne nužno tradicijsko ruho. O narodnoj nošnji kao pojmu mnogo je pisano (Bonifačić 2008, Kale 2009, Bušić 2014). Primjećeno je kako je došlo do kanonizacije u smislu da su samo određeni tipovi ili vrste nošnji, oni koji su smatrani izvornijima, autentičnjima ili starijima, postali *narodna nošnja*, dok su zanemarene neke vrste seljačke odjeće koje se smatraju „neautentičnim“ (Bonifačić 2008: 10). Pri izboru ruha za odijevanje i njegovu čuvanju prednost se daje tekstilu za koji se smatra da je stariji i „izvorniji“. Međutim, događa se da se fokus u potpunosti prebaci na materijalno, na te predmete, a da se potpuno smetne s umu da ti predmeti često imaju ne samo emotivno, nego i komunikacijsko

značenje. Može se pretpostaviti da je svatko tko u obiteljskome nasleđu ima tradicijsko ruho uz njega emotivno vezan. U prilog tome idu tvrdnje kakve se redovito čuju od Slavonaca povratnika na području između Vukovara i Vinkovaca, gdje žene često žale što to ruho nije bilo prvo što su spakirale i ponijele sa sobom, jer sve drugo danas je moguće kupiti, ali ne uspomene takve vrste.

Ta emocija koju Slavonke, ali i Slavonci, pogotovo Šokci, osjećaju prema tradicijskom ruhu snažan je motiv za njegovo očuvanje. To je možda samo dio ljubavi prema slavonskoj tradiciji općenito, ali vrlo je važan i pridaje mu se velika pozornost. Razlog je tomu što su slavonske nošnje bogate, prepoznatljive, a i to je tradicija samo po sebi – to ruho ne bi bilo bogato i raskošno da nisu i ranije ljudi u Slavoniji pridavali tome veliku važnost. Moglo bi se reći kako se s ruhom nasleđuje i ljubav prema njemu.

S izbora ruha na Đakovačkim vezovima 1968., arhiva TZG Đakova

Sudeći prema iskustvima na terenu i sudjelovanju u mnogim događanjima vezanim za rad KUD-ova i očuvanje tradicije, nemaju svi jednak doživljaj tradicije. Točnije rečeno, za većinu je tradicija postala isto što i *folklor*. A kad se kaže da se – *ide na folklor*, misli se na pohađanje proba KUD-a, izvođenje tradicijskih napjeva i plesova, povremeno odijevanje *narodne nošnje* i odlazak na nastup uz još nekoliko KUD-ova.

S izbora ruha na Đakovačkim vezovima 1970., arhiva TZG Đakova

Potrebno se na svakome planu podsjetiti da je tradicija nešto mnogo šire i ona je samo inspiracija za program kakav se izvodi na različitim folklornim manifestacijama. Društva i smotre možda jesu osmišljeni kao čuvari tradicije, ali vremena su se uvelike promijenila od trenutka njihova nastanka kao pojave. Nije upitno da su u KUD-ovima ranije plesali i pjevali ljudi kojima je tradicija bila način života, a ne nešto što glume. Oni se jesu prilagodili zakonima scene, pa možda i ideologijama koje su koristile tradiciju za svoje svrhe (Vitez 2001, Zebec 2002). Može se pretpostaviti da je svako društvo moralo osmišljavati vlastiti program i da je on imao živ odnos s tradicijom, a baš je to ono što, nažalost, nije postalo tradicija. Etnolozi su primijetili kako su zavladali okamenjeni oblici, odnosno banalizacija, uniformnost, estradizacija (Vitez 2001: 177), kao i kod *narodne nošnje*, a time se zapravo oštećuje i osiromašuje i scena i tradicija. Scena može imati koristi od drukčjeg pristupa tradiciji, ali nije li viši cilj očuvati tradiciju?

Ne može se zaustaviti vrijeme, niti je cilj nekakav povratak u tradicijsko društvo, ali moguće je tradiciju očuvati tako da je se istraži i vjerodostojnije predstavlja. Dodatan razlog intenzivnijemu istraživanju tradicije predstavlja i činjenica da je folklorna scena toliko odmaknula od tradicije i toliko

je oslonjena na klišeje da se događaju situacije kada je ona u sukobu s tradicijom, ponekad ne bi bilo pretjerano reći da izvrće tradiciju ruglu. Kako piše Vitez, život i scena nisu isto, drukčije su im zakonitosti (Vitez 2001: 178), ali problem nastaje kada se zakonitosti tradicije ne samo prilagode, nego i potpuno ukinu kako bi se što više udovoljilo zakonima scene. Naime, tradicija je u svojoj punini kultura, to znači da obuhvaća ne samo materijalno – opipljivo, društveno – vidljivo u odnosima među ljudima, nego i duhovno – što ljudi misle ili osjećaju, nešto skriveno do čega im je stalo, što poštuju i slijede. Kultura je definirana principima, ima sklop vrijednosti koji je definira i to se odražava u svim njezinim aspektima, pa i odijevanju. Definiranje kulture prelazi granice ovoga rada, ali kada je riječ o dominantnoj kulturi, odnosno tradiciji Slavonije – neke je njezine karakteristike moguće definirati. Nemoguće je to napraviti sveobuhvatno, ali na primjeru odnosa prema ruhu, moguće je upozoriti na svakojake izazove kakve je u suvremeno doba moguće primijetiti kada se radi o očuvanju tradicije, i ruha.

Ne samo u prošlosti, nego i danas, odijevanje govori nešto o osobi. Danas sportski dres može okolini dati do znanja za koga osoba navija, majica nekakvoga benda o tome što sluša, na primjer. Govorilo je i ranije. Sam naslov rada Vodopije iz 1976. *Nošnja kao sustav funkcija i poruka* govori o tome aspektu, u samome je radu moguće pronaći podjelu (moravskih) nošnji po namjenama i funkcijama – svakodnevna nošnja, na primjer, ima funkcije – praktičnu, estetsku, identifikaciju socijalne klase, regionalne pripadnosti... (Vodopija 1976: 157).

Baš je taj element tradicijskoga ruha ponajviše zanemaren na sceni, ali i u etnološkoj literaturi. Naime, to je aspekt ruha koji najbolje poznaju oni koji ga nose. Osoba mora pripadati određenoj kulturi da bi znala što sve nečija oprema znači. Ukoliko je netko u crnini, to može značiti da mu je nedavno umrla bliska osoba. S druge strane, u prošlosti je bijela boja odjeće ukazivala na starost i tugu (Brenko 2009: 54). To je aspekt odijevanja tradicijskoga ruha koji sve više predstavlja problem današnjim ljubiteljima tradicije. Često se neke stvari podrazumijevaju, uzimaju zdravo za gotovo, a onda na sceni to poznavatelju izgleda više kao *maskenbal/bušari/poklade* nego tradicija. Naime, prilikom maskiranja u slavonskom tradicijskom društvu postojale su i maske koje su nastajale na temelju kršenja pravila odijevanja, značenja

odjevnih predmeta i oglavlja. Dakle, odjevni predmeti na jednoj bi osobi bili sasvim uobičajeni, ali na krivoj mogli su predstavljati masku, *bušara*. Takav je primjer česta situacija tradicijskoga maskiranja kada se promjenom oglavlja djevojka pretvarala u snašu i obratno, samo u vrijeme *poklada*. Danas, dakako, ne predstavlja velik problem kada se to radi na sceni, pa čak i na *izborima*, gdje se takvim detaljima pridaje veća važnost.

Primjeri koji se navode dalje u tekstu prikupljeni su tijekom prisustva mnogim manifestacijama u svojstvu sudionika, gledatelja ili člana prosudbene komisije. Svaki će etnolog u pravilu spremno priznati kako svatko najbolje poznaje vlastito selo i svi smo svjesni „prokletstva struke” (Bušić 2014: 168), općega stava kako svi poznaju etnologiju i *folklor*, a od etnologa se očekuje da zna nešto o, recimo, nekakvoj rijetkoj, slabo očuvanoj suvrstici tekstila. Potrebno je naglasiti kako etnologija nije znanost o tradiciji, nego o kulturi.

Ruho je samo dio bogate tradicijske kulture, a etnolozi se njime bave jer je bitan dio te kulture i jer ima svoje specifičnosti i ujedno je element koji tu kulturu razlikuje od drugih. Ono je bilo i ostalo vrlo snažan pokazatelj identiteta općenito, pripadnosti određenoj kulturi. Etnolozi mogu biti upoznati s određenim zakonitostima, ili bitnim karakteristikama ruha na jednoj općenitoj razini. Kako bi se to slikovitije opisalo, moguće je ruho usporediti s jezikom. On ima svoje glasove, abecedu – to su materijali, boje – nekakve sirovine od kojih bi nastajali odjevni predmeti kao riječi u tom jeziku. Etnolog u pravilu zna kakvi su glasovi mogući, na primjer, da je na određenome području ruho bilo od lana ili od svile. Zatim, pravila slaganja tih „glasova”, kao što se u jeziku ne mogu naći zajedno s i ž, na primjer, tako u pravilu nema kombinacije u kojoj bi se zajedno našli brokat i konoplja. Dalje, te se riječi – odjevni predmeti, slažu u rečenice – odjevne kombinacije. I tu etnolozi poznaju zakonitosti prema kojima se kombiniraju odjevni predmeti, kako isti predmet može biti nošen u crkvi, ili možda prilikom kakvoga posla. Tradicija i tradicijsko odijevanje takvi su kakvi jesu, oni su kao jezik čije su riječi točno poznate, ali etnolozi su ti koji bi trebali razumjeti taj jezik, odnosno imati jednako znanje o značenju toga ruha koje su posjedovale osobe koje su ga nosile. Dakle, cilj je ovoga teksta iz perspektive etnologa dati određene smjernice pri odijevanju tradicijskoga ruha kako bi nositelj izgledao kao netko od svojih predaka, ali ne u doba *poklada*. Nekoliko je elemenata na koje

treba obratiti pozornost kako se osoba odjevena u tradicijsku nošnju ne bi pretvorila u *bušara*. To su ponajprije lokalitet, vrijeme i osoba koja ruho nosi.

Lokalitet određuje ponajprije tip nošnje i to je svima poznato. Dovoljno je uzeti poznatu monografiju „Otok” Josipa Lovretića, gdje on na nekoliko stranica piše o razlikama između sela samo po ženskome odijelu (Lovretić 2016: 95–100), kako bi se zaključilo da su ponekad razlike mogle biti i na razini pojedinoga mjesta. Različitost varira – raznovrsnija je ženska od muške odjeće, na primjer. Selo je bilo osnovna, temeljna odrednica identiteta pripadnika šokačke tradicijske kulture. Iz tog su se razloga mještani različitih sela nastojali međusobno razlikovati, što pokazuju već površna istraživanja govora, na primjer, jer ne odnosi se to samo na ruho. Moglo bi se reći kako se težilo razlikovanju od susjednih mjesta, sudeći prema dostupnim saznanjima. Ta se pretpostavka odnosi na šokačko stanovništvo, ali treba imati u vidu kako nisu sva mjesta u Slavoniji bila naseljena Šokcima, a u pravilu nisu bila naseljena isključivo Šokcima.

U scenskim prikazima, pa čak i pri odijevanju za izbole, često izade na vidjelo učestalost preprodaje i promjene lokacije određenoga komada tekstila. To se događalo i u prošlosti, u pravilu ako bi se djevojka udala u drugo selo. Događale su se i posudbe, ali naravno da su i tu postojala čvrsta pravila¹. Bilo je čak poželjno da se djevojka uda u selo s istim tipom odijevanja, inače bi se morala *presvući*, što je predstavljalo svojevrsnu prepreku, ali samo do neke mјere. Ta tema nije još dovoljno istražena, ali *presvlačenje* kao pojam postoji. Problem danas nastaje kada se ide tako daleko da se, primjerice, *raspeglaju rubine* vinkovačkoga tipa kako bi predstavljale suknu u Đakovštini. To je ekstreman i rijedak primjer, ali treba imati u vidu kako su se mjesta mogla razlikovati i po bojama i vrsti ukrašavanja, a silnim razmjenama između lokaliteta gube se te razlike, pa čak i mogućnost njihova istraživanja. Nažalost, i Domovinski je rat odigrao veliku ulogu na tome planu. Skupine iz okupiranih mjesta ostale su bez većine tradicijskoga ruha i bile bi osuđene na propast da nisu svoj tekstilni fond obnovile uz pomoć predmeta iz drugih mjesta.

Lokalitet uvjetuje nošnju i na način da se ponekad čini kako su neka dva sela imala potpuno jednako tradicijsko ruho, no iako su oblici možda jednaki – distribucija/raspodjela/učestalost oblika

¹ Kako piše Lovretić za Otok, posuđivalo se tuđu maramu i *zapreg*, ali „tuđu košulju obući, sramota je i siroti“ (Lovretić 2016: 270).

nije. To znači da je negdje određeni komad mogao biti vrlo čest, na primjer, *vezikle* ili *vizitile*, zatim ženske bunde, ponegdje ih je morala imati svaka djevojka i žena, a negdje je bilo možda tri-četiri u selu, čime bi one bile vrlo snažan pokazatelj materijalnoga bogatstva. I to predstavlja razliku među određenim mjestima jer se ta brojnost odražava i u funkcijama koje su ti predmeti mogli imati, dakle, u dva sela istoga tipa mogli su postojati jednaki predmeti, ali u jednome je moglo biti pravilo da se na ponoćku dode u bundi. Bunda je mogla biti sasvim uobičajen odjevni predmet, dok se drugdje na ponoćku išlo možda u plišanim jaknama. Prva je opcija reprezentativnija i skuplja. Ukoliko bi se organiziralo nekakvo zamišljeno događanje na kojem bi sudjelovalo nekoliko skupina sa zadatkom da se odjenu za ponoćku, što bi se dogodilo, sudeći prema iskustvima? Nastojalo bi se da sve članice budu u bundama, s dva do tri reda dukata oko vrata. To bi izgledalo lijepo, izgledalo bi bogato, reprezentativno, ali u srži to bi bilo siromašenje, banalizacija, estradizacija, kakve spominje Vitez (2001: 177). Stvar je u tome da gotovo ni u jednome selu nisu sve žene i djevojke imale bunde, a pogotovo ne po više redova dukata i još dukatiće na glavi i u ušima². Ukoliko bi se pratilo tradiciju vjerodostojno, bilo bi i onih u plišanim jaknama, bilo bi ih možda u vunenim maramama. Neke bi umjesto dukata oko vrata imale *medaljicu*. I moguće je kako bi sve to izgledalo vjerodostojnije, životnije, pa čak i scenski zanimljivije. Vrlo su rijetka društva pri čijim se nastupima može prepoznati da nisu svi bili jednak bogati u prošlosti. Ukoliko i nisu bili, bili su domišljati pa bi dukatiće ili dukate oko vrata zamijenili *medaljicom*. I to je jedan od elemenata kulture koji vrijedi pokazati. Činjenica je da je svatko imao želju izgledati što bogatije, ali nisu svi imali jednake mogućnosti. I tako, skupine čiji članovi idu u punoj zlatnoj opremi predstavljaju možda ideal tradicijskoga društva, ali ne i njegovo realno stanje, a ni približno raznolikost u tradiciji.

Osim što su nastojali biti drukčiji od stanovnika drugih mjesta, različito su od njih izgledali i zbog povijesnih okolnosti. Recimo, veliku su ulogu u pojedinim mjestima odigrali župnici. Lovretić jasno daje svoj sud spominjući kako određene ženske osobe izgledaju kao služavke, pišući o konkretnim utjecajima na žensko odijevanje župnika u

Komletincima (Lovretić 2016: 105–107). Dakle, povijest sela i pojedine osobe mogla su odigrati veliku ulogu u očuvanju ili promjeni tradicijskoga ruha. Odijevanje se moglo razlikovati i ovisno o tome je li neko mjesto župa ili filijala jer bi osobe iz filijale morale dolaziti u crkvu kolima ili pješke, a ne bi išli ni na jednak broj misa kao mještani župnoga sjedišta.

Moguće je primjetiti, čak i danas, kako se određena područja odlikuju određenim bojama. Svilene marame i pregače³ ukrašene zlatovezom u mjestima uz Savu istočno od Broda vrlo su često u svijetlim toplim bojama, često su ružičaste boje, dok su sjevernije u ruhu vinkovačkoga tipa isti takvi odjevni predmeti puno češće tamniji i u hladnim su bojama, tamnoplati, tamnozeleni i smeđi, kao i sukne i bluze. Cvelferiju odlikuje prepoznatljiva crna boja svile kada je riječ o tim predmetima. Rasподjela boja po razdobljima, materijalima, lokalitetima nije još proučavana, stoga se ne može govoriti o mogućim razlozima odabira određene boje. Baš zbog činjenice da bi se preko istraživanja takvih tema moglo doći do zanimljivih zaključaka, potrebno je i iznova obratiti pozornost na mjesto podrijetla predmeta.

Dakle, lokalitet je element koji svakako treba uzeti u obzir kada se radi o tradicijskome ruhu određenoga mjeseta. Današnja društva u pravilu predstavljaju tradicijsku kulturu vlastitoga sela, redom u imenu imaju ime svojega sela, katkada i grada. Unatoč tome, ne samo kada je riječ o nošnjama, već i o običajima, a pogotovo pjesmama i plesovima – u velikoj se mjeri posuđuje. Time se osiromašuje raznolikost, uniformira se, gube se granice i zapravo se gubi smisao čuvanja tradicije jer se uništava ono što su pripadnici tradicijske kulture jako dugo gradili i prenosili, jer je lakše napraviti isti običaj ili splet pjesama i plesova u više skupina. Prema svemu sudeći, tradicionalno se nastojalo raditi na tome da se svako selo istakne, da bude različito od drugoga, a taj se čimbenik često zanemaruje.

Uz lokalitet, vrstu odijevanja uvjetuje i vrijeme, i to na nekoliko načina. Ponajprije, u povijesnome smislu, kroz različita razdoblja, jer se tradicijsko ruho mijenjalo u skladu s modom i razvojem tehnologija, u skladu s vanjskim utjecajima.

2 U Otoku nisu se nosili *obočići* (naušnice) pod zavoj (svečano oglavlje udanih žena) jer ih se ionako nije moglo vidjeti, s obzirom da je zavoj prekrivao uši (Lovretić 2016: 113). Po tome se može zaključiti kako nošenje nakita nije bio apsolutni imperativ, kako se to danas čini.

3 Pregača ima različite nazive u Slavoniji, ovisno o materijalu, obliku, mjestu, svrsi. Pregača se u cijelom tekstu koristi kao standardnojezični hrvatski naziv za odjevni predmet koji se nosi sprjeda, vezan oko struka, a ne u značenju kakvo *pregača* ponegdje ima u tradiciji, gdje se taj naziv odnosi samo na stariji tip vunene pregače.

Stalno su se u odijevanje u Slavoniji uvodili i novi materijali i novi krojevi. Noviteti nisu jednakom brzinom dolazili u cijelu regiju. U Cvelferiji su zbog raznih utjecaja neki odjevni predmeti napušteni znatno ranije nego u drugim dijelovima Slavonije i Srijema, na primjer. Moguće je vidjeti na starim slikama kako su se mijenjala oglavlja, pojavljivali novi odjevni predmeti, ali i kako su se možda nosili na neki drugčiji način nego što je to bio slučaj u posljednjoj fazi odijevanja određenoga predmeta.

U usporedbi s odjećom masovne proizvodnje, tradicijsko je ruho bilo skupocjenije, ali i dugotrajnije, zbog čega se tekstil u prošlim vremenima nije bacalo, već bi on mijenjao funkciju. Postojale su zakonitosti kod promjene tih funkcija. Neki bi se predmet uveo u funkciju, bio bi nov i moderan i nastojalo ga se pokazati pa bi ga se nosilo u javnosti, recimo u crkvu. Kada bi se pojavio noviji predmet koji bi preuzeo tu funkciju, prethodni bi postao ili radno odijelo ili kajačko/žalobno, ovisno o tome koliko je ukrašeno, koliko je skupocjeno ili praktično. Gornja svečana *rubina*/skuta ili sukњa mogla je s vremenom postati podsuknja, ili se umjesto na blagdane mogla početi nositi u korizmi – od svečane prijeći u žalobnu odjeću. Ukoliko nije bila vrlo svečana u početku, mogla je postati radna. Moguće je bilo sa starije *rubine*/skuta skinuti ili zamijeniti čipku na donjem rubu pa joj tako promijeniti funkciju. Skupe, fine čipke nisu se bacale, uвijek im se mogla naći nova svrha. U obzir se uzimalo je li nešto novo ili staro, lijepo, jednostavno, skupo ili jeftino, obojeno ili crno ili bijelo.

Kada se predstavlja tradicijsko odijevanje na izborima, aspekt promjene funkcije odjevnoga predmeta ne predstavlja osobit problem, ali lako je pogriješiti kada se radi o odijevanju skupina. Na primjer, ukoliko se marama na glavi veže na različite načine, ako se nekoliko osoba *podbradi*, a većina nosi maramu na glavi vezanu na moderniji način za taj neki lokalitet, onda bi to značilo da je *podbradita* osoba u žalosti. Vjerodostojno bi izgledalo kada bi se neka skupina tako odjenula, ali onda tih nekoliko *podbraditih* osoba ne bi trebalo plesati ni pjevati, jer to osobe u žalosti nikako ni nigdje nisu mogle raditi u tradicijskom društvu. Može se usputno spomenuti kako odnos programa i ruha nisu usklađeni u odnosu na tradiciju jer najreprezentativnije ruho, najbogatije, u pravilu se nosilo jedino na misu, a nije bilo dopušteno plesati u njemu, što se danas ne dovodi u pitanje, već se predstavlja kao nešto „izvorno“. U zlatu i svili nije

se plesalo jer ih se čuvalo, a s druge strane, ruho koje je imalo funkciju iskazivanja žalosti i u kojemu se nije plesalo iz tog razloga, također je moguće vidjeti u toj ulozi. Dakle, ono što bi u tradiciji osobi izgledalo kao sprovod ili skupina ljudi u korizmi, na temelju ruha skupine, danas je moguće vidjeti kako izvodi tradicijske napjeve i plesove.

Vrijeme kao aspekt koji ima utjecaja na značenja i oblike tradicijskoga ruha uistinu se zanemaruje. Kao da je odijevanje uistinu bilo stoljećima okamenjeno, ali to zanemarivanje ide do te mjere da se čak ne uzima u obzir ni vrijeme u godini pa je moguće vidjeti skupine čiji je dio članova odjeven u zimsku, dio u ljetnu odjeću. To, dakako, ne izgleda vjerodostojno.

Treći element koji je uvjetovao odabir ruha u tradiciji bio je zapravo najvažniji i on danas predstavlja problem i na *izborima* i prilikom odijevanja skupina. To je osoba koja nosi ruho. Kao što je ranije već spomenuto, vremena su se promijenila i odnos s tradicijom nije toliko živ jer je tradicijski način života izumro. Dogodio se veliki odmak u društvu od vremena koje se uobičajeno predstavlja na folklornoj sceni. Međutim, ostao je jednak stav prema predstavljanju te tradicije. Traži se „izvornost“, također pojам o kojemu je pisano (Zebec 2002) i koji ponekad više služi kao prepreka predstavljanju, a pogotovo istraživanju tradicije.

Zbog odmaka pojavljuje se problem prilikom *izbora* jer se osobu koja nosi ruho ne promatra kao lutku, stalak za ruho, ili glumicu, nego postoje kriteriji, i to nedosljedni kriteriji, za osobe koje se natječu na izborima. Očekuje se da osoba koja nosi ruho udane žene bude udana, a da djevojka nosi djevojačko ruho. Ne očekuje se inače da one u stvarnome životu budu Šokice, da žive ili uopće imaju veze s lokalitetom čije ruho predstavljaju, da govore govorom toga mjesta, da svi odjevni komadi budu iz mjesta koje se predstavlja, itd.

Odnos osobe i ruha koje će odjenuti u tradiciji bio je uistinu čvrst. Ruho je bilo svojevrsna osobna iskaznica osobe koja ga je nosila. Kao prvo, bilo je očito kojega je spola osoba (što ne mora biti slučaj kada se radi o odijevanju u 21. stoljeću), vidjelo se iz kojega je mjeseta, vidjelo se koji je dan u godini – je li zima ili ljeto, je li nekakav blagdan / svečana prilika ili običan, *poslen dan*, zatim status osobe – je li u braku, je li spremna za brak, ide li u vojsku, je li u žalosti, itd. Drugi je aspekt povezanosti ruha i osobe uvjetovan već spomenutim vrednovanjem ruha koje se nije bacalo, koje je dugo trajalo. Ono je

u pravilu bilo u vlasništvu iste osobe. Danas postoje standardne veličine i odjeća se stvara prema nekim standardnim mjerama, rijetko se radi nešto ciljano, za konkretnu osobu. Međutim, u prošlosti se radilo u pravilu za konkretnu osobu. Ruho je zato u pravilu stajalo kao saliveno.

Dok su aspekti lokaliteta i vremena zanemareni, aspekt odnosa ruha i osobe nešto je na što se obraća pozornost, ali odmak u načinu života tolik je da jednostavno moraju postojati kompromisi. Tradicijsko je ruho prilagodljivo, ali događa se da ne стоји ni blizu kao saliveno jer, kako je vidljivo i po starim slikama, i kako je antropometrija pokazala – s vremenom raste prosječna visina populacije (Bodzsar 1998). Mnogo svilenih bluza, na primjer, mogu odjenuti tek djevojčice. Nadalje, već je spomenuto kako se pridaje pozornost tome je li osoba u braku ili nije. Međutim, tradicijsko odijevanje nije prepoznavalo samo je li osoba u braku ili nije, nego i ima li djevojka spremna za udaju stariju sestru, na primjer. Zatim, udane su žene nosile raskošno ruho, ali ne vrlo dugo, moglo bi se reći kako su postojale podjele i unutar kategorije udane žene.⁴

Dob i status kao čimbenici utjecaja na vrstu ruha ispreplitali su se. Kanonizacija *narodne nošnje* rezultirala je time da se djevojke i udane žene razlikuju jedino po oglavlju, a to u tradicijskom društvu nije bio slučaj. Moguće je primjetiti kako se u pravilu ne obraća pozornost na povezanost dobi i ruha. Time se također osiromašuje repertoar mogućih odjevnih kombinacija i to je jedan od primjera gdje bi se neke današnje scenske spojeve osobe i ruha u tradiciji prepoznalo kao *bušare*. Naime, u tradiciji je status podrazumijevaod određenu dob. Na primjer, u Otoku bi se djevojke u pravilu udale do dvadeset i prve godine (Lovretić 2016: 276), danas je, dakako, situacija puno drukčija. Iz tog se razloga događa da spoj ruha i osobe ne izgleda vjerodostojno, jer su osobe koje se odijevaju za scenske nastupe često prestare za ruho koje nose.

Neupitno je da se Slavonija ponosi svojom tradicijom i da je čuva. Međutim, na neki je način tradicija postala žrtva *folklor-a*. Tradiciju se svodi na ono što se izvodi na pozornici, a tradicijsko ruho na *narodnu nošnju* – ono što nose članovi folklornih skupina. Brišu se granice mjesta, u

tradiciji vrlo čvrste, brišu se i vremenske granice, iako su Slavonci u tradiciji vrlo rado pratili modu, ali i čuvali starije odjevne predmete, dajući im novu funkciju.

Današnja folklorna scena može imati koristi od drukčijega pristupa tradiciji. Ukoliko bi se krenulo od stvarnoga mjesta i vremena u prošlosti i onda na temelju toga biralo odjevne predmete i sastavljalо program, on bi svakako bio bogatiji, zanimljiviji, raznovrsniji, „točniji” nego što je to sada slučaj. Velik je izazov golema promjena i velika razlika u kulturi između današnjega i tradicijskoga društva. Tradiciju je danas moguće samo glumiti, kako bi je se dostoјno predstavilo – potrebno ju je istraživati, a ne prihvataći nekakve postojeće ustaljene obrascе jer su se oni u velikoj mjeri odmknuli od tradicije.

I za kraj, povratak na uvod – veliki se trud već ulaže u čuvanje tradicije i ovim se tekstom željelo upozoriti na moguće bolje usmjeravanje toga truda, osvijestiti trenutačnu situaciju, a ni u kojem slučaju kritizirati bilo koga tko je ljubitelj tradicije. Tko god uistinu voli Slavoniju i Šokadiju, tu bi ljubav najjače mogao iskazati baš na način da ne zanemaruje vrijednosti koje su odlikovale tradicijsko društvo te regije.

LITERATURA

- Bonifačić, Vjera: Etnološko istraživanje i kanonizacija „izvornih“ narodnih nošnji u Hrvatskoj 1930-ih, *Etnološka istraživanja*, no. 12/13, 2008., str. 9–27.
- Bodzsar, Eva B., Charles Susanne: *Secular growth changes in Europe*, Budimpešta: Eotvos University Press, 1998.
- Brenko, Aida i dr.: *Moć boja: Kako su boje osvojile svijet*, katalog izložbe, Zagreb: Etnografski muzej, 2009.
- Bušić, Katarina: Iskustva, problemi i promišljanja primjenjene etnologije: suvremena značenja i pojavnosti narodne nošnje, *Etnološka istraživanja*, vol. 18/19, 2014., str. 163–188.
- Gačić, Marija: Beauty Elections in Slavonia: A Study of Traditional Costume Competitions, *Folklore: Electronic Journal of Folklore*, vol. 66, 2016., str. 79–94. Dostupno na: <https://www.folklore.ee/folklore/vol66/gacic.pdf>; pristupljeno: 7. ožujka 2019.
- Kale, Jadran: Prehistorija pojma „narodna nošnja“, *Etnološka istraživanja*, no 14, 2009., str. 69–84.
- Lovretić, Josip: *Otok*, pretisak, Vinkovci: Privlačica, 2016.
- Vitez, Zorica: O smotrama folklor-a, *Etnološka tribina*, vol. 31, no. 24, 2001., str. 176–178.
- Vodopija, Milivoj: Nošnja kao sustav funkcija i poruka, *Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*, vol. 13, no. 1, 1976., str. 155–160.
- Zebeck, Tvrko: Izazovi primjenjene folkloristike i etnologije, *Narodna umjetnost*, vol. 39, no. 2, 2002., str. 93–110.

⁴ Većina je primjera na temelju ženskoga odijevanja jer je ono mnogo raznovrsnije i razvijenije, te je pokazivalo veću nijansiranost u odnosu na okolnosti nositeljice.

Uspjeh i vrijednosti baštinskog trajanja 52. mikanovačke „Mladosti i ljepote Slavonije”

mr. sc. Ljubica Gligorević

Gradski muzej Vinkovci

Određeni broj KUD-ova na području Vukovarsko-srijemske županije marljivo djeluje tijekom cijele kalendarske godine, pripremajući i organizirajući različite prigodne sadržaje i priredbe u svojem mjestu i na taj način godinama promiču lokalnu, ali i hrvatsku tradicijsku baštinu. Organizatori su tradicijsko-folklornih priredbi na svojem području i time kontinuirano čuvaju i njeguju tradicijsku baštinu. Najdužu tradiciju svakako ima priredba visoke stručne razine „Mladost i ljepota Slavonije”, *Revija i natjecanje djevojaka, snaša i momaka u narodnim nošnjama* u Starim Mikanovcima.¹ U pokladno vrijeme 2019. godine održana je regionalna mikanovačka, 52. priredba „Mladost i ljepota Slavonije” – smotra tradicijskoga ruha, koju uspješno od 1968. godine u kontinuitetu, osim ratne 1992. godine kada nije održana, organizira mjesni KUD „Šokadija”. Priredbu su osmislili predstavnici mikanovačkoga KUD-a, uz tada poznate predstavnike kulturnog i javnog života Vinkovaca i znatnu stručnu pomoć etnologinje Zdenke Lechner, tada iz Muzeja Slavonije u Osijeku, poslije iz Etnografskog muzeja u Zagrebu.²

Kulturno-umjetničko društvo „Šokadija” Stari Mikanovci, osnovano 1967. godine, jedno je od vodećih na području Vukovarsko-srijemske županije i visokoga ugleda u pogledu njegovanja i prezentacije tradicijske kulturne baštine u Hrvatskoj. Značajno je po svojem dugogodišnjem ustajnom, kontinuiranom radu i njegovanju

izvornosti svih tradicijskih očitovanja svojega mesta, brojnim generacijama članova, suradnika, promicatelja i podupiratelja koji su ga stvarali i predstavljali, bogatstvu i prezentaciji tradicijskoga ruha, pjesme, plesa, tamburaške svirke, ali i na tradicijskim glazbalima, očuvanju starih običaja, te stručno visoko ocijenjenim nastupima diljem zemlje i inozemstva. Na smotrama Slavonije i diljem Hrvatske odrasle i djeće skupine, ženska i muška pjevačka skupina KUD-a svojom izvornošću predstavljanja, izvedbama i nastupima osvajali su visoke prestižne nagrade. Bogatu baštinu Mikanovaca predstavljali su i po europskim državama. Ususret 50. priredbi, u izdanju *Croatia recordsa* objavili su i nosač zvuka *Ide dika kapu nayerio*, album od trinaest narodnih pjesama, svatovskih napjeva i kola iz Starih Mikanovaca, koji su posvetili svojemu dugogodišnjem članu Marku Martinoviću – Ferdi, koji nije doživio svojih punih 50 godina velikoga rada u KUD-u „Šokadija” Stari Mikanovci.

Članovi žirija priredbe „Mladost i ljepota Slavonije”: Vera Svoboda, Dionizije Švagelj, Zvonimir Benčević i Zdenka Lechner, Stari Mikanovci, oko 1970.

Održavati priredbu i *Reviju djevojaka, snaša i momaka u narodnim nošnjama* preko pet desetljeća, na kojima je početnih godina bilo i

1 Uzor za organizaciju *Revije narodnoga ruha* u Starim Mikanovcima upravo su bili 1. Đakovački vezovi, održani 2. i 3. srpnja 1967. godine i u okviru njih održana natjecateljska *Revija narodnih nošnji Slavonije i Baranje*, prezentacija tradicijskoga ruha i izbor najljepše nošnje.

2 Zdenka Lechner (1918. – 2017.) sudjelovala je na MLJS u Starim Mikanovcima 15 godina, od 1969. do 1984. (izostala je 1972.) Od 1979. godine do danas redovita članica Ocjenjivačkog prosudbenog suda priredbe MLJS u S. Mikanovcima etnologinja je Ljubica Gligorević iz Gradskog muzeja Vinkovci i dugogodišnja stručna suradnica priredbe.

po četrdeset do pedeset sudionika, kasnije do trideset, govori kako je u ovom razdoblju u Starim Mikanovcima preko tisuću petsto sudionika iz svih krajeva Slavonije i Srijema scenski predstavilo i govorilo o nebrojenim inaćicama svagdanjih, radnih narodnih nošnji, adventskih i korizmenih do onih svečanijih i najsvečanijih, odijevanih u povodu najvećih blagdana Uskrsa, Duhova i Božića, za velike svece, svadbe, crkvene godove i druge važne događaje iz tradicijskoga života.

Članice žirija, etnologinje Vesna Kolić Klikić, Ljubica Gligorević i Branka Uzelac, Stari Mikanovci, 2007., snimio Branko Kolić

Time su predstavljeni različiti ženski i muški dobni likovi, životne prigode i situacije, te brojni i raznoliki pridruženi uporabni i ukrasni predmeti iz svih pet slavonskih županija, ali i s područja Novske, u kojima se nosilo slavonsko ruho. U tim živim „muzejskim uprizorenjima“ govorilo se pripadajućim dijalektom i akcentuacijom svojega mesta, a nerijetko se i zapjevalo, zasviralo i zaplesalo. Djekočke, snaše i momci uvijek su bili najbolji predstavnici svojih sredina, predstavljajući *mladost i ljestvu* na način kako je to bilo u prošlosti življenja tradicijske kulture, a sada je uspješno rekonstruirajući. Svi sudionici i njihovi pratitelji istinski su držali do tradicijskoga ruha i svih drugih očitovanja i s ponosom i ljubavlju nosili ga i predstavljeni. Kako je mikanovačka Revija natjecateljska u poticajnom smislu za sudionike, samo su pojedinosti i detalji odlučivali u proglašenju najuspješnije predstavljenih u kategorijama snaša, djekočaka i momaka, čemu je pridonosila i natjecateljeva ukupnost predstavljanja i osobnost nastupa pred publikom i stručnim ocjenjivačkim povjerenstvom.³ Istodobno, na samoj priredbi svi

su iznova educirani u razmjeni znanja o slavonsko-srijemskoj tradicijskoj prošlosti, viđenom i doživljenom: publika, sami sudionici i njihovi pratitelji međusobno, etnolozi i drugi stručnjaci.⁴

Na mikanovačkim priredbama česti su bili sudionici iz Đakovštine u svim kategorijama, nerijetko s prestižnim nagradama. Tako je bilo i na 52. priredbi „Mladost i ljestva Slavonije“ 2019. godine. U kategoriji djevojaka 1. mjesto osvojila je Andrea Talavanić, *Jelkića po kući* iz Semeljaca,

šalju se svim sudionicima, koje su u ime Organizacijskog odbora priredbe: mr. sc. Ljubica Gligorević, stručna suradnica i Tomislav Raić, tadašnji predsjednik KUD-a Šokadija, Stari Mikanovci:

- Sudionici dolaze (predstavljaju nošnju mesta) s područja Vukovarsko-srijemske, Osječko-baranjske, Brodsko-posavske, Požeško-slavonske, Virovitičko-podravske i Sisačko-moslavačke županije.
  - Sudionici trebaju nositi slavonsko-srijemski šokački tip nošnje (slavonski i za Županiju sisačko-moslavačku).
  - Sudjeluje maksimalno 8 djevojaka, 8 snaša i 8 momaka
    - djevojka – cura koja nije udavana
    - snaša – udana žena, rastavljena žena, udovica
    - momak – neoženjeni muškarac
  - Godine starosti sudionika:
    - djevojke od 15 do 30 godina
    - momci od 17 do 30 godina
    - snaše od 18 do 35 godina (organizator zadržava pravo prihvaćanja prijavnice/sudjelovanja starije snaše, ali koja nema više od 40 godina starosti).
  - Sudionici trebaju biti u stvarnom životu u statusu za koji su se prijavili.
  - Predstavljanje je individualno, bez pratitelja (članova obitelji, prijatelja, svirača, kućnih ljubimaca i sl.).
  - Ukupno predstavljanje na pozornici ne smije biti duže od 3 minute (razgovor s Prosudbenim sudom).
  - Dopušteno kombiniranje izvornih i rekonstruiranih odjevnih predmeta koji pripadaju istom stilu narodne nošnje.
  - Nije nužno ni obvezujuće biti u posjedu nošnje koju se nosi i predstavlja, ali je u prijavnici nužno navesti vlasnika nošnje i vlasnike pojedinih njezinih dijelova.
  - Djekočke i snaše mogu biti našminkane u suglasju kako je to bilo u prošlosti u njihovu mjestu, a tako trebaju biti uređeni i nokti.
  - Sudionici ne trebaju nositi neprimjereni nakit ili što drugo (sat, suvremeno prstenje, narukvice...).
  - Nije obvezno nošenje pravih dukata!
  - Poželjno predstavljanje dijalektalnim govorom mesta koje sudionik predstavlja.
  - Potrebno je proći dvije godine od prethodnog sudjelovanja na priredbi (organizator zadržava pravo prihvaćanja prijavnice/sudjelovanja uslijed nedostatka sudionika u određenoj kategoriji).
- Ocenjuje se:
- stilska skladnost izvornoga (rekonstruiranoga) tradicijskog ruha, tradicijsko češljanje i nakit/pokrivalo glave i obuća
  - poznavanje tradicijskih očitovanja mesta koje sudionik predstavlja
  - kvaliteta nastupa, opći i kompletan dojam tijekom predstavljanja na generalnoj probi i na samom nastupu u dvorani.

⁴ Natjecanja ovoga oblika, prema pravilima etnološke struke zasigurno nisu pravedna. Kako reći koja je nošnja bolja ili ljestva od druge, bilo da je radna, polusvečana, svečana, s ovoga ili onoga područja? Svaka je nošnja posebna na svoj način i svaka zasluzuje biti proglašena najboljom ili najlepšom. Kako organizatori priredbe žele natjecanje, ali i sami sudionici, etnolozi su bili pruženi na ovoj i brojnim drugim priredbama sličnoga tipa, koje su poslije nastajale diljem istoka Hrvatske, surađivati na način da timski odlučuju tko je od sudionica i sudionika najbolje, najdobjljivije i najvjeste nosio i predstavio svoje kompletirano izvorno ili rekonstruirano ruho, uz pomoć ili bez popratnih predmeta, dijalektalno govorio o očitovanjima svojega mesta i sve to ostvario pred brojnom publikom.

³ Propozicije/kriteriji Revije djevojaka, snaša i momaka u narodnim nošnjama „Mladost i ljestva Slavonije“ od 2014. godine u ovom obliku

u kako je sama govorila: „*Jedinstvenom primjeru nošnje šarene svile s preko petnaest formi boja suncokret svile i s prvim pripinjanjem velike knegle na glavu...*”

Prizor s 48. priredbe „Mladost i ljepota Slavonije”, Stari Mikanovci, 2015., snimila Ljubica Gligorević

Nastup KUD-a „Šokadija” na 51. „Mladosti i ljepoti Slavonije”, Stari Mikanovci, 2018., snimila Ljubica Gligorević

U kategoriji momaka 2. mjesto osvojio je Ivan Miladinović, *Bartalov po kući* iz Koritne koji se: „...spremio u svečanu nošnju bećara s početka 20. stoljeća za crkveni god u Semelci...” Imao je i kravatu toga vremena, preteču poše, naušnicu u uhu i pletenicu u kosi...⁵

Na mikanovačkim „Mladostima” u protekle pedeset dvije godine predstavljeni su brojni drugi baštinici tradicijske kulture, predstavnici različitih drugih krajeva i hrvatskih nošnji, svirači tradicijskih glazbala, rukotvorci i obrtnici, folklorashi, tamburaši i solisti, pučki glumci i igrokazi, različiti scenski prikazi i uspješna bogata scenografija, ali i nematerijalne vještine i umijeća.

KUD „Šokadija” iz Starih Mikanovaca i priredba „Mladost i ljepota Slavonije” – *Revija djevojaka, snaša i momaka* predstavljeni su u Zagrebu, Vinkovcima, a snimano je i nekoliko dokumentarnih emisija za Hrvatsku radioteleviziju. Brojna su mikanovačka imena i članovi KUD-a „Šokadija”

kojima treba iskazati veliku zahvalnost za očuvanje i trajanje pedeset mikanovačkih „Mladosti”. Istodobno, Mikanovčani su zahvalni svima koji su im pomagali i bili potpora sa strane: iz javnoga, kulturnoga, gospodarskog i političkog miljea. Zahvalni su svim etnolozima koji su dali svoj kraći jednogodišnji ili duži višedesetljetni stručni prinos i rad. Napose, najviše su zahvalni svim sudionicima, njihovim obiteljima i pratiteljima, svim prijateljima kulturne baštine!

I nakon svake održane mikanovačke priredbe „Mladost i ljepota Slavonije” zasigurno se ostaje iznova ispunjen baštinskom ljepotom i tradicijskim vrijednostima, svatko na svoj način oplemenjen i educiran i s novom radoznalošću i iščekivanjem sljedeće mikanovačke „Mladosti i ljepote Slavonije”.

Najuspješniji sudionici 52. „Mladosti i ljepote Slavonije”, Stari Mikanovci, 2019., snimila Ljubica Gligorević

LITERATURA

Gligorević, Ljubica. 2017. U susret 50. Reviji djevojaka, snaša i momaka „Mladost i ljepota Slavonije”. *Promidžbeni materijal za 50. priredbu MLJS*. Stari Mikanovci.

Gligorević, Ljubica. 2017. Suvremene refleksije života i djela Josipa Lovretića. U: A. Bilić, S. Cvikić, Lj. Gligorević, D. Živić, L. Marijanović (ur.) *Josip Lovretić (1865. – 1948.), jedno stoljeće poslje*, Grad Otok. Otok, 69–91.

IZVORI

- <<http://drum.hr/danasnji-dan-2-3-srpnja-odrzani-prvidakovacki-vezovi/>> (Pristup 25. travnja 2019.)
- <<http://novosti.hr/stari-mikanovci-odrzana-52-mladost-i-ljepota-slavonije/>> (Pristup 24. veljače 2019.)
- <<http://www.glas-slavonije.hr/391458/9/Mladost-i-ljepota-Slavonije-u-stoljetnoj-raskosi>> (Pristup 25. veljače 2019.)
- <<http://www.vusz.hr/novosti-najave-i-sluzbene-obavijesti/odrzana-52-priredba-mladost-i-ljepota-slavonije>> (Pristup 24. veljače 2019.)

⁵ U kategoriji snaša, 1. mjesto osvojila je Marina Krizmanić iz Brestovca, Požeško-slavonska županija, a u kategoriji momaka prvonagrađeni je Ivan Klobučar iz Starih Mikanovaca.

Sigurnost na folklornim manifestacijama

dr. sc. Darko Palačić

PHD Consultor d. o. o.

Uvodno razmatranje

Analizirajući održavanje manifestacija i turističkih događanja unatrag nekoliko godina, primjetno je da sigurnost postaje jedan od čimbenika za donošenje odluke o posjećivanju neke manifestacije. Neželjeni događaji na različitim kulturnim, zabavnim i sportskim manifestacijama pokrenuli su razmišljanje posjetitelja o rizicima i mogućim posljedicama posjećivanja takvih manifestacija.¹ Osnovni moto organiziranja sigurnosti na takvim događajima jest da „ništa ne smije krenuti krivo”, no postoji gotovo neograničeni broj toga što „može krenuti krivo”, čime nastaje potreba za preventivnom procjenom rizika te širim rasponom sigurnosnih mjera, uključujući opsežne oblike i razine nadzora.

Svaka folklorna manifestacija mora se sa stajališta sigurnosti sagledati kroz nekoliko različitih aspekata. Ponajprije, folklorna manifestacija javno je okupljanje te je sukladno tome potrebno poduzeti sve mjere propisane Zakonom o javnim okupljanjima (NN br. 128/99, 90/05, 139/05, 150/05, 82/11, 78/12). Također, folklorna manifestacija turističko je događanje te je stoga nužno sagledati sve primjenjive elemente sigurnosti u turizmu. Uza sve navedeno, održavanje folklorne manifestacije lokalnom stanovništvu u njihovo „dvorište” dovodi posjetitelje, ali i osobe koje ciljano dolaze s lošim namjerama.

Da su nepredviđeni događaji i situacije koje mogu „krenuti krivo” moguće na folklornim manifestacijama, potvrđuje sigurnosni incident koji se dana 9. srpnja 2017. godine dogodio tijekom svečanog mimohoda 51. Đakovačkih vezova. Tom je prilikom mlađi muškarac gol do pasa laganim hodom izašao iz publike lamatajući rukama, te dovikujući turskim folklorašima prišao povorci i strgnuo državnu zastavu pripadnicima turske skupine Yeditepe folklor iz Istanbula. Ista je osoba

nakon toga fizički nasrnula na turskog barjaktara, i tek je nakon toga reagirao policijski službenik koji se nalazio u neposrednoj blizini događaja. Iako su mediji izvještavali da je navedeni muškarac izjurio i iskočio iz publike, videosnimka koja je i danas dostupna javnosti pokazuje da je doslovno došetao, a da ga nitko u njegovoj namjeri nije pokušao spriječiti.² Mediji su taj događaj nazvali manjim incidentom, no i sami su izvjestili da su turski folkloraši nakon njega prekinuli sudjelovanje u povorci. Da se nešto takvo dogodilo našim folklorašima u nekoj drugoj zemlji, npr. Turskoj, sigurno to ne bismo nazivali manjim incidentom.

Đakovački vezovi folklorna su manifestacija, no uz to se etabriraju i kao turistički događaj sa željom da se u grad privuku posjetitelji iz cijele regije pa i šire. Time Đakovački vezovi i Đakovo postaju turistička destinacija. Za jednu turističku destinaciju na kojoj se održava tako važna folklorna manifestacija, u današnje vrijeme, sigurnost sudionika i posjetitelja postala je esencijalan dio folklornoga turističkog proizvoda.

Kako bi se sudionici i posjetitelji manifestacije osjećali što bolje, ugodnije, prihvaćeno, kako bi doživjeli pozitivno i nezaboravno iskustvo, prije svega moraju se osjećati sigurno i zaštićeno.³

Sigurnosne prijetnje u 2019. godini više ne poznaju geografske i vremenske granice. Kada govorimo o sigurnosnim problemima ili izazovima, ne zaustavljamo se na krađama, već u obzir treba uzeti razbojstva, diverzije, sabotaže, terorizam i ostale vrste kaznenih djela. Ono što predstavlja poseban problem jest sve veća opasnost od terorističkih napada koji se događaju sve češće i u gotovo svakom dijelu zemaljske kugle. Iako je Hrvatska za sada poštedena takvih događaja, ne smije se zaboraviti da su upravo Europa i njezini

1 Bennett, J. C., Haggerty, D. (ur.) (2011). Security Games: Surveillance and Control at Mega-Events, Routledge, London.

2 <<https://vijesti.hrt.hr/395816/incident-na-akovackim-vezovima-uzeo-tursku-zastavu-tijekom-mimohoda>> (pristup 6. 4. 2019.)

3 Hall, C. M., Dallen, J. T., Duval, D. T (2003). Security and Tourism: Towards a New Understanding, u Safety and Security in Tourism: Relationship, Management and Marketing, Routledge, London.

građani u posljednje vrijeme najviše izloženi udaru terorizma.

Osnovni je cilj upravljanja sigurnošću na folklornim manifestacijama smanjiti razinu rizika od osnovnih opasnosti i ugrožavanja koja postoje ili se mogu pojaviti, kao što su različita prekršajna i kaznena djela te druge izvanredne situacije.⁴ Upravljanje sigurnošću podrazumijeva promišljeno vođenje procesa i mjera usmjerenih na otklanjanje opasnosti, odnosno smanjenje razine rizika, prevladavanje kriznih situacija, te spašavanje ugroženih osoba i imovine, a sve s ciljem stvaranja optimalnih uvjeta za održavanje folklorne manifestacije i boravak svih sudionika i posjetitelja.

Upravo iz navedenog razloga upravljanje sigurnošću na folklornim manifestacijama mora biti sastavni dio poslova vezanih za organiziranje i održavanje folklorne manifestacije.

Stoga upravljanje sigurnošću na folklornim manifestacijama možemo definirati kao neprekidan, permanentan proces koji se sastoji od pojedinih faza, elemenata i postupaka, u koji moraju biti uključene sve osobe koje sudjeluju u organizaciji i održavanju manifestacije, i to od samog početka planiranja manifestacije pa do posljednje aktivnosti nakon završetka programa manifestacije.⁵ Da bi sustav sigurnosti postigao očekivane rezultate, nužno je da u procesu stvaranja sigurnosti sudjeluju sve osobe i institucije koji mogu i moraju dati svoj doprinos.⁶

Dimenzijsi sigurnosti folklorne manifestacije

Sigurnost nije statična, ne podrazumijeva uvijek isti stupanj i kvalitetu. Mijenja se sukladno promjenama svih uvjeta koji utječu na stvaranje sigurnosti, što je zapravo direktni utjecaj rizika. Što je veći napredak i vrijednosti stvorene napretkom (ljudske, materijalne, prirodne) veći su i zahtjevi vezani za sigurnost.⁷ Stoga je sigurnost potrebno promatrati kroz ljudske, ekonomске i socijalne aspekte koji pred organizatora folklorne manifestacije postavljaju zahtjeve vezane za što bolju i učinkovitiju organizaciju sigurnosti.

4 Palačić, D. (2010): Zaštita osoba i imovine, IPROZ, Zagreb.

5 Palačić, D. (2011): Sustavi upravljanja sigurnošću, IPROZ, Zagreb.

6 Mansfeld, Y., Pizam, A. (2006). Tourism, Security and Safety - From Theory to Practice, Routlendge, London.

7 Palačić, D. (2006): Menadžment sigurnosti, Zaštita, 2, 1, str. 23–25.

Sigurnost ima svoje dimenzije. Dimenzijsi sigurnosti folklorne manifestacije jesu:

- funkcija – stvoriti uvjete za normalno održavanje folklorne manifestacije tijekom koje će se svi osjećati sigurno, kao i za daljnji razvoj manifestacije u budućnosti

- organizacija – očituje se kroz način i vrstu organiziranja zaštite posjetitelja i sudionika folklorne manifestacije, što je na minimalnoj potreboj razini definirano propisima

- stanje – podrazumijeva razine sigurnosti kao što su potpuna zaštićenost, optimalna zaštićenost i nedovoljna zaštićenost i sl.

- osjećaj – osobna percepcija svakog pojedinca o organizaciji i stanju sigurnosti folklorne manifestacije, odnosno osjećaj sigurnosti ili nesigurnosti.⁸

Vrste ugrožavanja i sigurnosni rizici na folklornim manifestacijama

Najčešći oblici ugrožavanja koji se događaju tijekom folklornih manifestacija i sličnih turističkih događanja odnose se na kaznena djela krađa, teških krađa, teških krađa provaljivanjem i drskih krađa. Pojednostavljeni rečeno, riječ je o krađama iz torbica, džepova, krađama provaljivanjem u parkirana vozila, otimanje predmeta iz ruku i slično. Sve ove vrste ugrožavanja povezane su s prostorima gdje boravi i kreće se povećani broj ljudi i gdje se stvara gužva. Takva mjesta postaju pogodna mjesta počiniteljima za krađu putničke prtljage, za džepne krađe prilikom kojih posjetitelji najčešće ostaju bez osobnih dokumenata, gotovine, kreditnih i bankovnih kartica i slično.

Uza sve navedeno potrebno je spomenuti i ugrožavanja kao što su vandalizam, narušavanje reda i mira, namjerno trovanje hrane i pića, namjerno izazivanje panike, napadi na osobe, oštećenje imovine, diverzije, sabotaže i terorizam.

S obzirom na to da za vrijeme takvih turističkih događaja na lokaciju dolazi veći broj posjetitelja, posebno treba napomenuti provaljivanje u objekte koji pružaju usluge smještaja gostiju, kao što su hoteli, moteli, apartmani i slično.

Stvaranje, održavanje i unaprjeđenje slike o sigurnoj destinaciji na kojoj se održava folklorna manifestacija nije posao samo policije, već i svih onih koji na bilo koji način dolaze u kontakt sa

8 Palačić, D. (2011): Sustavi upravljanja sigurnošću, IPROZ, Zagreb.

sudionicima i posjetiteljima manifestacije za vrijeme njihova boravka. Stoga su preventivne aktivnosti koje trebaju poduzimati svi akteri organiziranja folklorne manifestacije od ključnog značenja za stvaranje potrebne razine sigurnosti.

Određivanje razine rizika od pojedinih vrsta ugrožavanja nije samo posao policije. Iako to nije propisano, najbolja praksa upućuje na potrebu da organizator angažira stručnjaka za sigurnost koji će procijeniti ugroženost i rizike i organizatoru preporučiti primjenu dodatnih mjera sigurnosti.

Sigurnosna prosudba postupak je procjene vjerojatnosti događaja koji predstavljaju moguću opasnost, pokazuje stanje koje se očekuje, te time osigurava dobru pripremu organizatora i policije. Svrha izrade prosudbe jest prepoznavanje prijetnji i izračun rizika (vjerojatnost nastanka neželjenih događaja i moguće posljedice) koji predstavljaju opasnost za osobe i imovinu. Na temelju sigurnosne prosudbe rade se daljnji dokumenti za izradu cjelokupnog plana osiguranja javnog okupljanja.

Provedba sigurnosti na folklornim manifestacijama

S provedbom sigurnosti na folklornim manifestacijama potrebno je započeti već u fazi planiranja samog događanja. To znači da je u fazi planiranja potrebno razmotriti ugrožavanja i rizike, mjere zaštite koje će se poduzimati u tom smislu, te troškove koji time nastaju. Na temelju tih podataka već se u početnoj fazi planiraju potrebni ljudski i materijalni resursi te proračun s potrebnim finansijskim sredstvima. Ovo može podrazumijevati angažiranje vanjskog stručnjaka za sigurnost, zaštitarske tvrtke, postavljanje privremenog videonadzornog sustava (ako ne postoji videonadzorni sustav na javnim površinama u vlasništvu Grada ili nije dostatan) i sl.

Kako je ranije napomenuto, folklorna manifestacija javno je okupljanje, odnosno javna priredba, te je sukladno tome potrebno poduzeti sve mjere propisane Zakonom o javnom okupljanju (NN br. 128/99, 90/05, 139/05, 150/05, 82/11, 78/12). Javna priredba prijavljuje se najkasnije sedam dana prije početka udržavanja Policijskoj upravi na čijem se području udržava. U prijavi je potrebno navesti svrhu, mjesto, dan i vrijeme udržavanja priredbe, podatke o organizatoru, podatke o voditelju javne priredbe, ustroju redarske službe i broju redara, mjere osiguranja reda i mira te prosudbu o broju sudionika. Temeljem podnesene prijave,

obavljenog razgovora s organizatorom i drugih do tada prikupljenih sigurnosnih okolnosti, Policijska uprava prosuđuje postojanje uvjeta za udržavanje javne priredbe, kao i provedbu dodatnih mjera osiguranja ili dopunu ustroja redarske službe, odnosno povećanje broja redara.

U slučaju da se javno okupljanje, odnosno njezine aktivnosti udržavaju na prometnicama, ili je potrebno zatvaranje prometa kako bi se aktivnosti mogle udržati, organizator je sukladno članku 183. Zakona o sigurnosti na cestama (NN br. 67/08, 48/10, 74/11, 80/13, 158/13, 82/14, 64/15, 108/17) dužan zatražiti odobrenje od nadležne Policijske uprave. Zahtjev za izdavanje odobrenja podnosi se najkasnije 30 dana prije udržavanja priredbe. Ako se zbog udržavanja priredbe ili obavljanja aktivnosti uz cestu zabranjuje promet, potrebno je prethodno pribaviti suglasnost subjekata koji upravljaju ili gospodare cestama. Ovisno o kategorizaciji ceste to mogu biti: jedinica lokalne samouprave nadležna za nerazvrstane ceste i ulice u naseljima, županijska uprava za ceste i lokalne ceste te Hrvatske ceste za državne ceste.

Kada javno okupljanje organizira pravna osoba, skupina građana ili pravnih osoba, dužni su odrediti svojega zastupnika, odnosno odgovornu osobu za javno okupljanje. Dužnost odgovorne osobe i voditelja javnog okupljanja jest osiguranje javnog reda i mira na javnom okupljanju.

Zadaci organizatora javnog okupljanja variraju ovisno o organizaciji i tipu događaja koji se planiraju. Voditelj je od organizatora odabrana osoba koja ustrojava cijelu redarsku službu i određuje redare. Prema članku 21. Zakona o javnom okupljanju voditelj je dužan poduzimati potrebne mjere radi osiguranja reda i mira na javnom okupljanju, prekinuti javno okupljanje ako nastupi zbiljska i izravna pogibelj od nasilja te može odlučiti da se prekinuto javno okupljanje nastavi nakon što je uspostavljen red i mir. Zbog sigurnosnih razloga organizator je dužan omogućiti prolaz vozilima hitne pomoći, vatrogasaca, policije te vozilu istražnog suca.

Smotre folklora kulturna su događanja u kojima sudjeluju brojni predstavnici različitih folklornih skupina, različitih mentaliteta, različitih etničkih skupina, različitih nacionalnosti, različitih običaja. Uz njih, ta kulturna događanja pohode brojni turisti iz svih zemalja regije i šire. Ljepotu takve kulturne manifestacije izvornog folklora upravo predstavlja ta raznolikost, ljubav prema folkloru te jedinstvo

prožeto zajedničkom željom svih za očuvanjem izvornog folklora.

Unatoč tome, kako je to na početku prikazano stvarnim primjerom, uvijek postoji vjerojatnost nastanka neželjenog događaja, uzrokovanih od strane neodgovornog ili zlonamjernog pojedinca ili skupine. S obzirom na rastući trend prekršajnih i kaznenih djela te terorizma, iz svega navedenog razvidno je da je već sada, a još više u budućnosti, potrebno daleko više pozornosti posvetiti sigurnosti na folkloarnim manifestacijama.

Bolje je razmotriti i biti spremna na najgore scenarije, nego kasnije izreći onu poznatu rečenicu: „Pa tko bi mislio da se nešto takvo kod nas može dogoditi!?” Takva rečenica samo znači da se o tome uopće nije mislilo.

LITERATURA

- Bennett, J. C., Haggerty, D. (ur.) (2011). Security Games: Surveillance and Control at Mega-Events, Routlendge, London.
- Hall, C. M., Dallen, J. T., Duval, D. T (2003). Security and Tourism: Towards a New Understanding, u Safety and Security in Tourism: Relationship, Management and Marketing, Routlendge, London.
- Mansfeld, Y., Pizam, A. (2006). Tourism, Security and Safety - From Theory to Practice, Routlendge, London.
- Palačić, D. (2006): Menadžment sigurnosti, Zaštita, 2, 1, str. 23–25.
- Palačić, D. (2011). Sustavi upravljanja sigurnošću, IPROZ, Zagreb.
- Palačić, D. (2010): Zaštita osoba i imovine, IPROZ, Zagreb.
- Zakon o javnim okupljanjima (NN br. 128/99, 90/05, 139/05, 150/05, 82/11, 78/12)
- Zakon o sigurnosti na cestama (NN br. 67/08, 48/10, 74/11, 80/13, 158/13, 82/14, 64/15, 108/17)

Svatovske zaprege u mimohodu i osiguranje, 52. Đakovački vezovi, 2018., foto S. Butković

Svatovske zaprege i konjanici kao sastavni dio svečanog mimohoda manifestacije Đakovački vezovi

Tomislav Đambić

Konjički klub „Ravnica“ Široko Polje

Mirela Ravas

Konzervatorski odjel u Osijeku

Svečanu povorku Đakovačkih vezova, koja prolazi ulicama grada Đakova svake godine prve nedjelje u srpnju, u prvom dijelu čine brojna kulturno-umjetnička društva iz Slavonije, Baranje i Srijema i drugih dijelova Republike Hrvatske te gostujuće skupine iz inozemstva, predstavljajući bogatstvo narodnog ruha, dok se u drugom dijelu povorke predstavljaju svečane zaprege i konjanici. Redoslijed svečane povorce, koji se zadržao do danas, zamišljen je i organiziran prilikom prvih Đakovačkih vezova, održanih 1967. godine.

Ideja koju je doktor Zvonimir Benčević, idejni tvorac Đakovačkih vezova, izložio prilikom osmišljavanja manifestacije glasila je: „...u nedjelju, prije podne bi se mogla održati smotra svatovskih zaprega i izbor najljepše zaprege, a poslije podne izbor najljepše djevojke u narodnoj nošnji.“¹ Tako je, te prve godine, velika smotra svatovskih zaprega Đakovštine s tradicionalno okičenim đakovačkim lipicancima održana u nedjelju, 3. srpnja 1967. godine, prijepodne, a kao uspomena na svatovske običaje Đakovštine uz izbor i nagrađivanje najljepše zaprege.² Nakon uspjele prve manifestacije,

organizacijski odbor ostao je pri početnoj programskoj koncepciji čiji je cilj, bio i ostao, prikaz izvornoga folklora i svatovskih zaprega.

Svečani mimohod, Đakovački vezovi 1973. godine, vozač Ivan Maić

S obzirom na značenje koje konjogojsstvo općenito, a posebno uzgoj konja lipicanske pasmine ima za grad Đakovo i samu manifestaciju Đakovačkih vezova, malo je pisanih izvora koji se bave dijelom povorce koju čine svatovske zaprege i jahači. Lipicanci čine sastavni dio tradicijske kulturne baštine cijelog istočnog dijela Hrvatske, što je potvrđilo i proglašenje *Tradicije uzgoja lipicanaca* nematerijalnim kulturnim dobrom Republike Hrvatske.³

Svečanu povorku organizira Grad Đakovo i Turistička zajednica Grada Đakova. Dio tehničkog odbora za organizaciju Đakovačkih vezova čini svake godine jedna konjogojska udruga ili konjički

1 Zabilješke iz povijesti Đakovačkih vezova, Ivan Pavić, tekst prenesen iz Revije 2006., Revija 2016., 50. Đakovački vezovi, str. 37–38.

„Program svečanih narodnih igara Slavonije

ĐAKOVAČKI VEZOVI u okviru proslave Međunarodne godine turizma 2. i 3. srpnja 1967. godine u Đakovu

14,00 sati: Velika smotra svatovskih zaprega Đakovštine s tradicionalno okičenim đakovačkim lipicancima

U svom istupu na Skupštini dr. Benčević je predložio da se manifestacija u 1968. godini opet održi u mjesecu srpnju, a što se tiče njene programske koncepcije, da bi trebalo zadržati dosadašnji pristup, tj. da joj osnova bude u demonstraciji izvornog folklora te naših autohtonih svatovskih zaprega.“

2 Oj, Đakovo, srce Slavonije, u tebi je živit' najmilije, *U susret pedesetog smotri folklora Slavonije i Baranje* Đakovački vezovi, Branka Uzelac, Revija 2016.

3 <<https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212&kId=361033681>>, pristupano 29. 4. 2019.

klub koji djeluje na području Grada Đakova. Konjogojska udruga ili klub kojoj Grad Đakovo dodijeli pravo da organizira konjičku povorku na Đakovačkim vezovima poziva konjogojske udruge i uzbudjivače s području cijele Slavonije i Baranje na sudjelovanje u svečanoj povorci. Predstavnik svake udruge koja bude pozvana, dužan je prijaviti određeni broj sudionika koji će nastupiti u svečanoj povorci.

U prvim godinama Đakovačkih vezova konjogojci bi se sastajali u dvorištu Državne ergele, odakle je povorka i kretala. Sastajali bi se u jutarnjim satima, a svečana povorka prolazila je gradom tijekom prijepodneva. Ocjenjivanje najljepših svatovskih zaprega, za razliku od danas, održavalo se u popodnevnim satima na travnatoj podlozi parkura Državne ergele. Zaprege su se predstavljale pred brojnom publikom vožnjom u krug, a stručna komisija procjenjivala je koja je svatovska zaprega cjelovita, izvorno okičena i koji su konji najbolje upareni.

Od početka izgradnje jahaonice u dvorišnom prostoru Državne ergele u Đakovu, 2008. godine, konjogojci koji sa svojim zapregama nastupaju u svečanoj povorci Đakovačkih vezova sakupljaju se u Malom parku, gdje se povorka formira i kreće prema Strossmayerovoj katedrali. Pojedini konjogojci još su dugo nakon službenog preseljenja na novu lokaciju okupljajući svoje konje dovozili u blizinu Državne ergele, gdje su ih uprezali i odatile kretali u povorku. Upravo ovaj podatak simbolično svjedoči o odnosu Slavonaca prema tradiciji.

Okićena svatovska zaprega s posadom

Ocenjivanje isključivo svatovskih zaprega tradicija je Đakovačkih vezova od prvih manifestacija. Posljednjih desetak godina u vezovskoj povorci sudjeluju zaprege koje predstavljaju neke druge

teme, kao što su radne zaprege koje prikazuju, na primjer, prijevoz slame ili zaprege čiju posadu čine samo muški ili samo ženski članovi ili, pak, članovi jedne pjevačke skupine. Pravila ne priječe sudjelovanje zaprega s takvim posadama, no u nominaciju za najljepšu zapregu i danas ulaze samo svatovske zaprege.

Svatovska zaprega podrazumijeva članove posade u kolima koju čine kocijaš i suvozač u prednjem *feder sicu*⁴, a iza, u drugom *feder sicu* sjede djevojke ili snaše odjevene u izvornu narodnu nošnju iz kraja odakle dolaze.

Ocenjuje se urednost, čistoća i uparenost konja, a provjerava se i ispravnost opreme. Sudionici su dužni svoje zaprege ukrasiti, okititi, u skladu s običajima mesta odakle dolaze.

Okićene zadnje šaraglje svatovske zaprege

Kola se kite snopljem žita, koje je u početku srpnja spremno za žetvu, i glavama suncokreta, koji je u to vrijeme u početku cvatnje. Žito se u kombinaciji sa suncokretom veže na *ličve*, dio kola koji povezuje stranicu kola s osovinom kotača⁵, i na zadnje šaraglje.⁶ Na zadnje šaraglje povezuje se i *otarak*, ručnik. U novije vrijeme na ličve se veže zimzeleno granje, najčešće bršljan, u kombinaciji sa žitom. Stranice kola nisu se ranije kitile, već bi se na *feder sic* stavio *ponjavac* i *vankuši*, jastuci. Vankuši su stavljeni na prednje i na zadnje siceve. Ovakav način kićenja kola prisutan je u selima u okolini Đakova. Nažalost, danas se u kićenju kola javlja i umjetno, plastično cvijeće i zelenilo.

4 Obloženo sjedalo s oprugama u zaprežnim kolima.

5 Prednje ličve malo su duže od zadnjih, a mogu biti drvene, okovane željezom ili željezne.

6 Šaraglje su prednje i zadnje stranice kola, ima ih u raznim izvedbama; mogu biti od drva ili u kombinaciji drva i željeza, ravne ili malo zakriviljene.

Zaprežna kola koja sudjeluju u povorci paradna su kola koja su služila za svečane prilike i nisu korištena za rad u polju. Paradna su kola lakša i nešto manja od radnih kola. U okolini grada Đakova kola su bila bojena okeržutom bojom i drugim nijansama žute boje. I lotre, bočne stranice kola, bojene su okeržutom bojom, dok su okna *lotra* neki vlasnici bojili nijansama smeđe boje. Stranice kola razlikuju se po području Slavonije iz kojeg zaprega dolazi. Nisu svi kolari i kovači jednako pravili kola, već su se različitim oblikovanjem detalja međusobno natjecali, pokušavajući uljepšati kola, a ujedno dajući na taj način svoj autorski potpis. Tako je karakteristika đakovačkog tipa paradnih kola blago savijena gornja motka lotri, a po sredini lotre stoji jedna letva s velikim oknjima, dok na kolima iz ostalih krajeva Slavonije vidimo, kao na primjer u Posavini, ravne motke na lotrama, dvije ili tri letve po sredini stranica te mala okna bojena zelenom bojom.

Na prve Đakovačke vezove, krajem 60-ih i početkom 70-ih godina 20. stoljeća, konjogojci su sa zapregama dolazili uglavnom iz sela koja su se nalazila u neposrednoj blizini Đakova. S obzirom na to da tada u privatnom uzgoju nitko nije imao prijevozna sredstva za konje, dolazili su pješice na Vezove s upregnutim konjima.⁷ Na prvim Đakovačkim vezovima sudjelovalo je petnaestak svatovskih zaprega, dok jahači nisu sudjelovali u povorci.

Osamdesetih godina 20. stoljeća na ulazu u grad stajale su djevojke odjevene u narodnu nošnju. U naručju su držale ispletene male snopove žita te su ih dijelile članovima posada koje su dolazile u Đakovo. Također, organizator je u to vrijeme svakom kočijašu davao šaku dukata koje je Grad Đakovo tiskao u promotivne svrhe s logom Đakovačkih vezova, a koje je tijekom vožnje u povorci posada bacala u publiku. Nije poznato do kada su se prigodni dukati dijelili, ali ovaj običaj bacanja dukata ponovio se na jubilarnim 50. Đakovačkim vezovima.⁸

Tijekom 80-ih godina 20. stoljeća broj sudionika sa zapregama u svečanoj povorci Đakovačkih vezova povećavao se, a počeli su dolaziti i konjogojci iz Babine Grede, Županje, Vinkovaca i udaljenijih sela. Prema kazivanju starijih sudionika, u Đakovo

su stizali već u petak, dva dana prije svečane povorke. Bili su smještani u Švajceriji⁹, jednom od pogona PIK-a Đakovo. U krugu Švajcerije bili su smješteni konji, a bile su osigurane i prostorije u kojima su vlasnici noćili do nedjelje, kada se održavala svečana povorka. Nakon svečane povorke, Grad Đakovo organizirao je ručak za sve sudionike. Kočijaši su tijekom tih godina dobivali bonove od organizatora za ručak za svoju posadu u nekom od đakovačkih restorana. Kasnije su ručak i druženje sudionika organizirani u domu DVD-a, što se održalo do danas.

Đakovo, Mali park, dovoz zaprega

Dovoz konja

⁷ Prema kazivanju starijih, kada se s konjima odlazilo na sajmove ili ih se vodilo na prodaju u udaljenija mjesta, prevozili su ih vlakom, željezničkim vagonima (op. a. Tomislav Đambić).

⁸ Prema svjedočenju Tomislava Đambića.

⁹ Švajcerija je mjesto gdje se uzbajala stoka, čuvale su se žitarice, ali i prerađivalo mlijeko.

Najveći doprinos u organizaciji povorke u proteklih 50 godina dali su konjogojci iz Gorjana, Širokog Polja, Punitovaca, Semeljaca, Đakovačkih Selaca, Trnave, Đakova, Vuke te Beketinaca. Bez predanosti i entuzijazma pojedinaca u očuvanju i predstavljanju tradicije konjogojsztva ne bi bilo današnje veličanstvene povorke te ovom prilikom ističemo rad sljedećih organizatora: Pavo Bogdanović stariji (Gorjani), Pavo Bogdanović mlađi (Gorjani), Antun Mandić (Vuka), Marko Birtić (Gorjani), Adam Pavić (Gorjani), Tomislav Nemet (Đakovo), Alojz Zdravčević (Beketinci), Barica Majić (Široko Polje), Tomislav Đambić (Široko Polje) Lorenc Klaić (Široko Polje), Blaž Mikić (Trnava), Marko Tkalec (Semeljci), Željko Režić (Selci Đakovački), kao i brojnih drugih suradnika koji su pomagali u organizaciji povorke.

Mali park u Đakovu u nedjelju, na dan svečane povorke, već u ranim jutarnjim satima postaje mjesto gdje se okuplja i do pedesetak svatovskih zaprega sa svojim posadama te se pripremaju za nastup. U posljednjih desetak godina znatno se povećao broj zaprega i jahača na Đakovačkim vezovima zahvaljujući lakšem i pristupačnijem transportu konja i zaprega motornim vozilima.

U Malom se parku konji i kola istovaruju te se i zaprege i konji završno uređuju za svečanu povorku. Konjima se stavlja svečana orma, kopita konja čiste se i mažu kremom, a konjanici stavljaju sedla. Oni sudionici koji nisu dovezli unaprijed okićena kola, ovdje ih ukrašavaju do najsitnijih detalja te se konji uprežu u kola. Stavljaju se *ponjavci*¹⁰ i jastuci na siceve. Posada se odijeva u narodnu nošnju, uređuju se frizure.

Organizator povorke u središtu Malog parka sakuplja prijave sudionika i dodjeljuje broj svakoj zaprezi. Kočijaš je veže na lijevu stranu kola kako bi u svečanom prolazu ispred katedrale zaprega, odnosno vlasnik, imena grla i mjesto odakle dolaze bili pročitani po redu kako je upisano. Upravo slaganje povorke zaprega i jahača sukladno protokolu koji se čita prilikom prolaska povorke ispred đakovačke katedrale predstavlja nateži dio posla organizatora. Predviđeni redoslijed otežava veliki broj sudionika, od kojih neki iz različitih razloga odustanu, kao i druge unaprijed nepredvidljive situacije.

Organizator formira tročlanu neovisnu komisiju koja obilazi sudionike prilikom priprema i

opremanja u Malom parku i koja ocjenjuje najljepše te najupareniju zapregu. Do prije desetak godina u kategoriji najljepše zaprege dodjeljivale su se nagrade za tri mesta, a kasnije, zbog povećanog zanimanja za sudjelovanjem u vezovskoj povorci, broj nagrađenih povećao se na pet mesta. Povorka zaprega formira se prema redoslijedu dodijeljenih nagrada: na početku povorke nalazi se prvi pet najljepših, a nakon njih ide zaprega s najuparenijim parom konja. Nagrade su pehari, od prvog do petog mesta, a vlasnik najuparenijeg para konja dobiva najveći pehar, jer je ta nagrada najvažnija.

Kriteriji za ocjenjivanje sljedeći su: zaprege koje se natječu za najljepšu moraju imati muško-žensku posadu. Kočijaš i suvozač nalaze se na prednjem sjedištu, sicu, a u zadnjem, feder sicu, sjede žene ili djevojke odjevane u narodnu nošnju kraja iz kojeg dolaze. Miješana muško-ženska posada tradicija je svatovskih zaprega, koje su se nekada koristile u svatovima u Slavoniji.

Dugogodišnja praksa ocjenjivanja pokazala je da su najljepšim zapregama redovito proglašavane one gdje su u kola upregnuti lipicanici, konji koji se smatraju simbolom grada Đakova, Slavonije, ali i cijele Štokadije.

Lipicanci okićeni otarcima

Mali je park te prve nedjelje u srpnju od ranih jutarnjih sati mjesto susreta ljubitelja konja, posebno lipicanaca, ljubitelja tradicijske baštine, ljubitelja narodnoga stvaralaštva Slavonije i Baranje. Park je mjesto razgovora, pjesme, radosti i dobre energije kojom zrače ljudi kojima je zajednička ljubav posvećenost konjima i tradicijskoj kulturi Slavonije i Baranje. Oko 10 sati sve su pripreme

10 Vuneni tkani pokrivači.

gotove i sudionici čekaju znak organizatora za početak svečane povorke.

*Svatovske zaprege čekaju na polazak svečane povorke
Đakovačkih vezova*

Povorku svatovskih zaprega predvode fijakeri i jahači Državne ergele u Đakovu, na čelu sa četveropregom. Djelatnici i predstavnici Državne ergele odjeveni su u svoje službene uniforme.

Povorka koja se formira u Malom parku i u Frankopanskoj ulici kružnim tokom ulazu u Jelačićevu ulicu, pa prelazi korzom, odnosno Ulicom Ivana Pavla II., predstavlja se na Strossmayerovu trgu ispred katedrale te odlazi u Pavićevu ulicu i vraća se ponovno u Mali park Frankopanskom ulicom. Konji se po povratku u park isprežu i utovaruju u transportne prikolice. Konjogojci iz bližih mjesta odvezu konje kući pa se vrate u Đakovo na ručak u DVD-u Đakovo, dok oni iz udaljenijih mjesta ostavljaju svoje konje u Malom parku pa nakon zajedničkog ručka odlaze svojim kućama. Do ponovnog susreta sljedeće godine.

LITERATURA:

Zabilješke iz povijesti đakovačkih vezova, Ivan Pavić, tekst prenesen iz Revije 2006., Revija 2016.

Oj, Đakovo, srce Slavonije, u tebi je živit' najmilije, U susret pedesetoj smotri folklora Slavonije i Baranje Đakovački vezovi, Branka Uzelac, Revija 2016.

<<https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212&kdId=361033681>>, pristupano 29. 4. 2019.

Od mлина do kulturno-turističkog centra

Ivan Lović

Općina Gorjani

Gorjani, mjesto u Đakovštini, nezaobilazno je kada se govori o povijesti i kulturi ovoga kraja. Povoljan geografski položaj mjesta, na blagom briješu, utjecao je na ranu naseljenost ovoga prostora, već od prapovijesti pa sve do današnjih dana. Pri tome se posebno ističe razdoblje srednjega vijeka, kada je ovdje stolovala moćna velikaška obitelj Gorjanski, kada su se ovdje održavale bitke i donosile važne odluke na razini kraljevstva.

Izgled zgrade mлина prije rekonstrukcije

U posljednje vrijeme pokrenuta su istraživanja na više arheoloških lokaliteta na temelju kojih se potvrđuju ili demantiraju određeni povijesni podaci, a pronađeni objekti i predmeti ukazuju na kulturu i način života onoga vremena.

Osim arheoloških lokaliteta, Gorjani obiluju i drugim vrstama kulturne baštine, od pokretne i nepokretne sve do one nematerijalne, kojoj je i svijet dao posebno priznanje i upisao jedan njezin dio, običaj ljlja, na UNESCO-ovu listu.

Zbog nedostatka adekvatnog prostora, sva ova baština bila je nepoznata javnosti jer nije bilo mogućnosti za njezinu prezentaciju.

O ljljama i općenito tradicijskoj kulturi brine KUD „Gorjanac”, jedno od prvih društava osnovanih na području Đakovštine, koje je pronijelo glas o Gorjanim, Slavoniji i Šokadiji po brojnim mjestima sadašnje i bivše države, ali i mnogo šire,

proputovavši cijelu Europu te daleke azijske države: Japan i Južnu Koreju.

KUD „Gorjanac” od svojega je osnutka 1966. godine djelovao u prostorima Doma DVD-a Gorjani, a sav inventar: narodna nošnja, priznanja, arhiv i ostalo, čuva se u neadekvatnom i vlažnom prostoru od oko 25 m² i bilo je nužno razmišljati o novom prostoru, posebno u vremenu velike ekspanzije nastupa i priznanja 2000-ih godina.

Ideja je postala još aktualnija prilikom gostovanja KUD-a „Gorjanac” u mjestima Frommern i Balingen u Njemačkoj 2007. godine, kada su članovi KUD-a imali priliku vidjeti na koji se način može urediti stari prostor te iskoristiti za potrebe kulture, turizma, edukacije, zabave i svega onoga što je jednoj manjoj sredini potrebno. Ondje se počelo razmišljati o potencijalnom prostoru u kojem bi se tako nešto moglo provesti i u Gorjanim te se došlo do ideje oko uređenja staroga mлина, koji je godinama bio prazan i zapušten.

Početak radova na rekonstrukciji, 2015.

Zgrada je izgrađena oko 1939. godine (kazivač: pok. Božo Agotić), a zajednički su je gradili Nijemac Ivan Schreiber (Marković 1975) i Marko Perić – Markoš (kazivači: Ivica Perić, Andrea Palcer) uz Schreiberovu obiteljsku kuću. Zgrada je zidana ciglom na betonskim temeljima, u vremenu kada je

beton bio izuzetno rijedak materijal, što pokazuje kako su graditelji bili imućnije osobe kojima je bila važna kvaliteta izvedbe ovoga objekta. Nosiva konstrukcija katova drvene su hrastove grede na kojima su bile daske. Građena je u svrhu mлина, iako kao mlin nikada nije profunkcionirala. Za vrijeme Drugoga svjetskoga rata Nijemac Ivan Schreiber protjeran je, a Marko Perić – Markoš ubijen (kazivači: Ivica Perić, Andrea Palcer), te je zgrada nacionalizirana. Služila je kao različita skladišta (PIK, Trgopromet), a iz nje se preko motora pokretala i prva električna struja u selu. Zgrada je bila godinama zapuštena, razbijenih prozora, dijelom bez krovista, prokišnjavala je te postala leglo golubovima, štakorima i ostalim štetočinama.

U trenutku kada se počelo razmišljati o njezinoj obnovi u svrhu korištenja u kulturne i turističke svrhe, zgrada je bila u vlasništvu Općine Gorjani.

S obzirom na to da je sama država, koja je tada bila na putu za pristupanje Europskoj uniji, prepoznala važnost razvoja ruralnih prostora, kulture i turizma, počeli su se raspisivati natječaji i javni pozivi koji su omogućili Općini Gorjani nominaciju projekta i financiranje aktivnosti na njegovoj provedbi. Pri tome je važno bilo to što su Ijlje bile upisane na UNESCO-ov popis svjetske baštine.

Zgrada KTC-a nakon rekonstrukcije, Foto Ante Vekić

Prva sredstva u svrhu obnove zgrade odobrilo je Ministarstvo turizma za sufinanciranje projektne dokumentacije koja je dovršena 2011. godine, te su za rekonstrukciju zgrade izdane sve potrebne dozvole. Objekt staroga mлина u projektnoj dokumentaciji tada je nazvan Kulturno-turistički centar (skraćeno KTC).

Projekt se nakon toga pokušavalo nominirati na nekoliko natječaja, državnih i europskih, a prva sredstva za izvođenje radova ponovno je 2014. godine odobrilo Ministarstvo turizma iz Fonda za razvoj turizma, a odmah iza toga, početkom 2015. godine, i Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU-a iz Programa održivog razvoja lokalne zajednice. Sufinanciraju priključili su se i Osječko-baranjska županija te Općina Gorjani. Tako se u proljeće 2015. godine počelo s radovima u dvije faze, koje su obuhvatile kroviste i vanjsko uređenje postojeće zgrade, dvorišnu dogradnju te unutarnje uređenje i opremanje prizemlja i prvoga kata. Radovi u ove dvije faze dovršeni su u proljeće 2016. godine.

Solarna elektrana na krovu zgrade KTC-a, Foto Ante Vekić

U međuvremenu Općinsko vijeće Općine Gorjani donijelo je odluku kako će se zgrada nazvati imenom Lucije Karalić, dugogodišnje učiteljice u gorjanskoj školi, koja je svoj cijeli život posvetila očuvanju narodnih običaja i tradicije te posebno brinula o običaju Ijlja. Učiteljica Lucija Karalić bila je priučeni etnolog i etnograf, koju su u istraživanje i zapisivanje uputili razni etnolozi i drugi stručnjaci s područja tradicijske kulture, koji su u Gorjane počeli dolaziti od pedesetih godina 20. stoljeća, i s kojima je učiteljica Lucija godinama suradivala. Među njima se posebno ističe etnologinja Zdenka Lechner. Svi oni stvorili su od nje iznimnog stručnjaka, istraživača i zapisivača, pa je iza sebe ostavila brojne zapise i fotografije o nekadašnjem životu i kulturi mesta, a upravo njezinom zaslugom i Ijlje su spašene od zaborava. Službeni naziv zgrade od tada je glasio Kulturno-turistički centar Lucije Karalić.

Iako svi radovi na objektu nisu bili završeni, on se mogao početi koristiti pa je 5. svibnja 2016. godine održano svečano otvorenje u prisustvu brojnih uzvanika i mještana Gorjana i okolnih mesta. Nedugo nakon otvorenja KUD „Gorjanac“ promijenio je mjesto sjedišta i započeo djelovanje u novom prostoru, a objekt je počeo služiti i drugim potrebama mjesta i općine.

2017. godine nastavljeni su radovi na objektu uz sufinanciranje Ministarstva regionalnog razvoja i fondova EU-a te Općine Gorjani, kada je dovršeno unutarnje uređenje i opremanje drugog kata, gdje se nalaze spavaonice.

Općina Gorjani otkupila je katastarsku česticu iza dvorišta KTC-a, čime je omogućen prilaz objektu iz druge ulice. Objekt je na ovaj način povezan s Domom DVD-a Gorjani te su otvorene nove mogućnosti za uređenje dvorišta i osmišljavanje novih sadržaja.

Prizemlje objekta, prostor za probe i druženja, Foto Zoom

Muzejski prostor i prostor za održavanje predavanja, nastupa i radionica na I. katu, Foto Zoom

Istodobno Općina Gorjani uključila se u projekt R-SOL-E koji je sufinanciran iz IPA CBC programa

prekogranične suradnje Hrvatska – Srbija, zajedno s partnerima Gradom Belišćem i Gradom Novim Sadom. Projektu je bio cilj ušteda i proizvodnja obnovljivih izvora energije te zaštita okoliša, a posebno iskorištenje sunčeve energije. U sklopu projekta na krov zgrade KTC-a postavljena je solarna elektrana od 15 kW, a proizvedena energija koristit će se za potrebe KTC-a uz ostvarivanje ušteda.

Iako je veći dio radova dovršen, preostaje uređenje dvorišne fasade, zajedničkoga kolnog ulaza na susjednoj čestici te izgradnja predviđenih parkirališta.

Sadašnji Kulturno-turistički centar sastoji se od staroga i novoga (dograđenog – dvorišnog) dijela. U prizemlju staroga dijela nalazi se multifunkcionalni prostor od oko 100 m² u kojem se održavaju probe KUD-a, različite radionice (izrade rukotvorina, učenje sviranja tradicijskih instrumenata i dr.), jer su ondje postavljeni stolovi, klupe i stolice koje omogućuju rad u skupinama, a ujedno omogućuju posluživanje hrane i pića pa se ovdje održavaju druženja, domjenci te različite proslave. Dodatnu ljepotu prostoru prizemlja i prvoga kata daju stare tesane hrastove grede i stupovi koji su ostali sačuvani, a ujedno su i dalje glavna nosiva konstrukcija objekta. U prizemlju dograđenoga dijela nalazi se kuhinja, ostava, praonica rublja, sanitarni čvor te hodnik s dvorišnim izlazom i pristupom za invalide.

Na prvome katu nalazi se manji muzejski prostor u kojem se može pogledati i pročitati nešto o povijesti i kulturi Gorjana, a ujedno prostor služi za održavanje predavanja, promocija, skupština, radionica, manjih nastupa, koncerata i slično. Muzejski dio sadrži manji dio eksponata koji se tiču ljetja, tradicijskih instrumenata, narodne nošnje te ostale kulturne i povijesne baštine Gorjana. Po obradi arheoloških nalaza s nekoliko lokaliteta na području Gorjana, planira ih se u dogovoru s nadležnim institucijama smjestiti u ovaj prostor. Muzej se također može nadopuniti velikim brojem priznanja koje KUD „Gorjanac“ posjeduje, ali i različitim dijelovima narodne nošnje i tradicijskih predmeta, kojih u Gorjanim na nedostaje.

Uz prvi kat postojeće zgrade nalazi se potkrovље dograđenoga dijela, gdje su prostorije za čuvanje narodne nošnje i instrumenata, održavanje sastanaka i arhiv. Na prvome katu nalaze se i dvije spavaonice te kupaonica.

Otvorenje KTC-a 2016., Foto Zoom

Drugi kat čini samo stari dio zgrade, bez dogradnje, a ondje se nalazi pet spavaonica, pet kupaonica te ostava. U spavaonicama nalaze se pojedinačni kreveti te kreveti na kat, u svakoj može biti smješteno 3-5 osoba, odnosno u objektu se ukupno nalazi 26 kreveta. Spavaonice su namijenjene za javne potrebe Općine i udruga, odnosno za smještaj gostujućih skupina i pojedinaca, održavanje radionica, a postoji i mogućnost iznajmljivanja privatnim korisnicima. Iznad drugoga kata nalazi se tavanski prostor koji je za sada neiskorišten.

Radionica učenja sviranja tradicijskih instrumenata, 2018.

Važno je naglasiti kako je KTC kao javni objekt na raspolaganju svim udrugama i mještanima. Muzejski prostor, arhiv i prostor za čuvanje narodne nošnje odvojeni su od spavaonica i prizemnoga dijela koji služi druženjima, pa se prostor može iznajmiti za različite potrebe.

Ulaganje u ovaj objekt pokazalo se opravdanim jer se nekadašnja zapuštena zgrada nakon obnove koristi kao prigodni prostor za većinu kulturnih i općenito društvenih događanja na području Općine Gorjani, a turisti i posjetitelji imaju što pogledati i bolje se upoznati s povijesnom i kulturnom baštinom mjesta, čime objekt pridonosi promidžbi kulture i turizma na ovom prostoru.

LITERATURA

Marković, M. (1975): Selo Gorjani kraj Đakova, Razvoj naselja i kretanje stanovništva. Zbornik za narodni život i običaje. Knjiga 46. Zagreb: 145–252.

70 godina posudionice i radionice narodnih nošnji

Josip Forjan

Lucija Halužan

Ivana Mihajlic

Bojana Poljaković Popović

KUC Travno – Posudionica i radionica narodnih nošnji

Posudionica i radionica narodnih nošnji kulturna je ustanova koja se bavi prikupljanjem, iznajmljivanjem, izradom (rekonstrukcijom), obnovom i stručnom zaštitom (restauracijom) narodnih nošnji, folklornih kostima i tradicijskih tekstilnih predmeta. Potiče različite oblike uporabe nošnji i folklornih kostima u suvremenom životu te istražuje raznovrsne mogućnosti njihove folklorne i scenske primjene. Za razliku od muzeja, koji nošnje prikupljaju radi pohranjivanja, ili znanstvenih institucija, koje ih proučavaju, ova se ustanova bavi njihovom praktičnom primjenom. Iskustva etnološke znanosti i folkloristike u Posudionici se na različite načine primjenjuju u praksi.

Osnovana ponajprije radi prikupljanja i iznajmljivanja narodnih nošnji amaterskim folklornim društvima, Posudionica je kroz sedamdeset godina sustavnog prikupljanja u svoju zbirku pohranila 31 500 raznovrsnih dijelova narodnih nošnji, kostima i scenskih folklornih rekvizita raspoređenih u 241 lokalitet. U zbirci su zastupljene nošnje različitih regija u Republici Hrvatskoj, nošnje Hrvata koji žive izvan matične domovine, nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj te nošnje ostalih naroda. Rekonstruktorska radionica razvija se ponajprije zbog potrebe popunjavanja vlastite zbirke. Budući da je pojedine odjevne predmete nemoguće nabaviti na terenu, izrađuju se u radionici. Zbirka se dopunjava replikama i rekonstrukcijama koje se izrađuju na autentičan način od pomno odabranih materijala i ukrašavaju ručno tradicijskim tekstilnim tehnikama. U restauratorsko-rekonstruktorskoj radionici na stručan način izrađuju se replike narodnih nošnji, folklornih kostima i povijesnih odora te stručno zaštićuju i obnavljaju oštećene nošnje i tradicijski tekstilni predmeti. Zapaženi

Voditeljica Katarina Turkalj i zaposlenica Vera Blažev

rezultati postignuti su u projektima restauracije nošnji hrvatskih muzeja te rekonstrukcije replika za njihove stalne etnografske postave, Ansambl „Lado” i amaterske kulturno-umjetničke udruge.

Razvoj posudionice i radionice narodnih nošnji

Posudionica i radionica narodnih nošnji jedinstvena je ustanova kulture u Republici Hrvatskoj. Osnovana je 1. kolovoza 1948. godine u razdoblju aktivnog razvoja folklornog amaterizma u gradu Zagrebu. Osnivanje brojnih kulturno-umjetničkih društava i sve veća potreba za folklornim kostimima uvjetovali su osnivanje specijalizirane ustanove koja će sustavno prikupljati nošnje i iznajmljivati ih raznim korisnicima u Zagrebu, Republici Hrvatskoj te na cijelom prostoru bivše Jugoslavije. Osnivači Posudionice, dr. sc. Marijana Gušić, prof. Zvonimir Ljevaković,

i dr. Vlado Škreblin iz Zagreba, svojim su javnim i stručnim djelovanjem poticali svijest o vrijednosti i potrebi očuvanja tradicijske kulturne baštine općenito. Kao istraživači i vrsni poznavaoци terena i etnografskog materijala, prepoznali su važnost i potaknuli djelovanje specijalizirane ustanove kojoj će biti primarna svrha prikupljanje i čuvanje narodnih nošnji, te posuđivanje korisnicima za potrebe folklornih nastupa.

Prva voditeljica Posudionice narodnih nošnji bila je Katarina Turkalj, koja je tu dužnost obavljala punu trideset i jednu godinu. Nakon njezinog umirovljenja voditeljica postaje Slavica Košutić, a od 1988. godine stručni je voditelj Josip Forjan.

Posudionica najprije djeluje u sastavu Dramskog kazališta, a zatim niz godina s određenim stupnjem samostalnosti pri Gradskom sindikalnom vijeću. Godine 1957. ulazi u sastav Radničke kulturno-prosvjetne zajednice. Zajednica se poslije preimenovala u Savez kulturno-umjetničkih društava Zagreba. Djelatnost je 1985. godine proširena i na poslove rekonstrukcije i izrade narodnih nošnji te je njezin naziv promijenjen u Posudionica i radionica narodnih nošnji. Od 1995. godine ima status podružnice u sastavu Međunarodnog centra za usluge u kulturi, koji je 2013. godine promijenio naziv u Kulturni centar Travno.

Ulična ploča Posudionice i radionice narodnih nošnji i kostima

Prikupljanje i iznajmljivanje narodnih nošnji

Osnovna je djelatnost ustanove prikupljanje i iznajmljivanje narodnih nošnji i folklornih kostima za potrebe folklornih nastupa. Od samog osnutka primarna je zadaća bila prikupljanje i izrada narodnih nošnji kako bi se povećala zbirka koja trenutačno broji više od 31 500 predmeta.

Originalne nošnje sustavno su otkupljivane na terenu, dio ih je poklonjen, a replike su izrađene u vlastitoj ili drugim rekonstruktorskim radionicama. Do 2007. godine predmeti su evidentirani u inventarne knjige, a potom na inventarne kartice. Danas se koristi suvremeni računalni program i svakom predmetu pridružen je inventarni broj i digitalni format (barkod). Računalni program omogućuje pohranjivanje svih relevantnih podataka o predmetu kao što su inventarna oznaka, standardnojezični i lokalni, dijalektalni naziv, lokalitet, materijal i tehnika izrade, dimenzije, stvaratelj/izrađivač, vrijeme i mjesto nastanka, namjena, podaci o dobavljaču, oblik i datum nabave, otkupna cijena, uporaba i dr. Svaki predmet u zbirci je, radi lakšeg poslovanja i kontroliranja posuđenih nošnji, obilježen četverodijelnom brojčanom šifrom. Prvi broj u nizu označava regiju ili uži lokalitet iz kojega je predmet, drugim brojem označena je vrsta predmeta, trećim tehnika izrade ili vrsta ukrasa, dok je četvrti broj redni broj predmeta. Na primjer, predmet označen inventarnim brojem 064-02-01-001 jest *šlingana sukњa* – dio svečane ženske nošnje iz Valpovštine (Bizovac, Brođanci, Habjanovci, Ladimirevci) koji odijeva tijelo od struka naniže, ukrašen je bušenim vezom i zaveden pod rednim brojem 001. Ovakva sistematizacija uvedena je 28. listopada 1987. godine.

Za razliku od muzejskih ili znanstvenih ustanova, koje nošnje prikupljaju radi pohranjivanja, proučavanja i prezentiranja, Posudionica se ponajprije bavi njihovom praktičnom primjenom. Rad Posudionice usko je povezan s amaterskim folklornim ansamblima, kulturno-umjetničkim društvima i udrugama, folklornim skupinama u dječjim vrtićima, školama, učeničkim domovima u Zagrebu i Republici Hrvatskoj te skupinama hrvatskih iseljenika koje za razne prigode posuđuju nošnje. Djelovanje mnogih folklornih amaterskih udruga ne bi bilo moguće bez Posudionice i radionice narodnih nošnji. Korisnici usluga su i odgojno-obrazovne i kulturne ustanove, muzeji, kazališta, vjerske organizacije, tvrtke, javni mediji i građani Republike Hrvatske.

Do osamostaljenja Republike Hrvatske korisnici usluga Posudionice bili su i folklorni ansamblji iz Slovenije, Bosne i Hercegovine, Srbije i Crne Gore. U posljednjih nekoliko godina, budući da Posudionica posjeduje zbirku narodnih nošnji drugih naroda, pojedini korisnici iz susjednih država ponovno nam se obraćaju za posudbu narodnih nošnji.

Svojim djelovanjem Posudionica je znatno pridonijela razvoju kulturno-umjetničkog amaterizma u Zagrebu, upravo stoga što je „zagrebačka folklorna škola”, težeći izvornosti, oduvijek pozornost pridavala narodnoj nošnji. Nošnja je prvotno imala ulogu plesnog kostima, rekvizita koji mora biti prilagođen i podređen plesnom pokretu i zadovoljiti tehničkim i estetskim zahtjevima folklorne scene. Kako se folklorni amaterizam razvijao, mijenjala su se i shvaćanja o funkciji narodnih nošnji na sceni, te je folklorni umjetnički izraz krenuo tragati za lokalnim posebnostima i specifičnostima. Uz glazbu i ples, nošnja postaje jednako vrijedan element folklorne umjetničke točke. Kostimografijom pojačavaju se određene koreografske figure, ističu solisti, razvija se scenska radnja i dinamika. Prikupljaju se detalji, nakit, oružje, specifična oglavlja i rekviziti, radna odjeća, raznovrsna obuća i zimski odjevni predmeti. Korisnici su se obraćali za pomoć prilikom postavljanja novih folklornih točaka, upotpunjajući scenske izvedbe originalnim kostimografskim rješenjima.

Bosanska posavina, Orašje, zbirka Posudionice i radionice narodnih nošnji

Razvoj restauratorsko-rekonstruktorske radionice

Višegodišnje iskustvo, stručna i praktična znanja o narodnim nošnjama i tradicijskom odjevanju te postignuti rezultati na izradi nošnji za vlastitu zbirku, iskorišteni su u drugoj polovici 80-ih godina prošloga stoljeća za proširenje djelatnosti na

izradu narodnih nošnji za vanjske korisnike. Tada se mijenja i naziv ustanove (tada radne jedinice Zajednice Saveza kulturno-umjetničkih društava) u Posudionicu i radioniku narodnih nošnji i kostima.

Osnovana prvotno zbog potreba amaterskog djelovanja gradskih kulturno-umjetničkih društava, uloga Posudionice s vremenom se mijenja. Nošnje iz bogate zbirke, u kojoj su pohranjeni i brojni raritetni primjerici, sve češće koriste i seoske folklorne skupine iz područja u kojima su nošnje rano nestale iz svakodnevne upotrebe ili iz različitih razloga nisu sačuvane. To postaje osobito važno za vrijeme i nakon Domovinskog rata. Folklorne skupine i pojedinci iz okupiranih i ratom stradalih ruralnih područja Republike Hrvatske, kojima su potpuno ili djelomično uništene zbirke, posuđuju nošnje iz zbirke Posudionice.

Iskustva znanstvenih disciplina poput etnologije, muzeologije i folkloristike u Posudionici uspješno se primjenjuju u praksi. Uspješno je razvijena djelatnost restauratorsko-rekonstruktorske radionice u kojoj se izrađuju replike narodnih nošnji, folklorni kostimi i povjesne odore te stručno zaštićuju i obnavljaju oštećene nošnje i tradicijski tekstilni predmeti. Nošnje u radionici Posudionice izrađuju su na autentičan način po uzoru na originale iz vlastite ili zbirki drugih muzejskih ustanova – pravilno su krojene, ručno sastavljane od originalnih tkanina i urešene tradicijskim tekstilnim tehnikama. Rad Posudionice ne bi bio moguć bez brojnih vanjskih suradnika, vrsnih poznavatelja različitih tradicijskih tekstilnih tehniki i vještina.

Potpomognuta finansijskim sredstvima iz fondova Ministarstva kulture i Grada Zagreba, Posudionica je provodila akciju spašavanja i izrade narodnih nošnji u ratnim prilikama u okviru koje su prognanice izrađivale narodne nošnje svojega zavičaja. Izrađene su narodne nošnje za brojna kulturno-umjetnička društava iz ratom stradalih područja. Prema fotografijama iz zbirke Gradskog muzeja Vukovar, za KUD „Dunav“ iz Vukovara izrađene su replike slavonskih i srijemskih narodnih nošnji u kojima su članovi prvi put nastupili 2001. godine na Vinkovačkim jesenima. Posebno vrijedni istraživački projekti bili su izrada replika nošnji Makarskog primorja za Gradske muzeje Makarska (1998.), nošnji okolice Donjeg Miholjca u Slavonskoj Podravini za KUD „Matija Gubec“ iz Donjeg Miholjca (1993.), nošnji Imotske krajine za KUD „Novae“ iz Runovića (1999.) i nošnji poplavljenih sela Cvrlje i istočnoj Slavoniji u sklopu

projekta Ministarstva kulture „Rekonstrukcija i obnova kulturne baštine u dijelovima poplavljenih područja Cvelferije – narodnih nošnji i tradicijskih glazbala te uspostava kulturnih aktivnosti u Gunji, Račinovcima, Rajevom Selu, Drenovcima, Soljanima, Posavskim Podgajcima, Strošincima, Đurićima i Vrbanji” (2015.).

Brojni folklorni kostimi i replike nošnji izrađeni su za Ansambl „Lado” i više od osamdeset amaterskih folklornih skupina u Hrvatskoj i inozemstvu te druge naručitelje. Replike nošnji i kostima izrađene su za Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu, Ministarstvo vanjskih poslova, Turističku zajednicu Karlobag, Općinu Tučepi, Satiričko kazalište „Kerempuh”, Kulturni centar „Gatalinka”, Novu TV, Hrvatsku radioteleviziju, Turističku zajednicu Krapine i dr. U rekonstruktorskoj radionici izrađena je replika međimurske nošnje koju je hrvatski predsjednik dr. Franjo Tuđman 1997. godine darovao mađarskom predsjedniku, replika srijemske nošnje koju je tadašnji predsjednik Hrvatskog sabora dr. Vlatko Pavletić 1997. godine darovao japanskom caru, te replika splitske nošnje iz Veloga Varoša koju je tadašnji hrvatski premijer dr. Ivo Sanader darovao hrvatskim iseljenicima u SAD-u.

U radionici izrađuju se replike povijesnih zastava, časničkih odora povijesnih postrojbi i kostima za viteške plesove. Odore za viteške plesove morešku i kumpaniju izrađene su za Ansambl „Lado” i Vitešku udrugu Kumpanija iz Smokvice. Povijesne odore izrađene su za Grad Krapinu, Karlovačku građansku gardu, Lošinjski muzej, Turističku zajednicu Rakovica, Povijesno i sportsko društvo „Hrvatski sokol” Vinkovci, Hrvatsku bratovštinu „Bokeljska mornarica”, Udrugu Frankopanska garda Ogulin, Grad Gospić i Grad Bakar. Izrađeni su kostimi za Red čuvara grada Zagreba. Povijesne zastave izrađene su za Grad Đakovo, ogranke organizacije „Hrvatska žena”, Gradski muzej Nova Gradiška, HSPD „Podgorac” Gračani i Povijesno i sportsko društvo „Hrvatski sokol” Vinkovci.

Zapaženi rezultati postignuti su u projektima restauracije nošnji hrvatskih muzeja i projektima izrade replika za stalne etnografske muzejske postave. Replike narodnih nošnji izrađene u radionici Posudionice izložene su u stalnim postavima Gradskog muzeja Vukovar, Iločkog muzeja, Etnografskog muzeja Split, Gradskog muzeja Senj, Lošinjskog muzeja i Gradskog muzeja Makarska. Restaurirane su nošnje iz muzejskih zbirk Etnografskog muzeja u Zagrebu, Muzeja

grada Koprivnice, Muzeja Đakovštine, Muzeja Moslavine Kutina, Zavičajnog muzeja Obrovac, Gradskog muzeja Virovitica, Kninskog muzeja, Gradskog muzeja Vinkovci, Iločkog muzeja, Muzeja „Staro selo” Kumrovec i Gradskog muzeja Nova Gradiška.

Koncert Ruho naše vrjednije od zlata, 2018.

Zbirka narodnih nošnji i kostima

Po djelatnosti i veličini zbirke Posudionica i radionica narodnih nošnji jedinstvena je ustanova u Republici Hrvatskoj. Tradicijski tekstilni predmeti u zbirci svrstani su u sljedeće cjeline:

- Narodne nošnje središnje i sjeverozapadne Hrvatske
- Narodne nošnje nizinske Hrvatske
- Narodne nošnje gorske Hrvatske
- Narodne nošnje primorske Hrvatske
- Narodne nošnje nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj
- Narodne nošnje Hrvata izvan Republike Hrvatske
- Narodne nošnje drugih naroda i zemalja
- Tradicijski tekstilni predmeti (posoblje, upotrebnii predmeti)
- Kostimi i scenski rekviziti

Zbirku karakteriziraju originalni primjeri, rekonstrukcije izrađene prema originalnim uzorcima, različiti uporabni tradicijski predmeti, te obilje različitih inačica, materijala i tehnika izrade. Iako se u zbirci nalaze predmeti iz različitih područja Hrvatske i okolnih zemalja, količina predmeta iz pojedinih regija ovisi o nizu kulturoloških i povijesnih faktora. Najviše je predmeta iz nizinske Hrvatske jer je to područje obilovalo različitim inačicama nošnji koje su se u svakodnevnoj primjeni zadržale duže nego u

ostalim područjima. Zbog toga se na terenu može pronaći veći broj originalnih primjeraka negoli npr. u primorskoj Hrvatskoj gdje se vrlo rano napustilo tradicijsko odjevanje. U zbirci je pohranjen i veći broj narodnih nošnji drugih naroda, ponajprije nošnji s prostora bivše Jugoslavije.

Najreprezentativniji primjeri zbirke upisani su na Listu preventivno zaštićenih dobara u Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske (Grad Zagreb, Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode, klasa: UP/I-612-08/17-03/12, ur.broj: 251-18-04-17-02). Čuvana zbirka narodnih nošnji sadrži većinom originalne primjerke te u manjem broju vjerne replike rekonstruirane tradicionalnim načinom izrade. Navedeni zaštićeni predmeti posjeduju osobite etnološke, kulturno-povijesne i likovne vrijednosti te se sustavnom brigom o njima i sistematskom obradom za budućnost čuvaju vjerodostojni podaci o hrvatskoj kulturnoj baštini.

Nošnja slovačkog stanovništva u Vojvodini, iz zbirke Posudionice i radionice narodnih nošnji

VAŽNI PROGRAMI

„OBNAVLJAMO BAŠTINU“ – revija rekonstruiranih narodnih nošnji

Kako bismo potaknuli obnovu tradicijskog tekstilnog rukotvorstva i predstavili novoizrađene narodne nošnje, u suradnji s Kulturno-umjetničkim društvom „Lovor“ pokrenuli smo kulturnu manifestaciju „Obnavljamo baštinu – revija rekonstruiranih narodnih nošnji“, koja se održava od 2011. godine. Na manifestaciji predstavljaju se pojedinci i udruge koje se praktično bave tradicijskim tekstilnim rukotvorstvom i izrađuju narodne nošnje koje su, prema procjeni stručnog žirija, izrađene kvalitetno, na tradicijski način i u skladu s pravilima struke, te zadovoljavaju visoke estetske kriterije. Vrijednost revije prepoznala je i etnološka struka, naglasivši da ova priredba ima stručno definirane propozicije natjecanja, te da se na njoj nagrađuju nošnje i njihovi izrađivači, a ne najlepši nositelji ruha. Od 2016. godine revija ima međunarodni karakter, a nagrade se dodjeljuju u dvjema kategorijama: hrvatske narodne nošnje i narodne nošnje drugih naroda i država.

Hrvatska etnoriznica

Hrvatska etnoriznica praktična je radionica tradicijskih tekstilnih vještina i izrade narodnih nošnji na kojoj polaznici usvajaju znanja i vještine o tradicijskim tekstilnim tehnikama, izradi narodnih nošnji, te raznovrsnim načinima njihova urešavanja i uređenja. Projekt su od 2003. do 2017. zajednički organizirali Hrvatska matica iseljenika i Posudionica i radionica narodnih nošnji, uz finansijsku potporu Ministarstva kulture Republike Hrvatske i Grada Zagreba. U proteklih petnaest godina na radionici je sudjelovalo ukupno 548 polaznika iz različitih krajeva Hrvatske te članova hrvatskih folklornih skupina i pojedinaca iz Bosne i Hercegovine, Srbije, Makedonije, Austrije, Njemačke, Švedske, Švicarske, Mađarske, Kanade i SAD-a. Ciljevi i zadaci radionice jesu razvijati ljubav prema tradicijskoj kulturnoj baštini, obnoviti tradicijsko tekstilno rukotvorstvo, osposobiti polaznike za pravilnu izradu narodnih nošnji i tradicijskih tehnika vezova i tkanja, te potaknuti ih na praktičnu primjenu i prenošenje stečenih znanja i vještina na ostale sudionike društvene zajednice.

Draganić, iz zbirke Posudionice i radionice narodnih nošnji

Nošnje naših predaka – likovna radionica

Likovna radionica „Nošnje naših predaka“ nastala je na ideji približavanja narodnih nošnji današnjoj djeci. Djeca su se tako upoznala s narodnim nošnjama Slavonije, Baranje, Posavine, Moslavine, Podravine, zagrebačkog Prigorja, Turopolja, Draganića, Jaskanskog polja, otoka Suska, Dalmatinske zagore, Dalmacije, Konavala, ali i krajeva u kojima žive Hrvati izvan Hrvatske: Bačka, Moravska i Hercegovina. U radionicama koje se održavaju od 2013. godine sudjelovala su djeca iz zagrebačkih dječjih vrtića i folklornih društava, te je održano i nekoliko izdvojenih radionica u Donjim Andrijevcima i Drenovcima u Slavoniji. Nakon svake radionice ostajali su deseci izvrsnih likovnih ostvarenja inspiriranih narodnim nošnjama. Posebno je zanimljivo promatrati što djeca uočavaju na narodnim nošnjama, što ih posebno impresionira i što im je neobično, te na koji način to prenose na papir.

Revije narodnih nošnji

Posudionica i radionica narodnih nošnji posjeduje bogatu zbirku originalnih narodnih

nošnji i reprezentativnih primjeraka replika i rekonstrukcija koja je često bila prikazana kroz različite tematske revije uklopljene najčešće u programe Međunarodne smotre folklora, manifestacije Brodsko kolo, Đakovački vezovi i Vinkovačke jeseni, otvorenje Univerzijade te u sklopu različitih izložbi i koncerata.

Seminar o primjeni narodnih nošnji na amaterskoj folklornoj sceni

Seminar je edukativni program namijenjen članovima folklornih ansambala, njihovim garderobijerima, koreografima, voditeljima te svim osobama zainteresiranim za narodne nošnje. Program seminara sastoji se od dva dijela: teorijskog i praktičnog. Poznavatelji nošnji određenog kraja polaznicima demonstriraju pravilan način odijevanja nošnje, nakon čega polaznici u skupinama ponavljaju isto, odijevajući model u istu nošnju ili njezinu varijantu. Na taj način polaznicima je omogućena izravna primjena stečenog znanja te mogućnost rješavanja eventualnih problema koji se pojavljuju pri praktičnoj primjeni tog tipa nošnje na sceni. S obzirom na razvijenost hrvatske amaterske folklorne scene, jedinstvenost ovog seminara omogućuje ansamblima i KUD-ovima napredak i bogaćenje vlastita repertoara.

Koncerti

Koncertni programi važan su segment djelatnosti Posudionice koji objedinjuju kulturno-umjetnički amaterizam i narodne nošnje iz vlastite zbirke. Koncerti su prilika da prikažemo bogatstvo narodnih nošnji i uspješne suradnje koje dugi niz godina ostvarujemo s folklornim amaterima Grada Zagreba i Republike Hrvatske. Realizirani koncerti često su bili posvećeni jednom elementu tradicijske kulturne baštine; bilo da se radilo o bećarcu („Bećarac i oko njega“ 2013.), običajima oko Božića („Božićna priča“ 2008., „Na salašu kod Betlema“ 2005.), marijanskim napjevima („Marijo Djevice, svibanska kraljice“ 2010., „Ružo otajstvena, moli za nas“ 2011.), ili šetanim kolima („Oj za gorom za zelenom“ 2012., „Idem kolu makar ne igrala“ 2015.) uvijek se nastojalo zastupiti što više kvalitetnih folklornih društva koja su u svojem radu njegovala različite glazbene izričaje, kako bismo prikazali bogatstvo hrvatske tradicijske kulturne baštine. Također su realizirani koncerti koji prikazuju folklorne tradicije određenog područja: „Šokačka grana“ – folklorne tradicije Hrvata Šokaca u Panoniji

(2009.), „Sva lica razlicitosti” – folklorne tradicije nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj (2009.), „A tambura tako lipo svira” – folklorne tradicije Hrvata u Vojvodini (2011.) i dr., te smo njima proslavljali obljetnice osnutka ustanove („Rizničari narodnog ruha” 1999., i „Etnotulum” 2004.).

Izložbe i etno art galerija

Posudionica i radionica narodnih nošnji senzibilizirala se za teme za koje je smatrala da je potrebna intervencija ovakve ustanove u vidu spašavanja tradicijskog ruha („Zlatne ruke prognanica” 1993.; „Kićeni Srijem – narodne nošnje vukovarsko-iločkog kraja” 1997.), rekonstrukcije narodnih nošnji („Narodne nošnje Donjeg Miholjca i okolice” 1995.; „Tradicijsko ruho sela Runovića u Imotskoj krajini” 1999.; „Najljepše si selo Cvelferije” 2006.) ili pak prezentiranja tradicijske

kulture koja je manje poznata i vidljiva u javnosti („Pokladno prerušavanje i maskiranje baranjskih Hrvata Šokaca” 2001.; „Kroz korizmu do Usksra” 2005.; „Gospocke boje” 2007.) Tradicijsku kulturu Posudionica je prezentirala i izvan granica lijepe naše („Narodne nošnje Hrvata u svijetu” 2006. Subotica (Srbija); „Narodne nošnje okolice Zagreba” 2006. Toulouse (Francuska); „Hrvatska Etno riznica” 2011. Mainz (Njemačka)). Teme koje su svakodnevno aktualne na folklornoj amaterskoj sceni jesu djeca i dječji svijet, a Posudionica je posebnu pozornost posvetila i tome izložbama „Svijet u očima djeteta” (2009.) i „Dječji svijet naših predaka” (2012.). Neprocjenjiv izvor za djelatnost radionice naše ustanove jesu vizualni dokumenti u obliku crteža i fotografija iz seoskog i gradskog života, stoga je realizirana izložba Narodne nošnje kroz objektiv Toše Dabca 2017. godine.

Koncert Oj, Savice, tija vodo ladna, 2010.

Ukratko o fenjerima

Miroslav Kern

Udruga Svjetlost Fenjera, Osijek

Riječ *fenjer* u slavenske jezike ušla je kao turcizam, a podrijetlo joj je iz grčkog jezika od riječi φανός – svjetiljka i φανάρι – signalno svjetlo, ulična rasvjeta, svjetionik i sl. Po definiciji to je naziv za svjetiljku uokvirenju staklom ili nekim drugim prozirnim materijalom. Sinonimi za riječ fenjer jesu: lampa, feral, lanterna.

Kada govorimo o fenjeru, mislimo na svjetiljku koja ne radi na električnu energiju, nego na petrolej, naftu ili ulje životinjskoga ili biljnoga podrijetla.

Različiti stari fenjeri, tvornica, model fenjera i godina proizvodnje. S lijeva na desno: Gebrüder Bing, UHU, 1908.; Feuerhand, Nr. 251 Coerur 1920.; Kaestner & Toeblmann, Panzer 1897. – 1907.; Lohmann & Ruhland, Mammut 1910.; Egloff & Co, Record 1930.; Stübgen & Co., 6. D. R. Patente 1911. – 1917.

Prije elektrifikacije i puštanja u rad prvih gradskih elektrana¹ fenjeri su bili glavni izvor svjetla. Uz fenjere se živjelo, čitalo, heklalo, pralo, pisala se domaća zadaća, radilo se sve ono što se za dana nije stiglo u kući i oko kuće napraviti. S fenjerom u ruci noću se obilazila štala, izlazilo se noću iz kuće vidjeti na koga pas laje. Kada je trebalo po noći prijeći neki put, to se radilo s fenjerom u ruci ili s fenjerima na kočijama, kolima konjske zaprege. Kada su žandari, ili bilo koji čuvari javnog reda i mira, radili svoju noćnu smjenu, imali su svoj poseban fenjer kako bi i u mraku mogli odradivati svoj posao. Lječnici i medicinske sestre pri obilasku bolesnika nosili bi sa sobom svjetlost fenjera. Još i prije izuma fenjera osnivačica modernoga

sestrinstva, Florence Nightingale, bila je poznata kao *Lady with a lamp* (dama sa svjetiljkom), kako su je bolesnici nazivali. O upotrebi starih fenjera može se još mnogo govoriti, no postavlja se jedno pitanje: kada su se prvi fenjeri počeli proizvoditi? Teško je reći. Ono što je svim modelima fenjera zajedničko jest otpornost na vjetar. Smisao fenjera u tome je da se, za razliku od svijeće, ne ugasi na vjetru. Tako je bilo 1867. godine u gradu Trentonu u američkoj saveznoj državi New Jersey kada je David H. Irwin zatražio od svojega sina, Johna Henryja Irwina, koji se bavio inovacijama i izumima, da mu izradi svjetiljku s kojom će moći po jakom vjetru tijekom noći otići do štale i oko kuće. Priča kaže da je dvadesetdevetogodišnji John Henry Irwin tri dana bio u svojoj radionici. Rijetko je izlazio iz nje i napravio je svjetiljku koja je mogla izdržati izrazito jake udare vjetra a da se ne ugasi. Bila je to svjetiljka na petrolej (kerozin), a imala je gotovo zatvoreno kretanje toploga zraka potrebnog za podržavanje plamena. Novitet je bio taj da se zrak kretao kroz cijevi svjetiljke. John je svoj patent *Hot Blast Tubular lantern patent*, #73012 zaštitio 7. siječnja 1868. Svoj je patent prodao 1870. godine američkoj firmi Dietz koja je do tada proizvodila limenu galanteriju i proizvode za kućanstvo. I tako su se od 1870. proizvodili cjevasti fenjeri na topli zrak, na engleskom jeziku popularno znani kao *hot blast tubular lanterns*.

Nekoliko godina poslije John Henry Irwin usavršio je svoj patent. Uvidio je da bi bilo bolje i da bi svjetiljka više svijetlila ako bi kroz cijevi fenjera išao hladan zrak koji bi dolazio do plamenika. I došao je do nove inovacije. 9. lipnja 1874. godine zaštitio je svoj *Cold Blast Tubular lantern and lamp patent*, #151703. Nekoliko godina poslije i taj je patent prodao firmi Dietz i od tada se proizvode cjevasti fenjeri na hladan zrak, poznatije zvani *cold blast lanterns*. Fenjeri na topao zrak ili *hot blast lanterns* potpuno su se prestali proizvoditi tijekom šezdesetih godina 20. stoljeća. Fenjeri na hladan zrak, odnosno *cold blast lanterns* i danas se proizvode u Europi, u Njemačkoj u tvornici

1 Prva elektrana za opće potrebe u Đakovu puštena je u rad u travnju 1924. godine. U Osijeku, u prosincu 1926., u Slavonskom Brodu 1927., a u Baranji 1936. godine. O elektrifikaciji Slavonije i cijele Hrvatske može se pročitati u djelu: Razvoj elektrifikacije Hrvatske, 1. dio od početka elektrifikacije do 1945.

Feuerhand. Proizvode se još i u Indiji i Kini, ali znatno su lošije kvalitete.

Što se područja Hrvatske tiče, povijest proizvodnje svjetiljki na petrolej sljedeća je. Na području grada Karlovca 1916. godine osnovana je tvornica pod nazivom *Luna* koja je proizvodila petrolejske lampe i plombe². Uz tvornicu *Luna*, razvile su se i druge tvornice na području grada Karlovca. Tako je 1921. osnovana tvornica *Lav*, koja je proizvodila pribor za jelo, nožarsku robu, pribor za obuću i češagije.³ 1935. osnovana je tvornica *Alpa*, koja je proizvodila pokositreni pribor za jelo, kromirani pribor za jelo, noževe i češagije. 1947. osnovana je tvornica *Kordun* i proizvodila je sve vrste strojnih pila, ručnih pila i glodala. Također je proizvodila cijeli assortiman dobro dizajniranog pribora za jelo i posuđa. Od 1. siječnja 1949. sva se navedena poduzeća udružuju u jedno veće poduzeće koje tijekom poslovanja prvo ima ime *Luna*, pa *Veco Holjevac* i konačno *Kordun*, i pod tim imenom je tvornica i danas.

Petrolejske lampe (petrolejke) proizvodile su se u tvornici *Luna* od 1916. godine. Karakteristične su po tome što imaju staklenu posudu, plamenik, regulator za izlazak filijla, dugačak stakleni cilindar i reflektirajuće staklo. Reflektirajuće staklo može se podešavati lijevo ili desno, a može se i odvojiti od lampe ako je lampa u sredini prostora koji osvjetljava. Od 1948. i s početkom 1949. proizvode se cjevasti fenjeri na hladan zrak ili jednostavno rečeno – fenjeri. To su bili modeli koji su se radili po uzoru na fenjere koji su se već proizvodili u svijetu. Točnije, model *Luna Karlovac No. 99* kopija je američkog modela *Dietz Junior* koji je prvi put predstavljen 1903. Visina modela *Luna Karlovac No. 99* trideset je centimetara, s punim spremnikom za petrolej gorio bi osamnaest do dvadeset sati, a davao bi svjetla kao sedam do devet upaljenih svijeća. Zatim model *Luna Karlovac No. 100* visine 25 centimetra. Gorio bi do osamnaest sati, a davao bi svjetla kao pet do šest upaljenih svijeća. Imamo i model *Luna Karlovac No. 101*, visine dvadeset centimetara, koji bi gorio do petnaest sati i davao svjetla kao dvije do četiri upaljene svijeće. Modeli No. 100 i No. 101 kopija su njemačkih fenjera koji su prvi put predstavljeni 1933., a to su modeli *Feuerhand Nr. 276* i *Feuerhand Nr. 175*. Na slici 2 vidljiv je

fenjer tamno maslinaste zelene boje. To je model koji se proizvodio za vojsku. Na ovakvim vojnim fenjerima nije bilo oznaka kao što su proizvođač ili model, a karakteristični su po dvostrukim žicama koje su štitile staklo od oštećenja. Veličina i ostale karakteristike iste su im kao i kod modela *Luna Karlovac No. 100*. Od godine 1966. proizvodnja fenjera reducira se te se proizvode samo modeli *Luna Karlovac No. 100* i *Luna Karlovac No. 101*. Proizvodnja egzistira više radi vanjskog izvoza, i to ponajviše u zemlje Bliskog istoka. Radi što većeg izvoza model No. 100 proizvodio se s oznakom: *sefareshe mohammad hassan ghamini*.⁴

Fenjeri koji su se proizvodili na području Republike Hrvatske. Tvornica u kojoj su se proizvodili zvala se *Luna*, a od 1949. naziva se *Kordun*. Modeli s desna na lijevo i okvirno vremensko razdoblje proizvodnje u godinama: No. 99 1948. – 1966.; Fenjer za vojsku, bez oznaka. 1966. – 1990.; No. 101 1948. – 1990.; No. 100 1948. – 1966.; Petrolejka sa staklenim cilindrom, 1916. – 1966.; No. 99 1948. – 1966.; No. 101 1948. – 1990.; Model No. 100 za izvoz s natpisom: *Sefareshe Mohammad Hassan Ghamini*, 1966. – 1990. i No. 99 1948. – 1966.

Proizvodnja fenjera na našem području trajala je do Domovinskog rata, od kada se fenjeri više ne proizvode ni za domaće ni za strano tržište.

Kako su fenjeri krajem devetnaestog i početkom dvadesetoga stoljeća bili jedini izvor svjetlosti, tako su se upotrebljavali i kako signalna svjetla.

Tada se javlja potreba za fenjerima sa staklima različite boje. Tako su se proizvodili fenjeri sa žutim, plavim, crvenim i zelenim stakлом. Upotreba fenjera koji su davali različitu boju svjetala bila je mnogostruka. U ranoj fazi zrakoplovstva,

2 Plomba je ono što se stavlja na posebno mjesto i služi da se vidi je li nešto otvarano ili upotrebljavano.

3 Češagija je alat s ručkom koji je služio za čišćenje i češljivanje krupne stoke, krava, bikova i konja.

4 *Sefareshe* u prijevodu s perzijskoga znači posrednik, a *Mohammed Hassan Ghamini* ime je osobe.

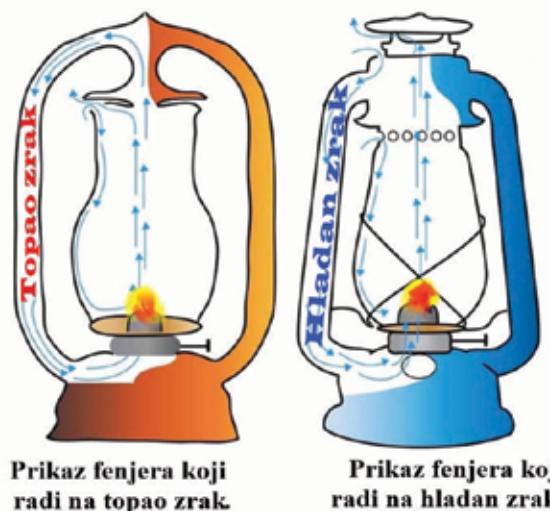

Uprizorenje fenjerdžije dok radi. Fenjerdžija je nekadašnje staro zanimanje kojeg danas više nema. Posao fenjerdžije jest održavanje, paljenje i gašenje uličnih fenjera.

zrakoplovna pista bila je ravnija zemljana površina. Noću je tu pistu trebalo osvijetliti kako bi piloti vidjeli gdje treba sletjeti i uzletjeti. Za to su se koristili fenjeri crvene i zelene boje poslagani u dvije dugačke linije. Kao brodska signalizacija koristili su se fenjeri s crvenim, zelenim i žutim stakлом, kao i fenjeri s prozirnim stakлом. U prometnoj signalizaciji fenjeri sa žutim stakлом označavali su mesta gdje su radovi na cesti i mesta gdje treba biti oprezniji u prometu. Fenjeri s prozirnim i crvenim stakлом stavljali su se na kočije, fijakere, zaprežna kola i prva motorna vozila. Crvena svjetla stavljala su se kako bi svijetlila unazad, a za naprijed su se koristili fenjeri s prozirnim stakлом. Fenjeri s plavim stakлом, tj. plavo svjetlo označavalo je mjesto gdje, zbog nekog razloga, treba stati. Fenjeri s plavim svjetлом koristili su se ponajviše u Drugom svjetskom ratu. Razlog tomu je što bi plavo staklo smanjilo količinu svjetlosti, a u ratu, na prvoj crti, u rovu za vrijeme noći davalо bi točno toliko svjetlosti da se moglo vidjeti a da se ne otkrije položaj neprijatelju. Zanimljivo je kako danas ljudi gledaju na fenjere s plavim stakлом kao na neku romantičnu stvar, a u stvari su se ti fenjeri koristili u ratu, i to na prvим crtama bojišnice. Boje koje su se koristile u prometnoj signalizaciji označavale su ono što i danas označavaju. Zelena boja značila je „slobodno prodi“, žuta „oprez, radovi“, crvena „ne možeš proći, stani“ i plava „zaustavi se“. Crveni fenjeri su, među ostalim stvarima, označavali mesta i ulice u kojima su radile „dame noći“ i mesta gdje su bile javne kuće ili „bludilišta“, čiji je rad bio legalan i zakonom uređen poslije Prvoga svjetskog rata. Tek u listopadu 1934. godine, Pravilnikom za izvršenje zakona o spolnim bolestima, rad „bludilišta“ zabranjen je na razini cijele nekadašnje Kraljevine Jugoslavije.

Nekada prije upotrebe električne energije, gradske ulice osvjetjavale su se fenjerima koje je trebalo ručno paliti i gasiti. Taj posao nije bio za svakoga, nego je to radila osoba koja je za to bila podučena. To je staro zanimanje kojeg danas više nema, a zvalo se *fenjerdžija*. Fenjeri su u početku bili obješeni na za to namijenjena mjesta, a fenjerdžije bi navečer, pomoću dugačkoga štapa, fenjere skidali, punili petrolejem, palili i ponovno vješali, a u zoru ih skidali i gasili. Uličnu rasvjetu fenjerdžije su i održavali. Trebalo se koristiti ljestvama i ostalim potrebnim alatom za čišćenje i popravak uličnih lampi. Fenjerdžija je bilo društveno korisno zanimanje. U svojem širokom kaptu, s dugim štapom preko ramena, fenjerdžija je u noći pružao živopisnu sliku.

Princip rada cjevastih fenjera

Prikaz fenjera koji radi na topao zrak.

Prikaz fenjera koji radi na hladan zrak.

Četrdesetih i pedesetih godinama prošloga stoljeća u gradove i sela dolazi do uvođenja električne energije. I to u gotovo sva kućanstva. To polako, ali sigurno istiskuje upotrebu fenjera.

Žarulje na električnu energiju daju znatno više svjetla. Rasvjetna tijela koja rade na električnu energiju lakše se održavaju, lakše pale i gase. Fenjeri polako izlaze iz upotrebe. Ovdje treba istaknuti kako se to odvijalo. Struju su u svoja domaćinstva uvodile imućnije i uglednije obitelji. Fenjeri su se tada iz kuća, gdje su bili višak, prenijeli u štale, hambare i ostale seoske objekte. Tamo su bili u upotrebi kratko vrijeme, tj. onoliko vremena koliko je vlasnicima imanja trebalo da i do tih seoskih objekata provuku žicu za struju i stave žarulje. I sada, kako su fenjeri postali potpuni višak, stavljali su ih negdje sa strane ili su ih davali onima koji u svoje imanje struju još nisu proveli. A oni ljudi koji su posljednji uvodili struju u svoja imanja, bili su uglavnom siromašni. I tu se jasno vidjela razlika između siromašnih i onih imućnjih. Kuće bogatijih noću bi bile dobro osvijetljene, a sa strujom dolazi i do upotrebe kućanskih aparata, radioprijemnika i sl. A kuće siromašnih, naspram njih, izgledale su kao da je u njima mrak. U tome vremenskom razdoblju jasno se vidjelo da su oni koji koriste fenjere siromašni. Tada se u narodu razvila posebna pejorativna upotreba riječi fenjer, koja prije nije postojala. *Fenjerašima* su nazivani oni koji su po nečemu bili lošiji od drugih. Izraz *predati fenjer nekome* značilo je da se neka skupina, tim ili organizacija koja je bila na dnu bodovne ljestvice, malo uzdignula, odnosno da više nisu posljednji. A onima koji su sada posljednji *predali su fenjer*. Tu je i jako ružan izraz *prdnuti u fenjer* kojim se želi za nekoga tko je bio siromašan reći da je preminuo. Fenjeri koji su nekada označavali svjetlost, toplinu obiteljskog doma, te bili skup i dragocjen dar mladome bračnom paru, sada u ovome razdoblju

pedesetih, šezdesetih i sedamdesetih godina poprimaju drugo značenje. U najboljem slučaju postaju simbol sjetnosti, a u najlošijem simbol su siromaštva i zaostalosti. Zbog toga se danas o fenjerima kod nas u Hrvatskoj vrlo malo zna. S druge, pak, strane, povijesnom činjenicom da su se kod nas proizvodile svjetiljke na petrolej od 1916. godine mogu se pohvaliti tek rijetke europske zemlje.

Napomena: Sve fotografije u vlasništvu su Udruge Svjetlost Fenjera. Fenjeri na slikama dio su privatne kolekcije u vlasništvu kolekcionara Miroslava Kerna. Fotografije su nastale u siječnju 2019. godine.

LITERATURA I MREŽNI IZVORI

- 1916-Kordun-1966, Zadružna štampa, Zagreb, 1966. (izdanje izašlo povodom pedesete obljetnice rada tvornice).
- Bunk, D.: Feuerhand Sturmlaternen. Light International, Vol. 3, No. 1, 2000, extended version: 2. 12. 2013.
- Classic Lanterns by Dennis Pearson (Revised 2008)
- Razvoj elektrifikacije Hrvatske, 1. dio od početka elektrifikacije do 1945. Marković, Prpić, Plic, Busatto. Institut za elektroprivredu, Zagreb, 1983.
- <<https://www.fenjeri.com>>, službena stranica Udruge Svjetlost Fenjera.
- <<http://vmki.gmk.hr>>, Virtualni muzej karlovačke industrije.
- <<https://www.feuerhand.com>>, službena stranica tvornice Feuerhand.
- <<https://www.thelovelandlanterncollection.com>>, The Loveland Lantern Collection.
- <<https://www.lanternnet.com>>, W. T. Kirkman Lanterns.
- <<http://www.redhillgeneralstore.com/Glass-Oil-Lamps.htm>>

Tradicijska kultura vukovarskog kraja

Renata Devetak Roca

Gradski muzej Vukovar

Vukovarsko područje u prošlosti je bilo izrazito poljoprivredno, a prirodne su karakteristike oduvijek bile izrazito pogodne za razvoj svih oblika agrara. Glavna zanimanja seoskog stanovništva bila su poljodjelstvo, vinogradarstvo, voćarstvo i stočarstvo, ponajprije uzgoj svinja. Pčelarstvo i ribarstvo bila su dopunska zanimanja seljaka. Relativno blagostanje u životnim potrebama i navikama ljudi odražavalo se i na predmetima materijalne kulture. To bogatstvo omogućivalo je obilje detalja na svim predmetima, a osobito na svečanim nošnjama.

Snaša u zlatari s krajevima i skutima ukrašenim raznoboјnim svilovezom i šljokicama iz Lovasa; Gradski muzej Vukovar

U seljačkom gospodarstvu žene su imale važnu ulogu. Pokraj brojnih poslova u kući i polju one su dugo u noć sjedile za tkalačkim stonom i tkale razna platna, ručnike, ponjave te vezle i izrađivale zlatare. Žene su prenosile grubu svakidašnjicu na svoje rade, pa se tako razvijala svojevrsna narodna umjetnost kao odraz bogate stvaralačke sposobnosti seoskih žena.

Uporabni predmeti u seoskom domaćinstvu bili su većinom ručne izrade, često raznoliko i lijepo ukrašeni pa svjedoče o ukusu naroda ovoga kraja.

Stilski gledano, šire vukovarsko područje dijeli se na dva etnografska tipa. Istočno, prema Ilokiju, područje je tzv. srijemskog tipa u pučkom odijevanju, dok je južno i zapadno, prema Vinkovcima, područje slavonskoga (vinkovačkog) tipa. Takvu podjelu odražavao je i prijeratni fundus etnografske zbirke muzeja, koji je u Domovinskom ratu sav uništen. Radilo se o izuzetno lijepim i reprezentativnim primjercima, ne samo narodne nošnje, nego i ostalim predmetima važnima za život seljaka vukovarske okolice.

Snaša i djevojka u roklijama, momak u šlinganoj nošnji iz Bapske (srijemski tip); Gradski muzej Vukovar

Snaša, djevojčica i momak u svečanim nošnjama iz Bogdanovaca (slavonski tip); Gradska muzej Vukovar

Važna odlika nošnje ovoga kraja jest odijevanje u više slojeva pomoću odjevnih predmeta izrađenih od različitog materijala, čemu bi se pridavalo dosta pozornosti jer se nekada pomoću određenih dijelova ruha i nakita moglo uvidjeti bogatstvo i određena uloga pojedinca u društvu.

S obzirom na geografski smještaj, u osnovi razlikuju se i istodobno prepliću slavonski i srijemski elementi. I usprkos prisutnosti drugih narodnosti: Srba, Slovaka, Rusina, Ukrajinaca, Mađara i Hrvata iz drugih krajeva Hrvatske, Zagoraca i Turopoljaca, uspjeli su sačuvati svoj specifičan izričaj.

Rat 1991. godine zatekao je kako građane tako i djelatnike Gradskog muzeja Vukovar. Mnoge dragocjenosti, a s njima i one iz muzejskih fundusa, nisu pravodobno preseljene u sigurnije krajeve pa je naredba o evakuaciji građe već u startu zakasnila. Doslovno svi prostori, osim Etnografske zbirke Rusina i Ukrajinaca u Petrovcima, bili su prepušteni strahovitom razaranju. Od muzejskih zbirki najgore je prošla etnografska, čiji su se izložbeni prostori i depoi nalazili u središnjem dijelu dvorca Eltz. Taj se dio zgrade od siline bombardiranja urušio u

prizemlje i skupa s jugoistočnim dijelom izgorio. Sjeverozapadni dio dvorca na katu i potkrovlu zarušio se. Slično etnografskoj, prošle su i zbirke ova spomen-muzeja.

Ratna razaranja uzrokovala su potpuno uništenje građe Muzeja i veliki dio materijala na terenu, što je bila otežavajuća okolnost kod prikupljanja i kompletiranja originalnih nošnji. Stoga smo i danas prisiljeni oslanjati se na donacije i otkupe originala ili rekonstrukcija nastalih u današnje doba.

Stvaranje nove etnografske zbirke Gradskoga muzeja Vukovar započeto je još u progonstvu. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske finansijskim je sredstvima pomoglo izradu replika srijemskih narodnih nošnji sa željom da budu začetak jedne nove zbirke. Početak rekonstrukcije i izrade nošnji prema starim uzorcima započelo je *Društvo hrvatskih intelektualki* u suradnji s *Posudionicom i radionicom narodnih nošnji* iz Zagreba angažiranjem prognanica iz vukovarskih sela u radionicama tkanja i vezenja u svrhu izrade replika prema starim fotografijama. Tako je 1994. godine izrađena i darovana prva nošnja, a takav istovjetan komplet ženskog tradicijskog ruha iz Srijema poslan je kao dar i japanskom caru.

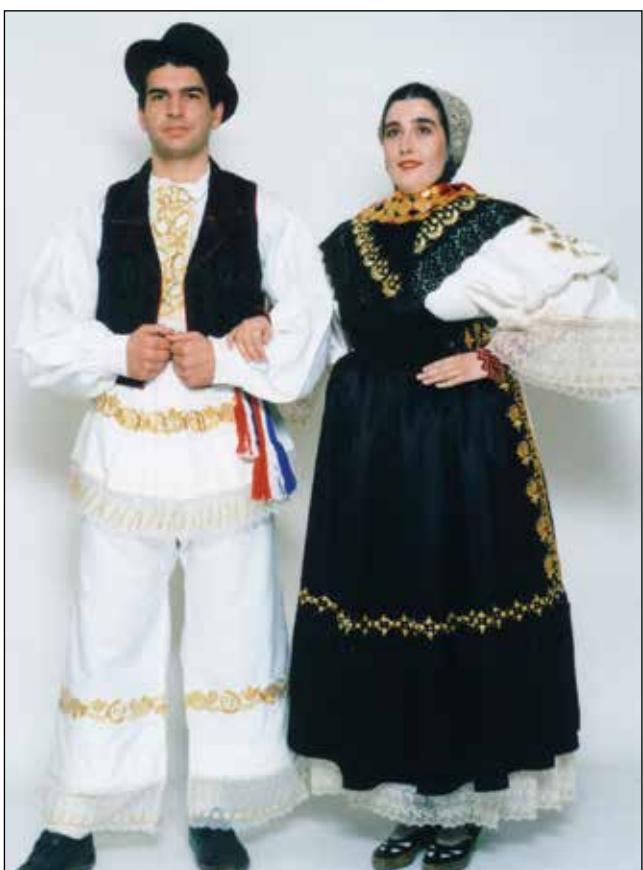
Stalni postav Zbirke narodnih nošnji hrvatskih županija, darovana svečana ženska đakovačka nošnja

U progonstvu 1995. i 1996. godine pokreće se akcija donacija narodnih nošnji hrvatskih gradova i županija, pod nazivom *Ruho opstojnosti, potpore i nade*. Posebnost te akcije jest stvaranje potpuno novoga fundusa unutar etnografske zbirke pod nazivom Narodne nošnje hrvatskih županija. Tako su se na simboličan način povezale sve hrvatske županije u kojima su u vrijeme progonstva živjeli prognani Vukovarci. Danas zbirka sadrži četrdeset osam narodnih nošnji iz devetnaest županija, uključujući i Grad Zagreb, i s njom Vukovar uz Zagreb

i Split postaje treća točka na zemljovidu Hrvatske u kojoj se može vidjeti i komparativno proučavati raznolikost i bogatstvo hrvatskog pučkog ruha. Među darovanim nošnjama nalazi se i komplet muške i ženske nošnje Muzeja Đakovštine.

Stalni postav Zbirke narodnih nošnji hrvatskih županija, darovana svečana muška đakovačka nošnja

Nošnja koju je Etnografski muzej Split darovao Gradskom muzeju Vukovar nakon restauracije u Posudionici i radionici narodnih nošnji; Gradski muzej Vukovar

Tijekom progona nastala je izložba *Kičeni Srijem – narodne nošnje vukovarsko-iločkog kraja*, koja je postavljena 1997. godine u suradnji

s Posudionicom i radionicom narodnih nošnji u Etnografskom muzeju u Zagrebu. Izložba je također gostovala u Muzeju Đakovštine. Tih godina pridružuje se i Etnografski muzej Split ustupanjem nošnji iz svojega fundusa. Tako su Gradskom muzeju na trajnu posudbu dane narodne nošnje s vukovarskog područja, čime je i započelo formiranje etnografske zbirke Gradskog muzeja.

Povratak na matičnu adresu dogodio se 27. svibnja 1998., koji se od tada slavi kao dan Gradskoga muzeja Vukovar. Izložba *Kod bećarskog križa – narodne nošnje okolice Vukovara i Iloka* 2003. godine, prva je etnografska poslijeratna izložba u prostorijama Gradskoga muzeja Vukovar. Nastala je na prijeratnim istraživanjima Josipa Forjana i aktivnostima prognanica koje su u suradnji s Posudionicom i radionicom narodnih nošnji izrađivale narodnu nošnju. Đakovačkoj publici ona je predstavljena 2004. godine prigodom 38. Đakovačkih vezova.

Folklorna skupina prognanika iz Tompojevaca na 19. Đakovačkim vezovima; katalog izložbe Kićeni Srijem, Zagreb, 1997.

Danas stalni postav Gradskog muzeja Vukovar u novoobnovljenom dvorcu Eltz u tri velike dvorane prezentira svu raskoš hrvatskoga tradicijskog nasljeđa. Posjetitelji mogu vidjeti ne samo baštinu vukovarskog kraja, nego i ostatka Hrvatske, dijaspore i manjina. Akcija prikupljanja nošnji pod nazivom *Ruho opstojnosti, potpore i nade* još uvijek traje i mogu se donirati tradicijski predmeti. Muzej ima ulogu očuvanja baštine i zajedno s raznim folklornim manifestacijama gradi pozitivnu sliku našega kulturnog nasljeđa.

Tradicijsko odjevanje našičkoga kraja krajem 19. i početkom 20. stoljeća

Miroslav Šarić

Folklorist

Našice i pripadajuća sela nalaze se u međurječju Save i Drave, gotovo u središtu Slavonije, na području gdje se padine Krndije spuštaju prema rijeci Dravi. Našice su privredno, kulturno i administrativno središte ovoga kraja. Nekada se stanovništvo bavilo uglavnom poljoprivredom, dok se nakon Drugog svjetskog rata neprekidno smanjuje broj poljoprivrednog stanovništva u korist zaposlenih u industriji i drugim djelatnostima. Naseljenost ovoga područja može se pratiti od prapovijesti. Našice se spominju u 13. stoljeću, Podgorač 1407., a Donja Motičina 1469., ostala starinska sela Bokšić, Šaptinovci, Klokočevci, Feričanci, Seona, Zoljan i Vukojevci prvi put se spominju krajem 15. i u 16. stoljeću.

Feričanci, početak 20. st., Zavičajni muzej Našice

TEKSTILNE SIROVINE, VRSTE I TEHNIKE TKANJA TE NAČIN UKRAŠAVANJA

Osnovne tekstilne biljke u našičkom kraju bile su lan i konoplja. Lan se više uzgajao. Iz lanene i konopljine pređe tkalo se platno za izradu odjeće i većinu predmeta koji su služili za svakodnevnu upotrebu u kući i u gospodarstvu. Do završetka Drugoga svjetskog rata uzgajao se samo ozimi, jesenski lan. Tek tada počeo se uzgajati jarni, proljetni lan. Osim od domaćega lanenog i konopljinog tkanja, odjeća se šila i od platna

izrađenoga od mješavine lanene i konopljine pređe s pamukom. Već polovicom 19. stoljeća svečana nošnja šila se od pamuka otkanog na stanu. U našičkom kraju u uporabi je bio horizontalni tkalački stan. Tkalje s područja našičkoga kraja poznavale su različite tehnike tkanja: *u dva nita*, *u četri nita*, *čenar*, *jednožič*, *čunčanje*, *boranje*, *ubjeranje*, *čilimačko* ili *emblemsko* tkanje. Odjevni i drugi tekstilni predmeti ukrašavali su se različitim vezovima. Starija tehnika veza, a ujedno i najčešća vrsta ukrašavanja, bio je rasplet koji se u našičkom kraju različito zove: *raspljet*, *vađenje*, *prošov*, *kumbruz*. Već u 19. stoljeću pojedini dijelovi narodne nošnje počeli su se šiti od kupovnih tkanina.

ŽENSKO TRADICIJSKO ODIJEVANJE

Prije utjecaja građanske mode i prije upotrebe kupovnih tkanina, ruho se tkalo. Oplećak je bluza širokih rukava, sašiven od domaćeg tkanja. U starijoj varijanti, stražnji dio oplećka i vrh rukava bili su *borani* crvenim i crnim *natkom*. U nekim selima vratni je otvor bio okrugao. Rukavi su gusto nabrani na ramenima i zapešću. U zapešću je rukava raspor koji se vezao vezicama. Osim boranog ukrasa, bilo je oplećaka koji nisu imali takav ukras, a koristili su se u svakodnevnoj uporabi. Sljedećih godina, kako se ruho počelo mijenjati i napuštala se starija varijanta odjevanja, pole rukava sastavljele su se kukičanom čipkom, a rukavi od čenara sastavljali su se kupovnom čipkom. Na ovu vrstu oplećka vezale su se svilene crvene, pozamanterijske trakice. Dalnjim utjecajem mode neka sela počinju upotrebljavati oplećeke s uskim rukavima, koji su bili ukrašeni vezom ili raspletom. Zanimljivi su oplečci iz sela Vukojevci koji se kopčaju pod vrat, ukrašeni također vezom i raspletom te prišivenim crnim pucetima. Oplećak uskih rukava koristio se i kada bi se na njega oblačila *rekljica* sašivena od kupovnih tkanina.

Našice, početak 20. st., Zavičajni muzej Našice

Kao svečana marama u najstarijoj varijanti odijevanja, koja se vezala na ramena, spominje se *bezarica*. Bezarice su bile pamučne marame s geometrijskim i cvjetnim ukrasnim okvirom, dok je sredina marame bila jednobojna. Kasnije su se te marame koristile u svakodnevnom i radnom ruhu. Zapisi iz Donje Motičine spominju i tkane marame kojima je okvir bio ukrašen tehnikom boranja. Žene s područja našičkoga kraja koristile su i čunčane marame, marame *tilanglete*, svilene marame, *terne* marame i *kašmirske*, *kašmirice* marame koje su se i najviše zadržale u odijevanju.

Najstarije sukнje našičkoga kraja izrađivale su se od domaćega tkanja. Tako se spominju sukнje *roza* (Šaptinovci) i *belo ruvo* (Donja Motičina). Suknja *roza* svoj naziv nije dobila po boji, nego po glagolu *rozati*, što znači da je suknja bila složena u okomite nabore. Suknja se tkala od pamuka te bi se prilikom šivanja na donji dio prišla *zatka*, otkana tehnikom *jednožić*, u crvenoj boji. Suknja iz Donje Motičine izrađivala se od domaćega tkanja i bila je *naskalana* na okomite nabore. Od kupovnih tkanina za izradu sukнji koristili su se i kašmir, saten, delin, štof, cic.

Iznad ruba sukнje od kupovne tkanine moglo se prišiti čipku, pozamanterijske trake i *samlice*.

Tkane pregače sastavljale su se od dvije pole platna. Tkani ukras najčešće je bio smješten na donji dio pregače, a izvedeni su u tkalačkoj tehnici *jednožić* ili *izrez*, *boranje* ili *ubjeranje*, *čilimački* ili *emblemski*. Ovakva pregača nazivala se *kecelja*, *zaprežak*, *oprežak*. Kasnije su se počeli nositi *opregovi* od kupovnih tkanina. Zvali su ih po vrsti tkanine – *svileni*, *štofeni*.

Ispod sukнji oblačile su se podsuknje. Prvo su se oblačila *krilca*, *krila*, *izrez*, zatim *zatke*, *skutići*, *podinterok*, *podunterok*, a kao gornje podsuknje *interok*, *unterok*, *roklica*. Tehnika ukrašavanja prvih podsuknji bilo je *boranje*, *zatke* su ukras imale izведен tehnikom *jednožić*, *skutići* *pretkivanje*, a gornje podsuknje za ukras su imale *kukičanu* čipku, sljedećih godina u nekim mjestima i *šligu*.

Na najstariji tip ruha noge su se omotavale tkanim obojcima. Preko ljeta to su bili otkani pamukom, a zimi su koristili vunene obojke – *suknence*. Na obojke su se obuvali opanci *kajšari*. Kasnije su se oblačile bijele čarape i obuvale cipele s potpeticom. Nakit je skroman kao i ruho. Oko vrata se stavljala *krogla*, načinjena od kukičane čipke, a kasnije i od kupovnih šlingi. Na *kroglu* se vezao *somet* s dukatima, pantljkama, lanac s okrunjenim dukatom, *medaljice* s likovima svetaca i *đerdani*. Vrsta i količina nakita ovisila je o imovinskom stanju žene. Na rukama žene su nosile štrikane narukvice – *šticle*. Tijekom zimskog razdoblja žene su nosile kožuške, kožuh koji su nazivale *berbeče*, čovene *reklice* i vunene marame.

Našice, početak 20. st., Zavičajni muzej Našice

Djevojke našičkoga kraja na kraju 19. i na početku 20. stoljeća svoju su kosu plele u *ćutuk* (Vukojevci), *knedlu* (Našički šokački šor), *cop* (Feričanci, Donja Motičina), *korito* (Šaptinovci). *Ćutuk* i *knedla* slagali su se ovalno na zatiljku od dvije pletenice, *cop* nešto više od neparnog broja pletenica: tri, pet, sedam i više, dok se *korito* slagalo oko glave od dvije pletenice od pet ili sedam pramenova kose. U tom razdoblju prednji dio frizure češljao se u *cokne*, *šiške* (Vukojevci, Podgorač, Pribiševci, Našički šokački šor) i *kobasicu* (Šaptinovci). Frizure su se ukrašavale muškatlom i asparagusom, a moglo se preko cokni i šiški staviti šterne – bijele plastične zvijezde.

Postoje i dva načina šamijanja, jedan je *češljem* ili *ćutukom* (Donja Motičina, Martin, Zoljan, Vukojevci, Seona, Podgorač, Feričanci, Klokočevci, Pribiševci, Našički šokački šor) i drugi način je s kapicom zvanom *pocelica* (Šaptinovci). Za prvi način šamijanja kosa se splete u *ćutuk* ili *knedlu* preko koje se stavlja *češalj*, zatim se veže marama *povezačka* kako bi se dobio pravilan oblik oglavlja. Preko *povezačke* u starijoj varijanti povezivala se *turska šamija*, a kasnije kašmirske marame. Oko *ćutuka* zabadaju se *bumbačke* – igle sa bijelim glavama. U visini sljepoočnice stavlja se *patkova kovrčica*. U drugom načinu šamijanja kosa se splete u pletenicu koja se podigne na tjeme, a zatim se poveže *pocelica*. Veže se *povezačka* preko koje se povezuje *turska šamija* u starijoj varijanti, a u novijoj svilena marama. Karakteristično je slaganje gornje marame kojoj krajevi vise u repove. Marama se pričvršćuje *bumbačkama*, a na nju se još pričvršćuju razni ukrasi poput: *drtavice*, *miloši*, *vislice*, *šterne*. Žene su preko šamije povezivale marame. Najstarija marama našičkoga kraja jest *zamotača*, koja je bila u upotrebi do Prvoga svjetskog rata. Zamotača je bila otkana na stanu i spajana od dvije pole platna, rubovi su joj bili ukrašeni tehnikom boranja u crvenoj, plavoj i crnoj boji. Između Prvog i Drugog svjetskog rata koristile su se tkane marame – tkanice. Za ovu maramu koristio se i naziv *široka marama*. Ove marame otkane su karirano u jednom komadu, a za to su se spajala dva brda tkalačkoga stana. Postoje crvene, plave, crne i miješane marame. Ove tkane marame nosile su se najčešće povezane pod bradu. Tijekom zime krajeve marame žene su vezale na zatiljak, a za kajanje podbrađivale su se. Također, ove marame zadizale su se na tjeme, ali samo u kolu ili na putu do crkve. U upotrebi su još bile svilene i plišane marame, koje su se vezale pod bradu.

MUŠKO TRADICIJSKO ODIEVANJE

Muško ruho našičkoga kraja u svim je selima isto ili slično. Razlike su u nazivu i slaganju gaća. Muško ruho čini košulja *izodnjica*, *odgodnjica*, *rubina*, sašivena od domaćega pamučnog tkanja. Ukras na prsima izведен je tehnikom veza *rasplet*. Ovisno o imovinskom stanju muškarca, toliko je bilo redova *raspleta* na prsima. Na prsima su prišivena i crna puceta u dva reda. Na našičkom području dio košulje ispod *raspleta* i leđa slagao se u okomite nabore. Nogavice gaća šivane su od dvije ili više pola tkanja. Muškarci u Našičkom šokačkom šoru nogavice gaća slagali su u okomite nabore. Iznad poruba gaće su bile ukrašene *raspletom*. Tijekom zimskog razdoblja muškarci su nosili dvogaće. Na gornji dio tijela oblačio se i *sometni prosluk*. U starijoj inačici prsluk je mogao biti ukrašen zlatnim trakama. Kao ukras muškarci su koristili zlatni lanac ili džepni sat. Oko pasa vezali su tkani pojас, otkan raznobojnom vunicom. Ispod vrata muškarci su vezali mašne. Oni mlađi koristili su crvenu, dok su stariji vezali crne mašne. Osim mašni koristili su i pošu. Noge su omotavali pamučnim ili vunenim obojcima i obuvali opanke kajışare. Dalnjim utjecajem mode, muškarci su oblačili i *laće te rajhtozne*. U toj varijanti odijevanja na noge su

Našice, početak 20. st., Zavičajni muzej Našice

obuvali štrikane čorape, čorape sa zrnjem i obuvali opanke ili čizme. Zimi su oblačili pršnjake, kožuve te surke, koje su bile načinjene od valjane vune te ukrašene vezom s vunicom i aplikacijama od čoje. Zapisi govore kako je i na našičkom području opaklja i kabanica od bijele čoje bila ukrašena crnim gajtanima. Svoju glavu muškarci bi pokrivali kapom ili šubarom kada je bilo hladnije. U selu Šaptinovci zabilježen je podatak kako su najbogatiji muškarci nosili pregaču zvanu zaprega. Zaprega je bila izrađena od tkanine crne boje, svilenkastoga sjaja te ukrašena raznim pozamanterijskim trakama.

ZAKLJUČAK

Tradicijsko odijevanje našičkoga kraja dugi je niz godina bilo zapostavljeno i nezanimljivo široj javnosti. Važna istraživanja na ovome području provodila je dr. sc. Tihana Petrović Leš, te ravnateljica Zavičajnoga muzeja Našice, Ivana Jurković, prof. i kustosica Jasna Jurković. Bez njihovih istraživanja ne bih imao smjernice i podatke na što još obratiti pozornost i što dodatno istražiti. Većini je prva pomisao na narodnu nošnju našičkoga kraja

pomisao na posljednju varijantu odijevanja i nepoznat im je stariji tip naše nošnje. Žalosno je kako većina stanovnika Našica i okolnih mesta ne poznaje ovu varijantu odijevanja i odbijaju je prihvatići kao našu prošlost. Moja je misija svojim istraživanjima i radom sačuvati našu tradicijsku baštinu te je predstavljati javnosti. I nakon šesnaest godina istraživanja uvijek se iznenadim kada nađem na nove podatke i zapise o odijevanju ovoga kraja. Iako se naša narodna nošnja ne ukrašava zlatovezom, svilovezom ili šlingom, ona je posebna na svoj način i ne zaslužuje zanemarivanje.

LITERATURA I IZVORI:

- Jurković, Ivana 2007. *Tkane marame u našičkom kraju, Šokadija i Šokci u književnoj riječi*, (2007), str. 339–342.
Jurković, Ivana. Terenska istraživanja.
Petrović, Tihana, 1993. *Hrvatska tradicijska odjeća našičkog kraja*, Studia ethnologica Croatica, Vol. 5 No. 1, str. 95–116.
Šarić, Miroslav. Vlastita terenska istraživanja.

Spasovo u požeškom kraju

Dubravka Matoković

Gradski muzej Požega

Počevši od Cvjetnice pa sve do Duhova u tradicijskom pućkom kalendaru bio je prisutan cijeli niz običaja koji je navještao proljeće. Većinu su obilježavali ophodi mlađih ljudi, a ponegdje i paljenje krijesova. Svima je bilo zajedničko kićenje zelenilom, koje je imalo apotropejsko i magijsko značenje u smislu zaštite od zlih sila i poticanja rodnosti.

Jedan od njih, Jurjevo ili Đurđevo (23. travnja) bio je dan kada se blago prvi put izvodilo na pašu, a nekada u Slavoniji bio je popraćen raznim vjerovanjima vezanim za zaštitu stoke, ali i ljudi, poput posvećivanja stoke svetom vodom, umivanja ljudi u vodi i branja ljekovitog bilja.¹ U sjeverozapadnoj Hrvatskoj bili su značajni i jurjevski ophodi skupina mlađih koji su obilazili selo pjevajući određene pjesme za tu prigodu, te noseći zelene grančice i(l)i vodeći neobičnog lika zvanog zeleni Juraj. Osim što se općenito smatrao pastirskim blagdanom, na Đurđevo su se mijenjale i sluge i pastiri, te je na neki način obilježavao i početak kućanske i gospodarske godine.

Tjedan dana nakon Jurjeva dolazi Prvi svibanj ili Filip i Jakov, po običajima srođan svojemu prethodniku. Karakteriziraju ga ukrašavanje zelenilom, postavljanje urešenih stabala djevojkama i podizanje visokoga oguljenog stabla, s ostavljenim zelenim vrhom poput krune okićenog različitim ukrasima poput djevojačkih marama, vrpci, stakalaca, boca, voća. U Slavoniji i Srijemu bio je obilježen i ophodom djevojaka kroz selo sa zelenim granama ukrašenim tekstilom poznatim pod nazivom *filipovčice*². Katkada se ovaj blagdan znao preklopiti s idućim važnijim kršćanskim blagdanom – Uzašaćem. Ovaj kršćanski blagdan koji se slavi četrdeset dana nakon Uskrsa četvrtkom, obilježava Kristov ulazak u nebo³. U hrvatskoj folklornoj tradiciji Uzašaće karakteriziraju ophodi zvani *križari*, *križarice*, *križi*, *krstari*, koji se prvi put

spominju početkom 17. stoljeća u Bakru.⁴ Druga odlika ovoga blagdana jesu pastirske svetkovine, koje su se izrazito proslavljale u Slavoniji uz pjesmu i ples.

U Slavoniji se Uzašaće naziva Spasovo, Spasovdan, Križevo⁵. Zapisivač slavonskih narodnih običaja iz prve polovice 19. stoljeća, Luka Ilić Oriovčanin, spominje pastirske svečanosti zvane „križari”, kada su pastiri uoči Spasova s križem okićenim cvjetnim vijencima obilazili selo i skupljali darove, a sutradan bi ga na pašnjaku privezali na vrh debla ispod kojeg je *marva* plandovala⁶. Ne možemo sa sigurnošću reći je li u ovaj opis uključen i požeški kraj. Stariji ljudi ovoga kraja pamte pastirske običaje koji su slični jurjevskim pastirskim običajima sjeverozapadne Hrvatske, a to je bilo kićenje stoke ili *marve* vijencima od proljetnog bilja i cvijeća. Ovaj običaj stari slavonski pisci ne spominju, ali zabilježen je u Požeštini, i to u selima sjeverno i zapadno od Požege⁷, uglavnom prema sjećanjima ljudi rođenih između dva svjetska rata. Kićenje stoke proljetnim biljem održalo se sve do polovice 20. stoljeća.

Dakle, uoči Spasova pastiri su okitili marvu vijencima od cvijeća i bilja među kojima se često spominje *mličacili mlječika*⁸, biljka vrlo simboličnoga imena. Svaki čoban⁹ stavio je najljepšem ovnu i izabranoj kravi oko rogova, a krmači oko vrata vijenac i vraćao ih navečer tako ovjenčane u selo

4 (Dragić 2009: 307, Gavazzi 1991: 63).

5 (Dragić 2009: 306).

6 (Ilić Oriovčanin 1997: 136–145) Marva je madarizam, naziv za stoku. (Klaić 1979: 847).

7 Običaj je prvi put zabilježila etnologinja Zdenka Lechner u selu Vetovu 1974. godine (Lechner 1977: 314–315). U terenskim istraživanjima etnologa Gradskog muzeja Požega običaj kićenja stoke cvjetnim vijencima zabilježen je u selima oko grada Požege u Donjim Emovcima, Staroj Lipi, Bankovcima, Štitnjaku, Ugarcima, Drškovcima, Trenkovu. Sjeverno od Požege zabilježeno je osim u Vetovu, još u Podgorju i Biškupcima, zatim sjeveroistočno u Cerovcu, te u selima zapadno od Požege u Novom Selu, Završju i Nurkovcima.

8 Mlječika, latinskog imena „Euphorbia“ biljni je rod iz porodice dvosupnica (Euphorbiaceae), pretežito zeljaste biljke s otrovnim mlijecnim sokom, mnoge služe za dobivanje smola, kaučuka ili ljekovitih sirovina“ (Hrvatski jezični portal, dostupno na poveznici <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pristup 2019.).

9 Čoban je uobičajeni lokalni naziv za pastira u selima Požeštine.

1 (Ilić Oriovčanin 1997: 127).

2 (Čapo, Vitez 1998: 213).

3 (Dragić 2009: 305).

njihovim gazdama. U nekim selima¹⁰, slično kao i u zapadnim krajevima Hrvatske, vijenci su se pri povratku kući bacali na krov staje ili svinjca. Dakako da su se prilikom kićenja krava i svinja događale smiješne zgodе i nепрелике jer se nije svaka dala okititi. Sličan običaj kićenja stoke proljetnim cvijećem uoči Spasova odvijao se i na pašnjacima vareškoga kraja u Bosni.¹¹

Rekonstrukcija kićenja stoke cvjetnim vijencima u Vetovu, 1977., arhiva Gradskog muzeja Požege

Sutradan, na Spasovo, bila je čobanska čast, ujutro prije polaska na pašnjak pastirima i svim ukućanima pekla se *kajgana*, a za nagradu od gazde ili kuće pastiri su dobivali slanine, kobasicu, šunke, jaja, sira, kolača, vina... te bi taj dan na pašnjaku priredili pravu gozbu.

Kićenje stoke proljetnim biljem štitila se stoka od zla, posebno mlijeko kravama. Tijekom vremena važnost značenja ovoga običaja izgubila se.

Koliko je požeški kraj bio bogat varijantama pastirskega običaja na Spasovo svjedoči podatak da se u nekim selima¹² nije ovjenčavala stoka vijencima, nego su se prilikom dolaska pastira s marvom navečer uoči Spasova ulazi u dvorišta kitili išaranim ljeskovim prutovima.¹³ Šare su se izrađivale izrezivanjem kore štapa čime bi se dobili ukrasi različitih oblika. Drugi slavonski pisac iz 19. stoljeća, Mijat Stojanović, navodi da na Spasovo „na svakom ulazu doma, na stanu i gdjegod je ulaz

10 Zasada je zabilježeno samo u selima Drškovci i Štitnjak.

11 (Dragić 2009: 326).

12 Zabilježeno u selima: Doljanovci, Golom Brdu (Čakalić 1963: 78) i Pleterničkim Mihaljevcima. U Doljanovcima i Golom Brdu to su činili sa zabodenom biljkom *mličikom* u rascijep ljeskovog štapa (Čakalić 1963: 78).

13 Zanimljiv je podatak da Luka Ilić Oriovčanin u svojim opisima *križara* navodi prilikom izrade križa da ga „našaraju“ (Ilić Oriovčanin 1997: 137). Doduše, ne daje objašnjenje i opis toga „šaranja“ križa, ali može se prepostaviti da je riječ o urezivanju ornamenata u drvo.

ljudski ili marvinski, zataknu ljudi iz šibah ljeskovih napravljeni križe...”¹⁴ On također spominje, kao i Oriovčanin, da po mnogim slavonskim selima na Spasovo „križari“ obilaze od kuće do kuće s nakićenim križem od vijenaca cvijeća i svilenih vrpcu pjevajući „koledarske i pjesme o ljalji“ skupljajući darove.¹⁵ Međutim, za razliku od Luke Ilića Oriovčanina, Mijat Stojanović spominje na Spasovo još i podizanje visokoga stabla okićenoga cvijećem i vrpcama na „meraji“ izvan sela, oko kojega se mladež veseli i pleše.¹⁶ Ovaj običaj, koji pomalo podsjeća na 1. svibanj, postojao je i u selu Štitnjaku kraj Požege. Na sam dan Spasova pastiri su na pašnjaku izvan sela izradili *majpan*¹⁷ od grabova stabla okićenog maramama i peškirima oko kojega se seoska mladež zabavljala i plesala. Sam naziv podsjeća na prvosibanjski *majpan*¹⁸, a i opis izgleda mu je sličan: visoko stablo s ostavljenim i okićenim zelenim granama na vrhu u obliku krune.

Zdenka Lechner paralelno s kićenjem marve u selu Vetovu spominje običaj nošenja „barjaka od svilenčica i tibetki“¹⁹ pri povratku pastira u selo. Međutim, ne donosi detaljniji opis *barjaka* i običaja oko njega. Etnografski zapisivač običaja požeškoga kraja, Ivo Čakalić²⁰, u svojim rukopisnim zapisima donosi nam podrobniji opis izgleda spasovskog barjaka:

„... bio je običaj na Spasovo da smo kitili barjak, i to bi mi muškarci odsikli dugačku motku i lipo ju očistili pa još drugu kraću za prikrižak u obliku zastave... a ženske bi čobanice donile svilenih manjih marama i to bi privezali na prikrižak ...i jednu ili dvi ozgor na vrhu i još na vrh i na krajeve bi ako ikako ima natakli jabuke za veći

14 (Stojanović 1994: 53).

15 (Isto: 54).

16 (Isto: 53).

Meraja je turcizam koji označava ledinu, livadu, pašnjak (Hrvatski jezični portal, dostupno na poveznici http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e1tvURc%3D, pristup 2019).

17 Kazivačica je prilikom opisa ovoga spasovskoga običaja upotrijebila naziv *majpan*, i pri tome jasno razlikuje prvosibanjski i spasovski majpan. U drugim selima gdje je bio poznat, običaj kićenja grane ili drveta na Spasovo nazivaju uglavnom *barjak*.

18 *Majpan* dolazi od njemačke riječi Maibaum u značenju „svibanjsko stablo“, prvomajsko svečano okićeno stablo ili oveća grana (Klaić 1979: 832).

19 (Lechner 1977: 315) Zastava izrađena od svilenih i vunenih marama.

20 Ivo Čakalić (1889. – 1971.) seljak je etnograf i pučki umjetnik iz sela Doljanovci sjeverno od Požege, koji je zapisao godišnje i životne običaje svojega kraja iz vremena svoje mladosti (kraj 19. i početak 20. st.). Njegovi rukopisi čuvaju se u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti i Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, Gradskom muzeju Požegi i Muzeju Slavonije u Osijeku.

ukras, a taj bi barjak načinili kroz podne dok bi bili svi u plandi.”²¹

Na pašnjaku oko *barjaka*, pastiri i pastirice zabavljali su se i plesali oko njega, a predvečer u povorci sa stokom pronijeli ga kroz selo, gdje su nastavili plesati oko njega kod križa ili u sredini sela. Zanimljivo je da su *jurjaši* u Turopolju na Jurjevo također nosili *barjak*, ali u obliku dugačke motke s nasađenom jabukom na vrhu, ispod koje je bila zavezana trobojnica i crveni rubac.²²

Druga varijanta *barjaka*, odnosno *spasovske grane*, zelena je brezova grana okićena šarenim maramama, tkanicom i cvjetnim vijencem. Zabilježena je u selu Biškupci gdje su se spasovski običaji održavali do sredine 20. stoljeća. Od 1982. godine običaj je prilagođen folklornoj izvedbi njihova kulturno-umjetničkog društva „Šijaci”, i danas se izvodi na sceni.²³

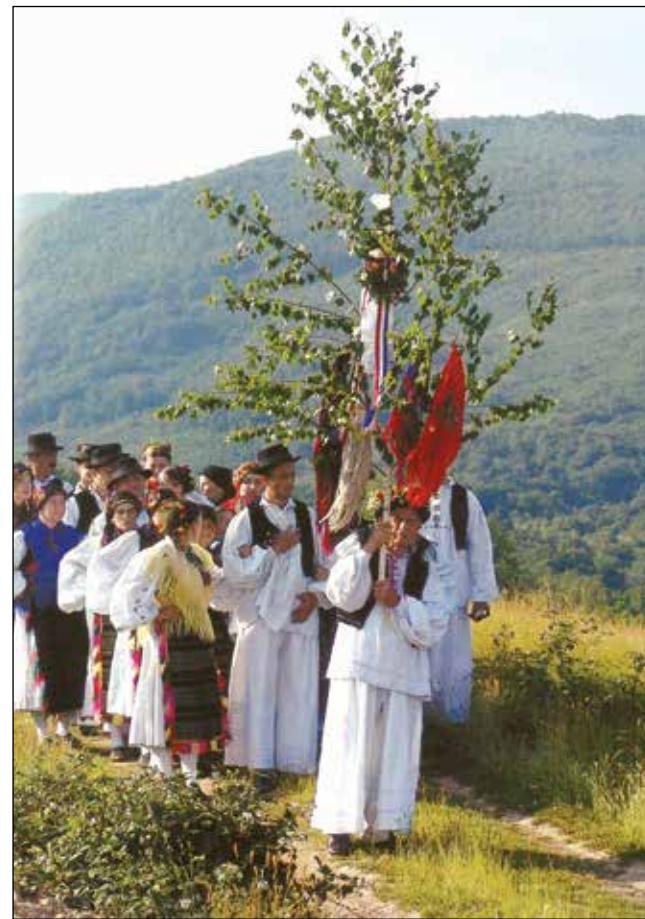
KUD „Šijaci“ iz Biškupaca sa spasovskom granom na smotri „Čuvajmo običaje zavičaja“, Velika, 2005.

U varijanti scenskog prikaza KUD-a „Šijaci“, kao i u zapisu Zdenke Lechner iz 1977. godine, kićenje stoke cvjetnim vijencima i pastirske svečanosti s barjakom odvijaju se na samo Spasovo. Međutim, u terenskim istraživanjima svi su kazivači naglašavali da se ovjenčavanje stoke odvijalo dan uoči Spasova, a običaji njihovih roditelja oko *barjaka* odvijali su se na sam dan Spasova.

Prema dosadašnjim saznanjima, običaj izrade i nošenja *barjaka* kroz selo prestao se održavati između dva svjetska rata. Naime, ispitani kazivači pripadaju generacijama rođenih iza Prvoga svjetskoga rata i većini ovaj običaj nije poznat jer

se u njihovo vrijeme nije više održavao. To je bio običaj generacije njihovih roditelja.²⁴

U ovom sažetom pregledu spasovskih običaja požeškoga kraja možemo zaključiti da su imali karakter pastirskih običaja srodnih s ostalim proljetnim običajima u Hrvatskoj, što je pridonijelo njihovoj raznolikoj varijanti obilježavanja. Njihova struktura odvijanja može se sažeti u dva dana: dan uoči Spasova i na samo Spasovo. Uoči Spasova odvijalo se kićenje stoke cvjetnim vijencima ili plotova ukrašenim šibama, a na samo Spasovo odvijala se izrada *majpana*, *barjaka* ili *spasovske grane* uz održavanje zabave i plesa sa svečanim ophodom kroz selo.

Običaj „Spasovska grana“ snimljen za Međunarodnu smotru folklora u Zagrebu, Potočani, 2005.

Ovdje su izložena samo neka sažeta zapažanja o spasovskim običajima požeškoga kraja. Za neku potpuniju sliku potrebna su još daljnja istraživanja na terenu jer su literatura i izvori o ovom običaju malobrojni.

21 (Čakalić 1963: 76) Podatak se odnosi na sela Doljanovci i Golo Brdo.

22 (Premuž 2004: 28).

23 (39. međunarodna smotra folklora 2005: 74).

24 Kazivači kojima je poznat ovaj običaj ističu da se u njihovo vrijeme više nije održavao ili su se održali neki elementi slavlja. U svojim kazivanjima posebno su naglašavali da je to bio običaj njihovih roditelja. Običaj je zabilježen u Podgorju, Štitnjaku i Biškupcima.

LITERATURA

- Čapo Žmegač, Jasna; Muraj, Aleksandra; Vitez, Zorica; Grbić, Jadranka; Belaj, Vitomir i suradnici, Etnografija, Svagdan i blagdan hrvatskoga puka, Zagreb 1998.
- Dragić Marko, „Spasovo u Hrvatskoj tradicijskoj baštini” // Crkva u svijetu, Vol. 44, br. 3, 2009., str. 305–328.
- Gavazzi, Milovan, Godina dana hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 1991.
- Grgurovac, Martin, „Krstari, narodni običaj koji nestaje”, Prigodna revija Đakovačkih vezova, Đakovo 1989.
- Hrvatski jezični portal, dostupno na poveznici <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e1tvURc%3D>, (pristup 2019.).
- Klaić, Bratoljub, Rječnik stranih riječi A–Ž, Zagreb 1979.
- Ilić Oriovčanin, Luka, Narodni slavonski običaji, Zagreb 1846, pretisak Novska 1997.
- Lechner Zdenka, „Običaji kićenja stoke u Vetovu” // Požega 1227 - 1977, Slav. Požega 1977., str. 314–315.
- Lovretić Josip, Otok, Vinkovci 1997., pretisak iz 1897.
- Lukić, Luka, Drugi dio Varoš: narodni život i običaji, ZbNŽOJS, Knjiga 25, sv. 2, Zagreb 1924., str. 255-349 dostupno na poveznici <<http://dizbi.hazu.hr/object/linked/c2o/11419>>, (pristup 2019.).
- Premuž Vedrana, „Jurjevski običaji u Turopolju” //Ethnologica Dalmatica, Vol. 13, Split 2004., str. 27–42.
- Stojanović Mijat, Slike iz života slavonskog naroda i iz prirode s dodatkom: Slavonske pučke sigre, Vinkovci 1994., pretisak iz 1858.
- Tomašević, Marija, Moje sjećanje na Šijake, Običaji, Biškupci 2018.
- Vitez, Zorica, ur., 39. međunarodna smotra folklora, Zagreb, 20. – 24. 7. 2005.

IZVORI

- Čakalić, I. Opis starina, 1963., NZ 124d, Nova zbirka ONŽO, Odsjek za etnologiju HAZU, dostupno na poveznici <<http://dizbi.hazu.hr/object/25356>>, (pristup 2019.).
- Terenske bilješke 2008, 2009, 2012, 2013, 2017, 2019.

Običaji brodskog posavlja – poklade u Donjoj Bebrini

Karolina Lukač

Muzej Brodskog Posavlja

Pokladni običaji odvijaju se u vrijeme zimskog solsticija kad počinje *rasti sunce*, rađa se novi život na zemlji. Osim što se vremenski uklapaju u kršćanski kalendar, pokladni običaji nemaju drugih dodirnih točaka s kršćanstvom. U okviru katoličkoga kalendara poklade su uvjetovane korizmom¹ i pomicnim terminom Uskrsa (Mrvoš 2012: 68). Padaju na prijelazu zime u proljeće, što je važno jer čovjek tada svojim postupcima može utjecati na prirodu oko sebe kako bi se osigurala plodnost. U svojoj osnovi pokladni običaji imaju cilj odbiti zle sile koje mogu i žele nauditi čovjeku i/ili njegovoj sredini. Stoga je karakter ovih običaja magijsko apotropejni. Danas je takav smisao uglavnom izgubljen i zaboravljen, a maskiranje služi samo kao izvor zabave. (Benc Bošković i Lozica 1990: 3)

Kobilice, Rušćica, 1920. godine. Muzej Brodskog Posavlja, Zbirka fotografija, inv. br. MBP-26203

Tradicija maskiranja prisutna je već u kamenom dobu kad nastaju razne zoomorfne i antropomorfne maske koje su, kao magičan predmet, služile u borbi protiv raznih demona. Unatoč tome, podrijetlo poklada povezuje se s antičkim poganskim svetkovinama i običajima (Vitez 1998: 199), kao

što su saturnalije, luperkalije, bakanalije,² ali i s magijskim kultovima animizma i totemizma kojima se iskazuje poštovanje prema dušama pokojnika, vjerovanje u gonjenje zlih sila, kao i protjerivanje zime.

Razdoblje koje prethodi korizmi obilježeno je raznolikim pokladnim običajima s mnoštvom lokalnih specifičnosti i varijanti. Jedna od karakteristika pokladnih, odnosno karnevalskih ophoda, uz prerušavanje i ophode maskiranih skupina, jest stvaranje buke. Bukom, koja se može proizvesti na različite načine, a najčešće je stvaraju veće ili manje skupine maskiranih osoba, treba se otjerati zima i zle sile te njihovo djelovanje na ljude, stoku i usjeve, dok se pjesmom i plesom trebala potaknuti što veća plodnost usjeva.

Poklade se mogu podijeliti na dva tipa. Prvi tip odnosi se na *poklade u selu*, gdje je nekoć nezaobilazna bila skupina maskiranih muškaraca u sličnim kostimima zoomorfnih elemenata. Ovaj *luperkaliski tip poklada* povezuje se s pastirima, a glavna mu je svrha bila magijska, odnosno osiguravanje plodnosti. U građanskim sredinama, poklade se danas kao i nekada povezuju s uspostavljanjem socijalnoga reda. To je *saturnaliski tip* u kojem je naglašena društvena i politička kritika s prepoznatljivim suđenjem okrivljenoj lutki za sve joj pripisano zlo.

NAZIVI DANA U POKLADNO VRIJEME

Ovisno od mjesta do mjesta pripreme za poklade počinju već od Sveta tri kralja (6. siječnja), sv. Vinka (22. siječnja), *Marinja*, odnosno *Svijećnice* (2.

² Bakanalije su u grčko-rimskoj religiji bile svetkovine boga Dioniza/Bakha. Poznate po pijanstvu i raskalašnosti sudionika, i danas su ostale sinonim za raskalašene zabave s velikim količinama alkoholnih pića. Saturnalije su rimska svetkovina posvećena Saturnu, bogu plodnosti, jedna od najomiljenijih rimske svetkovine. Prostorije su se kitile granama zimzelene drveća, simbola vječnoga života, a ljudi su si međusobno darivali voštane svjeće, glinene lutke, urne, nakit, kovanice, medaljone. Hodali bi ulicama odjeveni u životinjske kože, noseći maske na licima.

¹ lat. quadragesima što znači četrdesetnica. Razdoblje korizme počinje postom na Pepelnici, a završava na Veliki četvrtak kojim započinje Sveti trodnevnik.

veljače) ili sv. Blaža (3. veljače). Vrhunac pokladnih zbijanja odvija se na pokladni utorak, koji prethodi Pepelnici ili Čistoj srijedi, prvomu danu korizme. (Mrvoš 2012: 68).

U Donjoj Bebrini, selu smještenom petnaset kilometara istočno od Slavonskog Broda, svaki pokladni dan ima svoj lokalni naziv. Ponedjeljak se naziva *trudovnim*, utorak je *bolni*, srijeda *vrtičava*, četvrtak je *zagušljivi*, petak *bušičavi*, subota je *sitničava*, dok nedjelju u Donjoj Bebrini nazivaju *pokladnom*.³

„I onda za svaki dan se kaže nemoj raditi jer eto danas je vrtičava srida, ako budeš nešto radio što se vrti, recimo kolovrat se okreće, pa nemoj taj dan presti jer ćeš cijele godine biti vrtoglavi, bolit će te glava, bit ćeš sav nekakav smušen, nemoj to raditi nije dobro. Ili nemoj na sitničavu subotu, nemoj ništa raditi jer će te cijele godine stjenice gristi. I tako našlo se za svaki dan nekakav izgovor da se ne radi, ali da se ode na večer u kolo i da se spremi u šafingare.” (Slavonski Brod, 2017., kazivač Z. T.)

Kobilice, Brodska Posavina, početak 20. stoljeća. Muzej Brodskog Posavlja, Zbirka fotografija, inv. br. MBP-26263

DJEĆJE POKLADE – ZADUŠNJACI

Jedna od osobitosti bebrinskoga kraja dječje su poklade, poznatije pod nazivom *zadušnjaci*, koje mjesno stanovništvo doživljava kao poseban blagdan. Običaj od 2012. godine ima i svojstvo nematerijalnog kulturnog dobra Republike Hrvatske. Redovito se održavaju četvrtkom, lokalno poznatom pod nazivom *zadušni četvrtak*, kada se u prošlosti, u znak sjećanja na pokojne članove obitelji, prijatelje ili poznanike, blagovalo sušeno meso.

³ Babina Greda: ponедјелjak – jahaći, utorak – garaći. Donji Andrijevići: ponедјелjak – šašavi, utorak – vrcljivi, srijeda – vrtličava, četvrtak – zadušni, petak – pušljivi, subota – vašljiva.

„Jedna teorija, ima više kao legenda, da je taj dan zagušljivi četvrtak – zadušnjaci, da je to spomen opet na djecu koja su prije umirala od upale krajnika, nije bilo antibiotika, deca se zaguše i kazale su babe da su doble tušac, zaguše se i umiraje. Prije je puno djece umiralo po selima, prije nego je izmislit antibiotik i onda kao sjećanje na tu djecu kažu zagušljivi četvrtak. To je tako tumačenje tih zadušnjaka.” (Donja Bebrina, 2017., kazivač M. B.)

Pokladno odjevene djevojčice – purkavice, Muzej brodskog Posavlja, Zbirka fotografija, inv. br. MBP-27011

Na zadušnjake djeca prolaze selom sa štapićima na koje se natiču komadići slanine, kobasicice i poseban kolač koji se peče upravo za *male poklade*. Riječ je o kolaču koji je probijen tako da se može nataknuti na štapić, poznat je kao *kolač oko rupe*. *Mastibrk* je slanina, a *kolombrk* se odnosi na *kolač oko rupe*. Običaj dječjeg pokladnog ophoda i dobio je naziv *Mastibrk – kolombrk* prema tome ražnjiću. „Vrlo je ukusan, s puno kajmaka se tjesto napravi pa je vrlo prhko i umače se u kipuću vodu tako da se nalijepi na njega šećer.” (Slavonski Brod, 2017., kazivač Z. T.)

Djeca se odijevaju u narodnu nošnju, ili njezine dijelove, s time da se djevojčice odijevaju u dječake, a dječaci u djevojčice. Nerijetko odjećom oponašaju pripadnike drugih etničkih skupina. U skupinama ili pojedinačno sa štapićima u rukama obilaze kuće, cijelo vrijeme pjevajući pjesmu na melodiju pokladarca „Ajde bako na tavan polako pa odreži od dva prsta tanko” i „Mastibrk kolombrk natakni mi salanbrk”, a domaćini ih daruju kobasicom, slaninom, kolačem oko rupe, a u novije vrijeme slatkisima i novcem.

„Uvijek su se spremale curice u muške, a muški u ženske. Tako je to uvijek bilo. Tako je tradicija ostala. Ja sam svoje tako spremala pa evo sad spremam unučad. Nema neki poseban razlog (zašto

se spremu u Cigane) nego da bude zanimljivije i da bude upečatljivije. I moja su se djeca tako spremala i tako je to ostalo i do dan danas." (Donja Bebrina, 2017., kazivač M. B.-P.)

„Taj dan posebno se trači u Donje Bebrine, odnosno u župe Klakar, i taj običaj imaje samo ova naša tri općine župe Klakar: Donja i Gornja Bebrina i Klakar. Đeca se spremaju u Mastibrke tako da ih bake, matere, odjenu u obratnu narodnu nošnju: curice u dečke, dečke u curice.“ (Donja Bebrina, 2017., kazivač M. B.)

Istog se dana održava i dječja folklorna priredba *Mastibrk kolombrk* na kojoj se, nakon nastupa dječjih skupina, bira *Luče molovano* – djevojčica u muškoj narodnoj nošnji ili dječak u ženskoj narodnoj nošnji, te *Najljepši mastibrk*.

„...biramo najljepši *mastibrk* – dite spremito sa ražnjićem, najljepši koji je išo po selu danas. I nagradimo tri mjesta, ali isto tako unazad nekoliko godina uveli smo i jednu kategoriju biranja *Luče molovano*. U pokladama su se uvek djeca spremala u odraslu narodnu nošnju, u narodnu nošnju odraslih, i baka bi kazala „Joj lipa si mi lutko moja molovana ko lutka molovana“ pa smo mi izmislili da se bira luče molovano.“ (Donja Bebrina, 2017., kazivač M. B.)

Lipi šafingari, Donja Bebrina, 2013., terensko istraživanje, foto Karolina Lukač

POKLADNI UTORAK

Najvažniji pokladni događaj u Donjoj Bebrini održava se na pokladni utorak koji je ujedno posljednji dan poklada i označava kraj pokladnog ludovanja. U organizaciji KUD-a „Kolo“ i mještana Donje Bebrine dugi niz godina ovaj dan obilježava pokladna povorka kroz selo, koja se sastoji od konjanika praćenih pokladnim likovima – šafingarima, članovima domaćeg i gostujućih kulturno-umjetničkih društava.

„Dolazili su pokladni jahači, maskirani ljudi, budu tradicijske maske. Išla je povorka kroz selo tih, kako mi kažemo, strašnih šafingara. Uvijek je u Donje Bebrine poznat bio taj pokladni utorak, neđe oko podne bi ovi, kretala ta povorka strašnih šafingara, ali i lipih i pjevalo se. Onda se vraćalo u centar sela đe se uvik organiziralo veliko pokladno kolo. Al to pokladno kolo uvik se spaljivao medo od slame.“ (Donja Bebrina, 2017., kazivač M. B.)

Mještani Donje Bebrine uređuju pročelja kuća *ponjavama* i *peškirima*, ispred svojih kuća prigodno postavljaju stolove s hranom i pićem kako bi počastili pokladne grupe, konjanike i goste sela.

Nakon povorke slijedi okupljanje svih sudionika u središtu sela i neizostavno veliko pokladno kolo. U večernjim satima pali se medo od slame. Bira se krasotica večeri (muškarac odjeven u ženu), najbolji igrač šokačkog kola, najizvornija, najstrašnija, najoriginalnija i najpijanija maska.

MASKE

Razdoblje koje prethodi korizmi obilježeno je raznolikim pokladnim običajima s mnoštvom lokalnih specifičnosti i varijanti, popularnim u narodu. U pokladne likove šafingare, koji mogu biti *strašni i lipi*, počinje se spremati uobičajeno već na Svićećnicu (*Marino*, kako se ovaj crkveni blagdan naziva u Donjoj Bebrini). U Brodskom Posavlju za pokladne likove postoji nekoliko naziva: u Babinoj Gredi, Gundincima, Sikirevcima koristi se naziv *bušari*, u selima bliže Slavonskom Brodu koriste se nazivi šafingari i *fašingari*, u Oriovcu kažu *askrnje*. U Dubočcu pokladni se likovi nazivaju *didaci*.⁴

Strašni se šafingari obično maskiraju u kobile ili medu od slame. Najstrašnijom maskom, tradicijom Donje Bebrine, smatra se kobila, kakva se čuva u Etnografskom odjelu Muzeja Brodskog Posavlja. Glava joj je izrađena od dva komada drva tako da su gornja i donja čeljust povlačenjem uzice klepetala. Ta bi se glava obložila zećim krznom i nasadila na kraći štap koji se nosio u jednoj ruci,

⁴ Poklade – šafingari (sela oko Broda), bušari (Babina Greda), maškare, askrnje, fašingari (izvedeno od njem. „fasching“ = uskrsne poklade) (Oriovac, Kobaš, didaci (Kobaš)).

Kobaš: slipci, prosjaci, smrtovi, Ciganke, Turci, svatovi, sprovod, žensko u muško i obratno, koze, konji...

Garčin: lutke, ciganjeke, Turci, žensko u muško i obratno, medo, odžačari, krpiljeni, šlajferi, brice, mladenci

Lutke – uzmu se dva štapa i prekriže. Na njih se stavi krpena glava lutke. Oči i usta se nacrtaju. Na glavu se stavlja crveno podvezalo i marama žutara. Pod glavu se sveže jablanska ponjava.

dok bi se ponjava prebacila preko glave kobile tako da prekrije ostatak tijela.

„Najgora je maska, užasno grozna, kad se ti namažeš pekmezom pa puniš u brašno. To je grozota za vidi. To se povata ko da si sav krastav po licu, onda plasiš đecu, đeca bježe unutra za njime u sobu, onda pod krevet uteknu.” (Donja Bebrina, 2017., kazivač M. B)

Cigani i medo od slame, Donja Bebrina, 2013., terensko istraživanje, foto Karolina Lukač

Zoomorfne maske s pomičnom i naglašenom čeljusti (gubicom) rasprostranjene su na zapadnom dijelu balkanskoga poluotoka. Obično je riječ o stiliziranim životinjskim likovima koji se nose na štapu ili su u obliku obrazine kojom čovjek pokriva svoje lice. (Benc Bošković 1973: 10, 15)

Nezaobilazna maska, koja pripada strašnim šafingarima, jest i medo od slame. Riječ je o muškarcu ili ženi omotanima slamom. Lice se nagaravi, a na glavu se stavlja košarica. Tako spremljenog medu na lancu vode Cigani.

„To je teško kako spremi od slame medu. Mora se to njekoliko sati spremat. Dugačka slama se mora imati. Još se medo raspremi i onda se vidi ko je taj medo, malo on odahni od te sve opreme pa za njega budu dva tjelesna čuvara spremita u Ciganine da ne bi ko čik bacio ili šibicom zapalio medu.” (Donja Bebrina, 2017., kazivač M. B.)

Maska kobilice jedna je od češćih tradicijskih maski koju, obilaskom terena u posljednje tri godine, nismo vidjeli u Bebrini. Kobilica se izradivala tako da se u visini struka na trbuhi i leđima zajedno svežu dva sita preko kojih se prebacivala sukњa, dok je glava bila od jastuka i konjske orme. U kobilice su se obično spremale mlade snaše. „Jedno sito bi svezale ispred sebe, jedno sito iznad drugog i onda kada je navukla onu podsuknju, unterok šlingani, to je stavila preko i naprijed je napravila glavu od jastuka koju je strpala u oglavinu od konja i tako da je izgledalo kao jahač da jaši na konju. Ta je dosta

česta bila maska i vrlo stara je maska.” (Slavonski Brod, 2017., kazivač Z. T.)

Posebna su zanimljivost i *lipi šafingari*, čije se maskiranje sastoji u izmjeni muških i ženskih uloga (muškarci se maskiraju u žene, dok žene odijevaju odjeću muškaraca). Žene su se odijevale u muškarce ili nošnje drugih naroda, ali s time da je ta nošnja bila improvizirana od dijelova vlastite nošnje. *Lutke* također pripadaju *lipim šafingarima*. Glava lutke izradivala se od bijelog platna ispunjenog sijenom. Glava s iscrtanim licem privezala bi se na duži štap ogrnut šarenim vunenim prekrivačem koji je prikrovao osobu koja je nosila *lutku*.

U *lige šafingare* spadaju i likovi *purkavice*. To su mlađe djevojke koje se odijevaju u crne sukњe i bluze na koje su našiveni nizovi bijelih *purkavica*, odnosno prženih zrna kukurusa – *kokica*. Oko vrata nose ogrlice od *purkavica*, a na glavi muške šešire ukrašene također *purkavicama*. Nose i crne kišobrane ukrašene *kokicama* – *purkavicama*. Prema riječima kazivača može se zaključiti kako je takva vrsta maskiranja poznata već duži niz godina te se može smatrati tradicijom ovih krajeva.

„Spremanje u *purkavice* je vrlo efektno gdje se na crnu odjeću nanižu na konac *purkavice*, *kokice* koje vrlo efektno djeluju na toj odjeći. I sad se mogu čak i kišobrani tako dekorirati s tim pa nose i kišobrane, ogrlice od toga, ali to je jedna starija maska koja je poznata isto na širem području, posebno ih ima puno u Babinog Gredi. Vidio sam fotografiju i iz vremena prije Drugog svjetskog rata.” (Slavonski Brod, 2017., kazivač Z. T.)

LITERATURA

- Baboselac Mata, (2004). *Mastibrk, kolombrk!*, Donja Bebrina.
Benc Bošković, Katica, (1973). *Pokladne maske iz zbirki Etnografskog muzeja u Zagrebu i muzeja u Mohaču*, Etnografski muzej Zagreb.
Benc Bošković, Katica i Lozica, Ivan, (1990). *Karneval – Magija – Kritika. Maske i pokladni obredi*, Etnografski Muzej Zagreb.
Mrvoš, Barbara, (2012). „Poklade kao zrcalo katoličke moralnosti u staroj kajkavsko književnosti” *Kroatologija* 3/2, 65–84.
Vitez, Zorica, (1998). „Iskorak iz svakidašnjice” *Etnografija: svagdan i blagdan hrvatskoga puka*, Zagreb: Matica hrvatska.

KAZIVAČI

- Z. T., Slavonski Brod
M. B., Donja Bebrina
M. B.-P., Donja Bebrina
Lj. B., Donja Bebrina

Moj životni poziv Bogu i čuvanje narodne tradicije predaka

vlč. Ivica Puškadija

„Ljudi žive, ljudi umiru, ali starina ostaje zauvijek. Iako to ljudi i ne primijete, ona se nalazi u mnogim srcima koji je znaju cijeniti, voljeti i poštovati.“

Ovim riječima počinje bilježenje predmeta darovanih mojoj zbirci, s nadnevkom od 30. lipnja 1995. godine. Danas kao svećenik Varaždinske biskupije, župnik Župe sv. Jurja na Bregu u malom Međimurju, želim se predstaviti širem čitateljstvu Revije Đakovačkih vezova. Zovem se Ivica Puškadija, rodom sam iz mjesta Remetinec kod Novog Marofa, najljepše doba mojega djetinjstva i mladenaštva vezano je za moju rodnu grudu, za zaseok koji se zove Puškadija, i tamo na tom mjestu živimo već tri stoljeća.

Na tom komadiću škrte zemlje počinje i moja priča o ljubavi prema etnografiji. Prve uspomene na tradiciju vezane su za moju baku Mariju, koja je bila majka dvanaestoro djece. Ostala je zapamćena kao požrtvovna žena, vrijedna kućanica, pobožna i nadasve susretljiva prema svakome. Sjećam se odlaska na mise kada sam kao dječačić pješačio pet kilometara do župne crkve Kraljice Sv. Krunice, prvi trenutaka ministriranja kada sam bio jedan od najmlađih među ministrantima. Posebni su trenuci za mene bili oni koje sam proveo u molitvi krunice uz moju baku Mariju, trenuci u razgovoru o prošlosti, legendama i pričama vezanim za mjesto i ljude. Za mene je to uvijek bio jedan sat više iz povijesti, koji je trajao do kraja života moje bake Marije. Bilježio sam i upisivao događaje, usmenu predaju, narodne pjesme i uzrečice. To me ponukalo pa sam sve više istraživao, čitao raznovrsnu literaturu i nadasve želio upoznati običaje svojega kraja.

Želio bih istaknuti da je moja remetinečka župa duhovno rasadište mnogih duhovnih zvanja mladića i djevojaka koji su pošli slijediti Isusa izbliza. Takvo okruženje za mene je bila radost, a etnografija i povijest sve su više postajale moja ljubav. Mogu istaknuti da je s dvanaestom godinom mojega života, kod prvog susreta s baštinom, koju je s posebnom ljubavlju čuvala moja baka u

svojem ormaru, sazrela ljubav koja se pretvorila u uspomenu na moju baku i moje pretke.

Kroz sve te godine nije bilo lako ustrajati u radu. Mnogi mještani, nažalost, nisu prepoznali ozbiljnost mojega sakupljanja i s podsmijehom su na sve gledali, no nisam se pokolebao i nisam odustao, već mi je to bilo povod i vjetar u leđa da mogu, hoću i želim sačuvati bogatu baštinu svojega kraja. Veliku podršku imao sam od samih početaka u svojim roditeljima, bratu i sestri, koji su u nesebičnom pomaganju i savjetima uvijek bili podrška.

Vjenčana slika Marije r. Slatina i Blaža Puškadije, 21. travnja 1940.

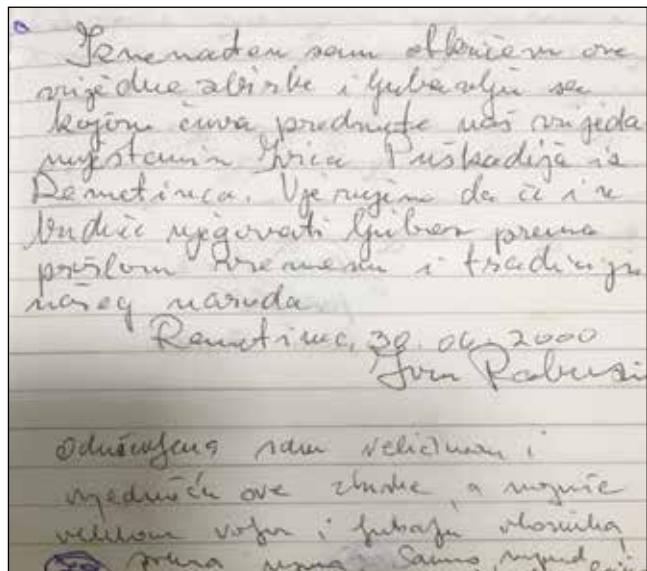
Moja baka Marija, kao dijete roditelja trgovaca, udala se u vjenčanici, tzv. teškoj svili, 1940. godine za djeda Blaža. On je bio iz siromašne obitelji, ali baka je uvijek znala reći da se udala iz ljubavi. Još

se i danas starije žene sjećaju kako je baka bila lijepo odjevena.

Prve predmete narodnoga blaga dobio sam na dar od svoje bake, te je tako počela i moja sakupljačka ljubav prema prošlosti. Kroz sljedeće godine počeo sam sakupljati upotrebne premete koji su se koristili u domaćinstvu njezine obitelji. Najvećim dijelom moja zbirka nastala je kroz dar, nešto manje otkupom meni zanimljivijih predmeta, a najviše darivanjem mještana, uže obitelji i prijatelja. Sve sam to sakupio tijekom godina rada i proučavanja nekadašnjega života.

Moja želja danas jest napraviti stalni postav etnografske zbirke svojega kraja i izložiti veći dio prikupljenih predmeta, i to kako bi se sumještani i gosti upoznali s nekadašnjim životom. Postoje neke indicije, planovi i programi za ovu moju ideju, no još uvijek nije sazrelo vrijeme za završetak toga mojeg projekta. Mnogo toga mora se posložiti, ali vjerujem u konačan pozitivan rezultat.

Danas moja zbirka broji preko 3000 predmeta vezanih za tradicijsko kućanstvo. Ponosan sam na desetak narodnih nošnji, muških i ženskih, procijenjene starosti na više od sto godina, sto godina toga kraja. Također, zbirku čini i tekstil iz domaće radinosti, koji se koristio u svakoj zagorskoj hiži. Posebno bih istaknuo da je sve uvedeno u moju knjigu evidencije i upisano u knjigu Zahvalnicu s popisom darovatelja i opisom samoga predmeta. O važnosti očuvanja baštine govori i činjenica kako je o zbirci nekoliko puta napravljena reportaža u okviru televizijskih emisija, pojavila se i u novinskim člancima lokalnog karaktera, te su je posjetile različite osobe iz kulture. Postoji i dnevnički zapis koji ovdje prilažem, rukom napisan, od svjetski poznatoga slikara Ivana Rabuzina.

Vjerujem kako je baština zajednička, pa su tako moji predmeti bili posuđivani raznim institucijama za različite izložbe. Sama zbirka evidentirana je i stavljena u monografiju autora Andjelka Košćaka „Remetinec i Oštrice”, koja je izdana 1998. godine.

Nakon započetog studija na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu 1999. godine, redovito sam posjećivao različite sajmove u samom gradu, susretao mnoge različite osobe teških sudbina, te kao student znao kupiti neki predmet prihvativljiv pojemu studenskom budžetu. Tu počinje i ljubav prema građanskom stilu i predmetima kao što su oni iz doba bidermajera, ald-duch i secesije, koji su na mene ostavili poseban trag. Sve je to bilo u okvirima studenskog životarenja, ali i veselja kad se kupi nešto vrijedno što ima svoju povijest. Nikako nisam zaboravio etnografiju te sam i nadalje sakupljao predmete svojega kraja, ali i ostalih dijelova Hrvatske preko svojih prijatelja i kolega studenata na KBF-u u Zagrebu. Većem dijelom to su pokloni, ali i neke kupnje.

Kao zaređenome svećeniku prva župa pastoralnoga rada bila mi je Župa sv. Vida u Pitomači u Podravini. Po dolasku, uz nekoliko mladih župljana, zaljubljenika toga kraja, uz svoje svećeničke obveze počeo sam prikupljati etnografske predmete te sam nakon trogodišnjeg pastoralnog rada Etnografsku zbirku darovao Općini Pitomača. Želja mi je bila da mještani i ljubitelji starine čuvaju kulturnu baštinu svojega kraja. Bila je to ujedno zadužbina na minula vremena i svijest svećenika i Crkve o bogatoj prošlosti toga dijela drage nam domovine Hrvatske i vrijednih i marljivih Podravaca.

Majke iz Udruge žena Kladara na otvorenju izložbe na božićnoj izložbi 2007. godine

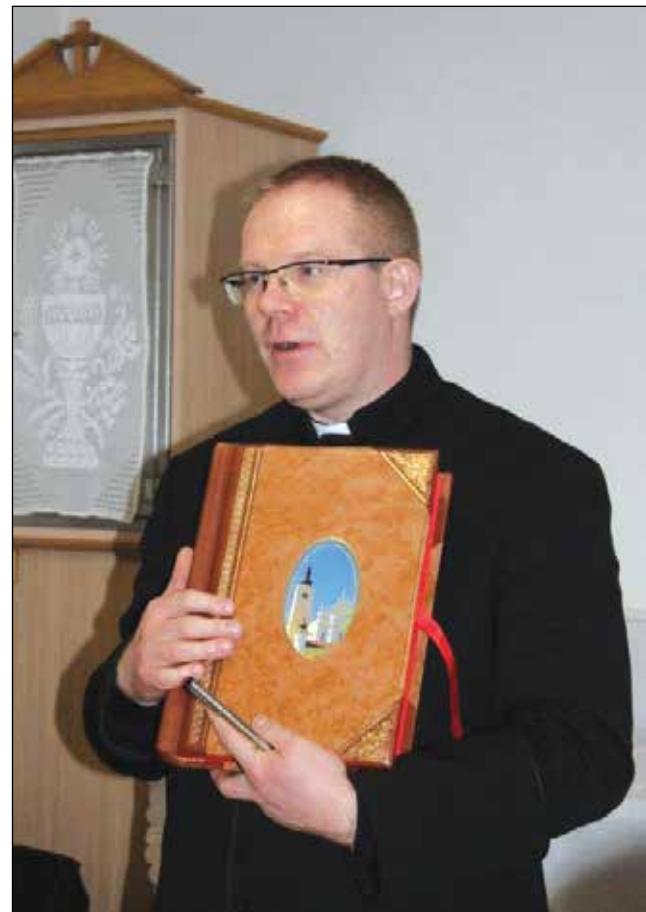
Dolaskom u Međimurje 2009. godine započeo sam s obnovom porušene crkve, duhovnim rastom Župe, gradnjama i obnovama sakralnih objekata

na području Župe. Ljubav prema etnografiji i dalje živi kroz različite projekte na razini Općine i Župe. Započeo sam sa sakupljanjem starih predmeta koje ljudi vole darovati, znajući da će tako biti sačuvani od uništenja, a koji bi u budućnosti trebali biti dio postava kulturnog centra ovoga mjesta, uz poznate osobe ovoga kraja, bogatu sakralnu zbirku i prirodne ljepote ovoga kraja.

Posebno sam ponosan na zbirku narodnih nošnji Panonske Hrvatske, koja se većim dijelom sastoji od ženskih nošnji starih gotovo stoljeće i više, a danas ih imam desetak. Među ostalim, uz nošnje rodne grude, posebno mjesto zauzima jedna zlatara đakovačkog kraja s početka 20. stoljeća, koja je biser ljepote ljudi koji su stvarali u potpunosti umjetnička djela, pokazujući te nošnje možda samo nekoliko puta za veće blagdane, kirvaje i drugo. Smatram da je potrebno što više entuzijasta zaljubljenika u baštinu svakog dijela drage nam Domaje.

U žitnoj i zlatnoj Slavoniji ruvo, običaji, čuvaju se i prenose na mlađe naraštaje s posebnom ljubavlju. Veseli me da se obnavlja ruvo, kompletiraju se nošnje i običaji, prikazuju se različite revije i izložbe. Kruna svih događaja, uz Sinjsku alklu, jesu i Đakovački vezovi – turistička, kulturna i svjetska manifestacija ljepote i običaja Slavonije drage.

Završavam riječima pjesnika Nikole Kuzmičića, koji je za narodnu nošnju rekao sljedeće: „Ona pokazuje da nismo siročad ni roblje, da nismo

Vlč. Ivica Puškadija

beskućnici ni bez imena, nego baštinici slavne prošlosti koja nam daje snagu za budućnost.”

Bog blagoslovio vas i Slavoniju nam ravnu, i neka živi još stoljeća mnoga!

Uspomena na proštenje Imena Marijina zajedno s KUU Zasadbreg 2013. godine

Rovašenje ili bilježenje živadi

- nematerijalna baština Đakovštine

Vlado Matoković

Selci Đakovački

Svitu moj, sve si razmišljam šta bi vud mog'o zapisat nješta zanimljivo iz prošlosti naši' stari Selaca, kad odjared napamet mi dođe mis'o da nješta kažem o rovašenju ili da prevedem: bilježenju živadi u prošlosti Selaca. U 'no vrime svit im'o dosta živadi po avlji. Bile velike zadružne obitelji pa svega moralo bit' nadovolj: mesa, jaja, perja pogotovo od gusaka, a njeko im'o i patke, domaće bile. Od perja pogotovo od gusaka pravili se jastuci, perine, jorgani za krevete da se svit može pokrivot, a čer kad odlazi iz kuće da imade „miraz“ ponit u kuću de se udaje. Stoga ni bilo čudo da pojedine obitelji imadu po trid'set komada gusaka, od petnaest do dvajstpet pataka bili domaći, a isto tako kokoša njegdi trid'set komada. Sve vri od živine po velikoj travom obrasloj avlji. Bile velike numero, a ne k'o danas što je sve utisno ko piskrić nemoš se pravo okrenit kamoli šta drugo radit. O živadi brigu u 'no vrime vodila domaćica, bolje reć' gazadrica uz pripomoć đece, a kad nije, kad se sin oženi i snaja. Svi u komšiluku su nastojali imati živadi koliko toliko. Ni u 'no vrime bilo u mode da se jajca kupuju koštoj to danas imadu ti veliki dućani pa sve moš kupit ako imadeš novaca. Iza naši numero bilo veliko plandište - pašnjak sa vodom, kanalom đe su guske mogle pasti travu i pit vode ako im je vrućina i okupati se. Tako uvik guske bile uredne i čiste, spremne za ocerupat perje snji'.

Zato svaka žena u 'no vrime nastojala rovašit, zabilježit svoje guske il' patke ako se kojim slučajem smišaje zdrugim, tuđim guskama da mogu pripoznat i uterat u avlju te zatvorit u gusinjak. E svitu moj svaštaj tud bilo, svakaki žena komšinica koje su pod svaku cijenu čele prisvojiti tuđe gusiće dok su mali. Pa ni čudo da su se počupale, to jest spala šamija i marama zglave. A mi đeca sve to gledemo priko tarabe i smijemo se, a njekad izgorimo i brez vatre, to jest dobijemo po turu od mame. A svitu moj, moram vam kasti kako su to žene rovašile, bilježile živad: njekoja ošiša perje u dva reda okolo vrata guske, njekoja žena na desnoj

Označavanje životinja, Selci Đakovački, 2017., foto Vlado Matoković

noge guske il' guščeta odreže škarama nokat, a ako je patka onda nožom razreže malo peraje izmed prstiju, isto tako i guskama. Imade žena koje glavu guske ofarbaje, zamažu garom, a ako se opere spade zglave opet moraje to ponovit. Dolaskom u modu industrijske farbe odma im bilo lakše, kakom triskom namažu glavu i vrat guske, patke crvenom, njeko zelenom il' plavom farbom što se farba drvo il' željezo. Njekoja bi žena škarama ošišala perje pa onda zafarbala, al to bi kratko trajalo dok perje ponovno ne naraste. Svitu moj, ni' to bilo lako radit. Mi đeca morali vatat guske il' gusiće po gusinjaku, u stvari đe već budu zatvorite davati dadi, ocu. A

Označavanje životinja bojom, Selci Đakovački, 2017.,
foto Vlado Matoković

dado moro dobro držati u rukama da mama može lipo obaviti. Znalo se dešavat da guska il' gusak braneć guske i gusiće ušcipne zaruku il' zanogu pa da viš belaja kako boli ruka i noge, sve poplavi, onda moraš poljat komovicom rakijom da to prije prođe. Zn'o bi svit kast, našalit se: rakije malo popiješ, a flašom natrljaš bolno mjesto. Pače prije proc.

Eto, svitu moj, nema više jata gusaka po našem selu, a taj pašnjak đe su guske pasle sad igraju đeca nogomet i čuje se njiova vriska, a ne galama gusaka i lupanje s krili. Došla njeka nova vremena pa ni šokački kreveti više nisu u mode, sad svit kupuje njeke jastuke punite kojekakvim pjenama, zamjenskim perjem il' ne znam sve šcime. Prije svit spavo na slamnjačama, a pokrivo se perjem i svima bilo lipo i toplo, a sad sve to ošlo u zaborav.

Ja sam to vud zapiso nek' se spominja i pamti i za sve generacije koje dolaze potlje nas, nek' im se upatika uglavu. Fala svima koji su mi o tome izdivanili, kao i mojim roditeljima. Sam sam im'o prilike to viđet i doživit tokom svog života, makar nisam toliko star. U ove 54 godine svašta sam doživio u svojim Selcima.

Njeki običaji, poslovi i ritke riči

– govor kao nematerijalna baština mesta Bošnjaci kod Županje (2. dio)

Vinko Juzbašić

Bošnjaci

SARANE. Svit je u no vrime najviše umiro kod kuće. Ako bi ko umro u bolnici, dovozio se kući. Mrtavca bi obukli, ruke prikrstili na prsima ako je kom bio kum, a ako ni, metili bi i nuz tilo. Ako su usta bila otvorita, vezali bi i maramicom, a ako su oči bile otvorite, stavljо bi se gvozdeni novac na kapke. Kazalo se: „Da ne progleda.” Moja mājka ni bila strašljiva pa su je zvali da oblači s drugim ljudma i ženama mrtavce. Rekla mi je da je obukla i pomogla obuć trinajst naši komšija i rodbine. Ti koji su oblačili mrtavce nisu smili praviti jelo koje se jelo iza sarane. Mrtavci su ležali u drvenoj škrinji koja se metala na dva stolca bez repelja. Na stočić ispred škrinje bi se stavila čaša sa svetom vodom i u nju šumica il šimšir za posvetit. U škrinju se kod mrtavca znalo stavit štagod od nog šta je za života voljeo. Znam tako da smo didi Miji stavili njegovu kapu i molitvenik. Čuo sam da su njekim stavljali oko ruku patrice, a muškim sajtlik rakije. Ne pamtim da je koji mrtavac u škrinji bio obuven. Škrinja se kupovala, a prije su je radili tišljeri i njeki su je dali napraviti ranije i držali na tavanima, a isto tako pripremljale su se unaprid i stvare za obuć. Čoek ne zna kad će umrit, a sve mora bit pripravito i da trošak sarane bude manji! U kući di je ko umro, čistile bi se i uređivale sve sobe. Kad je māma umrla bila je kod nas u prednjoj sobi, dida Mijo u maloj sobici kod prvi skalina, a dédo u kujni. Iza māmine škrinje je bila špigla koju su prikrivali otarkom. Stariji su rekli: „Da se mrtavac ne gleda.” Oko škrinje na stolicama i klupama su sjedili najpreči iz kuće i rodbina. Komšije bi dolazile, posvetile mrtavca svetom vodom i molili. Ako bi ko bio u zavadi, taj put bi došo u kuću pa bi to značilo ko da su se pomirili. Rodbina i komšije su donosili rakiju, kavu, šećer, brašno, orase il drugo šta i davali za jelo koje se pravilo iza sarane, šurila bi se i klala živad, prašci il svinje pa pripremalo piće i trpeze. Žene su oko škrinje molile krunicu i litanije, naglas il u sebi. Pamtim jednu komšinicu

koja je naglas oplakivala moju māmu i jednu baku koja je bila nepismena, a znala napamet molit cele litanije loretanske. Kad bi došo velečasni, škrinja se zatvarala, i on bi ondak očatio mrtavca u avlji. Potljam su ga komšije metile u mrtavačka kola koja su vukli konji. Do groblja se išlo pješke i u koloni, naprvo kum koji je nosio križ na kojem je bio otarak, pa muškarci, velečasni i deca, a iza kola najbliži, rodbina i žene. Sjećam se da smo mi tako ispratili mog tatu i māmu, a potljam je bilo drukče, ni se pješačilo već išlo autima i traktorima do groblja. Ako je na drumu bilo blato, kola sa mrtavcom išla su drumom, a svit, da se ne ukalja, nuzam kuća, stazom koja je bila betonirana.

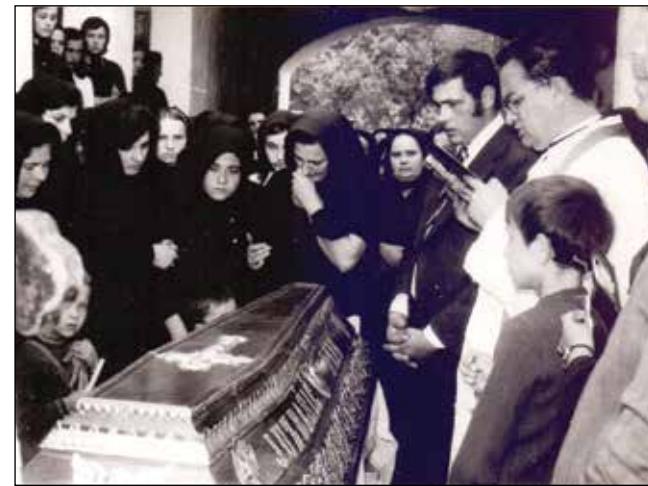
Saranu je na groblju vodio velečasni, s njim su bili ministranti, a komšije il zetovi su na rukama nosili škrinju do groba. Naprid bi išo kum koji bi nosio križ na koji bi se stavio peškir. Mrtavac se saranjivo u zemlju, a grob su kopale komšije il općinari pa se njima, dok kopaju, nosilo jelo i piće. Na kraju sarane, kad je pop završio svoje, zet bi, il njeko ko ni bio preči rod, glasno reko: „Rodbino, prijatelji, iza sarane dodite na jelo!” I ondak kazao di će se i kad ručat. Najbliži bi ostali dok se mrtavac ne zakopa, stavili bi cviće na grob, zapalili sviće i kratko molili pa krenili na misu za mrtavca il kući na jelo. Znam da sam samo jedamput u Ćukevcu video da je prid kapjom, di smo išli iza sarane na jelo, bio lavor sa

žarom i vodom. Kad smo ulazili u avlju, trebali smo uzet oladiti žar u ruke i pribacit ga priko sebe i, ne gledajuć za njim, reć: „Kako s očiju, tako i s pameti.” To se mislilo na mrtavca da nam ne dolazi u san. Ruka se u drugom lavoru propere, al ne briše. Za trpezom se molilo za dušu umrlog. Suđa na trpezi je moralo bit nempar da niko od familije ne umre. Od jela najprvo je bila agema-supu pa pečena svinjetina sa salatom, od kolača bukta s orasima i makom, a od pića rakija, pivo i sokovi. Na jelu je znalo bit puno ljudi. Tako znam da sam iza dédine sarane za trpezom nabrojio sedamdeset ljudi, a da su se njeki muški i oblokali. Kad bi rodbina otlazila, pakovala se i davala milost: meso i kolači. U Bošnjačkom kraju sam čuo da se njekad iza sarane na trpezu priko noći ostavljala zapalita svića i ostavljao sajtlik rakije ako je umro ko od muški, a ako je umrlo žensko, tanur sa jelom. Kad je bila platita misa u crkvi za pokojnog, ako ni bila oma iza sarane, vrime se javljalo samo prečoj familiji i reklo komšijama. Sve žene su kajale u crnini. Same su odredile kog će i koliko kajat; preče duže, dalji rod kraće: godinu-dvi za roditelje, njekoliko mjeseci za rodbinu, celi život ako bi umrlo dite il čeok. Zato su starije žene uvik nosile crninu. Kod kuće su žene koje kaju mogle bit gologlavе, al kad bi išle med svit i u selo, nosile bi na glavi crnu krpu. Muškarci nisu kajali, al se nisu ni veselili. Čuo sam da su prije muški stavljali crnu plantiku na svoje kapute, a da su žene njekad kajale u bilini. Kad su umrli máma i dédo, sijalica je gorela celu noć u sobi di je ležo mrtavac. Mi jedno vrime nismo palili televiziju ni radio, a kad smo i upalili, nismo slušali svirku.

U Bošnjaka postoje dva groblja: jedno, na kraj Markovca – mi kažemo na Kupini, i drugo, iza Bošnjačkog kraja i Cigana – na Klisi. Svi su moji saraniti na Kupini, a samo mámina familija na Klisi. Prije se znalo koje se familije saranjuju u koje groblje. To je isto ko no kad se znalo na kojem dilu crkve i u kojim klupama sjedu ljudi iz kojeg dila sela. Na grobovima naši mrtvi palimo sviće, svetimo i vodom i molimo za njove duše. Za nji u crkvi plaćamo mise, a njekoliko puta godižbeno grobove okapamo i uređujemo. Sramota je bilo grob zapustit il da zaraste u korov! Mi sad održavamo tri groba: grob di se saranjuju mrtvi iz naše kuće, grob našeg komencijaša i grob bake Luce i dide Mije. Svi su naši grobovi sad zidani od kamena, a grobovi njeke moje dalje rodbine nisu; imaju samo umak od zemlje i drveni križ.

JOŠ NJEKE RIČI. Kake su njeke bošnjačke familije bile ko svit, nek kaže i vo: „Mršav ko Puljin

čuko.” U kući Šumanovac – Puljini u Bošnjačkom kraju bilo je puno svita i najviše su bili sirotinja pa su im i čuke bile mršave. „Upeo se ko Đurak u vodenicu.” To se misli na Lešić – Đurakove koji su njekad svi živili na Krstopuću, a u njiovoj zadrugi bilo je puno muške đece. Na Savi su bile vodenice kojim se mljelo žito, a zimi bi se vukle uz kraj da i voda ne uništi pa su se ondak skupljali svi iz te zadruge da i vuku. Đuraci su bili jaki pa su i taj poso, ko njekad kirjanje, dobro obavljadi. Vake riči, al i ne posprdljive, o njekim familijama još je bilo, a ja sam samo ve zabardo! O mojim Juzbašić – Marjančevim il Bertićima, nisam ništa takog čuo.

U ljeto, kad prođe Lovrinčev, reklo se: „Sveti Lovro, sve lubenice i dinje pošvoro” – pošvorat znači popišat, a kad se to reklo, to je značilo da bostan više ni dobar za jest, da je njegovo vrime prošlo. Kad se kazalo: „Sveti Rok, slanine jok!” to je značilo da do tog sveca, koji je oma iza Velike Gospojine, više nema slanine, al ni drugog suvog mesa za jest. „Drmat dude” – to znači ništ ne radit.

Njekad su se u Bošnjaka pravili oborci u kojem se najviše držalo zrnje: kukuruz, žito il gra (čuo sam čak i pekmez!). U davnini su se daske grijale, potljam kuvale, ondak smatale u krug, vezale gužvićima dok ne oladu, ondak sa krajeva šile ekserima, a dole bi se prišilo dano koje se izrezivalo od daskija. Čuo sam priču kako su njekad Bošnjačani pravili puno oboraka, stavljali i u kola i prodavali po drugim mjestima ne samo po našem Sremu, već i po Bosnoj, Bačkoj i Slavoniji pa minjali za žito il šljivu. Male oborke bi metali u veće, pa u nji još veće i tako naslagali puna kola. Za take oborke se reklo da su se oženili. Čuo sam njegdi da su se naši vako znali šaliti: „Kad nam se rodi muško dite, udarimo ga oborkom po dancetu i kažemo – živ bio, oborke pravio!”

O psovnama i ružnim ričima vud neću pisat. Kako smo uvik imali dobre popove koji su pravo poučavali svit, sramota je i gri bilo psovati. Take se ljudi ni voljelo i s njima se svit ni puno družio. Za ženske se ni čulo da psuju il da idu u birtije.

U Bošnjaka se još i sad mogu čut turske, madžarske, švapske i ko zna čje sve riči. Bilo je i ni koje su muški doneli iz vojske il prodajuć oborke, a njeke su i žene donele kad su nosile šlingu.

Ve riči, koje će vud napisat, ostale su nam valjdak iza Turaka: ajat („Ja za to ne ajem!“ – to znači da ne brinem), alal i alalit („Alal mu vera!“ – to je kad njekom mogu šta prostit, da mi ne mora vraćat), aldumaš (piće il jelo koje se plaća kad se šta proda, slavi il donosi kaka novost, ko kad se rodi dite), ambar (u njiovim oknima se čuvalo žito), ašikovat (to je kad sami divanu momak i cura koji se volu), bakcuz (to je nesretan čoek), bunar (u nasa su dva betonska, jedan u Buču na kojem je upisata 1929., godina kad je praviti, a drugi u Crnoj bari sa betonskim koritom iz 1928.), deverat (kad to kažemo, to znači da nam je teško, al da život ide njekako), čekmeže je ladica u trpezi, čivija („On ti je njaka čivija!“ – to znači da je taj čoek važan, na dobrom mjestu i da može pomoći), čakšire (isto šta i lače, a posebne su rajtozne od someta koje su nosili momkovi), čeif (kad je šta po volji kaže se: „To mi je čeif!“), drum („Idem na drum!“ – to znači izlazim prid kuću, a drum je put), durat (znači trpit, izdržat njeko teško), duvar („Doćero je cara do duvara!“ – to znači da više nema kud, a duvar je zid), džada (kad oš kog očerat od sebe, da beži, kažeš mu: „Džada!“), đeram il đerma (s njom se u kablu voda vadi iz bunara), đubre (vozili smo ga iz okola na tor, ako se kom kaže da je đubre, to znači da je loš čoek), ekser (i sad tako kažem, kako drukče?), galamđija (to je naj šta galami, viče, dere se), jastuk i jorgan (na jastuk ide jastučnica, na jorgan šlifer, a na krevet čaršav, najmekši jastuci su puniti gušćim perjem, jastučnice šlingane, a kad su uštirkane, još i lipo mirišu!), minduše (cure i meću u uše da budu lipe, a mi kažemo još i obočići), mezit il mezitet (to znači polako jest suvo meso) mukte (isto šta i džaba), nadžak-baba (njom se đeca plašu), mušica (to je sitna muva koja leti oko rakije il koma, a stariji ljudi, koji su ispod nosa imali kratke brke, nji su se isto tako zvali), odžak (nji su čistili odžaćari, davno je bio banak sa otvoritim odžakom, ne ko sad zidan odžak), prikardašit (pričerat u piću, jelu il čem drugom), sinija (za njom su njekad jela đeca, pamtim u našoj kući jednu okruglu trpezicu na

kratki nogu, potljam se isprćavila pa smo je razbili), šalabrcnit (štagod brzo pojest), šalabajznit (opalit njekog rukom, dat mu šljagu, šalabajzad znači bez njekog razloga okolo odat), tempsija (u njoj su se pekli kolači i meso), testera (još imam sačuvane nevelike kojim su se njekad ručno rezale daske i rušila šuma dok su još postojali veliki rastovi), uja (kad me uvati uja, ondak sam ljut!), vajda („Nema vajde!“ – to znači da od tog čoeka il posla nema ništ) i zulufi il zolufi (brada koju su puščali muški na obrazima). Moždak je bilo još turski riči, al mi sad druge ne padaju na pamet. Valjdak je i moje prezime iz turskog vakta!

Od švapski i madžarski, znam šta znače ve riči: aršov (s njim smo Stevo i ja njekoliko puta priaršovili vu stranu barče u Buču), anjcug (šivano odilo kod muški), ofinger (na njega smo metali lače i košulje u ormar), anjc („Anjc pa gut“ – to znači da je sve od prve i dobro uradito), brenovat (cure su njekad tako uređivale kiku), ceker (u njemu smo nosili no šta bi kupili u dućanu), cugnit (isto šta i popit, kad njeko ima veliki cug, to znači da može odjedamput puno progutat), cvikeri (moji su i nosili dok su šlingali il čitali), fajront (kad se to kaže, ondak svi idu svojim kućama), gank il ganak (u kuća graditi u špic kroz njega se ulazio u sobe), sekirat se (to je bilo kad bi nas šta mučilo pa bi o tom puno mislili), fasovat (kad se to čuje, to znači da je ko kriv i da će dobit batina), pajdaš (to je najbolji drug, naj s kim se najviše družiš i razumiješ) i vašar (u Bošnjaka je bio osmog u mjesecu, najprije u Poganu, a potljam na Njivici; raširile bi se šatre i prodavalii kožusi, počne, čizme, kape, marame, a malo dalje od nji i marva, najviše prašci).

Ima riči za koje ne znam odakle su i kako došle do nasa. Tako sam davno od jedne komšinice čuo rič popil. Rekla mi je da je to bilo dite koje ni imalo svoji roditelja i koje je njekad, kad bi se mater udala u drugu kuću, a otac umro, otranjivala zadругa. Ako bi se kom reklo da je pečić, to je značilo da je ljut i da se voli svađat, a pudljiv je naj koji se brzo uvridi i kog ljutina dugo drži. Putnjica je prljavština na koži, a putnjičav naj koji se ni dugo pro. Poplicirat znači njekog oponašat, nablidovat kad se o njekom il nječem dobro brine, silovan je naj koji je tvrde glave, koji radi sve po svom i neće drugog poslušat, a drslav naj koji poso radi lošo, ofrlje. Za vridnu ženu se kaže radenica, ako šlinga – šlingarica, a za linog čoeka se kaže linac. Za ženu koja voli fektat, obilazit kuće i tukat laže, kaže se da je opšetarka, a jako ritko sam čuo da je koja zbiljam, kako bi ljudi pričali, bila bećaruša il lajava. Ljudi jedan

drugom mogu prkat, kad radu šta uzinat, a čuke se jedan na drugog puckaju. Pavarušom se miša jelo, iz zdile se u tanur jelo klade, a proboduša je cidiljka il cidaljka. Kad se kokoši rakolje, vesele su pa će počet nest jaja. Rodnjak je zadnji snig koji pade o Josipovu, kad rode stignu, a zimina snig na grana. Vrime može biti molavno, kiša il snig mogu propadivat, pomalo padat, a tisto, ako se dobro ne digne i ispeče, gnjecavo. Zemlja može bit crnica il bilica. Crnica je suva, pjeskovita, lagana, a bilica teška, žuta, teško se radi. Kad je vrime bez kiše, crnica ne valja, jer prgori, a kad je puno vode i vruće, ondak ne valja bilica jer zemlja zapeče. Kad je suša, ondak zemlja ispuca, a to se zove pucojtina. Pepel se iz peći i šporeta nosio na barču, a njekad se posipo oko luka da ga bage ne pojedu il kaka bolja ne napade. Kad se čoek umori, mora ohanit, odanit il bar malo dodanit. Kad se kom šta uzaima, to znači da se daje na jedno vrime, da

mu mora to potljam vratit. Ljudima koji uzajmito nisu vratili, više se ni davalo, a bilo je radi toga i zamirljanja pa i svađe.

Jako ritko sam zno čut i ve riči: terat il čerat, bežat il begat, celo, levo, plenit, proleće i seno. Ne znam otkud te riči, moždak od ni koji su se ženili iz sela prama Vinkovcima u kojim se tako priča il su i pokupili u dalekom svitu. Od máme sam davno čuo i ve riči: sjerota (sirota), sjerotinja (sirotinja), pobjerat (pobirat), žućenica (to je žutica, bolja od koje sam i ja prije škole oboljeo), al i puščat i pripuščat (marva se pušča u okol i tor, a pripušča za parenje), zapuščat (čoek i imanje se može zapustit i zapuščat) i primiščat (njeko il nješta se može primiščat s jednog na drugo mjesto).

Eto, toliko o meni i mojim u vrime kad sam ja bio đeca i kad se kod nas još pričalo bošnjački. Bošnjačani koji znaju više i bolje od mene, nek vo ispravu i dopunu. Ja samo voliko znam!

30 godina KUD-a Hrvatska čitaonica u Selcima Đakovačkim

Evica Šerfezi

KUD Hrvatska čitaonica

Kulturno-umjetničko društvo Hrvatska čitaonica osnovano je u Selcima Đakovačkim 1988. godine. Djeluje kao homogenizirana cjelina generacija različitih uzrasta i interesa. Cilj je promicanje, razvitak i unapređenje tradicijske kulture, očuvanje narodnih običaja i tradicije, promicanje kulturno-umjetničkih aktivnosti kroz riječ, glazbu, ples te podizanje opće kulture članstva. Svojim nastupima nastoji pokazati i očuvati kulturnu tradiciju našega zavičaja.

KUD Hrvatska čitaonica, Selci Đakovački

Danas, nakon tri desetljeća rada, u KUD-u djeluje sedamdesetak članova. Rad je raspoređen u više skupina: dječja skupina (voditeljica Evica Šerfezi), skupina odraslih (voditelj Jurica Šerfezi) i tamburaška škola (voditelj Adam Pavić). U KUD-u je vrlo aktivna skupina žena koja vodi raznovrsne radionice i pomaže radu društva i članova. Od rujna 2018. godine u prostorima društva otvoren je stacionar Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo, koji pridonosi bogatim aktivnostima društva i mesta. Ovo je ostvareno u sklopu projekta Knjiga nadohvat ruke, a trenutačno u stacionaru volontira Ana Brataljenović. Na ovaj način KUD Hrvatska čitaonica ponosno opravdava svoj naziv i potiče sumještane na raznovrsne kulturne elemente.

Društvo je radosno i što je organizator folklornog dijela manifestacije Šokačka alka u Selcima

Đakovačkim. U 2018. godini održalo je treću smotru na kojoj su gostujućim društvima podijeljene zahvalnice i prigodni darovi. Ova aktivnost od velikog je značenja jer time društvo potiče kulturna strujanja u svojoj zajednici. Folklorom zasigurno obogaćujemo uvjete života i rad u našem mjestu.

KUD Hrvatska čitaonica, Selci Đakovački

Također, Hrvatska čitaonica organizator je dječje smotre U Selcima za Brašančevo. Smotra okuplja sudionike ispred mjesne crkve Snježne Gospe, gdje se uređuje sjenica kao prepoznatljiv element blagdana Tijelovo (u narodu poznato i kao Brašančevo). Slijede zanimljivi folklorni nastupi koje, u suradnji sa Savezom kulturno-umjetničkih društava Đakovštine (SAKUD), ocjenjuje komisija za održavanje dječje smotre folklora na Đakovačkim vezovima.

U prošloj, obljetničkoj 2018. godini Društvo posebno ističe sudjelovanje na božićnom koncertu u Đakovu, zatim na pokladnoj manifestaciji Bušari i na Turopoljskom fašniku u Velikoj Gorici. Dječje skupine nastupale su u Kuševcu, Đakovačkoj Satnici, Piškorevcima i na Đakovačkim vezovima. Društvo je gostovalo u Kljacima (općina Ružić) u Šibensko-kninskoj županiji te na međunarodnoj smotri folklora u Uskoplju, BiH.

Nadamo se kako će Društvo i dalje kvalitetno poticati sumještane na kulturu, održavanje tradicije, druženje i zabavu.

Izložba fotografija stare narodne nošnje „Ivo u nišu, Mara u plišu”

Antun Lešić

Bošnjaci

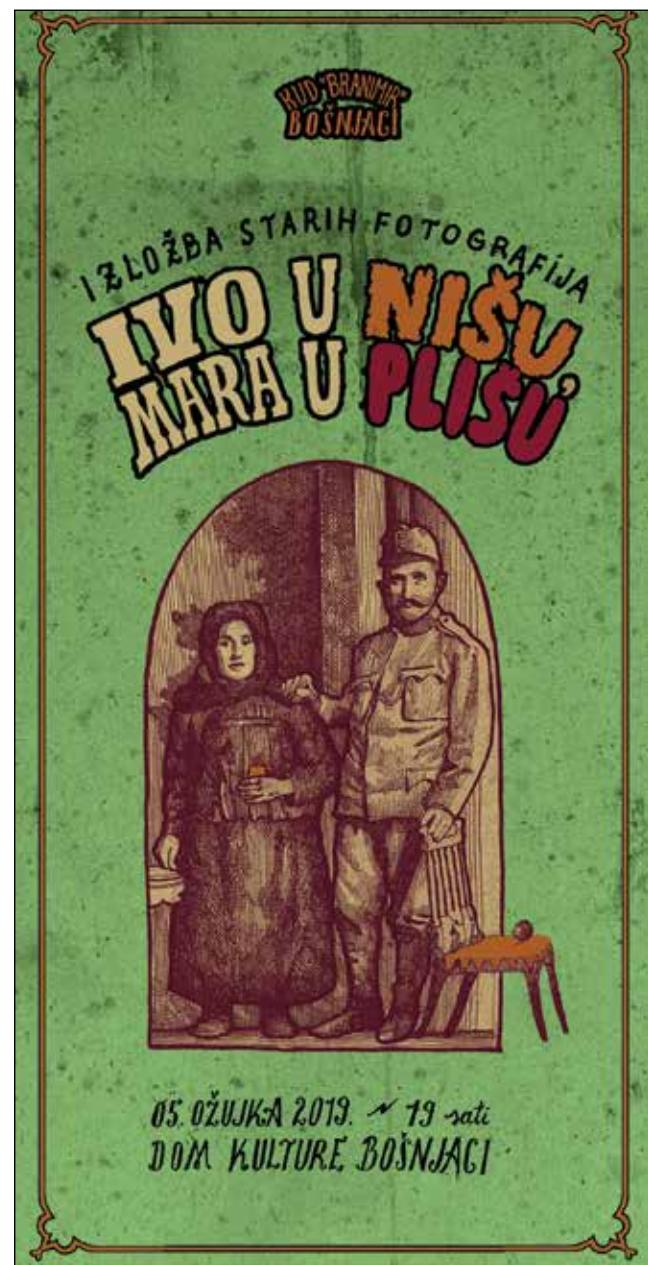
Drugu godinu za redom Kulturno-umjetničko društvo „Branimir“ iz Bošnjaka organiziralo je u mjesnome Domu kulture, 5. ožujka 2019., izložbu starih fotografija, a u sklopu završnoga dana poklada – tzv. tarabana. Dok se prošle godine pozornost posvetila fotografijama vezanima za pokladno vrijeme, ovaj je put tema bila stara narodna nošnja koja se u Bošnjacima nosila do 1920-ih godina.

Izložba „Ivo u Nišu, Mara u plišu“ okupila je trideset fotografija Bošnjačana i Bošnjačanki, nastalih u razdoblju od kraja 19. stoljeća do konca Prvoga svjetskog rata. Želja organizatora bila je predstaviti izgled narodne nošnje kakva se u Bošnjacima, nažalost, više ne nosi, a čiji se dijelovi ipak mogu pronaći u nekoliko ovdašnjih obitelji. Ime se izložbe duguje bošnjačkoj izreci nastaloj početkom Prvoga svjetskog rata, kad su žene zbog novčanih potpora dobro živjele i lijepo se odijevale, dok su muškarci ratovali na srpskom i drugim europskim bojištima.

Što se tiče prvih zapisa o izgledu narodne nošnje u Bošnjacima, oni se mogu pronaći u tekstovima rimokatoličkoga svećenika Josipa Lovretića, objavljenim krajem 19. stoljeća u Zborniku za narodni život i običaje južnih Slovena. U svesku br. II, objavljenom 1897. godine, J. Lovretić za Bošnjačane piše:

„Bošnaci (...). Šeširi visoki, posavski, samo Bošnjačani nose šešire ko u Otoku, a drugo je odilo i u Bošnjačana posavsko; na košuljama velika poruba, na ramenima kajišci, nad porubom rasplit bez šibe; na gaćama široka poruba, rasplit bez šibe, često bude bili vez; gaće uže već kod Otočana; aline mrke, rudičave sa razvrnitom ogrlicom; mrka štrikana rekla bez šare, obojci polak prteni, polak vuneni; opanci kapičari. Opasuju se šjokanim kajišima.“

Za Bošnjačanke, razvoj ženske narodne nošnje promatra od sredine do kraja 19. stoljeća. Evo što je Lovretić zapisao o odijevanju 1890-ih:

Izložbeni letak

„Bošnaci (zadnji deset godina). Tkanicu opasuju jako visoko po rebrima. Priko tkanice opašu i široki pojasi; diče se, u koje su leđa kraća. U poslen dan ne nose košule nego sukne; ako nose košulu, skrate je, da je kratka do pol civanica. Nedjelom nose sukne i rokle. Misto marame vidim često šal.

Anka (rođ. Babogredac – Babogrečeva) i Ilijan Lešić – Đuraković na dan vjenčanja u Bošnjacima 13. lipnja 1913. Foto: Atelier Alkier Vinkovci

Suknene pregače više ne nose. Rukavi su samo uski, a ponajviše nose kupovne rekle priko oplećka, pa se rukavi ni ne vide."

Kako je doista ta nošnja izgledala, Bošnjačani su mogli vidjeti iste večeri na primjeru jednoga modela, spremljena upravo u originalno ruho iz toga vremena. Uz oživljavanje sjećanja na negdašnju tradiciju, želja je bošnjačkoga kulturno-umjetničkog društva rekonstruiranje takve nošnje i njezino predstavljanje javnosti.

Marija Leaković – Guslić (rođ. Domačinović – Baćanova) iz Bošnjaka pred Prvi svjetski rat. Foto: Atelier Alkier Vinkovci

Uz 50 godina priznanja pasmine Hrvatski ovčar

Nikola Klemen

Matični klub „Hrvatski ovčar“ Đakovo

Hrvatski je ovčar u mojoj životu preko trideset godina. Ponosno ističem kako sam od 1980. godine član Hrvatskog kinološkog saveza (HKS) i siguran sam kako danas ne bih bio dobar i sretan čovjek da moje druženje s hrvatskim ovčarom ne traje toliko dugo. Osim toga, zahvaljujem Bogu što sam barem djelić svojega života pružio ovom psu koji je moj vjerni životni pratitelj. Zainteresirani mogu više doznati u knjizi *Hrvatski ovčar – hrvatsko kinološko blago*, koja je predstavljena 2015. godine u sklopu Đakovačkih vezova. Odlukom Ministarstva kulture RH otkupljeni primjerici knjige dostavljeni su u gradske knjižnice i čitaonice diljem Hrvatske.

Pišući ovaj tekst, prisjećam se dana kada sam se kao osnovnoškolac prvi put susreo s ovim psima. Tada je Đakovo bilo, kako smo znali govoriti, veliko selo. Svako jutro promatrao sam istjerivanje stoke na pašnjake i slušao „budnicu“. Čorda je išla Pavićevom ulicom uz glasanje stoke (krava, svinja, ovaca, konja) i lavež pasa. Gledajući i sjećajući se tih dana, zaključujem kako su ovi crni kudravci izgledali jadno. Bili su iskaljužani u seoskim barama u kojima su se hladili, ali bili su i nezamjenjivi trkači. Na glas trube, bubenja ili čobanskog biča bili su sudionici jednog rituala s ciljem udovoljavanja svojem vlasniku, pastiru, čordašu. Bilo je to vrijeme raširenog stočarenja. Za mene su to bili prekrasni događaji, ali najzanimljivije se događalo vraćanjem stoke s ispaše predvečer. Svaki je pas točno znao, a bilo ih je više, koje grlo mora utjerati u koje dvorište. Poznato je da o tim događajima postoji mnogo ispričanih priča, nažalost nezabilježenih, ali neki su snimili i filmove. Danas je sve to prošlost. Nema više čorde i čordaša (pastira). Ne čuje se više rika goveda, blejanje ovaca, roktanje svinja i lajanje ovih naših crnih kudravaca. Ostaje samo tradicija, sjećanje na vrijeme i tradiciju življnenja ljudi u tom vremenu.

Osoba sam koja je već zakoračila u godine, ali ljubav i sjećanje na to vrijeme, a osobito ljubav prema ovim našim crnim biserima tjera me da

ostavim nešto zabilježeno u spomen na vrijeme i tradiciju tadašnjeg života. Možda me poneki smatraju i čudakom, no zahvalan sam svima na razumijevanju i potpori koju mi pružaju zaljubljenici u ovu pasminu, a danas je sve više takvih, pogotovo mladih ljudi, stoga je budućnost hrvatskog ovčara neupitna. Sve navedeno motiviralo me da napišem knjigu o hrvatskom ovčaru, i to za običnog čovjeka – laika, jer o njemu su više znali stranci nego naši domaći ljudi.

Nikola Klemen s hrvatskim ovčarima u mimohodu
Đakovačkih vezova

Svi oni koji imaju hrvatskog ovčara ili ga namjeravaju nabaviti, moraju znati da je pred njima zagonetka, ali i odgovor. Moraju znati kako je priroda čudna, a ujedno darežljiva, da su

uz zagonetku dobili kućnog ljubimca, vrijednog radnika i čuvara, vjernog pratitelja i prijatelja.

Do jučer nepoznata pasmina konačno je doživjela prepoznatljivost, kako u domovini tako i u svijetu, što nije mala stvar. Na tome posebno moramo zahvaliti našim biskupima u Đakovu, koji su preko 700 godina vodili brigu o ovoj pasmini, sačuvavši povijesne podatke o njoj, od biskupa Pavla još iz 1374. godine do danas. Moram spomenuti naše nadbiskupe Marina Srakića i Đuru Hranića, Grad Đakovo, kao i Osječko-baranjsku županiju, koji nas pomažu u našem radu kako bismo što više pomogli ovoj pasmini i njezinom očuvanju i promidžbi. Ovdje mislim na pomoć Matičnom klubu „Hrvatski ovčar“ Đakovo, koji već preko 27 godina vodi brigu o uzgoju, promidžbi i širenju pasmine te radi na boljitu ove pasmine. Ovdje nam je neprocjenjiva pomoć HKS-a, krovne kinološke organizacije naših članova, i građana Đakova, te im ovim putem zahvaljujemo.

Vjerljivo mnogi ne znaju da sam jedan od osnivača pasminskog kluba u Đakovu, koji radi od 1992. godine, registriran kao Matični klub „Hrvatski ovčar“ Đakovo. Od samog osnutka nastojimo čovjeku koji je najzaslužniji za priznanje imena hrvatskog ovčara, dr. prof. Stjepanu Romiću, našem sumještaninu i Đakovčaninu, osigurati dostoјno sjećanje na njega i njegov rad. Svake godine kao znak sjećanja održavamo specijalne izložbe hrvatskih ovčara, a ove godine obilježavamo 26. Memorijal dr. Stjepan Romić.

Od samih početaka rada Kluba imao sam neku viziju o ovoj pasmini. Danas smatram da su uzgoj i promidžba osnovni cilj rada. Tako smo u samom početku, još davne 1994., bili na svjetskoj izložbi u Bernu, kada je pasmina prvi put predstavljena svjetu onako kako ona to i zaslужuje. Tvorac sam male zaprege hrvatskih ovčara, prepoznatljive s Đakovačkih vezova. Tako je sve počelo.

Danas je mnogo prekrasnih kinoloških događaja iza mene i našeg Kluba, mnogo priznanja i nagrada. Najdraža mi je Nagrada za životno djelo u uzgoju „Ratimir Orban“, koja mi je uručena na Skupštini HKS-a 28. prosinca 2017. godine. Iako sam već u poodmaklim godinama, ponosan sam na ovo priznanje jer ono govori da moj rad nije bio uzaludan i da je bio prepoznatljiv. Posebno sam sretan što sve ono što sam radio ostavljam u nasljeđe svojem sinu Nikoli, koji mi je mnogo pomogao u radu, posebno kod pisanja knjige, uzgoja i svakodnevno družeći se s ovim plemenitim životinjama. Zahvaljujem supruzi Mariji, koja mi je pomagala i trpjela me sve ovo vrijeme, ostalim članovima moje obitelji i svim članovima Kluba, kao i hrvatskoj kinologiji.

Upute autorima

- ❖ Tekstovi se objavljaju na hrvatskom jeziku te ih treba slati elektroničkom poštom na adresu: urednik.revijadj@gmail.com. Slanjem tekstova autori pristaju na pravila uredničkog rada te korekture teksta Uredništva, a prema pojedinačnom dogovoru i kontaktu.
- ❖ Rok za slanje tekstova za sljedeći broj je 15. travnja 2020. godine.
- ❖ Tekstovi za objavljivanje trebaju biti uređeni i strukturirani na sljedeći način:
  - Članak – od 5 do 10 kartica teksta (kartica iznosi 1 800 znakova s razmacima)
  - Prikaz – do 5 kartica teksta
- ❖ Tekstovi trebaju sadržavati naslov rada, ime i prezime autora te ustanovu u kojoj autor radi.
- ❖ Elektronički tekst isporučuje se kao neoblikovani tekst (bez uvlaka, *Tab* označavanja i sl.) u .doc obliku. Obvezno je korištenje fonta *Times New Roman*, veličine slova 12, proreda 1,5. Priloge (tablice, grafikone, fotografije i sl. prikaze) potrebno je poslati u posebnoj datoteci s jasnom napomenom gdje bi se prilozi trebali nalaziti u tekstu.
- ❖ Prilozi – označiti rednim brojevima slijedom pojavljivanja, a u tekstu označiti mesta s kojima su povezani (primjerice: slika 2, tablica 4 i slično). Prilozi (osobito fotografije) moraju kvalitetom zadovoljiti uvjete tiska (rezolucija od minimalno 300 dpi). Legende (potpisi pod prilozima) navesti prema rednim brojevima na kraju teksta. Obvezno je navođenje naziva fotografije, vrijeme njezinog nastanka (godina ili stoljeće) i autora/vlasnika/izvora.
- ❖ „Citati” – do 45 riječi navoditi unutar teksta pod navodnim znacima regularnim fontom; ukoliko je citat duži, treba ga izdvojiti iz cjeline teksta kao zaseban paragraf uz navodne znake.
- ❖ Bilješke (napomene, fusnote) uvrštavati slijedom teksta, označavati ih arapskim brojkama.
- ❖ *Kurziv* koristiti za lokalne nazive, istaknute sintagme i sl. (npr. ženske narukvice *šticle*).
- ❖ Reference u tekstu navoditi u zagradi, uz prezime autora, godinu objavljivanja teksta i referiranu stranicu (npr. Išgum 1984: 61).
- ❖ Lekturu i korekturu tekstova obavlja Uredništvo.
- ❖ Korištena literatura i izvori (bibliografija) bilježe se na kraju teksta, abecednim redom prema prezimenu autora, a više radova istog autora navodi se kronološki.
- ❖ Za Reviju se prima jedan tekst, iznimno prema dogovoru s Urednikom i obradi teme dva.

Revija predstavlja

93

Revija predstavlja
53. Đakovački vezovi

Marija Gačić: MIROSLAVA HADŽIHUSEJNOVIĆ VALAŠEK:
istraživačica tradicijske duhovne i svjetovne glazbe Slavonije, Baranje i Srijema

---

Fotografija na prethodnoj stranici: Silvija Butković

Miroslava Hadžihusejnović Valašek: istraživačica tradicijske duhovne i svjetovne glazbe Slavonije, Baranje i Srijema

Marija Gaćić

Enzita Kitchen studio

Dvadeset i četiri godine mogli ste čuti njezin ugodni glas u emisijama Hrvatskoga radija u kojima vodi razgovore s ljudima iz brojnih sela Slavonije, Baranje, Srijema te sve izrečeno potkrjepljuje „sirovim“ terenskim snimkama koje su živi dokaz da je još mnoštvo naše baštine neistraženo i vrijedno pozornosti. Svojim radom približila je tradicijsku kulturu naših sela cijeloj Hrvatskoj i šire, a danas je osamdesetčetverogodišnja etnomuzikologinja s mnoštvom ideja i velikom željom za radom koju, srećom, još uvijek uspješno ostvaruje. Upravo zato učinilo nam se prikladnim novu rubriku Revije Đakovačkih vezova započeti djelom Miroslave Hadžihusejnović Valašek. Rubrika je to u kojoj svake godine želimo predstaviti barem jednu osobu koja je svojim stručnim i znanstvenim istraživanjima pridonijela očuvanju i promociji kulture istočne Hrvatske, a Miroslava to još uvijek svesrdno čini. Pa, krenimo od početka.

Mr. sc. Miroslava Hadžihusejnović, rođena Valašek, (1935.) završila je gimnaziju i srednju glazbenu školu u rodnome gradu Osijeku. Na Muzičkoj akademiji u Zagrebu diplomirala je muzikologiju i magistrirala etnomuzikologiju radom *Notni zapisi folklorne glazbe iz Slavonije od početka 19. stoljeća do Kuhačeve zbirke*. Uz temeljnu građu koju čine notni zapisi iz ostavštine I. A. Brlića iz 1835. godine i notna zbirka Karla Katinelija iz 1849. godine, u magistarskoj radnji obrađeni su zapisi Grgura Čevapovića, Marijana Jaića i svi relevantni podaci iz toga doba. Cijeli život posvetila je pedagoškom i znanstveno-istraživačkom radu, te popularizaciji tradicijske i crkvene pučke glazbe, posebno one s područja Slavonije, Baranje i Srijema.

Miroslava Hadžihusejnović Valašek

Od 1959. godine bila je zaposlena na Radio Sarajevu, zatim u osnovnim školama u Osijeku i Zagrebu te na Pedagoškome fakultetu u Osijeku. Kao ratni stradalnik 1992. godine odlazi u mirovinu i seli u Zagreb, gdje postaje stalnom vanjskom suradnicom Uredništva narodne glazbe Hrvatskoga radija. Upravo u ovome razdoblju, koje je trajalo do 2018. godine, Miroslava postaje poznata široj javnosti. Naime, pune dvadeset i četiri godine obavljala je terenska istraživanja i snimanja folklorne glazbe u Slavoniji, Baranji, Srijemu, Kordunu, Gorskom kotaru, Lici i Banovini. Dakle, svojim terenskim radom obuhvatila je široko područje kontinentalne Hrvatske te prikupljala vrijednu građu. Rezultat toga rada je oko 1500 emisija za ciklus *Iz hrvatske narodne baštine* Hrvatskoga radija te više od

četiri tisuće glazbenih brojeva dokumentiranih za Fonoteku Hrvatskoga radija u razdoblju od 1994. do 2016. godine. Od toga u Fonoteci se čuvaju terenske snimke iz sljedećih lokaliteta u Osječko-baranjskoj županiji: Baranjsko Petrovo Selo, Torjanci, Draž, Topolje, Luč, Aljmaš, Bizovac, Bocanjevci, Petrijevci, Valpovo, Podravski Podgajci, Gat, Šag, Čepin, Marijanci, Ivanovci, Zelčin, Našice, Rakitovica, Podravska Moslavina, Habjanovci, Vukovjevci, Donja Motičina, Šaptinovci, Drenje, Selci Đakovački, Satnica Đakovačka, Budrovci, Piškorevci, Gorjani, Strizivojna, Vrbica, Đurđanci, Koritna, Semeljci, Kešinci, Ernestinovo, Tenja. Osim toga, uredila je i producirala devet nosača zvuka s izvornim terenskim snimkama. Autorica je sinopsisa dvadesetak televizijskih emisija za redakciju *Pučke i predajne kulture* Hrvatske radiotelevizije, šest koncerata za ciklus *Pasionske baštine* te mnogih drugih koncertnih priredbi duhovne i tradicijske glazbe. Radeći na brojnim terenima, uočavala je potencijale i karakteristike pojedinih sredina te je važno istaknuti da je na njezin poticaj utemeljeno šest folklornih smotri, a potaknula je i osnivanje četiriju kulturno-umjetničkih društava.

Od 1979. godine, uza sve redovite poslove i obiteljske obveze, Miroslava Hadžihusejnović bavi se terenskim dokumentiranjem glazbene grade i znanstveno-istraživačkim radom iz povijesti i sadašnjosti slavonske tradicijske i crkvene pučke glazbe. Tako je do sada prikupila desetke rukopisnih zbirki tekstova svjetovne i crkvene glazbe koje su zapisivači samostalno sastavljeni za svoje potrebe, i to iz: Batrine, Orubice, Siča, Srednjeg Lipovca, Lužana, Pleternice, Marina Sela, Vetova, zbirke Evice Marković iz Lipovca i Vesne Kolić Klikić iz okolice Nove Gradiške, iz Podvrškog, Kaniže, Potpcana i druge. Shvaćajući važnost upravo suradnika na terenu, njezini poticaji lokalnom stanovništvu na sakupljanje grade rezultirali su i objavljanjem zbirke Ane Brkić-Maričević: *Pisme iz Srednjeg Lipovca. Balade za šetana kola i druge pisme s oko dvjesto tekstova pjevanih kola i pjesama, u sklopu projekta i uz potporu Ministarstva kulture.*

Da se Miroslavin rad ne zadržava samo na razini terenskoga rada i etnografije, svjedoče činjenice da je voditeljica nekoliko istraživačkih projekata Ministarstva znanosti i Ministarstva kulture, koji su rezultirali upisom pojedinih dobara u Registar zaštićene nematerijalne kulturne baštine Republike Hrvatske: Šetana kola s područja Slavonije (2009.), Pjevanje starogradskih pjesama na području Slavonije, Baranje i Srijema (2010.), Crkveno pučko

pjevanje na području Baranje (2011.) i Crkveno pučko pjevanje na području Slavonije i Srijema (2011.). Za Ministarstvo znanosti i Ministarstvo kulture vodila je projekte o dječjem folkloru, o starogradskim pjesmama, šetanim kolima i crkvenoj pučkoj glazbi, sudjelovala je na više od 150 stručnih i znanstvenih skupova, objavila 74 članka u zbornicima i godišnjacima i tri notne zbirke tradicijskih i crkvenih pučkih pjesama.

Naslovna knjige *Hodi k meni, puće dragi, Hrvatske duhovne pjesme franjevačkih rukopisnih kantuala prve polovice 18. stoljeća u Slavoniji i Srijemu, Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, Zagreb-Našice-Vukovar, 2019.*

Također, društveno je angažirana u brojnim udrugama (Hrvatsko muzikološko društvo, Matica Hrvatska, Hrvatsko društvo folklorista, Hrvatsko etnološko društvo, Zagrebačka Šokadija, Foklorni susreti Korduna, Glazbeni susreti Gorskog kotara), a osnivačica je i predsjednica udruge *Koraci baštine*, koja potiče i organizira terenski rad na dokumentaciji tradicijske glazbe. Nositeljica je Nagrade za životno djelo Milovan Gavazzi Hrvatskoga etnološkog društva i nagrade Ljubo Stipić Delmata *Pasionske baštine* za osobit doprinos afirmaciji i njegovanim pasionskim sadržajima svojim cjelokupnim istraživačkim i pedagoškim djelovanjem.

Konačno, autorica je triju knjiga: *Pjesmom na Vezove* (u koautorstvu s Josipom Vinkeševićem), Matica hrvatska Đakovo, Đakovo (1994); *Starogradske pjesme i plesovi* (u koautorstvu s Josipom Vinkeševićem). Savez KUD-ova Slavonije i Baranje, Đakovo (2003) i *Kada vrime slavno dođe: Crkvene pučke popijevke baranjskih Šokaca*, Đakovačko-osječka nadbiskupija, Đakovo – Osijek (2014).

Iako je u ovih nekoliko rečenica dotaknuta samo površina cjeloživotnog rada Miroslave Hadžihusjenović Valašek, nadamo se da je njegova bit jasna: svoj rad utemeljila je na tradicijskoj kulturi Slavonije, Baranje i Srijema, praktično ga prožela potičući razvoj i suvremeni život raznih fenomena koje je na tom istraživačkom putu susrela, a dodatni trud uložila je kako bi se posebni elementi naše kulture označili vrijednjima na nacionalnoj razini. Ako je ovaj kratki tekst pobudio interes čitatelja za detaljnijim praćenjem rada mr. sc. Miroslave Hadžihusejnović Valašek, na samom kraju donosimo popis njezinih radova na muzikološkim i etnomuzikološkim temama u Osječko-baranjskoj županiji. Posebno se nadamo da će biti od koristi svima onima koji se bave prenošenjem baštinskih znanja i vještina na mlade naraštaje, čuvajući na taj način vlastitu kulturu.

KNJIGE

Pjesmom na Vezove, s Josipom Vinkeševićem, Matica hrvatska Đakovo, Đakovo, 1994.

Starogradske pjesme i plesovi, Zbirka starogradskih pjesama i plesova, s Josipom Vinkeševićem, Savez KUD-ova Slavonije i Baranje, Đakovo, 2003.

Kada vrime slavno dođe, Crkvene pučke popijevke baranjskih Šokaca, Đakovačko-osječka nadbiskupija – Nadbiskupski ordinarijat, Đakovo i Koraci baštine, Zagreb, 2014.

Hodi k meni, puče dragi, Hrvatske duhovne pjesme franjevačkih rukopisnih kantuala prve polovice 18. stoljeća u Slavoniji i Srijemu, Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, Zagreb-Našice-Vukovar, 2019.

ZNANSTVENI I STRUČNI RADOVI OBJAVLJENI U OSJEČKIM ZBORNICIMA I PUBLIKACIJAMA

Pregled rezultata dosadašnjih etnomuzikoloških istraživanja i melografiiranja u Slavoniji, *Anal Centra za znanstveni rad Jugoslavenske akademije*

znanosti i umjetnosti u Osijeku, knj.1/1981, Osijek, 1981., str. 77–145.

Bibliografsko-dokumentacijski pregled rada Stjepana Stepanova na istraživanju i registriranju hrvatske folklorne baštine, posebno glazbene, *Anal Zavoda za znanstveni rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Osijeku*, knj. 2 / 1982. i 1983., Osijek, 1983., str. 251–276.

Folklor, folklorizam i folklorni amaterizam na tlu Slavonije i Baranje, *Zbornik radova IV. znanstvenog sabora Slavonije i Baranje*, Osijek, 1984., str. 265–282.

Osječko kazalište i Petar Konjović, *Revija*, 24, Osijek, 1984., 1, str. 38–56.

Folklorna glazba Slavonije u Čevapovićevo vrijeme, *Zbornik radova znanstvenog skupa „Grgur Čevapović i njegovo vrijeme“ – Slavonska Požega 1985.*, Zavod za znanstveni rad HAZU u Osijeku, Osijek, 1991., str. 273–314.

Orijentalni elementi u slavonskoj folklornoj glazbi, *Zbornik radova V. znanstvenog sabora Slavonije i Baranje – Vinkovci*, 1987., Zavod za znanstveni rad HAZU u Osijeku, Osijek, 1991., str. 278–290.

Laudonova zdravica, Najstariji poznati melografski zapis iz Slavonije, *Osječki zbornik br. 21*, Muzej Slavonije Osijek, Osijek, 1991./1994. – 5, str. 161–172.

Glazba i nositelji glazbenog života u slavonskim gradićima u prvoj polovici 19. stoljeća, *Osječki zbornik*, 22–23, Muzej Slavonije Osijek, Osijek, 1997., str. 257–26.

Prožimanje njemačke i hrvatske glazbe u Slavoniji u 19. stoljeću, *Godišnjak Njemačke narodonosne zajednice* 1997., ur. Renata Trišler i Nikola Mak, Njemačka narodonosna zajednica, Osijek, 1997., str. 81–96.

Slavonska folklorna glazba 18. stoljeća prema pisanim izvorima, *Osječki zbornik* 26, Muzej Slavonije, ur. Mladen Radić, Osijek, 2002., str. 201–214.

Tambure oko Paje, Šokci i tambura, *Zbornik Urbani Šokci 2*, Šokačka grana Osijek, ur. Goran Rem, Osijek, 2008., str. 177–194.

Slavko Janković – pisme i pismice, *Zbornik Urbani Šokci 3*, *Ugledni Šokci i Bunjevci*, Šokačka grana Osijek, Osijek, 2009., str. 169–186.

Rukopisne notne zbirke folklorne glazbe bačkih Šokaca i Bunjevaca, 2010. *Zbornik Urbani Šokci 4*, Šokačka grana Osijek, Osijek, 2010., str. 153–162.

Stjepan Stepanov i slavonsko-baranjska folklorna glazba, *Zbornik Urbani Šokci 5*, Šokačka grana Osijek, Osijek, 2011., str. 153–173.

Crkvene pučke pjesme iz Baranje, *Zbornik Urbani Šokci 6/7*, Šokačka grana Osijek i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica, 2013., 265–276.

Crkvene pjesmarice, čuvari identiteta Šokaca i Bunjevaca, *Zbornik Urbani Šokci 8/9*, Šokačka grana Osijek i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica, 2014., 135–144.

Sveti čas – korizmena pobožnost u zapadnom Srijemu, *Zbornik Urbani Šokci 8/9*, Šokačka grana Osijek i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica, 2014., 213–218.

ZNANSTVENI I STRUČNI RADOVI KOJI OBRAĐUJU MUZIKOLOŠKU TEMATIKU OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE

Melografi iz sjeverne Hrvatske – Kuhačevi suradnici, *Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u povodu 150. obljetnice rođenja Franje Ksaveria Kuhača (1834. – 1911.)*: Zagreb, 20. – 21. studenoga 1984., Zagreb, 1984, str. 265–282.

Srpski muzičari u Kuhačevom Biografiskom slovniku, *Kornelije Stanković i njegovo doba: Zbornik radova sa naučnog skupa održanog od 27. do 29. oktobra 1981, povodom obeležavanja 150-godišnjice kompozitorovog rođenja*, Beograd, 1985, str. 259–286.

Dječja glazbena igra u vremenu i prostoru, *Zbornik referatov in prispevkov o predškolski vzgoji*, Univerza v Mariboru – Pedagoška fakulteta, Maribor, 1989, str. 72–80.

Modifikacioni elementi ornamentike slavonskih tikvica, *Zbornik radova XXXVI kongresa Saveza udruženja folklorista Jugoslavije – Sokobanja, 1989*, Beograd, 1989, str. 492–498.

Napjev pjesme „Mila moja” početkom 19. stoljeća i danas, *Rad XXXVII kongresa Saveza udruženja folklorista Jugoslavije – Plitvička jezera 1990.*, Zagreb, 1990. str. 481–487.

Suvremene dječje glazbene igre, *Zbornik radova XXVII kongresa SUFJ – Hvar, 1982.*, Zagreb, 1990, str. 477–481.

Baranja je tvrd orah, *Studio ethnologica*, vol. 4, Filozofski fakultet i Etnološki zavod, Zagreb, 1992, str. 181–201.

Što je s folklornom glazbom iz Baranje, *Ratna sudsina hrvatske tradicijske baštine, Radovi Hrvatskog društva folklorista*, Hrvatsko društvo folklorista, Zagreb, 1993, str. 87–95.

O baranjskoj folklornoj glazbi i oko nje, *Prigodna revija „Đakovački vezovi”*, Đakovo, 1993, str. 14.

The Osijek War – Time, Music Scene 1991 – 1992, *Music, Politics and War: Views from Croatia*, Institute of Ethnology and Folklore Research, ur. Svanibor Pettan, Zagreb, 1998, str. 163–184.

Slavonija – mozaik glazbenih izričaja, *Zagreb 1094 – 1994, Zagreb i hrvatske zemlje kao most između srednjoeuropskih i mediteranskih glazbenih kultura*, Hrvatsko muzikološko društvo, Muzikološki zbornici, br. 5, ur. Stanislav Tuksar, Zagreb 1998., str. 503–510.

O poeziji i glazbi u djelu Matije Petra Katančića, *Glazba, folklor i kultura, Svečani zbornik za Jerka Bezića*, Institut za etnologiju i folkloristiku i Hrvatsko muzikološko društvo, Muzikološki zbornici, br. 7, ur. Naila Ceribašić i Grozdana Marošević, Zagreb, 1999., str. 86–100.

O starogradskim pjesmama, *Starogradiske pjesme i plesovi*, Savez KUD-ova Slavonije i Baranje, Đakovo, 2003., 11–14.

Starogradska pjesma u Slavoniji, *Hrvatska glazba u XX. stoljeću*, Matica hrvatska, Zagreb, 2009., 311–361.

Šetana kola, starogradske i crkene pučke pjesme – tri karakteristične glazbene vrste, *Slavonija, Baranja i Srijem vrela europske civilizacije*, drugi svezak, Galerija Klovićevi dvori, Zagreb, 2009., 202–209.

Šetana kola u Slavoniji, *Slavonski kalendar Čica Grge Grgina*, ur. Dunja Vanić, „Posavka Hrvatska”, Slavonski Brod, 2009., str. 97–102.

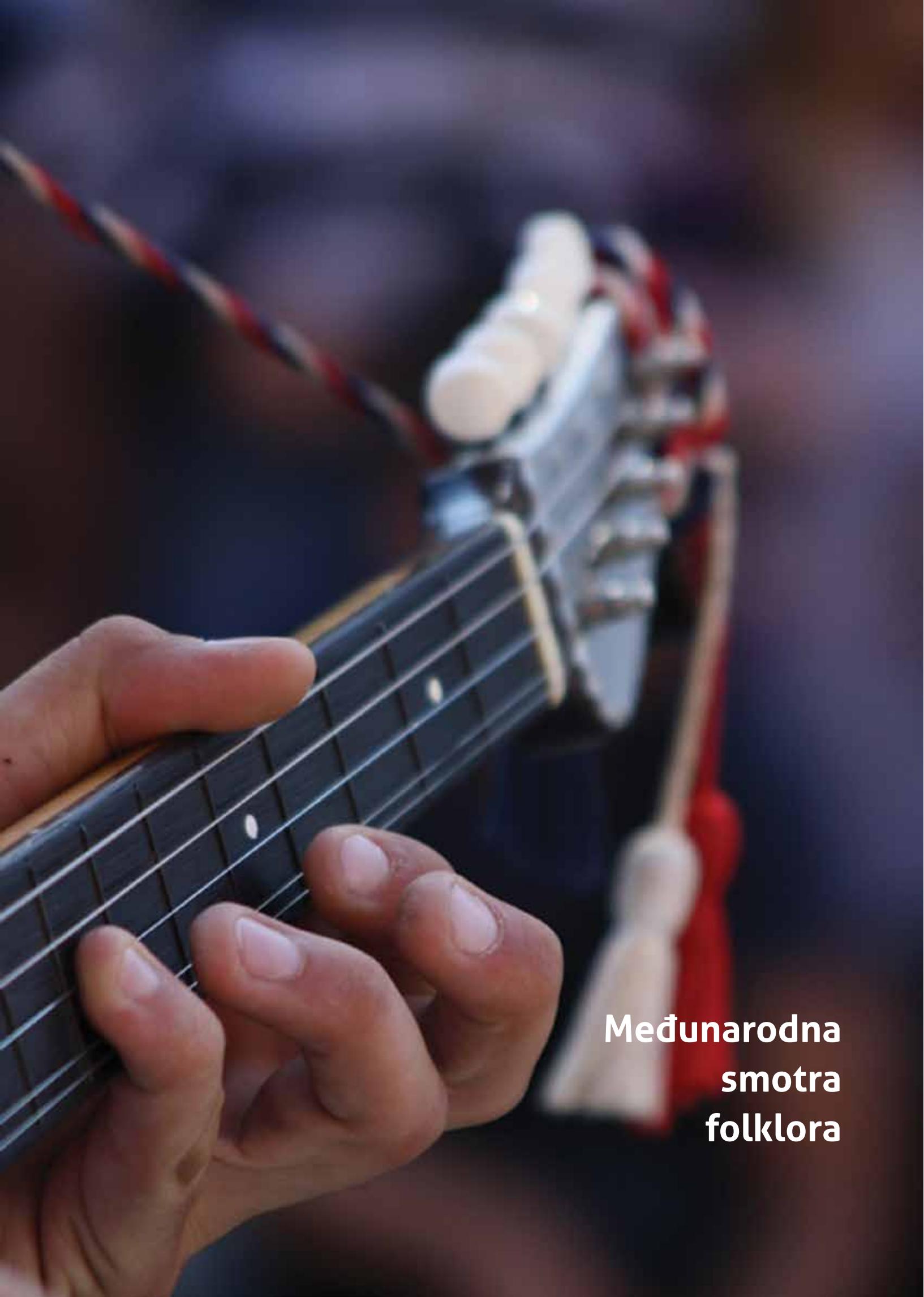
Kuhač i osječki glazbenici, *Slavonski narodni kalendar Čica Grge Grgina*, „Posavska Hrvatska”, ur. Dunja Vanić, Slavonski Brod, 2012., 43–45.

Crkvene pučke pjesme u Slavoniji, *Slavonski narodni kalendar Čica Grge Grgina*, „Posavska Hrvatska”, ur. Dunja Vanić, Slavonski Brod, 2012., str. 46–50.

Crkvene pučke pjesme Slavonije, Baranje i Srijema kao kulturno dobro – Nacrt problematike – stara i nova crkvena pučka glazba, *Zbornik radova IX. Međunarodnog znanstvenog simpozija Pasionske baštine „Muka kao nepresušno nadahnuće kulture”*, Zagreb – Sombor, 2013., 430–460.

MAGISTARSKI RAD

Notni zapisi folklorne glazbe iz Slavonije od početka 19. stoljeća do Kuhačeve zbirke, magistarska radnja, 1990.

Međunarodna smotra folkloru

Međunarodna smotra folklora

53. Đakovački vezovi

- 99 Vesna Kaselj, Suzana Župan:
Pregled 52. Đakovačkih vezova (od 21. lipnja do 8. srpnja 2018.)
- 108 Monika Bogadi: Pregled konjičkih natjecanja na Vezovima 2018.
- 110 Bartol Bačić: Vremenske prilike u vrijeme održavanja Đakovačkih vezova
- 112 Maja Nikačević: Dječji tjedan Malih vezova
- 116 Marija Ilakovac: Folklorni osvrt na Male vezove
- 118 Marija Ilakovac, Veronika Bušić: Popis sudionika Malih vezova
- 119 Marija Burek, Veronika Bušić: Osobne karte KUD-ova sudionika
- 142 Program 53. Đakovačkih vezova

Pregled 52. Đakovačkih vezova (od 21. lipnja do 8. srpnja 2018.)

Vesna Kaselj i Suzana Župan

Ovdje je moja domovina – odjekivalo je s Trga ispred đakovačke katedrale, prilikom svečanog otvorenja 52. Đakovačkih vezova. Domoljubno, baš onako kako se voli svoje, baš kako Đakovo i Vezovi još od 1967. vole svoje, a tuđe poštiju. Već 52 godine, i kada to u prošlim vremenima i režimima nije bilo nimalo lako, stajali su tu, poput svjetionika, na istoku, kao branik hrvatskoga nacionalnog bića svakim svojim čovjekom, vezom, dukatom, trobojnicom. O pasu i na barjaku. Vezovi ljubomorno čuvaju svoje, ali poštju i različitost drugih, što se ogleda u njihovoj gostoljubivosti, kada im u goste dolaze i najudaljenije kulture i običaji. Da pokažu svoje, ali vide i naše. A imaju i što! Vrijedi svakog kilometra prijeđenog puta do Đakova, njegove katedrale, Ergele, Ivandvora, korza, ulica i parkova. Jer tih vezovskih dana sve đakovačke znamenitosti, cijeli grad, velika su pozornica na otvorenom. Dovoljno velika da Vezovi i Đakovo kažu: „Ovdje je moja domovina”, a svi koji su na njih došli: „Ovdje sam najpočašćeniji gost.”

PRIČU O ĐAKOVU 19. STOLJEĆA ISPRIČALI PJESNIK TORDINAC, SKLADATELJ HAIBEL, BISKUP MANDIĆ

Scenskom slikom *Ovdje je moja domovina* ispričana je priča iz 19. st. kada je Đakovo bilo mjesto useljavanja, pogotovo Nijemaca i Austrijanaca. Svećenik Antun Mandić, koji tada dolazi u Đakovo za biskupa, odlučio je unaprijediti razvoj grada. U pjesmi Adama Filipovića spominje se važnost biskupa Mandića, koji je pridonio razvoju mjesta, „od sela do grada”.

Priča nas vraća u 1806. i 1807. godinu i na val migracija, kada biskup Mandić pogoduje otvaranju novih ulica, vodenica na Jošavi, pivovare, mlina. Đakovo se urbanizira, dobiva konture grada, a u njemu stižu i cijenjeni konji lipicanci. Među useljenicima je i Jakob Haibel, Mozartov šurjak, koji dolazi sa sestrom Mozartove supruge, Sofijom. S njom se u

Scenska slika i otvorenje 52. Đakovačkih vezova, 2018., arhiva TZG Đakova

Đakovu i vjenča te ovdje živi i radi dvadeset godina, do smrti. Sofija se potom vraća u Austriju, k sestri.

No, vratimo se na početak slike. Njezin autor Mirko Ćurić naglašava da je, osim naziva, ove godine promijenjen i njezin početak kako bi se Vezovi i Đakovo prisjetili Jurja Tordinca (1813. – 1893.), najpoznatijeg đakovačkog pjesnika. „Promijenjen je početak scenske slike s obzirom na to da je 125 godina od smrti Jurja Tordinca pa su iskorišteni njegovi stihovi iz najpoznatije mu pjesme *Moja domovina* iz 1838., te se na ovaj način na početku scenske slike podsjećamo na njega, njegov jubilej te prekrasne stihove i njihovu 180. obljetnicu.”

*Ovdje je moja domovina, / Ovdje je mili stan,
/ Mladost moja gdje nevina, / Blago uživa dan...
„Stihovi su Moje domovine koja je umalo postala hrvatska himna”, pojašnjava Ćurić zašto je došlo do nekih promjena lanjske scenske slike. „Dio koji se tiče same kralješnice priče, ostao je isti”, kaže Ćurić.*

Stoga, vratimo se zadržanom, lanjskom dijelu scenarija vezanom za Haibela. Ono što je nas zanimalo u kontekstu Jakoba Haibela, koji je zapravo Đakovčanin, njegovo je glazbeno djelo. Koliko je ono zapravo živo danas, može li se nešto

od toga upotrijebiti? „Njegovo je najpoznatije djelo *Der Tiroler Wastel*. To je *singspiele*, igra s pjevanjem, sviranjem, glumom, nešto što i mi radimo na Đakovačkim vezovima, i ova scenska slika zapravo je jedna vrsta tog *singspiela*. Imamo pjesmu i igru u vedrom tonu. Taj Haibelov *singspiele* ima zanimljivu ljubavnu priču, gdje Tirolac Wastel dolazi k svojem bratu u grad, tu se događaju različite peripetije. Došao sam na ideju lokalizirati tu priču. Tako Đakovo večeras pred svojom katedralom postaje Beč, a Tirolac Wastel postaje Slavonac Joza”, kaže Ćurić. U priču o Haibelu i njegovoj najpoznatijoj opereti Ćurić je uveo i lipicance. „Dogodilo se to stjecajem povijesnih okolnosti, da upravo u to vrijeme i lipicanci prvi put stižu u Slavoniju. U tkivo priče ukomponirali smo i lipicance, kako su Slavonci na njih reagirali. Povijest kaže da su smješteni na biskupijskim posjedima u Vitiki. To što su vidjeli, strahovito im se svidjelo, ostalo je povijest”, pojašnjava Ćurić kako će lipicanci ove godine biti više u programu nego inače. A kako i ne bi kada su, još k tome, proglašeni europskim kulturnim blagom.

OTVORENJE S POGLEDOM U NEBO

Za razliku od prethodne godine, 52. Đakovački vezovi svečano su otvoreni s pogledima u oblačno nebo. Svečanosti otvaranja nazočilo je mnoštvo

građana i gostiju. U prvom redu sjedili su uzvanici: izaslanik predsjednice Kolinde Grabar Kitarović, premijera Andreja Plenkovića i predsjednika Sabora Gordana Jandrokovića, zatim osječko-baranjski župan Ivan Anušić, ministar pravosuđa Dražen Bošnjaković, đakovačko-osječki nadbiskup Đuro Hranić i nadbiskup u miru Marin Srakić. Vezove su otvorili gradonačelnik Marin Mandarić i župan Ivan Anušić.

„Đakovački vezovi najveća su manifestacija u Republici Hrvatskoj, s više od 3000 sudionika, među kojima su ove godine i gosti iz Ukrajine”, rekao je župan. Zahvalivši ministru Bošnjakoviću „na daru” – povratku Općinskog suda u Đakovo, gradonačelnik Mandarić rekao je: „Tijekom više od pola stoljeća ove smotre Đakovo i Vezovi srasli su u jednu veliku tradicijsku vrijednost, a ove godine manifestaciju je uveličala i zemlja partner Ukrajina.”

U scenskoj slici sudjelovali su glumci: Tatjana Bertok Zupković, Miroslav Čabraja, Sandra Lončarić Tankosić, Vjekoslav Janković, Matea Grabić Čaćić, Ivona Kundert, Luka Bjelica, Ivan Čaćić i redatelj Darko Milas. U glazbenome dijelu: Vera Svoboda, Zrinka Posavec, Sanja Hajduković, KUD Tena, KUD Sklad, pjevačke skupine Đakovčanke i Bećarine, te tamburaški sastavi Slavonija band, Zvona, Izvor i Slavonske lole.

Scenska slika i otvorenje 52. Đakovačkih vezova, 2018., arhiva TZG Đakova

VEZOVSKA POVORKA S TRI TISUĆE SUDIONIKA

Sat na katedrali otkucao je jutarnjih 9 kada je od Malog do Strossmayerova parka krenuo svečani mimohod 52. Đakovačkih vezova. U sljedeća dva sata Jelačićevom ulicom, korzom i Strossmayerovim trgom, u podnožju katedrale, tekla je nabujala rijeka folklora, pjesme, kola, narodnih nošnji i običaja. Više od 60 skupina iz Hrvatske i svijeta s 3000 sudionika potvrdilo je neraskidivu sponu domovinske i iseljene Hrvatske – folklornih društava iz Đakova, Đakovštine, Slavonije i Baranje te drugih krajeva Lijepe nam Naše s hrvatskim društvima iz Los Angelesa i Chicaga (SAD), Melbournea i Sidneyja (Australija) te s Hrvatima iz BiH i Vojvodine. U povorci su sudjelovali i folklorashi iz Ukrajine, zemlje partnera, te slovačka i makedonska društva. Rame uz rame bećarcu i šokačkom kolu plesala se dalmatinska rera i pjevala hercegovačka ganga, čula se zagorska popevka i dubrovačka lijerica, ali i diple, cimbale te šargija.

Mimohod 52. Đakovačkih vezova, 2018., arhiva TZG Đakova

Samo koji sat ranije pobjeda hrvatske nogometne reprezentacije nad Rusijom u Sočiju opjevana je i u povorci. „Rakitiću, ti hrvatsko cvijeće, tebe Rusi zaboravit’ neće”, orilo se iz grla članova KUD-a „Kuševac” iz Kuševca, a KUD „Šokadija” iz Strizivojne nastavio je u istom tonu: „Nigerija, Island, Argentina, istim putem ode i Rusija.” U mimohodu su se našli i kandžijaši, dječica u narodnoj nošnji, dječarci na drvenim konjićima na kakvima se nekad po ovoj slavonskoj prašini igralo. „Oj, Đakovo, ti maleni gradu, Perkovci ti došli na paradu”, tepali su Đakovu i Vezovima članovi KUD-a Perkovčani iz Novih Perkovaca.

Članovi HKDU „Fra Petar Bakula” iz Posušja, BiH dodali su: „Ja sam cura iz Posušja grada, oj Đakovo, pozdravljam te sada.” Posebnu pozornost izazvala su dječica u ukrajinskim narodnim nošnjama, članovi Dječje folklorne skupine „Oreli” i FS mladih Nacionalnog centra narodne kulture „Muzej Ivan Hončar” iz Kijeva. Po prolasku posljednje folklorne skupine pokazali su se i užgajivači pasa pasmine hrvatski ovčar, a potom su povorku zatvorili jahači i svatovske zaprege.

Mimohod 52. Đakovačkih vezova, 2018., arhiva TZG Đakova

ZATVARANJE VEZOVA

Đakovčani i njihovi gosti do posljednjeg su mjestu ispunili veliki amfiteatar ljetne pozornice u Strossmayerovu parku i prostor oko njega, sve kako bi popratili tradicionalnu završnicu svakih đakovačkih vezova – izbor najbolje nošenoga narodnog ruha. Bio je to tradicionalni, višesatni program pod nazivom *Slavonija, zemljo plemenita*, kada je Šokadija birala najljepše nošnje u djevojaka, snaša i momaka. Sve je bilo začinjeno dobrom tamburaškom glazbom i zabavom. Natjecatelji i natjecateljice izvukli su iz šifonjera pravo bogatstvo narodnih nošnji, od kojih mnoge iz mlađih dana njihovih baka.

Izbor najbolje nošenog narodnog ruha, 2018., arhiva TZG Đakova

Izbor najbolje nošenog narodnog ruha, 2018., arhiva TZG Đakova

Titulu najljepše djevojke ponijela je Matea Lakušić iz Slavonskog Broda, odnosno najljepšom je proglašena njezina narodna nošnja iz Bebrine. Drugo mjesto pripalo je Dunji Grgurević iz Završja, dok je na trećemu mjestu Semeljčanka Josipa Mitrović s nošnjom iz svojega sela. U kategoriji snaša pobjedu je odnijela Marina Barić iz Vukovara s rekonstruiranom baranjskom nošnjom iz Duboševice. Naslov prve pratilje pripao je Ani Vrbat iz Otoka, a drugom pratiljom proglašena je Ivana Matijašević iz Novoga Grada. Ništa manje pozornosti od žena privukli su i momci, a zlatnom medaljom okitio se Mirko Mihaljević iz Semeljaca. Na drugome je mjestu Miroslav Šarić iz Našica, te na trećem Dario Novoselac iz Strošinaca. Pohvalu ocjenjivačkoga suda dobila

Glazbeni program na zatvaranju 52. đakovačkih vezova, 2018., arhiva TZG Đakova

je Marina Vuksanović iz Kupine, koja je na izboru sudjelovala u vlastoručno izrađenoj nošnji, dok je najfotogeničnjom djevojkom proglašena Gabrijela Kurtešić iz Beravaca. Ukupno se ove godine pred đakovačkom publikom predstavilo dvadeset troje natjecatelja, osam snaša, pet momaka i deset djevojaka odjevenih u tradicijsko narodno ruho. Pregledale su ih i ocjenile članice prosudbenoga suda u sastavu Ljubica Gligorević, Jasmina Jurković Petras, Marija Raguž i Marija Gačić, etnologinje iz Vinkovaca, Virovitice, Osijeka i Đakova.

Osim novoizrađenih i rekonstruiranih, ovom su se prilikom mogle vidjeti i stotinjak godina stare vezenke, svečane svatovske, svilene i zlatom izvezene nošnje. Posebnu pozornost privlačilo je uređenje glava natjecateljica šamijama ili tradicionalnim češljanjem. Gotovo svi u rukama su imali kakav tradicionalni detalj kao što je koršov, patrice, potpetala i slično, koji su se nosili u određenim prigodama. Nagrade ovogodišnjim pobjednicima uručili su predstavnici sponzora i gradonačelnik Marin Mandarić. Zahvalivši svima koji su sudjelovali u organizaciji, gradonačelnik je zatvorio ovogodišnje đakovačke vezove.

Izbor najljepših nošnji popratila su poznata imena hrvatske tamburaške scene predvođena Verom Svobodom, te ženski i muški pjevački sastavi.

PRATEĆI PROGRAMI

„ROSETIN“ 17. NEBESKI HVALOSPJEV

Udruga žena za borbu protiv raka dojke „Roseta“ u Hrvatskom je domu, u okviru 52. đakovačkih vezova, organizirala svoj tradicionalni glazbeno-humanitarni program, 17. Nebeski hvalospjev. Ove su godine na Hvalospjevu pjevala četiri tenora – Đani Stipaničev, Marko Škugor, Marko Pecotić i Vladimir Garić. Loše vrijeme ove je godine Hvalospjev preselio s njegova uobičajenog mjesta – ispred katedrale, s novoobnovljenoga Strossmayerova trga, koji se sve više potvrđuje kao idealno mjesto za zahtjevne glazbene događaje na otvorenome, u kinodvoranu Hrvatskog doma, čije je gledalište vjerna publika ovoga glazbenog događaja popunila do zadnjeg mjesta.

Ni zatvoreni prostor nije uspio umanjiti doživljaj i atmosferu koji Hvalospjev i inače prate. Četiri tenora u gotovo dva sata nizali su uspješnice u svojoj prepoznatljivoj interpretaciji, a publika ih je nagrađivala pljeskom i pozitivnom energijom. Koncert je održan pod pokroviteljstvom

Đakovačko-osječke nadbiskupije i Grada Đakova. „Roseti“ na njezinoj borbi protiv raka dojke i pomoći oboljelim ženama, izvođačima na interpretaciji i publici na dolasku zahvalili su đakovačko-osječki nadbiskup mons. dr. Đuro Hranić te đakovački gradonačelnik Marin Mandarić.

31. BONAVITA U TRNAVI

Svi putovi vinara i vinogradara Slavonije i Baranje u subotu, 23. lipnja, vodili su u vinorodnu Trnavu gdje je održana 31. kulturno-gospodarska i turistička manifestacija Bonavita. I ove godine Bonavita je slavila vrhunsku vinsku kapljicu, ali i pjesmu, folklor, druženje, tradicionalna natjecanja vezana za bogatu vinarsku prošlost toga kraja. Ove godine slavonsko-baranjski vinari ocjenjivačkoj komisiji na čelu s enologinjom Blaženkom Mandarić poslali su na ocjenjivanje 137 uzoraka vina. Šampionom Bonavite proglašen je traminac – ledeno vino iz 2009. Misnih vina d.o.o. iz Trnave, dok je šampion graševine graševina – ledena berba iz 2016. tvrtke Perak d.o.o. iz Kutjeva. Šampion je crnih vina syrah iz 2015. Feravina d.o.o. iz Feričanaca, dok je šampion suhih mirnih vina traminac iz 2017. godine Iločkih podruma d.d. Ilok. Šampionskim vinima pripali su pehari i nagrade, ostala vina ocijenjena su zlatnim, srebrnim i brončanim medaljama te priznanjima.

Nagrade su dodijeljene tijekom svečanoga programa Bonavite u subotu navečer, u velikom šatoru. Manifestaciju je otvorio osječko-baranjski župan Ivan Anušić. Ističući važnost ovakvih manifestacija, Anušić je čestitao vinarima i vinogradarima na osvojenim nagradama, ali i na njihovu trudu u ovoj zahtjevnoj proizvodnji te dodao kako OBŽ prepoznaje i valorizira njihov rad. O značenju Bonavite i potencijalima trnavačkog kraja govorila je načelnica Irena Mikić Brezina, ističući kako je Bonavita jedna od najstarijih priredbi u toj branši te da se iz godine u godinu potvrđuje ustrajnost Trnavčana u njezinu organiziranju i promicanju vrhunskih vina. Na otvorenju Bonavite govorio je i đakovački gradonačelnik Marin Mandarić, naglasivši kako su ovu manifestaciju prepoznali i đakovački vezovi, uvrstivši je u svoj program, te da se ta đakovačka smotra ove godine održava po 52. put i traje do 8. srpnja.

Program Bonavite počeo je tekličkim jahanjem za žene i muškarce, a nastavljen je folklornim programom uz nastup KUD-ova „Vesela Šokadija“ iz Lapovaca i „Kondrićani“ iz Kondrića, te gostujućih

folklornih društava. Dok je lani organizator za glazbeni dio programa Bonavite u Trnavi zadužio Zvonka Bogdana, ove godine ta je uloga pripala Gazdama.

I 31. Bonavitu pratilo je tradicionalno natjecanje nategača vina. Prijavilo se preko deset nategača i četiri nategačice. Najbolji cug imao je Matej Svilanović, drugi je Mislav Lukačević, a treći Krešimir Vračević, svi iz Trnave. Najbolja je nategačica Magdalena Nađ iz Kondrića, druga je Lucija Kravat iz Lapovaca, a treća Irena Mikić iz Trnave.

SLAVONSKЕ DIVE I DYACO ODUŠEVILI ĐAKOVČANE

U petak je glazbeni program 52. Đakovačkih vezova počeo u vezovskom šatoru u pravom slavonskom duhu. Od 21 sat mnoštvo Đakovčana i njihovih gostiju uživalo je u koncertu naziva *Slavonske dive* uz pratnju Đakovačkog tamburaškog orkestra, a dive koje su zabavljale prisutne jesu Marta Nikolin, Viktorija Kulišić Čenka, Blanka Došen Togonal, Marija Pavković Snaša, Cecilija Balkić Rudić, Vlatka Kopić Tena i Sanja Hajduković, sve redom renomirane glazbenice u svijetu tamburaške glazbe. Svojim hitovima, tradicijskim i starogradskim pjesmama, dojmljivim i veselim nastupom zabavile su publiku koju u dolasku nije omela ni jaka kiša koja se spustila na grad. Dok je ona neumorno padala, posjetitelji su zaklon našli u šatorima, te uz osvježenje i okrjepu uživali u dobroj pjesmi i glazbi. Potvrđilo se još jednom, kako kaže jedan bećarac, da „Šokci kišu begenišu“. Kako je vrijeme prolazilo i atmosfera postajala sve opuštenija, pojedinci su poneseni dobrom glazbom i zaplesali. Za kraj slavonske su dive zajedno otpjevale pjesmu Moja drugo, što je publika toplo pozdravila, a u ime Grada i svih nazočnih zahvalio im je gradonačelnik Marin Mandarić, uručivši im bukete cvijeća.

Nakon nastupa sedam kraljica slavonske narodne pjesme, koje su potpuno opravdale naziv Slavonske dive, na pozornicu je izašao, među đakovčanima omiljeni, Tamburaški sastav Dyaco. Nastupom i odabirom glazbenog repertoara oduševili su svoje poklonike, a svirka se u vezovskom šatoru nastavila do kasnih sati.

IZLOŽBA KARIKATURA MIRKA KLADARIĆA

U okviru 9. Đakovačkih rezova na korzu je u subotu održana izložba karikatura pokojnoga

Mirka Kladarića, nezaboravnog đakovačkog novinara, voditelja, humorista i omiljenoga glasa za mikrofonom Radio Đakova. Izložba je pobudila interes brojnih Đakovčana koji se i danas rado sjećaju Mirka, koji je u svojim karikaturama bio duhovit, satiričan i aktualan. O Mirku su na izložbi govorili Sanja Bježančević u ime organizatora Rezova, đakovački književnik Mirko Čurić i Mirkov sin Mario Kladarić.

Izložba karikatura Mirka Kladarića, 2018., arhiva TZG Đakova

IZLOŽBA SVIRAJ, SVIRAJ, NEMOJ STATI

U Hrvatskom domu otvorena je samostalna izložba fotografija naše sugrađanke i zaljubljenice u fotografiju, Silvije Butković. Slavonski motivi zabilježeni objektivom fotografkinje prepoznati su u domovini i iseljeništvu, a inspiraciju za 22. samostalnu izložbu naziva *Sviraj, sviraj, nemoj stati* pronašla je u glazbenim instrumentima kao neizostavnom dijelu povorke Đakovačkih vezova. „Autorica (ne)svjesno ostavlja značajan doprinos svojemu gradu i manifestaciji koja tradicijsku kulturu istočne Slavonije ne baca u zaborav. Fotografije prikazuju jedinstvenost pjesme i onih

koji neumorno potiču igru kola spretnim prstima i trzajima. Tu su i naši najmlađi čuvari tradicije!

Izložba fotografija Silvije Butković, 2018., arhiva TZG Đakova

Ova izložba posvećena je i njima – našoj budućnosti! Neka zvuci slavonske duše odjekuju fotografijom Đakovačkih vezova i našega zavičaja!” napisao je u predgovoru Marko Sabljaković.

ZELENO SRCE ĐAKOVA – NAJLJEPŠA OKUĆNICA

Turistička zajednica Grada Đakova tijekom lipnja 2018. godine provela je natječaj „Zeleno srce Đakova – Najljepša okućnica 2018.” te proglašila i nagradila najbolje. Prvo mjesto i bon u vrijednosti od 2.000,00 kuna za kupnju u vrtnom centru osvojila je Katarina Ratinčević iz Đakova. Drugo mjesto pripalo je Kati Svalini, također iz Đakova, koju je Univerzal nagradio bonom vrijednim 1.500,00 kuna, dok je za treće mjesto nagrađena Jasminka Davidović, također iz Đakova. Pripao joj je i bon u vrijednosti od 1.000,00 kuna.

Dodatak Zeleno srce Đakova, 2018., arhiva TZG Đakova

Odabir najljepših okućnica prema utvrđenim kriterijima obavilo je povjerenstvo u sastavu Sanja Malević, dipl. ing. agronomije (Srednja strukovna škola Antuna Horvata, Đakovo), Krunoslav Biberović, dipl. ing. poljoprivrede (Srednja strukovna škola Antuna Horvata, Đakovo), Marija Burek, dipl. oec. (TZ Grada Đakova) i Ivanka Vargić, bacc. oec. (Univerzal d. o. o.).

PUČKO CRKVENO PJEVANJE

Dio izvornog programa posvećen je i pučkom crkvenom pjevanju, koje je održano u katedrali. Nastupilo je jedanaest skupina, koje su pokazale izvornost pjevanja i narodnog odijevanja. Program su činili: ŽPS „Vranovke” Vranovci-Bukovlje, Pučke pjevačice crkve sv. Lovre – Baranjsko Petrovo Selo, MPS „Stanari” Cvelferija, KUD „Prigorje” Križevci, ŽPS „Druge” Strizivojna, MVS „Bećarine” KUD-a „Tena” Đakovo, ŽPS KUD-a „Ogranak seljačke slogs” Posavski Bregi, MPS „Strossmayer” Strizivojna, ŽPS „Podgoračani” Podgorač, ŽVS „Klencarice” Horvati, Zagreb i ŽPS „August Šenoa” Pećuh, Mađarska.

ZEMLJA PARTNER PREDSTAVILA SE I IZLOŽBOM

Gastro radionica zemlje partnera, 2018., arhiva TZG Đakova

U nazočnosti osječko-baranjskog župana Ivana Anušića, gradonačelnika Marina Mandarića i zamjenika gradonačelnika Roberta Francema i Antuna Galića u Spomen-muzeju J. J. Strossmayera, izložbom pod nazivom *Ukrajina i Ukrajinci* Đakovčanima su se predstavili gosti iz Ukrajine, zemlje partnera 52. Đakovačkih vezova. Kulturnu baštinu ove zemlje, prikazanu kroz izložene fotografije i narodne nošnje te tradicijski odjevene članove folklorne skupine, predstavio je i objasnio njihovo značenje direktor Nacionalnog centra

narodne kulture „Muzeja Ivan Hončar” iz Kijeva Petar Gončar. Istaknuo je da je posjet Đakovu i Đakovačkim vezovima za njih potpuno novo iskustvo jer je ovo njihov prvi posjet Hrvatskoj te da su izuzetno zadovoljni što na ovaj način i ovom prigodom mogu pokazati svoju kulturu, tradiciju i narodnu baštinu. Izložene fotografije predstavljaju Ukrajince, pojedince, skupine i obitelji s kraja 19. i početka 20. stoljeća, odjevene u tradicionalnu odjeću. „U mojoj zemlji svaka obitelj i danas mora imati košulju, tzv. veševanku. U vrijeme Sovjetskog Saveza bila je zabranjena jer je dio našega nacionalnog identiteta”, naglasio je Gončar istakнуvši sličnosti između kultura dviju zemalja. Zahvalivši na izuzetno toploj prijemu i gostoljubivosti, uručio je županu i predstavnicima Grada prigodne poklone.

Predstavljanje rukotvorina obrtnika iz Ukrajine, 2018., arhiva TZG Đakova

Pozdravljajući goste, gradonačelnik Mandarić istaknuo je da pri odluci o tome da se u sklopu Đakovačkih vezova kreće s modelom zemlje partnera Ukrajina nije slučajno izabrana za partnera. „Uvjeren sam da će izložba biti zanimljiva ne samo Đakovčanima, nego i brojnim posjetiteljima koji će ovih dana proći kroz naš grad”, rekao je Mandarić i dodao da će se vezovski partneri publici Đakovačkih vezova predstaviti u subotu gastroradionicom i folklornim programom, a u nedjelju sudjelovanjem u svečanoj vezovskoj povorci. Izložbu je otvorio župan Ivan Anušić, zahvalivši gostima iz Ukrajine što su donijeli dio svoje tradicije, kulture i povijesti, te je istaknuo kulturno-istorijske i povjesne sličnosti između Ukrajine i Hrvatske. Iskazao je zadovoljstvo što su Ukrajinci gosti Đakovačkih vezova i Đakova

koje je nazvao srcem Slavonije i narodne kulture ovoga kraja Hrvatske. Kao domaćin, župan je pozvao goste u obilazak Osječko-baranjske županije kako bi se upoznali s njezinim prirodnim i kulturnim znamenitostima. Ukrajinci su se prisutnima predstavili zanimljivim folklornim programom u kojem su prikazali svatovski običaj odijevanja mladenke.

Folklorno predstavljanje Ukrajinaca na Vezovima, 2018., arhiva TZG Đakova

VEZOVI U DIGITALNOM SVIJETU

Đakovački vezovi, kao jedna od najvažnijih kulturno-zabavnih manifestacija Republike Hrvatske, već dugi niz godina prate potrebe informiranja posjetitelja i turista putem suvremenih tehnologija. Pozornost je usmjerena potrebama tržišta i novim generacijama Y i Z (rođeni 1990-ih i 2000-ih), koje su fokusirane na *online* komunikaciju. Procjenjuje se da će do 2025. godine pripadnici ovih generacija činiti 50 % ukupnog broja turista u svijetu. Direktorica Turističke zajednice Grada Đakova Marija Burek

ističe važnost upravo tih generacija kao *online* konzumenata sadržaja kao što su Đakovački vezovi. „Internetske stranice, društvene mreže, e-Vezovi (*live web streaming*), TV, digitalni *city light* – samo su neke od platformi na kojima Đakovački vezovi vrše aktivnosti unapređenja *branda* i informiranja. Ovogodišnje Vezove, u sklopu programa Hrvatske turističke zajednice #InstaMeet #VisitSlavonia #ShareSlavonia, posjetit će *bloggeri*, *vloggeri* i *influenceri* s emitivnih tržišta, čije je praćenje izuzetno, te vjerujemo kako će projekt pridonijeti odličnoj promociji, ne samo Đakova i Slavonije, već i čitave Hrvatske”, istaknula je Marija Burek.

Strani posjetitelji (*influenceri*, *bloggeri* i *vloggeri*) na 52. Đakovačkim vezovima, 2018., arhiva TZG Đakova

Konjička natjecanja u sklopu 52. Đakovačkih vezova 2018.

Monika Bogadi

Voditeljica konjičkih natjecanja

Tradicionalno, u vikendu zatvaranja Đakovačkih vezova, na Državnoj ergeli Đakovo održavaju se konjička natjecanja. U dva natjecateljska dana 2018. godine održani su turniri u preponskom jahanju i vožnji zaprega. Mjesto održavanja zanimljivih preponskih utakmica za parkur bio je u zatvorenoj jahaonici, dok su se zaprežna natjecanja održavala na vanjskim terenima Ergele.

Prvi dan natjecanja u vožnji zaprega bio je rezerviran za Croatia kup u vožnji zaprega. Croatia kup vozi se u dvije discipline zaprežnog sporta, dresuri i vožnji čunjeva, i to u dvije kategorije, jednoprega i dvoprega. U dresurnoj vožnji vozači voze zahtjevne FEI testove, a sudačko vijeće (na ovom turniru: Ivica Mandić i Dražen Lujić nacionalni, Ivica Bogadi, međunarodni sudac) ocjenjuje zadane elemente. Najuspješniji u vožnji dresure bili su u kategoriji jednoprega: Andrija Obrovac (50,03), a u kategoriji dvopregu Antun Živić (40,33). U poslijepodnevnoj vožnji čunjeva

najuspješniji su bili: Domagoj Grgić i Antun Živić. Nakon zaprežnih disciplina dobili smo i ukupan poredak u ovom kolu Croatia kupa, koji je sljedeći s ukupnim brojem bodova:

Vožnja jednoprega:

1. Andrija Obrovac, 63,24
2. Domagoj Grgić, 74,68
3. Ivan Nikolić, 87,89
4. Filip Nikolić, 100,52
5. Vedran Klaić, 111,02

Vožnja dvoprega:

1. Antun Živić, 50,05
2. Josip Zirn, 80,45
3. Dragan Žigić, 85,55
4. Adam Dorić, 86,51
5. Tomislav Drenjančević, 90,10

Drugi dan zaprežnoga natjecanja tradicionalno je rezerviran za kombiniranu utakmicu, koja se vozila u sklopu kombiniranoga kupa Republike Hrvatske. Ovo je utakmica koja svake godine privuče najviše zaljubljenika u konjički sport. Kombinirana utakmica sastoji se od kombinacije parkura s čunjevima i vrlo atraktivnih maratonskih prepreka koje su raspoređene u šumici koja se nalazi na hipodromu Ergele. Vozači u ovoj utakmici moraju pokazati iznimnu spretnost prolazaka kroz maratonske prepreke u što kraćem vremenu, ali i preciznost prolaska kroz čunjeve, kako bi završili sa što manje kaznenih bodova. Ove godine najuspješniji vozači kombinirane utakmice bili su u jednopregu – pobjednik Domagoj Grgić, a za njim su se plasirali Filip Nikolić, Dražen Mađarević i Ivan Lucić. U vožnji dvoprega najbolji je bio Adam Dorić, a iza njega redom plasirani Dragan Žigić, Josip Zirn, Antun Živić i Ivan Đurasović.

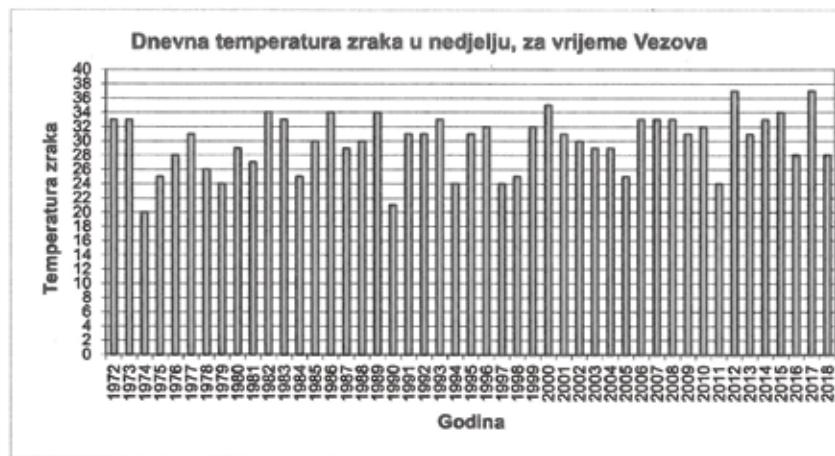
Na preponskom turniru preskakale su se prepone na visinama od 60 cm do vrlo zahtjevnih 125 cm. Na visinama od 60, 80 i 90 cm jahali su najmladi jahači, a najuspješnije su bile mlade natjecateljice Ana Strganac, Luna Devetak i Nika Bujak. Oba dana jahala se i posebna utakmica *Idealno vrijeme*, i oba dana u ovoj utakmici slavila je Luna Devetak. Na visini od 100 cm plasiraju se svi jahači koji prođu parkur bez kaznenih bodova. U subotu to je uspio Marko Papac, dok u nedjelju na ovoj visini nije bilo pobjednika, jer nitko od jahača nije završio bez kaznenih bodova.

Najzanimljivije utakmice preponskog turnira bile su one na visinama 110 i 115 cm, te 120 i 125 cm. Zajedno su se te utakmice bodovale kao Otvoren prvenstvo Slavonije i Baranje u dvije kategorije 110/115 i 120/125. Na utakmici na 110 cm u subotu pobjedio je Ivan Funarić, dok je u nedjeljnoj utakmici pobjednica bila Danijela Žuljević. Ukupno su se ove dvije utakmice bodovale za prvenstvo Slavonije i Baranje za licencu S2, i nakon zbroja bodova iz dvije utakmice najbolja je bila Nives Sić. U utakmicama 120 i 125 dominirala je Danijela Žuljević. Pobjedila je u najvišoj, kako subotnjoj tako i nedjeljnoj utakmici, te ostvarila pobjedu u Otvorenom prvenstvu Slavonije i Baranje za licence S3 i S4. Organizatori turnira Državna ergela Đakovo i Državna ergela Lipik nagradili su sve plasirane natjecatelje.

Vremenske prilike u vrijeme održavanja Đakovačkih vezova

Bartol Bačić

RbR	Godina	temp	Godina	temp	Godina	temp
1	1972	33	1974	20	2017	37
2	1973	33	1990	21	2012	37
3	1974	20	1979	24	2000	35
4	1975	25	1994	24	1982	34
5	1976	28	1997	24	1986	34
6	1977	31	2011	24	1989	34
7	1978	26	1975	25	2015	34
8	1979	24	1984	25	1972	33
9	1980	29	1998	25	1973	33
10	1981	27	2005	25	1983	33
11	1982	34	1978	26	1993	33
12	1983	33	1981	27	2006	33
13	1984	25	1976	28	2007	33
14	1985	30	2016	28	2008	33
15	1986	34	2018	28	2014	33
16	1987	29	1980	29	1996	32
17	1988	30	1987	29	1999	32
18	1989	34	2003	29	2010	32
19	1990	21	2004	29	1977	31
20	1991	31	1985	30	1991	31
21	1992	31	1988	30	1992	31
22	1993	33	2002	30	1995	31
23	1994	24	1977	31	2001	31
24	1995	31	1991	31	2009	31
25	1996	32	1992	31	2013	31
26	1997	24	1995	31	1985	30
27	1998	25	2001	31	1988	30
28	1999	32	2009	31	2002	30
29	2000	35	2013	31	1980	29
30	2001	31	1996	32	1987	29
31	2002	30	1999	32	2003	29
32	2003	29	2010	32	2004	29
33	2004	29	1972	33	1976	28
34	2005	25	1973	33	2016	28
35	2006	33	1983	33	2018	28
36	2007	33	1993	33	1981	27
37	2008	33	2006	33	1978	26
38	2009	31	2007	33	1975	25
39	2010	32	2008	33	1984	25
40	2011	24	2014	33	1998	25
41	2012	37	1982	34	2005	25
42	2013	31	1986	34	1979	24
43	2014	33	1989	34	1994	24
44	2015	34	2015	34	1997	24
45	2016	28	2000	35	2011	24
46	2017	37	2012	37	1990	21
47	2018	28	2017	37	1974	20

Sastavio: Bartol Bačić, mob: 098-212-902

VRIJEME TIJEKOM ĐAKOVAČKIH VEZOVA

Godina	Petak				Subota				Nedjelja				Godina	
	Temperatura °C		Vrijeme		Temperatura °C		Vrijeme		Temperatura °C		Vrijeme			
	U jutro	Dnevna			U jutro	Dnevna			U jutro	Dnevna				
1972	21	27			22	30			23	33			1972	
1973	22	32			22	33			22	33			1973	
1974	18	29			20	32			16	20			1974	
1975	20	31			21	25			19	25			1975	
1976	21	30			22	30			21	28			1976	
1977	22	34			24	32			20	31			1977	
1978	18	24			14	18			15	26			1978	
1979	18	26			17	26			20	24			1979	
1980	15	22			18	27			20	29			1980	
1981	19	31			18	25			18	27			1981	
1982	18	27			21	34			24	34			1982	
1983	20	30			20	32			21	33			1983	
1984	14	22			15	22			13	25			1984	
1985	17	28			18	28			17	30			1985	
1986	20	32			22	33			22	34			1986	
1987	23	29			21	30			19	29			1987	
1988	23	35			21	32			20	30			1988	
1989	21	31			22	30			23	34			1989	
1990	19	23			15	23			15	21			1990	
1991	20	28			21	31			22	31			1991	
1992	19	30			20	32			21	31			1992	
1993	21	31			17	32			21	33			1993	
1994	20	30			18	26			18	24			1994	
1995	20	26			19	28			20	31			1995	
1996	17	30			21	32			21	32			1996	
1997	22	32			22	31			19	24			1997	
1998	18	30			17	25			17	25			1998	
1999	19	29			20	31			21	32			1999	
2000	18	25			18	31			22	35			2000	
2001	15	27			19	30			20	31			2001	
2002	14	26			16	28			19	30			2002	
2003	17	26			16	26			19	29			2003	
2004	18	26			17	27			17	29			2004	
2005	23	32			16	17			17	25			2005	
2006	20	32			20	31			20	33			2006	
2007	13	26			18	30			20	33			2007	
2008	23	32			20	28			18	29			2008	
2009	19	30			20	30			21	31			2009	
2010	20	33			22	33			22	32			2010	
2011	15	24			13	22			11	24			2011	
2012	25	38			25	37			25	37			2012	
2013	20	31			20	30			19	31			2013	
2014	17	29			18	32			20	33			2014	
2015	22	32			21	32			21	34			2015	
2016	18	33			21	34			19	28			2016	
2017	21	37			21	35			23	37			2017	
2018	20	28			19	25			16	28			2018	
2019													2019	

sunčano

kiša

djelomično oblačno

kiša i grmljavina

obačno

poledica

magla

tuča, grad

® vilihas@gmail.com

Sastavio: Bartol Baćić, mob:098-212-902

Dječji tjedan Malih vezova

Maja Nikičević

Folklorni odbor

Kao što se već u prethodnom broju Revije govorilo, potreba za uključivanjem većeg broja djece u vezovska događanja, bila je potreba za grad poput Đakova, jer upravo ovdje, oduvijek se držalo do tradicije, a na ovaj način samo smo je približili našim najmlađim sugrađanima. Pokušaj je ovo upoznavanja djece s tradicijom naših predaka, spoznavanja kulturnoga identiteta, stvaranja osjećaja pripadnosti zajednici. Iako će se neki od tih programa činiti programski i finansijski nepotrebni, njihov zalog za budućnost od neprocjenjive je važnosti. Prve ideje obogaćivanja programa Malih vezova krenule su još 2017. godine. Ideje koje su se godinama rađale u glavama inicijatorica konačno su dobile svoje oblike.

Koncept Malih vezova, kao takav, sačinjavali su likovni i literarni natječaj, seminar za voditelje folklornih društava, festival dječjeg stvaralaštva pod nazivom *Baština djeci te radionice za djecu*. Projekti su odobreni od strane Organizacijskog odbora Đakovačkih vezova, a inicijatorice programa uključene su i u sam rad Folklornog odbora Đakovačkih vezova. Program započet 2017. godine upotpunjeno je literarnim natječajem, a u povjerenstva natječaja uključeni su stručnjaci s područja Grada. Za predsjednicu povjerenstva likovnog natječaja postavljena je Dajana Karas, mag. educ. art., a za predsjednicu literarnog natječaja Krasanka Kakaš, prof. hrvatskoga jezika. U rad povjerenstva literarnog natječaja uključena je i Ivana Bilać, također profesorica hrvatskoga jezika.

LIKOVNI NATJEČAJ

Izložba likovnih radova otvorena je u prostoru nekadašnje trgovine *Mana* na gradskom korzu, 26. lipnja s početkom u 17.00 sati. Tema natječaja bila je *Tkanje*, tradicijske tehnike izrade tkanine, koje su u Slavoniji, pa tako i u Đakovštini, bile aktivno zastupljene do sredine 20. stoljeća, a ponajdje su se zadržale i do danas. Rezultat tkanja može biti tkanina, *ponjavci* (prekrivači), *otarci* (ručnici), ali i gotovi odjevni predmeti kao što su pregače, tkanice

i dr. Tkanjem se isprepliću niti koje daju različite geometrijske uzorke koji imaju svoj poseban naziv. Cilj je bio potaknuti učitelje i učenike na istraživanje različitih tehnika tkanja, uzoraka, kombinacija boja i slično, te isto prikazati u crtežu, na slici ili reljefu. Prilikom istraživanja učenici su prepoznali osnovna obilježja ornamenta u Đakovštini, ali i sličnosti i razlike u tkanju.

Tkanje u suradnji s Dječjim vrtićem Zvrk

Ponukani prošlogodišnjim „svaštarenjem“ te upotrebom tehnika koje ne pripadaju stvarnim likovnim tehnikama, povjerenstvo je odlučilo iste točno definirati. Na natječaj je pristiglo 135 radova. Pohvalno je što su se na natječaj javili svi vrtići s područja Grada Đakova. U kategoriji osnovnih škola u natječaju su sudjelovale sljedeće osnovne škole: Osnovna škola „Josip Kozarac“ Josipovac Punitovački, Osnovna škola Josipa Antuna Čolnića Đakovo, Područna škola Široko Polje, Osnovna škola „Ivan Goran Kovačić“ Đakovo, Osnovna škola Satnica Đakovačka i Osnovna škola Josipa Kozarca Semeljci. Na naše veliko razočaranje, u kategoriji predmetne nastave nije pristigao nijedan likovni rad. Izložbu je otvorio zamjenik gradonačelnika Grada Đakova, Robert Francem, a o samoj izložbi, u ime organizatora, govorila je Marija Gačić te predsjednica povjerenstva Dajana Karas.

U kategoriji vrtića i predškole prvo mjesto osvojila je Petra Bojanić iz Dječjeg vrtića Zvrk, pod vodstvom mentorica Karoline Perić i Zrinke Marić. Drugo mjesto osvojio je Rafael Vukoja iz Dječjeg vrtića Đakovo, pod vodstvom mentorica Koviljke Prebeg i Darinke Raguž Lučić, a treće mjesto osvojio je Ilija Mikić iz Dječjeg vrtića Sunčev sjaj – Nazaret, pod vodstvom mentorice Marijane Mikić. U kategoriji razredne nastave najuspješniji su bili: Avanti Konjuh iz Osnovne škole „Josip Kozarac“ iz Josipovca Punitovačkog, pod vodstvom mentorice Silvije Barišić, koja je osvojila prvo mjesto. Drugo mjesto osvojio je Gabriel Dubravac iz Osnovne škole Josipa Kozarca iz Semeljaca, pod vodstvom mentorice Marije Orešković, a treće mjesto osvojila je Josipa Veselinović iz Osnovne škole Josipa Antuna Čolnića, Područne škole Široko Polje, pod vodstvom mentorice Verice Sučić.

LITERARNI NATJEČAJ

Sudionici literarnog natječaja sa svojim mentorima

Predstavljanje literarnih radova pristiglih na prvi takav natječaj održano je, također, u prostorijama na gradskom korzu, već sljedećeg dana, s početkom u 16.00 sati. Tema natječaja bila je Đakovština zlatom vezena, što je podrazumijevalo literarno stvaralaštvo s prepoznatljivim motivima vezanim za tradiciju našega kraja, život u Đakovštini, nekada i sada, običaje te kulturnu baštinu kojom se ponosimo. Priredbu je otvorio gradonačelnik Grada Đakova, Marin Mandarić, a o samom natječaju govorile su Krasanka Kakaš, predsjednica stručnog povjerenstva te Maja Nikačević, u ime organizatora. Na natječaj je pristiglo ukupno osamnaest radova u dvije kategorije, razredna i predmetna nastava, iz sljedećih škola: Osnovna škola „Ivan Goran

Kovačić“ Đakovo, Osnovna škola Josipa Antuna Čolnića Đakovo, Osnovna škola Satnica Đakovačka, Osnovna škola „Vladimir Nazor“ Đakovo i Osnovna škola „Matija Gubec“ Piškorevcu.

U kategoriji razredne nastave prvo mjesto pripalo je Ivani Škegro iz Osnovne škole „Ivan Goran Kovačić“, pod vodstvom mentorice Zrinke Funarić. Drugo mjesto osvojio je Lovro Tarnaj iz Osnovne škole Satnica Đakovačka, pod vodstvom mentorice Andree Dadić, a treće mjesto pripalo je Dorotei Marušić iz Osnovne škole Josipa Antuna Čolnića, Područne škole Široko Polje, pod vodstvom mentorice Nikoline Stilinović. U kategoriji predmetne nastave prvo mjesto osvojila je Lana Stegić iz Osnovne škole „Vladimir Nazor“, pod vodstvom mentorice Mire Racić, drugo mjesto David Tadić, također iz Osnovne škole „Vladimir Nazor“, pod vodstvom iste metorice, a treće mjesto pripalo je Klari Gregić iz Osnovne škole „Matija Gubec“ iz Piškorevaca, pod vodstvom mentorice Katarine Blažević. Svim nagrađenim učenicima pripala je čast da svoje radove predstave javnosti, na Festivalu dječjeg stvaralaštva *Baština djeci*, koji se održao u subotu. Nagrade za likovni i literarni natječaj osigurali su knjižara i papirnica Libro te društvo za komunalne djelatnosti Univerzal.

S obzirom na vrijednost ovog natječaja i kvalitetu pristiglih radova, organizatori su obećali kako će svi radovi pristigli na natječaj ove, ali i sljedećih godina, biti objavljeni u zborniku koji će objediniti cjelokupno literarno stvaralaštvo djece i mladih.

EDUKACIJE VODITELJA FOLKLORNIH DRUŠTAVA

U četvrtak je uslijedio nastavak programa na nešto drugačiji način. Iako se izravno nije doticao djece, neizravno može pomoći u radu s djecom. U prostorima KUD-a „Tena“ organizirana je edukativna radionica za voditelje kulturno-umjetničkih društava, ali i sve ostale zainteresirane sugrađane. Voditeljice edukacija bile su: Marija Gačić, etnologinja, koja je obradivala teme: *Folklor na sceni – pregled razvoja hrvatske folklorne scene* te *Provodenje etnografskog terenskog istraživanja za amatera*, dok je naša sugrađanka Zrinka Posavec, akademska glazbenica, pjevačica i vokalna pedagoginja održala radionice: *Odabir napjeva za nastup/smotru/koncert* i *Osnove vokalne tehnike za zagrijavanje vokalnog aparata*. S obzirom na broj pristiglih prijava, ne samo s područja Đakovštine, nego i iz Baranje, našičkog,

vinkovačkog i brodskog kraja, organizatori su bili i više nego zadovoljni.

DIO RADIONICA ZA DJECU

Izrada glazbala od recikliranog materijala

Subota prijepodne bilje predviđena za radionice koje su se održale u dvorištu Doma HV-a, a koje su okupile veliki broj roditelja i djece. Radionice su temeljene na elementima tradicijske kulture, interpretirane i prilagođene djeci vrtičke dobi i osnovnoškolskog uzrasta. Na svakoj radionici djeca su se izražavala različitim tehnikama, a istodobno su usvajala vještine povezane s elementima tradicijske kulture koji se interpretiraju. Voditelji radionica bili su djelatnici gradskih kulturnih i obrazovnih ustanova, kao i članovi udruga iz Đakova i okoline. Radionicama za djecu priključile su se i dvije radionice za odrasle u organizaciji SAKUD-a Đakovštine. Vreva i galama zavladala je tzv. časničkim domom. Roditelji su opušteno ispijali jutarnju kavicu, a djeca su sudjelovala u radionicama koje su za njih pripremili: Sanja Vidović, učiteljica tehničke kulture, Koviljka i Goran Prebeg, odgojitelji, Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo, Izvorna pjevačka skupina *Semeljačke snaše*, Ivana Žajdlik, odgojiteljica, Gorana Müller, logopedinja, Rozalija Đambić, odgojiteljica, odgojiteljice iz Dječjeg vrtića Zvrk te Odred izviđača Jazavac, koji je za djecu pripremio zabavne tradicijske igre po stanicama. Svaka stanica na kojoj se odvijala jedna od igara upotpunjena je zanimljivim običajima vezanim za tradiciju našega kraja.

FESTIVAL DJEČJEG STVARALAŠTVA BAŠTINA DJECI

Subota navečer predviđena je za I. festival dječjeg stvaralaštva *Baština djeci*. Ovaj program zamišljen je kao simboličan prikaz baštine koja je postojala i koja postoji i danas – kroz djecu i u djeci. Tradicijske pjesme, igre, brojalice danas se njeguju u kulturno-umjetničkim društvima, ali one postoje i danas u fizičkom ili virtualnom svijetu. U Europskoj godini kulturne baštine djeca su kroz ovaj program učila o svojoj baštini, ali i dala joj svoj vlastiti ton, vlastitu boju, vlastiti sadržaj. Zato program nosi naziv *Baština djeci* jer se poigrao dvostravnim karakterom baštine: ona nije isključivo nešto što je prošlo, nego je mi svakodnevno aktivno stvaramo. Djeca nisu samoponavljači nekeda vlastne baštine, nego i njezini kreatori danas i ovdje. Sudionici festivala bili su: KUD „Zora“ iz Piškorevaca, KUD „Šokadija“ iz Strizivojne, Lea Bertić, šestogodišnjakinja iz Bošnjaka koja se predstavila monologom *Vašar u Babinoj Gredi*, tamburaška škola i tamburaški orkestar KUD-a „Tena“ iz Đakova, samičari Marko i Mateja Nosić iz Donjih Andrijevaca, zbor glazbene škole pri Osnovnoj školi „Ivan Goran Kovačić“ iz Đakova, Plesna skupina „Miha“ koja djeluje pri KUD-u „Sklad“ iz Đakova, KUD „Ivan Meštrović“ iz Vrpolja i KUD „Tomislav“ iz Donjih Andrijevaca (običaj *Križarica*), nagrađeni autori literarnog natječaja sa svojim recitacijama (Ivana Škegro, Lovro Tarnaj, Dorotea Marušić, Lana Stegić i Klara Gregić). Na samom kraju programa svi su sudionici zajedno otpjevali nekoliko, unaprijed dogovorenih, bećaraca. Voditelji programa bili su učenici Osnovne škole Josipa Antuna Čolnića iz Đakova, Magdalena Ivančić i Marino Jukić.

Šokci i konjići

DIO RADIONICA ZA DJECU

Program Malih vezova zaključen je središnjim događanjem, povorkom i nastupom dječjih skupina u Strossmayerovu parku te drugim dijelom radionica namijenjenih djeci. U drugom dijelu radionica sudjelovala je Gradska knjižnica i čitaonica, Udruga žena iz Koritne, Dajana Karas, mag. educ. art., Ivana Bilać, prof. hrvatskoga jezika, Koviljka i Goran Prebeg, odgojitelji, Ana Beljan, mag. educ. art. i Marina Šarčević.

Rad učenika Ivana Ivešića iz Osnovne škole Josipa Antuna Čolnića, Područne škole Široko Polje, koji je na prvom likovnom natječaju održanom 2017. godine osvojio 2. mjesto u konkurenciji razredne nastave, poslužio je kao podloga za scensku sliku Malih vezova u Strossmayerovu parku, a našao se i na zahvalnicama sudionicima programa.

Na veliko zadovoljstvo organizatora, dječji tjedan Malih vezova potpuno je uspio u svojemu naumu. Nadamo se da će se program i dalje razvijati i upotpunjavati te da su temelji dobro postavljeni.

Uručenje nagrada

Folklorni osvrt na Male vezove

Marija Ilakovac

Folklorni odbor

U sklopu manifestacije Đakovački vezovi duži niz godina održava se i smotra dječjeg folklora pod nazivom Mali vezovi. Kao pečat godišnjega rada dječjih skupina u KUD-ovima na području Đakovštine, i ove godine Mali vezovi doveli su mnoštvo posjetitelja u grad koji su sa zanimanjem pratili mladu povorku. Također, velika posjećenost bila je i u Strossmayerovu parku, gdje su nastupale dječje skupine iz Đakovštine, Hrvatske i, ove godine, Vojvodine.

Priprema povorce odvijala se iza župne crkve Svih svetih, gdje je strpljivo čekalo polazak oko 1300 sudionika. Na čelu povorce, zbog težine barjaka, bili su odrasli barjaktari koji su nosili zastave Republike Hrvatske, Osječko-baranjske županije, Grada Đakova, Đakovačkih vezova i Europske unije. Za njima su krenula djeca – sudionici Malih vezova, te se zaorila pjesma, svirka i pocikivanje gradom.

Redom su u povorci nastupali:

Đakovačke mažoretkinje KUD-a „Sklad“ Đakovo
KUD „Tena“ Đakovo
KUD „Šokadija“ Strizivojna
SKUD „Braće Banas“ Josipovac Punitovački
KUD „Zora“ Piškorevc
KUD „Seljačka sloga“ Donja Dubrava
KUD „Širokopoljac“ Široko Polje
KUD „Apševački veseljaci“ Apševci
KUD „Hrvatska čitaonica“ Selci Đakovački
KUD „Vesela Šokadija“ Koritna
KUD „Prugovac“ Prugovac
KUD „Ledina“ Gašinci
KUD „Sveti Juraj“ Zagorje Ogulinsko
KUD „Veseli Šokci“ Punitovci

Mažoretkinje KUD-a „Sloga” Satnica Đakovačka
KUD „Sloga” Satnica Đakovačka
Folklorni ansambl Broda Slavonski Brod
KUD „Kuševac” Kuševac
FA „Zdenac” Garešnica
KUD „Gorjanac” Gorjani
KUD „Desinec” Gornji Desinec
KUD „Ivan Filipović” Velika Kopanica
HKD „Podgoračani” Podgorač
KUD „Donja Posavina” Gušće
KUD „Ivan Tišov” Viškovci
SKUD „Ljudevit Štur” Ilok
KUD „Drenjanci” Drenje
KUD „Milko Cepelić” Vuka
KUD „Januševac” Prigorje Brdovečko
KUD „Lipa” Semeljci
HKPD „Matija Gubec” Tavankut
KUD „Šokadija” Budrovci

Mažoretkinje iz Đakova i Satnice Đakovačke sudjelovale su samo u povorci Malih vezova, dok su ostali prošli kroz prepuno korzo i ispred katedrale sv. Petra, te su stigli do Strossmayerova parka gdje su prikazali svoj program.

Na pozornici igrala su se poznata kola: Ćiro, Dere, Kalendara, Kaži mi kaži, Igra kolo u dvadeset i dva, Kad se Cigo zaželi, Oj, Ivane, Ivaniću i mnoga druga. Vidjeli smo dječje igrokaze i dijaloge na lokalnim govorima. Vidjeli smo, također, mnogo tradicijskih brojalica, rugalica, igara i igračaka. Čuli smo sviranje mlađih tamburaša, pjevanje „u dva glasa” i vidjeli nekadašnju dječju odjeću i obuću, od glave do pete. Gledatelji su tako vidjeli od najmlađih u skutarke spremljениh, bosih ili u štrikanim počnama obutih, do onih starijih u rubinama, različitim vezom vezenih. Posebne su bile i frizure, od najjednostavnijih za male djevojčice do onih složenijih, primjerena za veću dob, odnosno djevojčice koje samo što nisu postale djevojke. Dječaci su bili u skutarama, rubinama i gaćama, a oni nešto stariji bili su odjeveni s dodacima; prslucima i kapama.

Gosti iz drugih dijelova Hrvatske prikazali su nam program svojega kraja. Tako smo i ove godine u Đakovu imali Hrvatsku u malom na Malim vezovima. Na Malim vezovima 2018. godine vidjeli smo sedamnaest domaćih KUD-ova Đakovštine i trinaest gostujućih iz Osječko-baranjske županije, Brodsko-posavske županije, Vukovarsko-srijemske,

Karlovačke, Koprivničko-križevačke, Bjelovarsko-bilogorske, Međimurske, Sisačko-moslavačke, Zagrebačke županije te iz Vojvodine.

Prema reakcijama zaključujemo kako djeca uživaju u tome što rade i velik im je doživljaj dolazak u Đakovo na Male vezove i sudjelovanje na njima. Čuvanje tradicije, prenošenje na mlađe, iznimno je važno u smislu pjesme, plesa, dječje igre, sviranja, čuvanja narodnog ruha, ponosnog nošenja i izvođenja istog, stoga najljepša hvala svim sudionicima koji su se poput *velikih*, odraslih, puni elana pokazali na Malim vezovima. Hvala njihovim najbližima na velikom zalaganju i podržavanju naše mladosti u folklornom izričaju. Hvala voditeljima na brzi i održavanju autohtone folklorne baštine, uvrštanju u program i izvlačenju iz starine rjede viđenih folklornih sadržaja. Također svima u organizaciji u KUD-ovima koji su sve to podržali i odradili.

Valja napomenuti kako je kvaliteta dječjeg folklora na Malim vezovima rezultat i dugogodišnjeg praćenja rada folklornih skupina u KUD-ovima Đakovštine. Prošle, 2018. godine, Odbor Malih vezova je, kao i prethodnih godina, održao sastanak s voditeljima dječjih skupina. Ovom prilikom Odbor je podsjetio na već dobro znana pravila, a dogovoren je i praćenje programa pripremljenog za Male vezove. Rad su pratili članovi Folklornog odbora Malih vezova: Marija Ilakovac, Stjepan Bogdanić, Dragan Aščić i Tomica Ivanović. Održane su tri smotre folklora u Selcima Đakovačkim, Satnici Đakovačkoj i u Kuševcu. S KUD-ovima koji nisu mogli sudjelovati na spomenutim smotrama dogovoren je dolazak u njihova mjesta, te su tamo dane sugestije za viđeni program koji će biti izveden na Malim vezovima.

Gotovo dva desetljeća unazad, kroz nesebični entuzijazam, u Folklornom odboru Malih vezova u obilascima dječjih KUD-ova Đakovštine i dječjih KUD-ova diljem Slavonije (koji su bili gosti Malih vezova) sudjelovali su: Katica Jakobović, Zdenka Antunović, Stjepan Bogdanić, Marija Ilakovac, Dario Bolfek, Dragan Aščić, Tomica Ivanović, Gordana Zetović i Ivana Nikolić.

Savjetima i praćenjem rada nastojalo se potaknuti, ohrabriti i motivirati djecu na brigu o folklornoj tradiciji, a voditelje na čuvanje izvorne baštine.

53. Đakovački vezovi

Popis sudionika Malih vezova

Marija Ilakovac, Veronika Bušić

Đakovačke mažoretkinje KUD-a „Sklad”, Đakovo	KUD „Sv. Juraj” Draganić
KUD „Šokadija” Budrovci	KUD „Veseli Šokci” Punitovci
KU „Kolajnica” Šibenik	KUD „Rovišće” Rovišće
KUD „Milko Cepelić” Vuka	KUD „Družina” Pag
KUD „Metković” Metković	KUD „Slavonija” Gornji Andrijevci
FD „Otočac” Otočac	KUD „Hrvatska čitaonica” Selci Đakovački
KUD „Drenjanci” Drenje	Matica slovačka Jurjevac Punitovački
KUD „Rudar” Glogovac	HKC „Bunjevačko kolo” Subotica (Republika Srbija)
KUD „Vidovec” Vidovec	KUD „Ledina” Gašinci
KUD „Ivan Tišov” Viškovci	KUD „Mladost” Josifovo (Republika Sjeverna Makedonija)
KUU „Tomislav” Županja	KUD „Vesela Šokadija” Koritna
KUD „Fijolica” Orešovica	KUD „Širokopoljac” Široko Polje
KUD „Grgur Karlovčan” Kalinovac	KUD „Zora” Piškorevcii
KUD „Kuševac” Kuševac	KUD „Šokadija” Strizivojna
HKUD „Petar Zrinski” Vrbovec	KUD „Tena” Đakovo
KUD „Moslavec” Voloder	
Mažoretkinje KUD-a „Sloga” Satnica Đakovačka	
KUD „Sloga” Satnica Đakovačka	

53. ĐAKOVAČKI VEZOVI

Osobne karte KUD-ova – sudionici

Veronika Bušić i Marija Mikac

Turistička zajednica Grada Đakova

FOLKLORNA GRUPA „MLADI HRVATI”

MJESTO: MELBOURNE

DRŽAVA: AUSTRALIJA

Folklorna grupa „Mladi Hrvati” osnovana je 1978. godine u Hrvatskom katoličkom centru sv. Nikola Tavelić u Melbourneu u Australiji i od tada znatno pridonosi kulturnom životu australsko-hrvatske zajednice u Viktoriji. Više od 40 godina FG „Mladi Hrvati” pronose svoju veliku ljubav prema hrvatskoj pjesmi, plesu i narodnim nošnjama diljem australsko-hrvatske zajednice. Njihovi članovi pripadaju različitim dobnim skupinama: od 5 godina starosti do 65 godina, dijeleći se po grupama u kojima djeluju: najmlađa grupa, srednja i grupa odraslih te tamburaški orkestar. Ove grupe redovito nastupaju na lokalnim događanjima u zajednici, kao i na folklornim festivalima i koncertima diljem Australije. Folklorna grupa „Mladi Hrvati” redovito unaprjeđuje svoj široki plesni repertoar, a s ponosom nose svoje autentične i po originalu izvedene narodne nošnje. Njihov je cilj oduvijek bio osnažiti osjećaj kulturnog ponosa, promicanje bogate hrvatske kulturne baštine kroz hrvatsku kulturnu povijest u svojoj zajednici, no posebno među mlađim generacijama australskih Hrvata.

Ovo putovanje bit će prvo u svih 40 godina od kad postoji njihova grupa – prvi posjet i folklorna turneja Hrvatskom, te vjeruju kako će svojoj djeci omogućiti iskustvo putem kojeg će iz prve ruke moći učiti hrvatski jezik

i naučiti više o hrvatskoj tradiciji i običajima. Za mnoge bit će to prvi posjet Hrvatskoj uopće, koji će zasigurno produbiti njihovu ljubav prema hrvatskoj kulturi i zemlji. Na mladima svijet ostaje!

VODITELJI DRUŠTVA: SUZY HORVAT, predsjednica

MAYA JUKA, koreograf

IVAN BARIČIĆ, koreograf

BROJ SUDIONIKA: 56

KUD „PODVINJE”

MJESTO: PODVINJE

ŽUPANIJA: BRODSKO-POSAVSKA

KUD „Podvinje” osnovan je daleke 1926. godine. Izvorna je folklorna skupina. Broji 40-ak aktivnih članova, raspoređenih u folklorenu, tamburašku, pjevačku te glumačku sekciju.

Organizatori su i nositelji mnogih folklornih zbivanja u svojem mjestu, pa tako organiziraju dječju smotru folklora, smotru korizmenog pjevanja, smotru pučkih igrokaza, pokladne priredbe, a najviše se ponose smotrom folklora pod nazivom „Svila šuška, šlingeraj se širi, a Podvinje po pekmezu miri”, koja se organizira već 20 godina, i u kojoj sudjeluju društva iz cijele Hrvatske, pa i iz inozemstva. Naziv smotre ima povijesno značenje. Naime, Podvinjke su u vrijeme Austro-ugarske monarhije za carsku obitelj tkale svilu od dudova svilca i samo

mjesto bilo je vrlo poznato po izradi svile, ali i po pečenju pekmeza za vojne postrojbe monarhije.

KUD „Podvinje“ sudionik je mnogih važnih smotri folklora u zemlji i inozemstvu, no rado se odazivaju i na manje folklorne priredbe u Hrvatskoj.

Lijepe izvorne nošnje, višeglasno pjevanje, izvrsna svirka – odlike su ovoga Društva.

VODITELJICA DRUŠTVA: VESNA KOŽUL

BROJ SUDIONIKA: 35

FOLKLORNI ANSAMBL „KUŽELOVJAN“ (FOLKLOR ENSEMBLE „KUZLOVJAN“)

MJESTO: KUŽELOV

DRŽAVA: ČEŠKA

Folklorni ansambl „Kuželovjan“ osnovan je u rujnu 2013. godine od bivših članova zbora „Kuželovske zpevulky“ i nekoliko ljubitelja iz Kuželova i Hrube Vrbke. Počeli su se redovito sastajati i trenirati u školskom prostoru u Kuželovu. Početna ideja bila je educirati lokalne stanovalnike, a urodilo je formiranjem tradicionalne plesne skupine. Danas se „Kuželovjan“ sastoji od 8 plesnih parova i nekoliko drugih članova. Njihova plesna skupina uglavnom je fokusirana na tradicionalni ples s područja Hornacko i bliže okolice. U programu „Kuželovjana“ mogu se pronaći plesovi sedlacka iz Velka nad Veličkou i Suchova, verbunk ili hrašek. Iz udaljenijih područja većinom su plesovi iz Korytnje, Stranih ili Bošacke.

Tradisionalni su sudionici festivala „Hornacke slavnosti“ u Velka nad Veličkou i Kuželovu, „Dozvuky HS“ u Pragu ili „Andelske hody“ u Veseli nad Moravou. Svake godine sudionici su nekoga od međunarodnih folklornih festivala koji se održavaju u inozemstvu. Sudjelovali su na: „Srem Folk Fest 2017.“ (Srbija), „Bećej Narodni Festival 2017.“ (Srbija), „MFF Myjava 2018.“ (Slovačka) i „Folk Cinfaes 2018.“ (Portugal). Najveća izvedba koju su do

sada imali bila je u emisiji *Falešna si, galanečko moja*, koja je bila dio festivala „Hornacke slavnosti“. Cijela izvedba sastojala se od plesova folklorne grupe, pojedinačnih pjevača i tradicionalnog benda Romana Sokola ili tradicionalnog benda Mareka Potešila, koji prate „Kuželovjan“ u većini emisija.

VODITELJICA DRUŠTVA: KLARA KOSTELANSKA

BROJ SUDIONIKA: 22

KUD „KREŠIMIR“

FOLKLORNA SKUPINA HRVATSKE KATOLIČKE ZAJEDNICE BAD CANNSTATT

MJESTO: STUTTGART

DRŽAVA: NJEMAČKA

Folklor Hrvatske katoličke zajednice Bad Cannstatt (Stuttgart) djeluje već 20 godina, čuvajući i njegujući tradiciju svojih predaka koji su se silom prilika odselili iz Domovine. Sadašnji članovi ovog folklornog društva već su treća generacija iseljene Hrvatske, a djeluju u tri plesne skupine s više od 100 članova. U folklornom programu imaju koreografije Baranje, Posavine, Slavonije, Bosanske Posavine, Mađarske Podravine, poskočicu (lindo) te bunjevačke i plesove iz Hercegovine.

Do sada su sudjelovali na Đakovačkim vezovima, Vinkovačkim jesenima, Orahovačkom proljeću, a gostovali su i u Mostaru kod tamošnjeg folklornog društva.

Folklor Hrvatske katoličke zajednice Bad Cannstatt sudjeluje na svim crkvenim slavlјima svoje zajednice, na svim većim zabavama u Stuttgartu, Folklorijade u Frankfurtu te na susretima čuvara Hrvatske etno baštine u Filderstadtu.

VODITELJICA DRUŠTVA: IVANKA KAMENŠEK

BROJ SUDIONIKA: 40

HKUD „BILOŠEVICA”

MJESTO: RASNO

DRŽAVA: BOSNA I HERCEGOVINA

Hrvatsko kulturno-umjetničko društvo „Biloševica”, Široki Brijeg osnovano je 1. veljače 2011. godine i broji 50-ak aktivnih članova podijeljenih u četiri skupine po uzrastu. U sklopu plesnih skupina djeluju i dvije pjevačke skupine. Njeguju tradiciju i kulturu Hrvata u Bosni i Hercegovini, kola Zapadne Hercegovine, gangu, bećarac, brojku. Uz običaje i plesove Hercegovine, njeguju i tradiciju Hrvata Bosne, Posavine, Međimurja itd. Važan su čimbenik javnog i kulturnog života kako Širokog Brijega tako i okolnog područja. Iza njih su mnogi nastupi diljem Bosne i Hercegovine, Hrvatske te Mađarske. Posebno ističu nastupe na 48. Đakovačkim vezovima, na 19. Međunarodnom festivalu folklora u Mohaču, 4. Međunarodnom festivalu folklora u Pečuhu u Mađarskoj, te nastup u emisiji HRT-a Lijepom našom u Širokom Brijegu. Ponosni su organizatori kulturne i zabavne manifestacije „Hercegovina u srcu”, na kojoj su imali priliku ugostiti prijatelje iz mnogih društava Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Mađarske.

VODITELJI DRUŠTVA: MARIOFIL ČOLAK, predsjednik

VALENTINA SOPTA

BROJ SUDIONIKA: 28

KUD „TOPLICE”

MJESTO: VARAŽDINSKE TOPLICE

ŽUPANIJA: VARAŽDINSKA

Kulturno-umjetničko društvo „Toplice” osnovano je 1980. godine i čini ga pedesetak aktivnih članova u četiri sekcije: mješoviti pjevački zbor, odrasli folklor, tamburaši i dječji folklor.

Mješoviti pjevački zbor sekcija je čije djelovanje neprekinuto traje 39 godina. Tijekom tih godina zbor sudjeluje u kulturnom i društvenom životu Grada Varaždinskih Toplica, izvodeći pjesme domaćih i stranih autora.

Starija folklorna sekcija nakon nekoliko godina pauze ponovno je počela s radom krajem 2012. godine. Dječju folklornu sekciju broji dvadesetak djece u dobi od 7 do 13 godina. S radom su počeli prije četiri godine. Od tada nižu zapažene rezultate na Županijskoj smotri dječjeg folklora, na svim manifestacijama vezanima za Grad Varaždinske Toplice. Posebno im je zadovoljstvo bilo nastupiti u Krapini, na Dječjem korzu, kada je Festival kajkavske popevke slavio 50. obljetnicu. Tamburaška sekcija jedna je od najaktivnijih sekcija društva, jer uz to što samostalno djeluje, prateća je sekcija svim ostalim sekcijama. 2018. godine prvi put u povijesti društva sudjelovali su na Županijskoj smotri. Nakon poziva Hrvatskog sabora kulture sudjeluju na 25. Susretu hrvatskih tamburaških orkestara i sastava i osvajaju treću nagradu u kategoriji koncertnih sastava. Na navedenom natjecanju bili su najmlađi sastav po dobnoj strukturi. Sekcija je to koja ima najviše potencijala za ostvarivanje vrhunskih rezultata.

KUD „Toplice“ 2017. godine imao je zapaženo gostovanje u Austriji u Drassburgu, gdje je sklopljeno prijateljstvo s Gradišćanskim Hrvatima, koji se nalaze u tom području.

VODITELJICA DRUŠTVA: SILVIA MATKUN

BROJ SUDIONIKA: 45

KUD „SVETI NIKOLA TAVELIĆ”

MJESTO: LIŠANE OSTROVIČKE

ŽUPANIJA: ZADARSKA

Kulturno-umjetničko društvo „Sveti Nikola Tavelić“ osnovano je 1997. godine i od svojeg osnutka čuva kulturno i narodno blago lišanskog i ravnokotarskog kraja. Potvrda njihova truda i rada svakako je i povelja UNESCO-a za očuvanje ojkanja, koje je uvršteno na listu ugrožene nematerijalne kulturne baštine. Organizatori su smotre ojkanja pod nazivom „Ojkavicu tko želi pivati, u Lišane neka se navrati“.

Sudionici su brojnih folklornih manifestacija od kojih ističu Županijsku smotru folklora te manifestaciju 51.

Vinkovačkih jeseni 2016. godine, i smotru folklora u Metkoviću 2018. godine pod nazivom „Na Neretvu misecina pala”. Vrlo rado odazivaju se pozivima na manifestacije i gostovanja, a takvih je poziva sve više što je znak da je njihova kvaliteta prepoznata i izvan granica Zadarske županije. Svi predano rade, veliku podršku pružaju juniorskoj sekcijsi, kako bi što više tradicije prenijeli na njih, a oni im vraćaju svojim trudom, radom i aktivnim sudjelovanjem na svim manifestacijama. Društvo broji oko 40 članova.

Kultura jednoga naroda vrijedi onoliko koliko njeguje svoju tradiciju i baštinu, stoga njihov KUD nastoji očuvati identitet svojega kraja i prenijeti na buduće generacije dio onoga što je njihovo izvorište.

VODITELJ DRUŠTVA: MILE RADANOVIĆ

BROJ SUDIONIKA: 35

FOLKLORNI ANSAMBL „SESVETSKA SELA”

MJESTO: SESVETE

ŽUPANIJA: GRAD ZAGREB

Društvo „Sesvetska Sela” osnovano je 1994. godine. Dje luje u Sesvetskim Selima, a okuplja članove iz okolnih naselja. Društvo broji oko 120 članova, a pod svojim imenom okuplja Folklorni ansambl odraslih i Dječji folklorni ansambl, koje prate dva zasebna tamburaška orkestra te sekciju rekreativaca. Dječji folklorni ansambl djeluje

u tri plesno-pjevačke skupine: vrtička skupina, skupina djece od 1. do 4. razreda osnovne škole, skupina djece od 5. do 8. razreda osnovne škole, te tamburaški orkestar. S obzirom na izuzetno velik broj gostovanja te velik broj poziva na nastupe u zemljji i inozemstvu, jedan su od najvećih promotora kulture i običaja svojega naroda, Grada Zagreba i Hrvatske. O tome svjedoče mnoge pohvale poznavatelja folklora koje dolaze iz Domovine, ali i iz cijelog svijeta. Za svoj iznimski doprinos nagrađeni su Medaljom Grada Zagreba.

Ponosni su što svojim radom mogu pridonijeti širenju tradicije i narodnih običaja Hrvata u svojoj domovini (preko 900 nastupa), te u mnogim zemljama koje su posjetili (30-ak međunarodnih turneja: Austrija, Belgija, BiH, Njemačka, Italija, Srbija, Poljska, Češka, Slovačka, Mađarska, Argentina, Rusija, Rumunjska, Portugal, Francuska, Španjolska, Engleska, Crna Gora, Cipar, Makedonija, Turska, Sjedinjene Američke Države).

Društvo na programu ima 40-ak koreografija iz cijele Hrvatske te plesove Hrvata iz Vojvodine, Mađarske i Zapadne Hercegovine. Ansambl se neprestano trudi nabaviti originalne primjerke narodnih nošnji, u čemu je vrlo uspješan.

VODITELJI DRUŠTVA:

NEDJELJKA TKALČEC, predsjednica

KRUNOSLAV ŠOKAC, umjetnički voditelj

TOMISLAV HABULIN, voditelj pjevanja

MARIO PLEŠE, voditelj tamburaškog orkestra

BROJ SUDIONIKA: 30

HKUD „VILIM CECELJA”

MJESTO: SALZBURG

DRŽAVA: AUSTRIJA

Hrvatski KUD „Vilim Cecelja” Salzburg osnovan je 1997. godine. Pod pokroviteljstvom je Hrvatskog centra Salzburg i trenutno ga vode Anna Paušić i Eva Tadić, uz

potporu Župne zajednice blaženog Alojzija Stepinca u Salzburgu.

Mladi folklori podijeljeni su u dvije skupine te se nalaze svaki tjedan dva puta. Svake godine imaju velik broj nastupa u Austriji, ali i u Hrvatskoj. 2017. prvi su put nastupali na Smotri folklora u Starim Jankovcima te na Vinkovačkim jesenima, a 2018. na smotri u Rumunjskoj.

Svake godine nastupaju na otvorenju Salburških ljetnih igara te su dobro povezani s ostalim hrvatskim KUD-ovima u Austriji, ali i s austrijskim udrugama. Folklori potječu iz raznih krajeva Hrvatske te Bosne i Hercegovine i trude se sačuvati običaje iz krajeva svojih roditelja i djedova.

VODITELJICE DRUŠTVA: ANNA PAUŠIĆ, EVA TADIĆ

BROJ SUDIONIKA: 40

FOLKLORNI ANSAMBL KUD-a „KLENOVNIK”

MJESTO: KLENOVNIK

ŽUPANIJA: VARAŽDINSKA

Klenovnik je malo mjesto s oko 2000 stanovnika u Hrvatskom zagorju, poznato po dvoru obitelji grofova Drašković, koji je prenamijenjen u Bolnicu za plućne bolesti. Prvi pisani tragovi o KUD-u „Klenovnik“ sežu u davne 1890-te godine. Tijekom vremena rad KUD-a predidan je tako da je službeno registriran 2005. godine sekcijom Mješoviti pjevački zbor i od onda aktivno djeliće.

S vremenom se proširio i u društvu je aktivno 80-ak članova, koji su uključeni u više sekcija, i to: Mješoviti pjevački zbor, Tamburaški sastav, Društvo za njegovanje starih običaja, i najmlađa sekcija, Folklorni ansambl, koja je počela s radom 2016. godine.

Misija je KUD-a okupljanje članova bez obzira na dob, spol ili obrazovanje, koji vole druženje, ples i pjesmu.

VODITELJ DRUŠTVA: IVAN OŠTARJAŠ

BROJ SUDIONIKA: 35

HKUD „CRVENICE”

MJESTO: TOMISLAVGRAD

DRŽAVA: BOSNA I HERCEGOVINA

2009. godine osniva se Hrvatsko kulturno-umjetničko društvo „Crvenice“ iz malog mesta kraj Tomislavgrada. Društvo nastoji njegovati kulturu, običaje i tradiciju Hrvata svojega kraja. Sastoje se od tri skupine koje čine djeca i ostali podijeljeni prema godinama uzrasta. U društvu djeluju plesna i pjevačka sekcija, te na taj način njeguju hercegovačka kola kao i gangu i bećarac.

Svoje nastupe do sada odradili su diljem Bosne i Hercegovine, Hrvatske te na hrvatskim večerima u Njemačkoj i Švicarskoj.

VODITELJ DRUŠTVA: IVONA RADOŠ

BROJ SUDIONIKA: 12

KUD „ŠIJACI”

MJESTO: BIŠKUPCI

ŽUPANIJA: POŽEŠKO-SLAVONSKA

Kulturno-umjetničko društvo „Šijaci“ Biškupci izvorna je folklorna skupina osnovana pod današnjim nazivom 1982. godine. Njeguje, obnavlja i sakuplja izvorne pjesme, kola i običaje svojih predaka Slavonaca pod-papučkog kraja – Šijaka, koje predstavlja na brojnim priredbama i nastupima diljem Hrvatske i inozemstva.

Društvo broji oko 60 aktivnih članova, a uz odraslu skupinu društvo ima i mlađu skupinu s 20-ak djece uzrasta od 4 do 13 godina. Sudjelovali su na mnogobrojnim smotrama: Međunarodna smotra folklora u Zagrebu, Vinkovačke jeseni, Đakovački vezovi, Lijepom našom, Brodsko kolo, Susret malih vokalnih sastava u organizaciji Hrvatskog sabora kulture, Državna smotra folklora Beltinci (Slovenija), Županijski kulturni mozaik, itd. Prošle godine predstavljali su Županiju na Državnoj smotri izvornih folklornih skupina u Sisku, a ove godine predstavljaju Županiju na Susretu malih vokalnih sastava u organizaciji Hrvatskog sabora kulture i na Đakovačkim vezovima. Njegujući tradiciju, Društvo se osim navedenim bavi i prikupljanjem i očuvanjem narodnog blaga i izvornih nošnji. Također, u nakladi društva do sada su izdane dvije knjige; *KUD Šijaci od Seljačke slove do danas 2009.* godine i posthumno knjiga dugogodišnje voditeljice Marije Tomašević *Moje sjećanje na Šijke – običaji* 2016. godine. KUD je organizator Županijske smotre folklornih pjevačkih skupina pod nazivom „Pivaj, diko, ja ču ti polagat“ koncem mjeseca travnja.

VODITELJI DRUŠTVA: MARIJA PETROVIĆ

ROBERT SAKOMAN

BROJ SUDIONIKA: 30

PUHAČKI ORKESTAR DVD-a ĐAKOVO I PUHAČKI ORKESTAR DVD-a RETFALA OSIJEK

MJESTO: ĐAKOVO

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

Puhački orkestar osnovao je DVD Đakovo 1882. godine. Prvi kapelnik bio je Josip Keller, iza njega slijedili su Mijo Matajs stariji i Josip Faletić, a zatim do 1947. Hinko Šroubek. Poslije Drugog svjetskog rata kapelnik je Antun Šroubek do 1982., iza njega Miroslav Kirhmajer do 1992. kada je za dirigenta doveden Branko Meden, prof., koji je vodio orkestar do 2002. kada se vraća Miroslav Kirhmajer. Dužnost kapelnika – dirigenta od početka 2012. godine preuzima Tomislav Kruljac.

Puhački orkestar od svojeg osnutka pa sve do danas, i kroz razdoblja dva svjetska i Domovinskog rata, radi bez prekida. Najveći uspjeh postiže od 1924. do 1936. kada je bio najbrojniji. Orkestar je tada imao preko sto glazbenika te nije bio isključivo puhački već simfonijski, a upošljavao je više profesionalnih glazbenika. Bio je određeno vrijeme najveći orkestar u tadašnjoj Kraljevini Jugoslaviji, sve do uredbe da mora otpustiti iz članstva dva člana kako bi ga brojem članova prestigao tadašnji beogradski Kraljevski orkestar.

Od važnijih nastupa orkestra, treba istaknuti:

1925. 1000. obljetnica Hrvatskog Kraljevstva; 50. godišnjica Hrvatsko-slavonske vatrogasnog zajednice

1929. – sudjeluje na proslavi zaslужnog radnika na polju vatrogastva u Hrvatskoj Mirka Kolića u Zagrebu

1930. – sudjeluje na Sveslavenskom kongresu vatrogastva u Ljubljani, a iste godine gostuje i u Budimpešti

Od 1950. gostuje u: Varaždinu, Križevcima, Korčuli, Aranđelovcu (Srbija), Makarskoj, Šibeniku i mnogim drugim mjestima

1994. – orkestar sudjeluje na otvaranju I. Skupštine Hrvatske vatrogasne zajednice

Sudjeluje na svim smotrama puhačkih orkestara Slavonije i Baranje, te na smotrama vatrogasnih orkestara RH.

U Domovinskom ratu orkestar je nastupao na svim značajnijim manifestacijama, kao i na sprovodima poginulih u Domovinskom ratu. Za sudjelovanje u Domovinskom ratu četrnaest članova orkestra nositelji su Spomenica Domovinskog rata.

Za svoj rad orkestar je primio više priznanja i odlikovanja:

1973. Orden zasluga za narod sa srebrnim zracima,

1986. Nagradu oslobođenja Grada Đakova,

1994. Povelju Kulturno-prosvjetnog vijeća Sabora RH i niz drugih priznanja i odlikovanja,

2017. Godišnju skupnu nagradu Grada Đakova za promicanje puhačke glazbe.

Orkestar je 2017. godine proslavio 135 godina postojanja. Danas orkestar broji trideset članova, dvadeset dva člana podmlatka i sedam članova pričuve. Sudjeluje na svim gradskim i regionalnim manifestacijama te ostvaruje uspješnu suradnju s drugim ansamblima.

U svečanoj povorci 53. Đakovačkih vezova uz Puhački orkestar DVD-a Đakovo sudjeluje i gost, Puhački orkestar DVD-a Retfala Osijek.

VODITELJ DRUŠTVA: TOMISLAV KRULJAC

BROJ SUDIONIKA: 35

KUD „TENA”

MJESTO: ĐAKOV

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

Kulturno umjetničko društvo „Tena“ iz Đakova osnovano je 21. svibnja 1985. godine. U ovih proteklih 34 godine svojega rada zabilježilo je značajne uspjehe svojim koreografijama i nošnjama u domovini Hrvatskoj i diljem svijeta. KUD „Tena“ broji oko 200 aktivnih članova u nekoliko sekcija (folklorne, tamburaška i MVS „Bećarine“), potvrđujući i čuva pradjedovsko nasljeđe, te svijetu pokazuje postojanje bogate kulturne baštine. Članovi „Tene“ ponajprije obrađuju pjesme, običaje i plesove svojega zavičaja Đakovštine, ali i folklorno nasljeđe cijelog hrvatskog naroda. KUD „Tena“ njeguje sve ono što je lijepo, plemenito i skladno u srcu i duši hrvatskog čovjeka od Slavonije i Baranje preko Posavine, Međimurja, Like, Trogira, Splita, Pokuplja, mađarske Podravine, Prigorja, Bunjevaca itd. „Tena“ je u protekle 44 godine svojega rada obišla cijelu Europu na međunarodnim festivalima, posjetila Meksiko, Egipat, Kinu, Indoneziju, Rusiju, i svojim nastupima oduševila publiku prekrasnim nošnjama i koreografijama, što potvrđuju brojni pozivi na nove festivale. Ove 2019. godine „Tena“ odlazi na velike međunarodne festivale folklora u tri grada u SAD-u, te u posjet našim iseljenicima u Chicago, gdje će također održati nekoliko nastupa.

VODITELJI DRUŠTVA: ENRIH MERDIĆ: FA „Slavonske kraljice“

ANEMARIJA RUČEVIĆ: FA „Dukati“

STJEPAN JURIŠA: FA „Zvončići“ i FA „Pčelice“

TOMISLAV KLASAN: Tamburaški sastav

TOMISLAV RADIČEVIĆ: MVS „Bećarine“

BROJ SUDIONIKA: 140

Društvo je osnovano 1936. godine i djeluje od tada do danas, s kraćim prekidima za vrijeme Prvoga svjetskog rata i Domovinskog rata. Za vrijeme Domovinskog rata potpuno je uništen fundus narodnih nošnji u vlasništvu društva te Društvo od rata nadalje uporno radi na obnovi istog. 2016. godine Društvo je proslavilo 80 godina rada i postojanja. Društvo se bavi izvornim folklorom, čuvajući tako od zaborava pjesme, plesove i običaje svojega mesta. Društvo broji oko 80 članova, koji djeluju u folklornoj odrasloj i dječjoj skupini, dramskoj i tamburaškoj skupini te ženskoj pjevačkoj skupini „Grofice“. Sudionici su i suosnivači Vinkovačkih jeseni, s kojih nijednom nisu izostali. Nastupali su također na svim većim smotrama folklora u Hrvatskoj, kao i na mnogim smotrama u inozemstvu.

VODITELJ DRUŠTVA: NIKOLA ŠUĆA

BROJ SUDIONIKA: 35

KUD „SLAVONAC“

MJESTO: FORKUŠEVCI

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

Društvo je osnovano 1974. godine. U svojem radu njeđaju izvornu pjesmu i ples. Za to su dobili mnoga priznanja i diplome. Nastupali su diljem Hrvatske: na Vinkovačkim jesenima, na Međunarodnoj smotri folklora u Zagrebu, u Metkoviću, Dubrovniku, Rijeci, Valpovu, Donjem Miholjcu, Pitomači i mnogim drugim mjestima.

HSKPĐ „SELJAČKA SLOGA“

MJESTO: NUŠTAR

ŽUPANIJA: VUKOVARSKO-SRIJEMSKA

Rado se odazivaju na pozive svih kulturno-umjetničkih društava, jer vole ples, pjesmu, druženja, a i ponosni su kad mogu prikazati jedan djelić svojega kraja kroz pjesmu i ples.

Posebno ističu svoja gostovanja i nastupe izvan Hrvatske. Nastupali su i na Međunarodnoj smotri folklora u Češkoj Republici, na smotri folklora u Bugarskoj pod nazivom „Sofijsko proljeće“ te u Makedoniji na smotri pod nazivom „Ilindenski denovi“. Posjetili su i Italiju, tj. Rimini, zatim Bosnu i Hercegovinu te Mađarsku, gdje su se također predstavili pjesmama i plesovima svojega kraja. Ipak, posebno im zadovoljstvo predstavlja nastup na Đakovačkim vezovima, čiji su sudionici više od 40 godina. Sudjelovali su i na otvorenju Đakovačkih vezova prikazujući običaje: čijalo perja i vinčac – svatovski običaj. Sudjelovali su na smotrama pučkog crkvenog pjevanja u Zagrebu, u katedrali svete Katarine, u Topolju, u Semeljcima, Viškovcima i u Đakovu.

Snimili su tri projekta u organizaciji HTV-a, i to starinske običaje: čijalo perja, komušanje kukuruza i žetvu. Također su snimili i nekoliko radijskih emisija o svatovskim običajima u Forkuševcima. Organizatori su smotre folklora u svojem selu pod nazivom „Jesen stiže, dunjo moja“, koja će se ove godine održati trinaesti put. Izvode isključivo izvorne pjesme i plesove Slavonije, đakovačkog kraja.

VODITELJ DRUŠTVA: ZDENKA MIKLEUŠEVIĆ

BROJ SUDIONIKA: 30

GRUPPO FOLKLORISTICO CAPRIVESE „MICHELE GRION”

MJESTO: CAPRIVA DEL FRIULI

DRŽAVA: ITALIJA

1929. u talijanskom mjestu Capriva Del Friuli nekoliko prijatelja našlo se u skupini entuzijasta čiji je cilj bio poticati oporavak lokalnih tradicija, plesa, pjesama i nošnji. Glavni osnivač skupine bio je Michele Grion. Folkloarna grupa „Michele Grion“ sada je posvećena nje-

mu i njegovoj ostavštini. Nakon njegove smrti njegov sin Gianfranco desetljećima je predsjedao folklornom grupom, sve do 2017. kada je preminuo. Danas, u svojoj 90. godini djelovanja, grupa broji 44 člana, među kojima se nalaze plesači, glazbenici i podržavatelji. Kroz svoju dugu povijest grupa je nastupala u mnogim državama, poput Italije, Austrije, Njemačke, Francuske, Španjolske, Sjedinjenih Američkih Država, Poljske, Nizozemske, Irske, Portugala, Rumunjske, Švicarske, Alžira i Mađarske.

VODITELJ DRUŠTVA: SABINA CAPELLO

BROJ SUDIONIKA: 29

KUD „SELJAČKA SLOGA“

MJESTO: BOGDANOVCI

ŽUPANIJA: VUKOVARSKO-SRIJEMSKA

KUD „Seljačka sloga“ Bogdanovci djeluje od 1936. godine njegujući izvorni folklor i pjesmu svojega kraja. Gostovali su na svim važnijim smotrama, gdje su se predstavljali s kolima i pjesmom svojega sela te prikazivali tradicijske običaje. Društvo je u Domovinskom ratu zajedno sa selom pretrpjelo velike gubitke, potpuno su uništene narodne nošnje, instrumenti i sve potrebno za rad jednog društva. Od progonstva do danas iznova radi i obnavlja nošnje i sve potrebno za rad Društva. Društvo broji 60-ak aktivnih članova u nekoliko skupina: odrasla, dječja, tamburaška i skupina tradicijskih instrumenata. Dječja skupina broji 20-ak aktivne djece koja povremeno rade i u dvije skupine. Organizatori su tradicionalnih „Folkloarnih večeri“, „Korizme u Bogdanovci“ i „Šokačke večere“. S djecom i mladima nastoje očuvati ono što su njihovi stari baštinili.

VODITELJ DRUŠTVA: TOMISLAV LIVAJA

BROJ SUDIONIKA: 35

KUD „SKLAD”

MJESTO: ĐAKOV

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

KUD „Sklad“ Đakovo osnovan je 1863. godine kao pjevačko društvo. Od kraja 19. stoljeća u Društvu djeluju kazališna družina i tamburaški orkestar. Prvi mecena Društva bio je biskup J. J. Strossmayer. KUD „Sklad“ bio je organizator i sudionik mnogobrojnih koncerata, zabava, kostimiranih zabava, a izvodili su muzikle, operte i opere. Početkom 50-ih godina 20. stoljeća prvi put spominje se i folklor, ali radi se sporadično sve do kraja 70-ih godina. Od tada se intenzivira rad folklora, i to izvornog folklora i običaja, a odrasla folkloarna skupina još njeguje starogradske pjesme i plesove. KUD „Sklad“ uz Grad Đakovo i SAKUD Grada Đakova jedan je od organizatora „Smotre povijesnih i građanskih plesova i starogradskih pjesama Hrvatske“, koja se održava posljednjih 20 godina u Đakovu.

Društvo je nastupilo na svim važnim smotrama u zemlji („Međunarodna smotra folklora“ Zagreb, „Špancir fest“ Varaždin, „Aurea fest“ Požega...), na mnogobrojnim događanjima lokalnog značenja te u Bosni i Hercegovini, Austriji, Makedoniji.

U sklopu KUD-a „Sklad“ 2013. godine, povodom obilježavanja 150. godišnjice KUD-a, osniva se ženska pjevačka skupina „Skladovke“. Tijekom ovih šest godina „Skladovke“ su snimile tri autorske pjesme; Vezovi, Torba i Kraj bunara. Voditelj odrasle folklorne skupine jest Nikola Šuća, dok je voditelj tamburaške sekcije Tomica Ivanović.

Među prvima u Republici Hrvatskoj osnivaju mažoretkinje, koje ove godine slave 25 godina postojanja, a nešto kasnije i suvremene oblike kulturnog izričaja (ritmika i jazz dance). Društvo danas broji oko 200 članova u nekoliko sekcija.

VODITELJ DRUŠTVA: SILVIA BODAKOŠ, predsjednica

BROJ SUDIONIKA: 32

KUD „LIPA“ SEMELJCI

MJESTO: SEMELJCI

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA ŽUPANIJA

Kulturno-umjetničko društvo „Lipa“ Semeljci svoje korištene imena u HSD „Lipa“, osnovanom 1892. godine od strane tadašnjeg semeljačkog načelnika Đure Brajkovića. Društvo je kasnije djelovalo kroz Ogranke seljačke slove tridesetih i pedesetih godina prošlog stoljeća i bilo domaćin velikoj smotri folklora pedesetih godina prošlog stoljeća, a tek desetak godina kasnije, točnije 18. svibnja 1966. godine, Društvo službeno dobiva naziv Kulturno-umjetničko društvo.

Kulturno-umjetničko društvo do sada je nastupalo na svim važnim manifestacijama u Lijepoj našoj. Osim smotri u našoj državi, Društvo se predstavljalo u Njemačkoj, Mađarskoj, Bosni i Hercegovini, Srbiji.

Društvo tradicionalno organizira smotru folklora „Kolo na Vrbaku“, svake godine oko blagdana sv. Antuna, koji je zaštitnik Općine Semeljci, pa je smotra središnja kulturna manifestacija u sklopu obilježavanja Dana Općine.

Društvo njeguje tradicionalna semeljačka kola i običaje, a posebnu pozornost pridaje tradicionalnom odijevanju i čuvanju kulturne baštine. Velika volja i visoki ciljevi čvrsti su temelji ovoga društva, koji će opstati onoliko dugo koliko ih budemo znali cijeniti.

VODITELJ DRUŠTVA: MIRKO MIHALJEVIĆ

BROJ SUDIONIKA: 40

KUD „MILKO CEPELIĆ“

MJESTO: VUKA

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

KUD „Milko Cepelić“ osnovan je 2017. godine, a nosi ime jednog od najvećih svećenika, povjesničara i etnologa na području Đakovštine, koji je rođen i odrastao u Vuki. Cepelić se kao tajnik biskupa J. J. Strossmayera poseb-

no zalagao za očuvanje narodnog života i običaja ovih prostora, što je i jedan od ciljeva ovoga Društva. Društvo broji 60-ak članova odrasle i dječje skupine.

Do sada je društvo nastupalo na smotrama „Poklade su, milo janje moje” u Koritni, „Kolo na Vrbaku” u Semeljcima, „Lipanske večeri” u Kondriću, memorijalnom koncertu „Ivan Lončarević” u Širokom Polju, na božićnom koncertu KUD-a „Vesela Šokadija” u Lapovcima, ali i na 52. Smotri folklora Đakovački vezovi, u svečanoj povorci i na Gastro festu. Društvo je također sudjelovalo na Smotri folklornog pjevanja Đakovštine te na Đakovačkim bušarima (dječja skupina u povorci, a odrasla na Gastro festu).

KUD „Milko Cepelić“ iz Vuke organizator je druge po redu Dječje smotre folklora „Ringe raja sa Utvaja“. Dječja skupina svoj trud i rad na očuvanju tradicije i običaja Đakovštine imala je priliku pokazati u povorci 52. Đakovačkih vezova na Dječjoj smotri folklora, „U Selcima, za Brašančevo“ u Đakovačkim Selcima, na „Selo moje na brdašcu“ u Kuševcu, na Dječjoj smotri SAKUD-a u Đakovu, i na 10. Smotri dječjeg folklornog stvaralaštva „Sveta Lucija“ u Piškorevcima. Najmlađi članovi također su sudjelovali u svečanom mimohodu Vinkovačkih jeseni (Dječje jeseni) te na pokladnoj manifestaciji Đakovački bušari.

VODITELJI DRUŠTVA: MARINA GREGIĆ, predsjednica

VEDRAN ĐAMBIĆ, voditelj

BROJ SUDIONIKA: 35

KUD „SLAVKO JANKOVIĆ“

MJESTO: ŠIŠKOVCI

ŽUPANIJA: VUKOVARSKO-SRIJEMSKA

Počeci bavljenja folklorom u Šiškovcima sežu u 1935. godinu. Od 1974. godine društvo nosi ime po etnomuzikologu i pravniku Slavku Jankoviću, koji je uglazbio svatovski napjev „Svatovac“ te prikupio oko 20 000 deseteračkih dvostiha.

Društvo je organizator Smotre svatovskih običaja i napjeva, posvećene Slavku Jankoviću koji je upravo u Šiškovcima, boraveći kod ujaka, počeo zapisivati deseteračke dvostihe. Smotra se tradicionalno održava prve subote u rujnu.

U sklopu 53. Vinkovačkih jeseni 2018. godine, KUD „Slavko Janković“ Šiškovci proglašen je najboljom folklornom skupinom Županijske smotre folklora „Folklorne večeri“.

U dugogodišnjem radu sudjelovali su na gotovo svim smotrama u Slavoniji, te na mnogim smotrama diljem države i inozemstva.

VODITELJ DRUŠTVA: MATO JEMRIĆ

BROJ SUDIONIKA: 30

KUD „VESELI ŠOKCI“

MJESTO: PUNITOVCI

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

KUD „Veseli šokci“ iz Punitovaca kreće s radom 1967. godine i održava se sve do ratnih godina, kada se u nekoliko navrata ponovno osniva. Nakon dugogodišnje stanke, na inicijativu Jasne Matković, osnovan je u listopadu 2012. godine.

KUD se dijeli na dvije skupine: „Dukati“, za djecu od 6 do 12 godina te „Biseri“, za djecu i odrasle od 12 do 65

godina. KUD je kroz dosadašnje djelovanje sudjelovao na Đakovačkim vezovima, Vinkovačkim jesenima, večeri folklora u Donjem Miholjcu, Bogdanovcima, Harkanovcima, Osojniku kod Dubrovnika, Zadru i mnogim drugim večerima folklora, a također i u Bosni i Hercegovini, u Gabeli i u Dretelju kod Čapljine.

VODITELJI DRUŠTVA: IVANA NIKŠIĆ

DOMAGOJ MARINOVIC

BROJ SUDIONIKA: 25

KUD „ŽIŠKOVEC”

MJESTO: ŽIŠKOVEC

ŽUPANIJA: MEĐIMURSKA

KUD „Žiškovec“ osnovan je 1997. godine i broji oko 70 članova u šest sekcija (vokalna, folklorna, dječja folklorna, tamburaška, dramsko-recitatorska i vezilje). Njeguje kulturnu baštinu svojega kraja kroz pjesmu, ples, glazbu, običaje, govor i nošnju te je prezentira na različitim manifestacijama i prenosi na mlade naraštaje. Društvo bilježi niz nastupa na županijskim smotrama, državnim smotrama, festivalima diljem Lijepe Naše i u inozemstvu. Društvo je organizator i domaćin Smotre međimurske narodne nošnje koja se održava u Žiškovcu, a sekcije Društva sudjeluju i u različitim humanitarnim programima. Društvo je dobitnik različitih mnogobrojnih nagrada i priznanja (5 zlatnih plaketa Tambura Paje Kolarića, Zlatni grb Grada Čakovca te brončano priznanje na Dječjoj smotri u Kutini). Društvo njeguje suradnju s drugim udugama diljem Hrvatske i u inozemstvu.

VODITELJ DRUŠTVA: NIKOLA KOTUR

BROJ SUDIONIKA: 30

KUD „IVAN TIŠOV”

MJESTO: VIŠKOVCI

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

1993. godine u Viškovicima osnovano je Kulturno-umjetničko društvo „Ivan Tišov“.

Djelatnost Društva očuvanje je i prezentiranje izvornog folklora: pjesama, plesova i narodnih običaja. Isto tako, njeguju i pučko crkveno pjevanje, koje mlađi naraštaji rado prihvataju.

Društvo djeluje u četiri sekcije: dječja folklorna sekcija, odrasla folklorna sekcija, tamburaška sekcija i balet.

Društvo je sudjelovalo na brojnim smotrama folklora i manifestacijama širom Lijepe Naše te u inozemstvu.

VODITELJI DRUŠTVA: MARTINA RADOŠ, predsjednica
SABINA BOGDANIĆ, voditeljica

BROJ SUDIONIKA: 30

KUD „DRENJANCI”

MJESTO: DRENJE

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

Društvo je osnovano 1979. godine i u svojem postojanju djelovalo je na području očuvanja i zaštite kulturnih nematerijalnih dobara izvodeći izvorni folklor Đakovštine na raznim smotrama izvornog folklora u Republici Hrvatskoj (Međunarodna smotra folklora u Zagrebu, Đakovački vezovi, Vinkovačke jeseni, Na Neretu misečina pala, Međunarodni festival kulture „Proljetni zvuci Jana Vlašimskog“ Virovitica itd.) i u Europi (Italija, Francuska, Češka, Austrija i dr.). Društvo broji 138 članova u tri fol-

klorne grupe, dvije pjevačke (ženska i muška) i grupe svirača. Organizatori su manifestacije „Susreti prijateljstva”. Pjevačke skupine sudjelovale su na raznim smotrama izvornog folklora diljem Republike Hrvatske, bilo samostalno ili s folklorenom grupom.

VODITELJ DRUŠTVA: KRISTINA FILAKOVIĆ

BROJ SUDIONIKA: 60

MATIČNI KLUB „HRVATSKI OVČAR”

MJESTO: ĐAKOVO

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

Matični klub „Hrvatski ovčar“ Đakovo osnovan je 1992. godine i radi neprekidno sve ove godine. Ova je godina jubilarna jer se navršava 50. obljetnica priznanja pasmine (1969. – 2019.). Klub broji 40-ak članova, redovith i podupirućih, a na Đakovačkim vezovima sudjeluje od 1993. godine.

Osnovni je cilj Kluba uzgoj, selekcija i promidžba. U Klu- bu je do sada uzgojeno preko 1200 štenaca, koji su osim u Hrvatskoj rašireni po cijeloj Europi, Kanadi, SAD-u, ali i u dalekom Japanu. Klub je pasminu predstavio na svim svjetskim i europskim izložbama i svojem kinološkom blagu osigurao dostoјno mjesto u svjetskoj kinologiji. Upravo psi iz đakovačkog uzgoja, kojima je kolijevka upravo Đakovo i Đakovština, redovito su na tronu svjetske i europske kinološke pozornice, a pasmina koja je stara preko 700 godina sigurno to i zaslzuje. O njoj govore povijesni podaci, koji su sačuvani zahvaljujući đakovačkim biskupima, u arhivu Đakovačko-osječke nadbiskupije. Sigurno da veliku zaslugu u svemu tome imaju i članovi Kluba i uzgajivači ovih crnih bisera, koji uz puno ljubavi, odricanja i zalaganja uspijevaju održati pasminu na visokoj razini.

Za bolje poznavanje i priznanje ove pasmine sigurno je najzaslužniji pokojni prof. dr. Stjepan Romić, ali i mnogi njegovi nasljednici. Klub upravo provodi projekt DNA analize kako bi dobili znanstvene odgovore u kojem smjeru ova pasmina ide i što im predstoji u budućem

radu. Žele i ovim putem zahvaliti svima koji im pomažu, razumiju ih i podupiru, a posebno Gradu Đakovu, Osječko-baranjskoj županiji i Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji. Njihov nastup na Đakovačkim vezovima samo je još jedan doprinos da dragim gostima i posjetiteljima pokažu svoje kinološko blago koje živi tu uz njih mnogo ljeta i nadaju se da će još dugo pozivjeti najvjerniji čovjekovi pratitelji – hrvatski ovčari.

VODITELJI DRUŠTVA: BLAGO PETRIC, predsjednik

NIKOLA KLEMEN, st., voditelj uzgoja

NIKOLA KLEMEN, ml., tajnik

BROJ SUDIONIKA: 20

KUD „SELJAČKA SLOGA”

MJESTO: ZADUBRAVLJE

ŽUPANIJA: VUKOVARSKO-SRIJEMSKA

Kulturno-umjetničko društvo „Seljačka sloga“ iz Zadubravlja (okolica Slavonskog Broda) osnovano je 1936. godine. U svojem dugogodišnjem postojanju nastojalo je sačuvati dobre i lijepе pjesme, igre, običaje te raskošne nošnje, plodove naše kulture. Neki od bogatih sadržaja nose u sebi breme stoljeća, a sačuvani su do danas. Mnogobrojna kola i pjesme nastali su u ovom selu i prenose se s koljena na koljeno. Najpoznatija su kola: zadubravački povraćanac, zadubravačko visoko kolo te pjesme: Povratni bećarac, Faljila se faljisava, Pod lipom Ivo boluje itd.

Narodna nošnja tradicija je ovoga sela, koja se uklapa u sliku ovoga kraja, otkriva tragove povijesnih događaja, klimatskih uvjeta i bogatstvo zajednice.

Kulturno-umjetničko društvo „Seljačka sloga“ nastupalo je na mnogim smotrama i manifestacijama širom Hrvatske, Slovenije, Bosne i Hercegovine, Vojvodine i Mađarske.

VODITELJ DRUŠTVA: ZVONKO VIDAKOVIĆ

BROJ SUDIONIKA: 30

FOLKLORNO DRUŠTVO „CITTÀ DI MATELICA“ (ASSOCIAZIONE FOLKLORICA „CITTÀ DI MATELICA“)

MJESTO: MATELICA
DRŽAVA: ITALIJA

Folklorno društvo osnovano je 1966. godine s ciljem ponovnog otkrivanja i prenošenja široke kulturne baštine lokalnog područja. Društvo trenutačno broji oko 45 članova kroz plesače, pjevače i glazbenike koji snažno pjevaju i plešu uživo. Ponosno nastavljaju prenositi tradiciju regije Marche i u zemlji i u inozemstvu.

Od 1992. godine društvo je također organizator Međunarodnog folklorog festivala „Etnie a Confronto“, na kojemu svake godine sudjeluje nekoliko visoko kvalitetnih društava iz cijelog svijeta.

VODITELJ DRUŠTVA: GIANNI BRAGONI
BROJ SUDIONIKA: 31

na mlađe generacije. Od kako djeluje, društvo je bilo na mnogo nastupa, a neke posebno ističu: sudjelovanje na Đakovačkim vezovima, 14. Susretima folklorih skupina Dubrovačko-neretvanske županije u Slanom, Bodrog festu u Baćkom Monoštaru, 25. Susretima hrvatskih ansambala i izvornih skupina u Sisku, 20. Zimskom spremanju u Antinu te u Metkoviću na 35. Smotri folkora jadranske Hrvatske „Na Neretu misečina pala“. Uz plesnu, formirana je ženska te muška pjevačka skupina „Faši“. Svoje selo predstavljaju u nošnjama privatnog vlasništva te time dočaravaju bogatstvo svojega sela i kraja iz kojega dolaze.

VODITELJ DRUŠTVA: ROBERT ADRIĆ

BROJ SUDIONIKA: 40

KUD „VESELA ŠOKADIJA“

MJESTO: KORITNA
ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

Kulturno-umjetničko društvo „Vesela šokadija“ iz Koritne osnovano je 1950. godine. Kulturno-umjetničko društvo njeguje pjesme, plesove i običaje svojega sela, te djeluje kroz folkloru, tamburašku i pjevačku skupinu. Za sve svoje koreografije posjeduju vlastite nošnje.

KUD „Vesela šokadija“ Koritna do sada se predstavio na mnogobrojnim smotrama folklora diljem Lijepe Naše, od kojih ističu: Međunarodna smotra folklora u Zagrebu, smotra folklora u Metkoviću, Međunarodna smotra folklora u Italiji, smotra folklora u Tolisi (Bosna i Hercegovina), Balkanskom festivalu folklora u Makedoniji. Prošle godine sudjelovali su na 6. Međunarodnim susretima čuvara hrvatske etno baštine, gdje su osvojili 3. mjesto po ocjeni publike. Tijekom godine društvo organizira Smotru folklora „Poklade su, milo janje moje“.

VODITELJ DRUŠTVA: JOSIP NERALIĆ
BROJ SUDIONIKA: 40

KUD „PERKOVČANI“

MJESTO: NOVI PERKOVCI
ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

Kulturno-umjetničko društvo „Perkovčani“ Novi Perkovci osnovano je u lipnju 2017. godine. Cilj je KUD-a očuvanje tradicije i običaja svojega sela te prenošenje

ĐAKOVAČKE MAŽORETKINJE KUD-a „SKLAD”

MJESTO: ĐAKOVO

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

Đakovačke mažoretkinje djeluju kao sekcija KUD-a „Sklad” od 1994. godine i ove godine slave 25. obljetnici. Članice su Hrvatskog mažoret saveza i jedan su od najstarijih mažoret timova u Hrvatskoj.

Mažoretkinje nastupaju na svim važnijim priredbama u Đakovu i okolici (Đakovački bušari, Dan grada, Dobro je činiti dobro, Svome gradu za blagdane, Mi smo djeca vesela i dr.), sportskim događanjima (ulična trka, nogometne utakmice) i na drugim kulturnim događanjima (izložbe, predstavljanja, otvorenja). Čest su gost na različitim humanitarnim koncertima i priredbama, vatrogasnim natjecanjima, smotrama folklora i sl. Godišnje odrade osamdesetak nastupa, a najvažniji i najljepši im je nastup predvođenje vezovske povorke.

Đakovačke mažoretkinje sudjeluju i na regionalnim i državnim prvenstvima Hrvatskog mažoret saveza, predstavljajući Grad Đakovo i svoj KUD. Ove godine njihove su članice sudjelovale na Regionalnom prvenstvu mažoretkinja u Grubišnom Polju i u kategorijama Prvi i Viši korak osvojile su 28 zlatnih, 6 srebrnih i 2 brončane medalje.

U mažoretkinjama pleše 70 djevojčica i djevojaka od 4 do 23 godine, koje su podijeljene u pet skupina: početnice, dječji sastav, kadetkinje, juniorke i mlađe seniorke. U vezovskoj povorci nastupaju juniorke i mlađe seniorke. Trenerice su: Barbara Glavina, Franciska Milić, Ivana Šimundić i Kristina Podgornik.

VODITELJICA DRUŠTVA: KRISTINA PODGORNIK

BROJ SUDIONIKA: 32

KUD „GORJANAC”

MJESTO: GORJANI

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

KUD „Gorjanac” iz Gorjana osnovan je 1966. godine. Do sada je gostovao diljem Europe te je zahvaljujući Proljetnom ophodu Ijlja gostovao čak u dalekom Japanu kao i u Južnoj Koreji. Nositelj je nematerijalnog kulturnog nasljeđa u smislu da je upravo Proljetni ophod Ijlja od strane UNESCO-a uvršten 2008. godine na listu nematerijalne kulturne baštine. Uz ostalo, važno je napomenuti kako je upravo KUD „Gorjanac” iz Gorjana jedino društvo koje je do sada sudjelovalo na svim održanim Đakovačkim vezovima.

VODITELJICA: MARIJA PAVIĆ

BROJ SUDIONIKA: 40

KUD „KUŠEVAC”

MJESTO: KUŠEVAC

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

KUD „Kuševac” osnovan je 2007. godine s ciljem očuvanja tradicije svojega kraja. Njeguje izvorni folklor Đakovštine.

Ponosni su organizatori manifestacije „Selo moje na brdašcu”, koja se tradicionalno organizira svake godine radi druženja, zabave i promicanja kulturnih vrijednosti, a ove je godine održana dvanaesti put. Manifestacija se održava dva dana i okuplja odrasle i dječje folklorne skupine.

KUD „Kuševac“ broji 40-ak članova podijeljenih u tri skupine: odrasli i mali folklor te tamburaška sekcija. Sudjelovali su na brojnim manifestacijama diljem Hrvatske, od kojih ističu neizostavne nastupe na Đakovačkim vezovima kao i na Đakovačkim bušarima, nastupe u Kutini, na Vinkovačkim jesenima, u Grudama (BiH), Tomislavgradu, Sarajevu, Brinju, Letovaniću, Ogulinu, Šibeniku, a posebno ističu put u Istanbul. Voditelj folklora je Zdravko Mijatović, a predsjednica KUD-a Blaženka Lulić.

VODITELJI DRUŠTVA: BLAŽENKA LULIĆ, predsjednica
ZDRAVKO MIJATOVIĆ, voditelj folklora

BROJ SUDIONIKA: 25

KUD „HRVATSKA ČITAONICA“

MJESTO: SELCI ĐAKOVAČKI

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

KUD „Hrvatska čitaonica“ utemeljen je 1969. godine s ciljem očuvanja narodne i kulturne baštine Selaca Đakovačkih. KUD „Hrvatska čitaonica“ nositelj je tradicijske kulture, očuvanja narodnih običaja i tradicije. Kulturno-umjetničkim aktivnostima kroz riječ, glazbu i ples utječe na kulturna događanja u Selcima Đakovačkim i široj okolini.

KUD „Hrvatska čitaonica“ djeluje na nekoliko područja: dječja folkorna skupina, folkorna skupina odraslih, tamburaška skupina, rad grupe žena članica KUD-a koje kroz radionice pridonose afirmaciji KUD-a, povremeno djeluje pjevačka skupina, a u KUD-u djeluje i stacionar Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo.

KUD „Hrvatska čitaonica“ sudjelovao je na brojnim nastupima u svim krajevima Hrvatske, a najčešće u Slavoniji, Dalmaciji, Međimurju, Zagorju. KUD je nastupao na Zagrebačkoj smotri folklora te na međunarodnim smotrama folklora u Mađarskoj, Italiji, Grčkoj, Bosni i Hercegovini, Makedoniji. KUD „Hrvatska čitaonica“ organizira

tor je Dječje smotre folklora „U Selcima za Brašančeve“ i folklorog dijela Šokačke alke u Selcima Đakovačkim.

VODITELJ DRUŠTVA: EVICA ŠERFEZI

BROJ SUDIONIKA: 30

KUD „OBREŠKA“

MJESTO: DONJA OBREŠKA

ŽUPANIJA: ZAGREBAČKA

Kulturno-umjetničko društvo „Obreška“ osnovano je 10. lipnja 1999. godine s ciljem očuvanja kulturne baštine sjeverozapadne Moslavine i samog sela Obreške. U svojem sastavu imaju mješovitu plesnu skupinu, koju čine plesači različite dobi, žensku vokalnu skupinu, mušku vokalnu skupinu, tamburaše „Obreščanske bećare“ i male tamburaše.

Bilježe brojne nastupe u televizijskim i radio emisijama. HRT je s njima snimila emisiju *Dobra večer, lepa Maro* o običaju čestitara. Nastupali su na svim važnim smotrama u Republici Hrvatskoj i ostvarili brojna priznanja, a kruna njihova uspjeha osvojeno je prvo mjesto na državnoj smotri izvornog folklora, održanoj u Koprivnici 24. listopada 2015. godine. Ostvarili su i brojne nastupe diljem Europe, gdje su promovirali ljepotu kulturnoga blaga svojega kraja i cijele Hrvatske.

Prije tri godine osnovana je skupina malih tamburaša koju čine sedam dječaka i jedna djevojčica u dobi od 13 do 17 godina. U tri godine dva puta su osvojili prvo mjesto na Županijskoj smotri tamburaša u Samoboru. KUD „Obreška“ ove godine slavi 20. rođendan.

VODITELJI DRUŠTVA: MIRJANA KRANJČINA, predsjednica

VALENTINA ŠEPAK MOLNAR, umjetnička voditeljica

VLADIMIR FUGAŠ, voditelj tamburaša

BROJ SUDIONIKA: 48

KUD „VRHOVJE ŽUPE DUBRANEC”

MJESTO: DONJI DRAGONOŽEC

ŽUPANIJA: GRAD ZAGREB

Kulturno-umjetničko društvo „Vrhovje župe Dubranec“ djeluje od 2001. godine sa sjedištem u Donjem Dragoноšcu. U Društvu djeluje sedam sekcija: izvorna pjevačka, plesačka, dvije tamburaške, dvije dječje i dramska sekcija.

Društvo broji 80 aktivnih članova u rasponu od 4 do 80 godina. Iznimno su ponosni na svoju izvornu pjevačku skupinu u kojoj sudjeluju njihovi najstariji članovi. Pravi su izvor nekadašnjeg načina života i običaja. Budući da u KUD-u djeluju tri naraštaja, imaju jedinstvenu priliku učiti o kulturi svojih predaka upravo od njihovih najstarijih članova. Iako su malo Društvo bez stalnih izvora prihoda, tijekom svojih 17 godina postojanja uspjeli su prikupiti i restaurirati zavidan broj originalnih narodnih nošnji Turopolja i Vukomeričkih gorica. Svoju tradiciju i običaje zabilježili su u tiskanom obliku kroz monografiju Društva, izdanu 2010. godine, knjigom *Pjesmom kroz Lučelnici* sa sabranim pjesmama lokaliteta Lučelnice, koja je izdana 2014. godine, i izložbom fotografija iz 2015. godine. Snimili su Jurjevske ophode i izdali ih na CD-u. Održavaju radionice tradicijskih načina izrade nakita, veza i održavanja narodnih nošnji.

Uz stručnu pomoć svojih voditelja, za scenu su prilagodili i izvode: pjesme i plesove Vukomeričkih gorica, turopoljske pjesme i plesove, Jurjevske ophode, šetana kola, međimurske pjesme i plesove, zagorske plesove, pjesme i plesove Ražanca, pjesme i plesove Slavonije i stare dječje igre. Jedanaest godina zaredom održavaju Dječje susrete, koji su prerasli u pravu tradiciju sa sve više sudionika iz cijele države. Također održavaju redoviti Božićni koncert te Jurjevske ophode koji su jedni od rijetkih običaja koji se izvode baš onako kako su se izvodili i prije pedesetak godina, upravo zahvaljujući najstarijim članovima.

Redovito se odazivaju na sve manifestacije u organizaciji Grada Zagreba, Smotru folklornih amatera, Advent u Zagrebu, Hodočašće na Mariju Bistricu i druga događa-

nja. Iza njih su i inozemna gostovanja u Njemačkoj, Austriji, Mađarskoj, Češkoj, Bugarskoj, Makedoniji, Crnoj Gori i Grčkoj. S obzirom na to da je sredina u kojoj žive ruralno područje, gdje djeca i mlađi nemaju velik izbor dodatnih aktivnosti, u Društvu im nastoje omogućiti zanimljiva druženja, putovanja na festivalle i usaditi im ljubav prema kulturnoj baštini koja je na njihovu području iznimno bogata.

VODITELJI DRUŠTVA: BRANKA SMOLKOVIĆ CEROVSKI, predsjednica

ANTONIO SKENDEROMIĆ

BROJ SUDIONIKA: 30

KUD „LEDINA”

MJESTO: GAŠINCI

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

Društvo je osnovano 1997. godine. U svojem radu njeguje tradicijske običaje Đakovštine. 80-ak aktivnih članova koji djeluju u Društvu podijeljeno je u četiri skupine: mala, srednja i odrasla folklorna skupina te tamburaška sekcija. Nastupali su na mnogim smotrama diljem Lijepe Naše, a mogu se pohvaliti i inozemnim nastupima (Republika Česka, dva puta Republika Makedonija, te više od deset nastupa širom Bosne i Hercegovine). Osim nastupa, organiziraju i mnoga događanja u selu: pinklbal, božićni koncert, a posebno su ponosni na organizaciju kulturne manifestacije „Kolo na Ledini“.

VODITELJICE DRUŠTVA: MARINA SOLDAT

IVANA ČIK

BROJ SUDIONIKA: 25

KUD „SLOGA”

MJESTO: SATNICA ĐAKOVAČKA

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

KUD „Sloga“ osnovan je 1996. godine s ciljem očuvanja i njegovanja izvornog folklora Đakovštine. Društvo broji 80-ak aktivnih članova koji rade u dječjoj i odrasloj skupini plesača i svirača. Društvo njeguje i učenje sviranja tamburice u školi sviranja. Pri društvu također rade i djeluju i mažoretkinje. U Društvu se njeguje i običaj Ivana.

Sa svojim programom Društvo se predstavljalo na najvažnijim smotrama folklora u zemlji i izvan nje. Istoču gostovanja na Đakovačkim vezovima, Vinkovačkim jesenima, Brodskom kolu, Županjskom sijelu te županijskim smotrama i Međunarodnoj smotri folklora u Zagrebu. Nisu im nepoznanica ni gostovanja u Njemačkoj, Švicarskoj, Mađarskoj, Španjolskoj, dalekoj Litvi i susjednoj Bosni i Hercegovini.

Ponosni su organizatori Smotre folklora za djecu i odrasle „Satnica u igri, pjesmi i plesu“, koja se ove godine održala 11. put.

VODITELJI DRUŠTVA: DARIO ŠAKOTA, predsjednik

MIRA ŠALKOVIĆ, tajnica

MARIJA ILAKOVAC, voditeljica plesa

TOMICA IVANOVIĆ, voditelj svirača

MATEA KMET, trenerica

BROJ SUDIONIKA: 35

47. Vinkovačkim jesenima, u emisiji Dobro jutro, Hrvatska, kao i u emisiji Lijepom našom. U suradnji s HRT-om snimljena su dva dokumentarna filma o običajima sela Drežnik, a to su: *U Drežniku na Svisvete te Poklade u Drežniku*. Društvo je dobilo priznanje za čuvanje običaja svojega sela.

VODITELJI DRUŠTVA: MARIJAN RUŠKAN, predsjednik

NIKOLA KRAMAR, folklorni pedagog

BROJ SUDIONIKA: 45

KUU „BEZDAN“

MJESTO: PIROVAC

ŽUPANIJA: ŠIBENSKO-KNINSKA

KUD „DREŽNIK“

MJESTO: DREŽNIK

ŽUPANIJA: BRODSKO-POSAVSKA

KUD „Drežnik“ iz Drežnika osnovan je 6. studenog 1999. godine, ima 50 aktivnih i 20 potporna člana, koji djeluju u 4 skupine: izvorna, dramska, dječja i tamburaška. Cilj je društva njegovanje izvorne pjesme, šetanih kola i običaja sela Drežnik, prenositi ih na mlađe naraštaje i sačuvati ih od zaborava. Društvo je nastupalo na raznim manifestacijama diljem Lijepe Naše, te izvan graniča u Bosni i Hercegovini, Srbiji, Rumunjskoj i Sloveniji. Četiri puta nastupali su na Đakovačkim vezovima, te na

Kulturno-umjetnička udruga „Bezdan“ osnovana je 1975. godine s ciljem očuvanja kulturne baštine ovoga kraja. Od tada do danas Udruga se razvijala, pronalazila zaboravljenje i stvarala nove pučke vrijednosti. Posebno se ponosi starim članovima, koji su nepresušan izvor i koji su sačuvali stil i duh napjeva koji „Bezdan“ danas oživjava. Udruga broji 39 članova, koji su istinski zaljubljenici u rodno stvaralaštvo. Kroz ples, pjesmu i običaje, Udruga čuva i njeguje kulturnu baštinu ne samo Pirovca, već i Šibensko-kninske županije. To golemo blago prikazano je na mnogim pozornicama diljem Hrvatske, od Metkovića, Šibenika, Zagreba, Požege, Đakova

do Vinkovaca. Tijekom svojega rada osvojili su brojna priznanja i nagrade.

Na 13. Županijskoj smotri folklora „Šibenice, ti si stina” u Šibeniku pokazali su svu ljepotu starih crkvenih običaja proslave sv. Jurja i staroga pirovačkog kola *traulin*. Stručno prosudbeno povjerenstvo odabralo je KUU „Bezdan” da ove godine na 53. Smotri folklora Đakovački vezovi predstavljaju Šibensko-kninsku županiju.

VODITELJ DRUŠTVA: ANKA MEIĆ, predsjednica
SILVIJO TOMAS, umjetnički voditelj i koreograf
BROJ SUDIONIKA: 28

sv. Roka, 16. kolovoza, kod kapelice tog sveca u mjestu Druškovec u općini Maruševec.

DJEČJE FOLKLORNO DRUŠTVO „KLNKA” (CHILDREN FOLKLOR GROUP „KLNKA”)

MJESTO: BRATISLAVA
DRŽAVA: SLOVAČKA REPUBLIKA

Dječje folklorno društvo „Klnka” ima 108 članova, djece i mladih od 4 do 18 godina.

Repertoar koji izvode temelji se na plesovima i pjesama tipičnima za različite slovačke regije.

Društvo je sudjelovalo na raznim festivalima u zemlji i inozemstvu, gdje su prezentirali slovački folklor.

MJESTO: BRATISLAVA
BROJ SUDIONIKA: 20

KUBURAŠKA UDRTVA MARUŠEVEC „KUM”

MJESTO: MARUŠEVEC
ŽUPANIJA: VARAŽDINSKA

Kuburaška udrtva Maruševec osnovana je 2006. godine i nastavlja tradiciju pucanja iz mužara i kubura u svojem kraju, a i šire. Najstariji vjerodostojni podatak o tradiciji pucanja u Maruševcu datira iz 1862. godine, a nalazi se u crkvenim knjigama Župe Maruševec gdje je zabilježen izdatak kupnje baruta za pucanje na dan

U dalnjim godinama taj pradavni običaj najčešće se spominje uz uskrsno vrijeme, ali i za drugih crkvenih svečanosti. S obzirom na rudarsku tradiciju maruševečkog kraja, pucači su najčešće bili rudari, tako da su i današnje odore Kuburaške udruge prepoznatljive crne boje. Kuburaška udrtva Maruševec danas ima 30 članova s 23 registrirane kubure i dva topa. „Kumovi” se mogu pohvaliti nastupima širom Lijepe Naše, a bili su sudionici u programima Šokačkog sijela u Županji, Đakovačkih vezova, Dana Općine Bošnjaci, Maratona lađa u Metkoviću, Križevečkog spravišća, Špancir festa u Varaždinu, Motorijade na Vinici, Zeljarijade u Vidovcu i tako dalje. S istorodnim udrugama zagorskog kraja redoviti su sudionici obilježavanja blagdana Male Gospe u Humu na Sutli, svetog Leonarda u Pregradi, svetog Mihovila u Sračincu, Presvetog Trojstva u Jurketincu, svetog Roka u Druškovcu, svetoga Jurja u Maruševcu, i sudionici su smotri kuburaških udruga te svih događanja vezanih za promociju pucanja iz kubura i nastavak ove lijepе tradicije. Od 2012. godine, obilježavajući Čiselsku nedelu, proštenje sa stoljetnom tradicijom, organizatori su i sajma u Maruševcu, gdje se predstavljaju udruge, poljoprivredna gospodarstva i pojedinci sa svojim proizvodima te narodnim blagom i rukotvorinama ovoga kraja. Od iste godine organizatori su i kićenja božićne jelke uz župnu crkvu te uz općinu, a od 2013. godine organizatori su programa Advent u Maruševcu. Prosječno imaju više od 30 nastupa godišnje i jedna su od najaktivnijih udruga u Varaždinskoj županiji.

VODITELJ DRUŠTVA: MARIJAN FATIGA
BROJ SUDIONIKA: 15

KUD „ZORA”

MJESTO: PIŠKOREVCI
ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

Društvo je osnovano tijekom 1927. godine kao pjevačka skupina, ali s vremenom su stvorenvi uvjeti tako da je s radom počela i plesna i tamburaška sekcija. Jedno je od najstarijih društava na području Đakovštine. Svojim radom i upornošću iz naraštaja u naraštaj prenosi višestoljetnu kulturu, tradiciju i običaje. Baš zbog upornosti u očuvanju kulturnog nasljeđa svojih djedova i pradjedova, Društvo je prepoznatljivo po izvornosti svojega kraja, Đakovštine i ovog dijela Slavonije. Trenutno broji 70-ak članova podijeljenih u prvu plesnu sekciju, pjevačku sekciju te dvije izrazito važne sekcije, a to su dječje, koje su podijeljene u dva dobra uzrasta. Iz rečenog vidljivo je da se velika pozornost pridaje najmlađim uzrastima koji će s vremenom kroz rad nastaviti tradiciju i opstojnost već postignutih tekovina Društva. Rijetke su smotre, manifestacije, razna kulturna i ostala događanja gdje Društvo nije ostavilo svoj neizbrisiv trag, krenuvši od Đakovačkih vezova, Brodskog kola te diljem Lijepa Naše, a isto tako i u programu međunarodne suradnje. Bilo bi predugo nabrajati iz te niske bisera nagrade, povelje, zahvalnice te ostala priznanja. Pregledom imajućeg pismohrana i dostupnih podataka, društvo bilježi više od 1600 gostujućih nastupa te mnoštvo domaćinstava, posebice kroz svoje manifestacije „Piškorevački sokaci“ i dječju smotru „Sv. Lucija“.

Društvo je 2017. godine obilježilo 90. rođendan, godišnji broj nastupa kreće se između 35 i 40, potpisano je šest povelja priateljstva, tri na razini RH, tri međunarodne povelje priateljstva i suradnje, a u dogledno vrijeme u pripremi su još dvije. Prošle godine članovi Društva bili su gosti kod predsjednice Republike Hrvatske, te su odradili promotivne materijale za Turističku zajednicu Osječko-baranjske županije.

VODITELJI DRUŠTVA: ZLATKO MEZEJI, predsjednik
MATO RUČEVIĆ, umjetnički voditelj prve plesne sekcije
MAJA NIKAČEVIĆ, umjetnička voditeljica dječje sekcije
MARIJA MOHER, umjetnička voditeljica dječje sekcije
BROJ SUDIONIKA: 30

HKD „VRILA“

MJESTO: ŠIROKI BRIJEG

DRŽAVA: BOSNA I HERCEGOVINA

HKD „Vrla“ iz Župe Mostarski Gradac Široki Brijeg vuče korijene iz 50-ih godina prošlog stoljeća. Imo oko 80 aktivnih članova svrstanih u pjevačku, plesačku i glazbenu sekciju. Svoj rad temelji na istraživanju, njegovanju i promoviranju kulturne baštine svojega kraja. Nastupali su širom Bosne i Hercegovine, Republike Hrvatske te na smotrama folklora u Mađarskoj, Njemačkoj i Italiji.

Na 53. Đakovačkim vezovima prikazat će se pjesmama i plesovima Zapadne Hercegovine, gdje će se od plesova vidjeti: kolanje, trusa, taraban, bokulja i trojanac, uz pratnju dipala. Od pjesama će se čuti: muška ganga, ženski bas i brojkavica.

VODITELJI DRUŠTVA: VLADO BOŠNJAK, predsjednik

VLADO MARIĆ, umjetnički voditelj

BROJ SUDIONIKA: 35

PRVA KANDŽIJAŠKA UDRUGA „KRUŠEVICA 2010.“

MJESTO: KRUŠEVICA

ŽUPANIJA: BRODSKO-POSAVSKA

Prva kandžijaška udruga „Kruševica 2010.” bavi se očuvanjem starih šokačkih običaja pucanja kandžijom. Kandžijom su pucali njihovi stari *didovi* i *pradidovi* kada su čuvali svinje i stoku. Jako su popularni i predstavljaju svoju tradiciju na puno mjesta.

Sudjelovali su na međunarodnim događajima od Hrvatske, Srbije, Bosne i Hercegovine, Italije, a nedavno su bili u Zagrebu i po slavonskim selima. Drago im je što članova u Udrudi ima sve više. Trenutno broje oko 40 članova.

VODITELJ DRUŠTVA: IVAN ZUBOVIĆ

BROJ SUDIONIKA:

HKD „ŠID”

MJESTO: ŠID

DRŽAVA: REPUBLIKA SRBIJA

Hrvatsko kulturno društvo „Šid” osnovano je prije devet godina, točnije 11. lipnja 2010. godine, na svetkovinu Presvetog Srca Isusovog, zaštitnika njihove srijemske župe. Tako su se Hrvati iz cijele šidske općine prvi put okupili oko jednog udruženja, s ciljem očuvanja svoje bogate tradicije te kulturnog i nacionalnog identiteta. Društvo od samog početka djeluje u prostorijama Župe, ali unatoč nedostatku prostora broji stotinjak aktivnih članova u okviru više sekcija: mlađoj i starijoj folklornoj, tamburaškoj, recitatorskoj, dramskoj i slikarskoj. U okviru Društva djeluje i Udrženje žena „Šokice” koje, među ostalim, brine o nošnjama Društva.

Ipak, od svih sekcija najaktivnija je starija folklorna uz pratnju tamburaške, koje zajedno bilježe brojne nastupe u Srbiji i Hrvatskoj. Najčešće se plešu koreografije koje prikazuju različite običaje, kako bi u njima moglo sudjelovati što više članova i kako bi svoju tradiciju sačuvali od zaborava. Najveći uspjesi ove sekcije jesu višestruki plasman na pokrajinsku smotru folklora Vojvodine u Vrbasu, sudjelovanje na Saboru izvornog narodnog

stvaralaštva u Topoli, te sudjelovanje na manifestaciji „Ilindenski denovi” u Bitoli, u Makedoniji.

Krunom rada folklorne sekcije smatraju sudjelovanje u emisiji Lijepom našom, koja je snimana u Tovarniku u prosincu 2017. godine.

VODITELJ DRUŠTVA: IGOR MAJAČIĆ

ANA HODAK

BROJ SUDIONIKA: 35

HKUD „TAMBURICA”

MJESTO: KORAĆE

DRŽAVA: BOSNA I HERCEGOVINA

Društvo je osnovano 1967. godine i djelovalo je do 1992. godine, kada rad prestaje zbog ratnih okolnosti. Od prosinca 2011. godine društvo se ponovno okuplja, registrirano je i počinje djelovati iz mesta Koraće. Broji 56 članova od 6 do 75 godina.

Njeguju tradicijske običaje svojega sela Koraća i Bosanske Posavine, napose izvornog plesa, kola i igara, svirke i pjesme uz tamburu – šargiju i violinu, krasnih nošnji, nastojeći očuvati važna obilježja hrvatskoga naroda u svojim krajevima i okupiti mlade koji će u danima pred njima brinuti za očuvanje folklora Hrvata Bosanske Posavine i Koraća.

Napominju da su povratkom, nakon ponovnog okupljanja, u svojem rodnom Koraću održali šest međunarodnih smotri folklora, proslavili i svoj zlatni jubilej – pedesetu obljetnicu osnutka KUD-a „Tamburica” Koraće, te da u vrijeme Božića božićnom zabavom okupe raseljene Koraćane i prijatelje Koraća u Slavonskom Brodu. Tako su održali deset Koračanskih večeri.

Nastupali su na raznim kulturnim manifestacijama, predstavljali se na prigodnim svečanim, humanitarnim i natjecateljskim nastupima u Bosni i Hercegovini, Republici Hrvatskoj, Austriji i Švicarskoj.

VODITELJ DRUŠTVA: ŠANDOR LIPOVAC

BROJ SUDIONIKA: 45

KUD „KONDRIĆANI”

MJESTO: KONDRIĆ

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA ŽUPANIJA

KUD „Kondrićani” dolazi iz malog, prekrasnog, šokačko-slavonskog sela na brdašcu, Kondrića, koje je smješteno na obroncima Dilja, općine Trnava, Osječko-baranjske županije.

Društvo je osnovano 6. siječnja 2001. godine, a djeluje u tri skupine; plesna skupina, pjevačka i tamburaška sekcija. KUD danas broji oko 20 aktivnih članova.

Njegujući pjesmu, plesove i običaje svojeg sela i zavičaja, nastupili su na svim većim smotrama Slavonije i Baranje (Brodsко kolo, Đakovački vezovi, Miholjačko sijelo, Ljeto valpovačko, Vinkovačke jeseni), te diljem Jadranu. Osim u Republici Hrvatskoj, nastupali su i izvan granica Ljepi Naše, kao što su ponajprije nastupi u Srbiji, Bosni i Hercegovini, zatim u Mađarskoj te u Makedoniji. 2019. godine snimili su svoj prvi CD pod nazivom *Nisam dugo pivala kroz selo*, koji se sastoji od 14 pjesama.

Izrazito su ponosni na svoju smotru folklora pod nazivom Lipanske večeri, koja ujedno označava početak Bonavite. Ove godine u sklopu 7. Lipanskih večeri, pa tako i Bonavite, organizirali su i 1. Ličku večer. Osim te smotre organiziraju i božićni koncert Na Ivanje u Kondriću, koji se svake godine održava 27. prosinca.

VODITELJI DRUŠTVA: ANTONIO CEDLI, predsjednik

LUCE JACKANIĆ, potpredsjednica

MARIJA BOŠNJAK, tajnica

ZDRAVKO MIJATOVIĆ, koreograf

BROJ SUDIONIKA: 20

KUD „LIPA”

MJESTO: NOVA BUKOVICA

ŽUPANIJA: VIROVITIČKO-PODRAVSKA

KUD „Lipa” Nova Bukovica, osnovan je 2013. godine, u želji promicanja i očuvanja tradicije i kulturne baštine

novobukovačkog i slavonskog kraja. Od svojega osnivanja do danas, Društvo broji sedamdesetak aktivnih članova koji djeluju kroz dječju i odraslu folklornu, dječju i odraslu dramsku, tamburašku, te sekciju rukotvorina. Kako Društvo nije bilo u posjedu izvorne narodne nošnje mesta, u suradnji sa Zavičajnim muzejom u Slatini krenulo je s izradom replika izvorne nošnje mesta, koje su izrađene po starim fotografijama. Trenutačno su u posjedu 20 kompleta ženske i 6 kompleta muške narodne nošnje, na što su posebno ponosni.

Bilježe brojne nastupe u zemlji i inozemstvu, od kojih ističu nastupe dramske sekcije koja izvodi vlastite, autorske igrokaze u obliku „slavonskih sapunica”. Uključeni su u brojne manifestacije i događanja u mjestu, te su nositelji manifestacije povodom blagdana sv. Vinka, kao i Martinja. Svake godine u mjesecu lipnju održavaju Lipansku priredbu kroz koju mještanima predočavaju svoj cjelogodišnji rad. Uoči blagdana Velike Gospe i Dana Općine, organiziraju smotru folklora „Ja pjevam svome selu”, pri čemu se prisjećaju svojega pučkog pjesnika Pavla Bistrovića, čiji stihovi nose naslov smotre. Posebno se ponose velikim brojem djece i mladih koji su aktivni u KUD-u, te koji svojim zajedništvom i ljubavlju pronose tradiciju svojega mesta i Domovine.

VODITELJICA DRUŠTVA: VESNA ZRINŠČAK

BROJ SUDIONIKA: 35

KUD „ŠOKADIJA”

MJESTO: BUDROVCI

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

Kulturno-umjetničko društvo „Šokadija” Budrovci postoji i djeluje od 1983. godine. Sudionik je svih važnijih smotri u Hrvatskoj, a razvija i međunarodnu suradnju. Domaćin je Folklorne manifestacije „U Budrovci, na Nedilju bilu” i Dječje folklorne smotre „Rubina zlatne jeseni”. Sudjeluje i u pokladnim programima, kako u svojem mjestu, u Đakovu na Đakovačkim bušarima, tako i na drugim karnevalskim priredbama u Hrvatskoj. U Druš-

tvu djeluju dječja folklorna skupina, folklorna skupina odraslih i tamburaški sastav.

VODITELJI DRUŠTVA: TOMISLAV VUKOVIĆ, predsjednik
ŽELJKO VURM, tajnik
IVANA ŽAJDLIK, voditeljica

SKUD „BRAĆE BANAS”

MJESTO: JOSIPOVAC PUNITOVACKI
ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

Društvo je osnovano 1967. godine usporedno s utemeljenjem Đakovačkih vezova i kontinuirano djeluje do danas, u posljednjih 25 godina pod okriljem Matice slovačke Josipovac.

Folklorne sekcije koje djeluju u sklopu SKUD-a „Braće Banas“ dijele se u nekoliko skupina: dječja, odrasla plesna te pjevačka ženska i muška skupina. Folklorni program obogaćuje se njegovanjem tradicija koje su razvili u vlastitoj, ovdašnjoj sredini, ali i tradicija iz Slovačke, naročito područja Kysuca – odakle Josipovčani vuku svoje podrijetlo.

Dječja folklorna skupina broji najveći broj članova, više od 60 djece u dobi od 4 do 14 godina. Odrasla folklorna skupina broji 20-ak aktivnih članova, mlađež od 15 do 30 godina, a njeguje izvorne josipovačke plesove, ali ima i bogati program plesova iz slovačkih pokrajina, zahva-

ljujući dugogodišnjoj suradnji s koreografima u Slovačkoj. Folklornu skupinu na gotovo svakom nastupu prati i tamburaška sekcija, koja trenutačno broji 8 članova. Pjevačka ženska skupina okuplja 15-ak mlađih žena i uglavnom se predstavlja pjesmama izvornoga karaktera, a dopunjuju ga i narodne pjesme hrvatskoga i slovačkog kraja. Muška pjevačka skupina najmlađa je skupina u SKUD-u, čini je 14 muškaraca u dobi od 18 do 60 godina, a među njima i dvojica svirača na tradicionalnim slovačkim instrumentima, *fujari* i pastirskom rogu.

Maticu slovačku i SKUD „Braće Banas“ Josipovac od samih početaka obogaćuje umjetnička, slikarska i kiparska sekcija pod nazivom „Kontrast“, koja broji 15-ak aktivnih članova. Među ovom skupinom mlađih ljudi tri su akademski obrazovana slikara i kipara, na što su posebno ponosni. Radovi sekcije redovito popunjavaju izložbe slikarskih i kiparskih kolonija u zemlji i svijetu, s kojih redovito pristižu nagrade i priznanja.

Matica slovačka Josipovac, uz pomoć ekipa HRT-a, snimila je nekoliko dokumentarnih filmova u kojima su sažeti kulturni život i običaji Slovaka u Josipovcu, kao što su pokladni običaji medvjedi od slame, polijevanje vodom i korbačovanje na uskršnji ponедjeljak, paljenje vatre za blagdan Svih svetih te božićni običaji u Josipovcu.

Matica slovačka Josipovac i SKUD „Braće Banas“ svoje djelovanje temelje na bogatoj tradiciji i njome se poneće. Na taj način bude i privlače pozornost brojnih prijatelja iz Slovačke i Hrvatske koji brižno njeguju baštinu, što je zalog za očuvanje narodnoga kulturnog blaga.

VODITELJ DRUŠTVA: MARIJAN BATOREK

BROJ SUDIONIKA: 35

KUD „ŠOKADIJA”

MJESTO: STRIZIVOJNA
ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

KUD „Šokadija“ iz Strizivojne registriran je 1974. godine i od tada pa sve do danas sudjeluje na svim smotra-

ma folkloru u Slavoniji i Baranji, ali i diljem Hrvatske. Društvo broji oko 90 članova, a podijeljeni su u žensku i mušku pjevačku skupinu – Druge i Strossmayer, te u dvije folklorne skupine – dječju i odraslu skupinu. Njeguju izvorni folklor, pjesme i običaje iz Strizivojne, ali nerijetko na svojem godišnjem koncertu izvode i pjesme i plesove iz drugih dijelova Hrvatske. Za svoj rad dobili su i brojna priznanja, a ponosni su na brojna putovanja diljem Europe, gdje su dostojno predstavljali svoju Županiju, svoju Strizivojnu, a i Hrvatsku.

Tako se pjesma iz Strizivojne orila ulicama i trgovima u Njemačkoj, Italiji, Grčkoj, Makedoniji, Turskoj, Mađarskoj, Bosni i Hercegovini, Srbiji, Poljskoj, Belgiji i diljem Lijepe Naše. Posebno su ponosni na putovanje u Bruxelles, gdje su imali čast predstaviti dio svoje tradicijske kulture i običaja i u samom Europskom parlamentu. Osnovna im je zadaća i cilj sačuvati od zaborava svu ljepotu i bogatstvo narodnih nošnji i običaja i istu tu ljubav prenositi i na mlade naraštaje.

VODITELJ DRUŠTVA: MIRKO DAMJANOVIĆ

BROJ SUDIONIKA: 70

VODITELJICA DRUŠTVA: ANĐELA MAJDIŠ

BROJ SUDIONIKA: 22

KUD „GRGUR KARLOVČAN”

MJESTO: KALINOVAC

ŽUPANIJA: KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA ŽUPANIJA

KUD „Grgur Karlovčan“ Kalinovac osnovan je 1925. godine, kao ogrank Seljačke sluge, a prvi nastup izvan mjesta bilježe se 1937. godine u Zagrebu. Tako se radilo do početka Drugog svjetskog rata. Nakon stanke Društvo ponovo počinje s radom početkom 50-ih godina, a početkom 70-ih radi pod okriljem Društva Naša djeca. 1981. godine dolazi do osnivanja KUD-a „Grgur Karlovčan“, te KUD pod tim imenom djeluje i danas. Društvo od prvih osnutaka, pa tako i danas, gaji isključivo izvorni folklor.

KUD „Grgur Karlovčan“ bilježi gostovanja u Mađarskoj, susjednim mjestima, ali i diljem Lijepe Naše. Sudjelovali su na Međunarodnoj smotri folkloru u Zagrebu nekoliko puta, Vinkovačkim jesenima, Đakovačkim vezovima i na nizu ostalih manifestacija županijskih i općinskih, dijelom kao organizatori, a dijelom kao partneri projekata. Trenutačno djeluju s ukupno 60-ak članova podijeljenih u vrtiću, mlađu školsku i stariju grupu s tamburašima.

VODITELJICA DRUŠTVA: JASMINA MIKLIĆ

BROJ SUDIONIKA: 45

MATICA SLOVAČKA JURJEVAC – ŽENSKA PJEVAČKA SKUPINA

MJESTO: JURJEVAC PUNITOVACKI

ŽUPANIJA: OSJEČKO-BARANJSKA

Matica slovačka Jurjevac osnovana je 1994. godine. U sklopu nje djeluju ženska pjevačka, glazbena, likovna i dječja plesna skupina. Broji šezdesetak aktivnih članova. Ove godine obilježava 25 godina svojega djelovanja. Do sada je organizirala pet folklornih manifestacija „Pod stoljetnim glogovima“, te deset likovnih kolonija.

Ženska pjevačka skupina aktivna je dvadeset godina i broji dvanaest članica. Izdala je nosač zvuka u *a capella* izvedbi. Redovito nastupa na festivalima slovačke pjesme u organizaciji Saveza Slovaka te drugim kulturnim manifestacijama lokalnoga karaktera. Pjevačka skupina nastupala je diljem Lijepe Naše, kao i u inozemstvu.

KUD „LAĐEVČANI”

MJESTO: LAĐEVAC

ŽUPANIJA: KARLOVAČKA

Društvo djeluje od 2000. godine. Tijekom dosadašnjega rada članovi su folkloru baštinu svojega kraja predstavili na raznim folklornim manifestacijama te u mnogobrojnim TV i radio emisijama. Društvo je organizator „Folklornih susreta Korduna“ u Lađevcu. Njegovanjem

pučke i sakralne baštine glavni je nositelj kulturnoga života u mjestu, nažalost, nastanjenum malobrojnim i pretežno starijim stanovništvom. Dio folklorne baštine zabilježen je na nosačima zvuka *Svetovna i crkvena glazba lađevačkog kraja* i DVD-u *Zašto ne bi zapjevala sada*.

VODITELJICA DRUŠTVA: DRAGICA BIONDA
BROJ SUDIONIKA: 30

KUD „NATKO NODILO”

MJESTO: BABINO POLJE
ŽUPANIJA: DUBROVAČKO-NERETVANSKA

Kulturno-umjetničko društvo „Natko Nodilo” iz Babinog Polja s otoka Mljet osnovano je davne 1968. godine. KUD je, uz kraće prekide, kao početkom 90-ih zbog Dobrovinskog rata, aktivan cijelo vrijeme, uz veliki entuzijazam kroz generacije.

Cijeli lijepi otok Mljet broji oko 900 stanovnika, a mjesto Babino Polje, gdje je sjedište Društva, tek oko 200 stalnih stanovnika. Mladih nedostaje, ali prema starosti članovi KUD-a u rasponu su od 10 do preko 70 godina. Na veliko zadovoljstvo članova, u posljednje vrijeme sve se više mlađih učlanjuje u KUD i uči njihova dva plesa:

škampa boško i mljetsku poskočicu. Društvo njeguje i nekoliko starih pjesama: Sivi soko, Jure i zmaj, Lijepa ti je od jabuke voćka, koje pjevaju ženske članice Društva, te se plešu spomenuti plesovi, koji se izvode uz glazbenu pratnju lijerice. To su stari izvorni plesovi koje izvode u izvornim narodnim nošnjama otoka Mljet, od kojih su neke stare i preko 200 godina.

Uz nastupe na Mljetu i bližoj okolini KUD „Natko Nodilo” uspješno je gostovao, a to su već i tradicionalni nastupi, u Metkoviću na Smotri folkloru „Na Neretu misecina pala”, na Vinkovačkim jesenima, na Međunarodnoj smotri folkloru u Zagrebu više puta, u Poreču na Zlatnoj sopeli, na Brodskom kolu, u Ogulinu na smotri „Igra kolo”, na Smotri otočkog folkloru u Supetru na Braču i dalje. Redovito se odazivaju na različite humanitarne nastupe, prisutni su na svim važnijim kulturnim i inim događanjima na svojem otoku i njegovoj okolini. Mogu se pohvaliti time da su za očuvanje kulturno-povijesne tradicije otoka Mljet i njegovu kontinuiranu promidžbu dobili nagradu Općine Mljet.

VODITELJ DRUŠTVA: ANKO DABELIĆ
BROJ SUDIONIKA: 20

KUD „BEBRINA”

MJESTO: BEBRINA
ŽUPANIJA: BRODSKO-POSAVSKA

KUD „Bebrina” osnovan je prije 10 godina sa željom promicanja plesova i kola bebrinskog kraja. Čuvanje i njegovanje tradicije glavni je zadatak ovoga KUD-a. Bogatstvo starih nošnji, koje su članovima u nasljedstvo ostavile njihove bake, s ponosom nose na sebi.

Nastupaju na mnogim manifestacijama diljem Lijepe Naše, a katkad i van granica države.

VODITELJICA DRUŠTVA: MARIJA VAČIĆ
BROJ SUDIONIKA: 25

Prijavnice 53. Đakovačkih vezova pristigle do 17. lipnja 2019. godine.

PROGRAM 53. ĐAKOVAČKIH VEZOV

ORGANIZATOR: GRAD ĐAKOVO

SUORGANIZATOR: TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ĐAKOVA

ZEMLJA PARTNER: SLOVAČKA REPUBLIKA

Pod pokroviteljstvom:

Predsjednice Republike Hrvatske Kolinde Grabar-Kitarović

Hrvatskog sabora

Vlade Republike Hrvatske

Generalni sponzor: Osječka pivovara

21. lipnja – 7. srpnja 2019.

21. 6. 2019., petak

- 21:00 **19. Ivanjski kresovi**
– Strossmayerov park

22. 6. 2019., subota

- 15:00 Edukacija voditelja folklornih skupina s područja Đakovštine
– Prostorije KUD-a „Tena“ Đakovo
(Električne centrale 12)

32. Bonavita – Trnava

- 14:00 Natjecanje u tekličkom jahanju u kategorijama žene i muškarci – vožnja zaprežnih kola
- 19:30 Otvaranje 32. BONAVITE
- 20:00 Pozdravna riječ
Dodata nagrada i priznanja ocijenjenim vinima, te proglašenje pobjednika 32. Bonavite
Nastup KUD-ova i pjevačkih skupina
- 21:15 Glazbeni program: Posegana

23. 6. 2019., nedjelja

- 21:00 **Nebeski hvalospjev** – Organizator: Udruga Roseta – Trg J. J. Strossmayera

24. 6. 2019., ponedjeljak

- 20:00 Samostalna izložba fotografija Silvije Butković
„Ždrijebe iz Đakova“
– Hrvatski dom

26. 6. 2019., srijeda

10. Đakovački rezovi (26. – 28. lipnja)

- 10:00 1. projekcija EFF Srce Slavonije - Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo
- 20:30 Službeno otvorenje 10. Đakovačkih rezova
– Ulica pape Ivana Pavla II. (Korzo)

- 21:00 2. projekcija EFF Srce Slavonije
– Ulica pape Ivana Pavla II. (Korzo)

27. 6. 2019., četvrtak

- 10:00 Nacionalno ocjenjivanje kulena
– Hotel Blaža
- 10. Đakovački rezovi (26. – 28. lipnja)**
- 10:00 3. projekcija EFF Srce Slavonije
– Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo
- 21:00 4. projekcija EFF Srce Slavonije
– Ulica pape Ivana Pavla II. (Korzo)

- 17:00 „Tradicijsko graditeljstvo u Đakovštini“
– otvorenje izložbe likovnih radova djece Đakova i Đakovštine
– Zgrada Reichsman, Ulica pape Ivana Pavla II. 10 (Korzo)

28. 6. 2019., petak

10. Đakovački rezovi (26. – 28. lipnja)

- 10:00 Radionica animacije za djecu dječjih vrtića i premijera prošlogodišnjih ostvarenja
– Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo
- 11:00 5. projekcija EFF Srce Slavonije
– Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo
- 21:00 6. projekcija EFF Srce Slavonije
– Ulica pape Ivana Pavla II. (Korzo)
- 22:30 Proglašenje pobjednika 16. EFF Srce Slavonije – Ulica pape Ivana Pavla II. (Korzo)

- 17:00 „Kolo“ – predstavljanje literarnih radova učenica i učenika Đakova i Đakovštine
– Zgrada Reichsman,
Ulica pape Ivana Pavla II. 10 (Korzo)
- 19:30 Pučko crkveno pjevanje – Katedrala sv. Petra
- 21:00 Večer šokačke glazbe
– Vezovski šator

- Tamburaški orkestar Općine Semeljci, Boris Ćiro Gašparac, Marinko Blažinkov, Stanko Šarić i Željko Ergotić
- Najbolji hrvatski tamburaši

29. 6. 2019., subota

- 10:00 Radionice tradicijske kulture za djecu – Trg J. J. Strossmayera
- 10:00 Radionice tradicijske kulture za odrasle – Prostorije KUD-a „Sklad“ Đakovo (Matije Gupca 30)
- 19:00 – 20:30 Festival „Baština djeci“ – Strossmayerov park
- 21:00 Glazbeni program: Fluentes & Ella Dvornik / Neno Belan – Vezovski šator

30. 6. 2019., nedjelja

Mali vezovi

- 16:00 Povorka – od crkve Svih svetih do Strossmayerova parka
- 16:30 Radionice za djecu – Strossmayerov park
- 17:00 – 19:30 Nastup skupina – Strossmayerov park
- 20:00 Glazbeni program: Domenica / Slavonia Band – Vezovski šator

1. 7. 2019., ponedjeljak

Gastrofest Đakovački vezovi (1. – 4. 7. 2019.)

– Vezovski šator

- 19:00 Gastrofest – Lovački gulaš i lovačka jela – Lovački savez Osječko-baranjske županije, Lovni ured Đakovo – Vezovski šator
- 20:00 Glazbeni program: Kojoti / Opća Opasnost – Vezovski šator

2. 7. 2019., utorak

- 19:00 **Gastrofest – Fišijada** – Vezovski šator
- 19:30 Đakovština u pjesmi i plesu – nastup folklornih skupina – Trg J. J. Strossmayera
- 20:00 Glazbeni program: Zvona / Tamburaši za dušu – Vezovski šator

3. 7. 2019., srijeda

- 19:00 **Gastrofest – Đakovački čobanac** – Vezovski šator
- 19:30 Đakovština u pjesmi i plesu – nastup folklornih skupina – Trg J. J. Strossmayera
- 20:00 Glazbeni program: Klapa Kampanel / Vranac – Vezovski šator

4. 7. 2019., četvrtak

- 19:00 **Gastrofest – Kulenijada** – Vezovski šator
- 20:00 Glazbeni program: Dyaco / Indira Forza – Vezovski šator

5. 7. 2019., petak

- 21:00 **Svečano otvaranje 53. Đakovačkih vezova** – Trg J. J. Strossmayera
Program: „**Spremit ću se ja i sama**“
  - scenarij: Mirko Ćurić
  - redatelj: Darko Milas
- 22:30 Glazbeni program: Slavonske lole / Izvor – Vezovski šator

6. 7. 2019., subota

- 10:00 Utakmica A – dresura – I. kolo Croatia kupa za jednoprege i dvoprege – Hipodrom Državne ergele Đakovo
- 11:00 Preponski turnir „Đakovački vezovi 2019.“
  - 5 utakmica
  - Zatvorena jahaonica Državne ergele Đakovo

-
- 9:00 – 13:00 Gastronomija, radionice tradicionalnih zanata i prezentiranje proizvoda zemlje partnera – Slovačka Republika
– Trg J. J. Strossmayera
- 16:30 Utakmica C – preciznost – I. kolo Croatia kupa za jednoprege i dvoprege i II. kolo Prvenstva Hrvatske u vožnji dvoprega za juniore
– Hipodrom Državne ergele Đakovo
- 18:00 – 21:00 Gastronomija, radionice tradicionalnih zanata i prezentiranje proizvoda zemlje partnera – Slovačka Republika
– Trg J. J. Strossmayera
- 18:30 Nastup gostujućih skupina
– Strossmayerov park
- 20:30 Zeleno srce Đakova – najljepša okućnica 2019., dodjela nagrada i priznanja
– Strossmayerov park
Nagrade za najljepše uređen izlog – Strossmayerov park
- 21:00 Predstavljanje zemlje partnera – Slovačka Republika – folklorni program – Strossmayerov park
- 21:00 Glazbeni program: Bestman Band / Doris Dragović – Vezovski šator
- 11:00 Preponski turnir „Đakovački vezovi 2019.“
– 5 utakmica
– Zatvorena jahaonica Državne ergele Đakovo
- 11:30 **Smotra folklora Hrvatske**
– Strossmayerov park
- 17:00 Kombinirana utakmica za jednoprege i dvoprege „Nagrada Ergele Đakovo“
– Hipodrom Državne ergele Đakovo
- 17:00 – 20:00 **Smotra folklora Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema –**
Strossmayerov park
- 21:00 **Slavonijo, zemljo plemenita**
– Strossmayerov park
Izbor za najbolje nošeno narodno ruho (djevojke, snaše i momci)
Dodata nagrada i zatvaranje 53. Đakovačkih vezova
- 20:00 Glazbeni program: Slavonski dukati / Prijatelji / Miroslav Škoro – Vezovski šator

7. 7. 2019., nedjelja

- 8:30 **Svečana povorka sudionika ulicama Đakova**
– od Malog parka do Strossmayerova parka (folklorne skupine, svatovske zaprege i jahači)
- 10:00 Sveta misa – Katedrala sv. Petra
- 10:30 **Međunarodna smotra folklora –**
Strossmayerov park

ORGANIZACIJSKI ODBOR ĐAKOVAČKIH VEZOVA

Marin Mandarić, gradonačelnik Grada Đakova, predsjednik

Pavo Cindrić, predsjednik Gradskog vijeća

Robert Francem, zamjenik gradonačelnika

Antun Galić, zamjenik gradonačelnika

Marija Burek, direktorica Turističkog ureda Turističke zajednice Grada Đakova

Tomislav Vuković, predsjednik SAKUD-a Grada Đakova

Ivana Perković, predsjednica SAKUD-a Đakovštine

DAKOVAČKA
VINA

OSIJEK • KOTEKS

VELIČKI KAMEN

WIENER OSIGURANJE
VIENNA INSURANCE GROUP

meteor

INEL d.o.o. Đakovo

((panonica.hr))

ŠK školska knjiga

Strizivojna Hrast

Kuća dida Tunje
RESTORAN & BAR

MEDIJSKI PRATE

Glas Slavonije

ŠOKAČKI PORTAL
www.sokacki-portal.com

